

SUBOTIČKA

DANICA

KALENDAR

1989

SUBOTIČKA DANICA, kalendar za 1989. godinu

Godište LXVIII

Uredio
UREDNIČKI ODBOR

Objavljuje
Župni ured sv. Terezije Avilske
24000 S U B O T I C A, Harambašićeva 7

Glavni urednik
Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik
Lazar Ivan Krmpotić
21400 BAČKA PALANKA, Trg bratstva jedinstva 28

Lektor
Bela Gabrić

Korektor
Franjo Ivanković

Slog i tisak
AGAPE, 21000 Novi Sad,
Cara Dušana 4

1988. godina

SUBOTIČKA DANICA

INSTITUT „IVAN ANTUNOVIĆ“

Br.: 26/97 2P

SUBOTICA

KNJIŽNICA „IVAN KUJUNDŽIĆ“

kalendar

za 1989. god.

zkvh.org.rs

Bunjevačka nošnja (snimljeno 15. VIII 1988.)

IJEČANJ

januar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
N 1	NOVA GODINA. Marija Bogorodica	N 1	N.G. NEDJ. PRIJE BOGOJ. GI. 7
P 2	Bazilije, Grgur Nazijanski	P 2	Silvestar papa
U 3	Genoveva, Anastazija Srijemska, Cvijeta	U 3	Malahija prorok
S 4	Dafroza, Borislava	S 4	Teoktisto
Č 5	Telesfor, Emilijan, Miljenko	Č 5	Teotempto, Teona
P 6	BOGOJAVLJENJE (TRI KRALJA). Gašpar	P 6	BOGOJAVLJENJE
S 7	Rajmund, Rajko, Zoran ☉	S 7	Ivan Krstitelj
N 8	KRŠTENJE ISUSOVO. Severin, Teofil	N 8	ZAHEJEVA NEDJ. GI. 8
P 9	Julijan, Miodrag, Živko	P 9	Polieukto
U 10	Agaton, Dobroslav, Dobriša	U 10	Dometijan, Markijan
S 11	Honorat, Higin, Neven	S 11	Teodozije
Č 12	Ernest, Tatjana, Živana	Č 12	Tatijana
P 13	Hilarije, Veronika, Radovan	P 13	Emil, Stratonik
S 14	Feliks, Srećko ☽	S 14	Sinajski mučenici
N 15	2. K. G. Pavao pust., Anastazija, Stošija	N 15	NEDJ. MITARJA I FAR. GI. 1
P 16	Marcel, Oton, Mislav	P 16	Verige sv. Petra
U 17	Antun opat, Lavoslav, Vojmil	U 17	Antun pustinjač
S 18	Priska, Liberata, Premila	S 18	Atanazije i Ćiril
Č 19	Mario, Kanut, Ljiljana	Č 19	Makarije
P 20	Fabijan i Sebastijan	P 20	Eutimije
S 21	Agneza, Janja, Neža ☽	S 21	Maksim, Neofit
N 22	3. KROZ GOD. Vinko, Anastazije, Irena	N 22	NEDJ. RASIPNOG SINA. GI. 2
P 23	Emerencijana, Ema, Vjera, Milko	P 23	Kliment
U 24	Franjo Saleški, Bogoslav	U 24	Ksenija
S 25	Obraćenje sv. Pavla, Ananija	S 25	Grgur
Č 26	Timotej i Tit, Bogoljub	Č 26	Ksenofont, Arkadije
P 27	Anđela Merici, Živko, Pribislav	P 27	Ivan Zlatousti
S 28	Toma Akvinski, Tomislav	S 28	Zadušna subota
N 29	4. KROZ G. Valerije, Konstancije, Zdeslav	N 29	MESOPUSNA NEDJELJA GI. 3
P 30	Martina, Gordana, Darinka ☽	P 30	TRI SVETITELJA
U 31	Ivan Bosko, Saturnin	U 31	Kir i Ivan
SUNCE U SIJEČNJU			
Dan	Izlazi	Zalazi	MJESEČEVE MIJENE U SIJEČNJU
1.	7 h 37 m	16 h 22 m	☽ Mladak 7. u 20 h 22 m
8.	7 h 36 m	16 h 29 m	☾ Prva četvrt 14. u 14 h 58 m
15.	7 h 34 m	16 h 37 m	☽ Uštap (pun) 21. u 22 h 33 m
22.	7 h 29 m	16 h 46 m	☽ Posljednja četvrt 30. u 03 h 02 m
29.	7 h 23 m	16 h 56 m	

PAVAO BAČIĆ
(1921 - 1984.)

P. Bačić je svestrani umjetnik. Rođen je 1921. godine, a umro je u svom rodnom gradu 1984. god. i sahranjen je na Bajskom groblju.

Osnovno i srednje obrazovanje stekao je u Subotici, a glazbeno obrazovanje je stekao u Zagrebu. Sve do svoje mirovine predavao je na Muzičkoj školi u Subotici.

Svoje stručne članke objavio je u glazbenim časopisima "Savremeni akordi", "Zvuk" i "Pro musica" u Beogradu.

Osim svog stručnog rada kao glazbenik, P. Bačić se dugo bavio i književnošću. Pripovijetke je objavljivao u publikacijama: "Novela Film" (Zagreb), "Džepni magazin" (Zagreb), "Hrvatska riječ", "Subotičke novine", "Rukovet" (Subotica), "Hrvatski književni list" (Zagreb).

P. Bačić posebnu ljubav i sklonost ima prema književnosti za djecu. Napisao je niz dječjih igrokaza: "San male Vesne", "Brzi vlak je stao", "Miki i družina", "Novogodišnja noć", "Uzbuna u zoološkom vrtu".

Napisao je komediju, koja je s uspjehom izvođena u subotičkom kazalištu "Salašari silom varošani".

Pisao je satirične pjesme i objavio je zbirke:

"Mozaik" (Pavao Bačić, Jakov Kopilović, Bela Bede i Matija Molcer). U toj zbirci P. Bačić je objavio 10 satira u stihu. "Stihovana satira" (Subotica, 1968.) uvrstio je 24 epigrama, a paralelno je tiskan mađarski prijevod Marte Kovač. "Oštro pero od gume" (Subotica, 1969.) (sadrži 53 satirična epigrama).

Objavio je zbirku 12 kratkih pripovjedaka "Smrti uprkos" (Subotica, 1970.)

Ima nekoliko kompozicija za gitaru i harmoniku.

P. Bačić je umro 22. VI. 1984. u Subotici i sahranjen je na Bajskom groblju.

VELJAČA

februar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
S	1	Sever, Brigita, Miroslav	S	1	Trifun
Č	2	Svijećnica. Marijan, Svjetlana	Č	2	SRETENJE GOSPODINOVO
P	3	Blaž, Tripun, Vlaho, Dubravko, Oskar	P	3	Šimun i Ana
S	4	Andrija Korsini, Veronika, Hrabren	S	4	Izidor
N	5	5. KROZ. GOD. Agata, Jagoda, Dobrila	N	5	SIROPUSNA NEDJ. Gl. 4
P	6	Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica	P	6	Početak Velikog posta
U	7	Rikard, Držislav	U	7	Partenij, Luka
S	8	Pepelnica (post). Jeronim Emilijani, Jerko	S	8	Teodor, Zaharija
Č	9	Apolonija, Sunčana, Borislava	Č	9	Nikifor
P	10	Skolastika, Hijacint, Vilim	P	10	Haralampije
S	11	Gospa Lurdska, Mirjana	S	11	Teodorova subota
N	12	1. KORIZMENA. Eulalija, Zvonimir, Damjan	N	12	1. NEDJELJA POSTA. Gl. 5
P	13	Katarina Ricci, Božidarka	P	13	Martinijan
U	14	Valentin, Zdravko	U	14	Ćiril, slavenski učitelj
S	15	Klaudije Col., Agapa, Georgija, (Kvatre)	S	15	Onesim
Č	16	Julijan, Onezim, Miljenko	Č	16	Pamfilije
P	17	Sedam osnivača Reda slugu BDM (Kvatre)	P	17	Teodor, Tiron
S	18	Bernardica, Simeon, Gizela (Kvatre)	S	18	Zadušna subota
N	19	2. KORIZMENA. Konrad, Ratko, Blagoje	N	19	2. NEDJELJA POSTA. Gl. 6
P	20	Eleuterije, Leon, Lav, Lea	P	20	Lav Katanski, biskup
U	21	Petar Damiani, Eleonora	U	21	Timotej, Eustatije
S	22	Katedrala sv. Petra, Tvrtko	S	22	Eugenijski mučenici
Č	23	Polikarp, Grozdan	Č	23	Polikarpo
P	24	Montan, Goran, Modest	P	24	Ivan Krstitelj
S	25	Viktorin, Valpurga, Hrvoje	S	25	Zadušna subota
N	26	3. KOR. Aleksandar, Sandra, Branimir	N	26	KRESTOPOKLONA NEDJ. Gl. 7
P	27	Gabrijel od Žalosne Gospe, Tugomil	P	27	Prokopije
U	28	Roman, Teofil, Bogoljub	U	28	Vasilije
SUNCE U VELJAČI			MJESEČEVE MIJENE U VELJAČI		
Dan	Izlazi	Zalazi	☉ Mladak	6. u 08 h 37 m	
5.	7 h 14 m	17 h 06 m	☾ Prva četvrt	13. u 00 h 15 m	
12.	7 h 05 m	17 h 17 m	☀ Uštap (pun)	20. u 16 h 32 m	
19.	6 h 54 m	17 h 28 m	☾ Posljednja četvrt	28. u 21 h 08 m	
26.	6 h 41 m	17 h 37 m			

dr MATIJA EVETOVIĆ
(1894 - 1972.)

Dr Matija Evetović je naš znanstvenik čija djela mogu poslužiti za dalje proučavanje naše književne i duhovne baštine.

Rodio se u Bačkom Aljmašu (Mađarska) 24. veljače 1894. god. Otac Dominik i majka preselili su 1898. god. u Suboticu, gdje je Matija završio osnovnu školu i šest razreda gimnazije, ali 1910. god. zbog slavenstva isključen je iz škole i otišao je u Travnik, gdje je završio sedmi i osmi razred gimnazije s velikom maturom.

Prvi svjetski rat proveo je u vojsci i na frontu.

Poslije rata studirao je u Zagrebu na Filozofskom fakultetu, gdje je diplomirao 1921. god. Poslije odbrane disertacije i posebnog ispita promoviran je na čast doktora filozofije 31. siječnja 1923. god.

Kao profesor gimnazije radio je od 1920. do 1926. god. u Subotici sa prekidom od jedne godine (1922.) u Vršcu.

Za podgradonačelnika imenovan je 1926. Za gradskog savjetnika Kulturno-socijalnog odjeljenja u Subotici izabran je 1928. godine i tu je dužnost vršio do 12. travnja 1941. god. tj. do ratne okupacije.

Poslije oslobođenja Subotice 1944. god. opet je postavljen na svoju staru dužnost do 1. siječnja 1945. Tada je postavljen za direktora Potpune muške gimnazije do 1948. god. kada je imenovan za upravnika novootvorenog Gradskog muzeja, gdje je radio do svoga odlaska u mirovinu 1. siječnja 1953. god.

Kad je otvorena klasična gimnazija u subotičkom sjemeništu "Paulinum", dr. M. Evetović je niz godina predavao hrvatski jezik i književnost sve do 1970. god.

Umro je 2. jula (srpnja) 1972. u Subotici i sahranjen je u Bajskom groblju.

Najvažnija su mu znanstvena djela:

Život i rad biskupa Ivana Antunovića, narodnog preporoditelja (Subotica, 1935. 308 + 2 str.).

Život i rad Paje Kujundžića (Subotičke novine, u nastavcima od XXI, 6.IX. 1940. 36. br. 6. str. do XXII, 4.IV. 1941. 14. br. 6. str.) (nije objavljeno u cijelosti).

Kulturna povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata (rukopis se nalazi u subotičkoj Gradskoj biblioteci).

Julijanski kalendar:

12 (30. 1) Tri Svetitelja

15 (2. 2.) Sretenije Gospodinovo

ŽUJAK

mart

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
S	1	Albin, Hadrijan, Zoran, Jadranka	S	1	Eudokija
Č	2	Lucije, Iskra, Čedo	Č	2	Teodot
P	3	Kunigunda, Marin, Kamilo	P	3	Eutropije
S	4	Kazimir, Eugen, Natko, Miro	S	4	Zadušna subota
N	5	4. KORIZMENA. Euzebije, Teofil, Vedran	N	5	NEDJELJA POSTA. Gl. 8
P	6	Marcijan, Viktor, Zvezdana	P	6	Amorijski mučenici
U	7	Perpetua i Felicita ☾	U	7	Hersonski mučenici
S	8	Ivan od Boga, Ivša, Boško	S	8	Teofilakto
Č	9	Franciska Rimska, Franjka	Č	9	40 sebastijskih mučenika
P	10	Emil, Makarije, Krunoslav	P	10	Kodrat, Ciprijan
S	11	Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrtko	S	11	Akativna subota
N	12	5. KORIZMENA. Teofan, Bernard, Budislav	N	12	5. NEDJELJA POSTA. Gl. 1
P	13	Rozalija, Modesta, Ratka	P	13	Nikifor
U	14	Matilda, Miljana, Borislava ☽	U	14	Benedikt
S	15	Longin, Veljko	S	15	Agapije, Aleksandar
Č	16	Agapit, Smiljan, Hrvoje	Č	16	Savin
P	17	Patrik, Domagoj, Hrvatini	P	17	Aleksije
S	18	Ćiril Jeruzalemski, Cvjetan	S	18	Lazareva subota, Ćiril Jeruzal.
N	19	CVJETNICA. Josip, zaručnik BDM, Joško	N	19	CVJETNA NEDJELJA
P	20	Niceta, Dionizije, Vladislav	P	20	Veliki ponedjeljak
U	21	Serapion, Vesna	U	21	Veliki utorak
S	22	Oktavijan, Jaroslav, Lea, Orlan ☺	S	22	Velika srijeda
Č	23	Veliki četvrtak. Turibije, Oton, Dražen	Č	23	Veliki četvrtak
P	24	Veliki petak (post). Latin, Simeon, Javorka	P	24	VELIKI PETAK
S	25	Velika subota. Blagovijest. Marija, Maja	S	25	Velika subota
N	26	USKRS. Montan i Maksima, Emanuel, Tekla	N	26	USKRS (PASHA). BLAGOVIJEST
P	27	Uskrsni ponedjeljak. Lidija, Rupert, Lada	P	27	USKRS
U	28	Priska, Sonja, Nada, Polion	U	28	USKRS
S	29	Jona, Bertold, Eustazije	S	29	Svijetla srijeda
Č	30	Kvirin, Viktor, Vlatko ☼	Č	30	Svijetli četvrtak
P	31	Benjamin, Amos, Ljubo	P	31	Svijetli petak
SUNCE U OŽUJKU			MJESEČEVE MIJENE U OŽUJKU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☾ Mladak	7. u 19 h 19 m	
5.	6 h 30 m	17 h 47 m	☽ Prva četvrt	14. u 11 h 11 m	
12.	6 h 26 m	17 h 57 m	☺ Uštap (pun)	22. u 10 h 58 m	
19.	6 h 03 m	18 h 03 m	☼ Posljednja četvrt	30. u 12 h 21 m	
26.	6 h 50 m	19 h 14 m			

RAVANJ

april

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
S	1	Hugo, Teodora, Božica	S	1 Svijetla subota
N	2	BIJELA. Franjo Paulski, Dragoljub	N	2 TOMINA NEDJELJA
P	3	Rikard, Radojko	P	Nikita
U	4	Izidor, Žiga, Strahimir	U	Josip himnograf
S	5	Vinko Ferrerski, Berislav	S	Teodul
Č	6	Vilim, Celzo, Rajko	Č	Metodije, slavenski učit.
P	7	Ivan de la Salle, Herman	P	Georgije biskup
S	8	Dionizije, Alemka	S	Irodion
N	9	3. USKRSNA. Marija Kleofina, Demetrije	N	9 NEDJELJA MIRONOSICA. GI. 2
P	10	Ezekijel, Apolonija, Sunčica	P	Terencije
U	11	Stanislav, Radmila	U	Antipa
S	12	Julije, Zenon, Viktor, Davorka	S	Bazilije
Č	13	Martin papa, Ida	Č	Antemon
P	14	Tiberije, Valerijan i Maksim	P	Martin papa
S	15	Anastazija, Stošija, Bosiljka	S	Aristarh, Trofim
N	16	4. USKRSNA. Josip Benedikt Labre	N	16 NEDJ. O UZETOM. GI. 3
P	17	Rudolf, Robert, Inocent	P	Simeon, Akakije
U	18	Eleuterije, Apolonije, Amadej	U	Ivan
S	19	Konrad, Ema, Rastislav	S	Ivan pustinjak
Č	20	Marcijan, Teotim, Bogoljub	Č	Teodor, Trihina
P	21	Anselmo, Fortunat, Goran	P	Januarije mučenik
S	22	Soter i Kajo, Teodor	S	Teodor, Sikeot
N	23	5. USKRSNA. Juraj, Đuro, Đurdica	N	23 NEDJ. O SAMARIT. GI. 4
P	24	Fidelis, Vjeran	P	Sava, Stratilat
U	25	Marko evanđelist, Maroje	U	Marko apostol
S	26	Kleto i Marcelin, Zorko	S	Bazilije Amasijski
Č	27	Ozana Kotorska, Jakov Zadranin	Č	Simeon mučenik
P	28	Petar Chanel, Euzebije i Polion	P	Jason, Sosipater
S	29	4. Katarina Sijenska	S	Kizički mučenici
N	30	6. USKRSNA. Pio V., Josip Kotolengo	N	30 NEDJELJA O SLJEPOR. GI. 5
SUNCE U TRAVNJU				
Dan	Izlazi	Zalazi	MJESEČEVE MIJENE U TRAVNJU	
2.	6 h 36 m	19 h 25 m	☾ Mladak	6. u 05 h 33 m
9.	6 h 23 m	19 h 34 m	☾ Prva četvrt	13. u 01 h 13 m
16.	6 h 00 m	19 h 43 m	☾ Uštap (pun)	21. u 05 h 13 m
23.	5 h 58 m	19 h 53 m	☾ Posljednja četvrt	28. u 22 h 46 m
30.	5 h 46 m	20 h 01 m		

Prof. ANTE JAKŠIĆ
(22. IV. 1912 - 30. XI. 1987.)

Svakako najpoznatiji pjesnik kršćanskog nadahnuća bio je bez sumnje Ante Jakšić. Rođen u Beregu (Bačkom Brijegu) 22. travnja 1912. godine.

Školovao se u Subotici, Travniku i Somboru. Filozofski fakultet završio je u Zagrebu, a zatim počinje svoj životni put kao profesor književnosti i hrvatskog jezika gotovo po svim većim hrvatskim gradovima. I konačno se smiruje u Zagrebu. Zato je i njegova poezija sva rasuta poput "bisernih đerdana" (naslov njegove prve zbirke stihova izdate u Somboru 1931. godine) po cijeloj domovini. Jedanaest zbirki njegovih stihova izlaze: u Somboru, Travniku, Zagrebu, Tuzli, Subotici i posljednja (posthumna) u Đakovačkim Selcima. Osim stihova, od kojih su mnogi još neobjavljeni, on je pisao romane iz našeg narodnog života. Objavio je serije pripovjedaka i crtica, koje su jednim dijelom objavljivane u ovdašnjim našim publikacijama, kako starijim tako i suvremenim. Svojim je stihovima i umjetničkim opisima opisao ljepotu našeg bačkog krajolika, plemenitost i dobrohotnost naših ljudi i tako ovjekovječio i sebe i nas.

Umro je u Zagrebu 30. studenog 1987. godine, a pokopan je u svom rodnom Beregu 4. prosinca 1987. sa najvišim počastima kojima Crkva počašćuje svoje velikane.

Julijanski kalendar:

23 (19. 3) Cvjetna nedjelja

30 (26. 3) Uskrs (Pasha)

VIBANJ

m a j

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR																									
P	1	Josip radnik, Jeremija	P	1	Josip radnik, Jeremija																							
U	2	Atanazije, Eugen	U	2	Atanazije																							
S	3	Filip i Jakov apostoli, Mladen	S	3	Odanije Pashe, Teodozije Pečerski																							
Č	4	SPASOVO (Uzašašće). Florijan, Cvjetko	Č	4	UZAŠAŠĆE GOSPODINOVO																							
P	5	Peregrin, Maksim, Anđelko	P	5	Irina mučenica																							
S	6	Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko	S	6	Job																							
N	7	7. USKRSNA. Dujam, Duje, Duško	N	7	NEDJ. I. NIK. SABORA. Gl. 6																							
P	8	Marija Posrednica, Bratoljub	P	8	Ivan evanđelist																							
U	9	Pahomije, Herma, Mirna	U	9	Prijenos moći sv. Nikole																							
S	10	Gospa Trsatska, Anton, Job	S	10	Šimun Zelota																							
Č	11	Mamerto, Franjo Hieronymo	Č	11	Čiril i Metodije																							
P	12	LEOPOLD MANDIĆ , Pankracije	P	12	Epifanije, German																							
S	13	Servacije, Ema, Vjerko	S	13	Zadušna subota																							
N	14	DUHOVI. Matija apostol, Matko, Justa	N	14	DUHOVI																							
P	15	Marija Majka Crkve, Izidor, Sofija	P	15	PRESVETO TROJSTVO																							
U	16	Ivan Nepomuk, Ubald, Nenad	U	16	Teodor																							
S	17	Paskal, Paško, Bruno, Akvilin (Kvatre)	S	17	Andronik																							
Č	18	Ivan I. papa, Venancije	Č	18	Teodot Ankirski																							
P	19	Celestin, Rajko, Ivan, Teofil (Kvatre)	P	19	Patrikije																							
S	20	Bernardin Sijenski, Zvezdan (Kvatre)	S	20	Talej																							
N	21	PRESVETO TROJSTVO. Andrija Bobola	N	21	NEDJ. SVIH SVETIH																							
P	22	Helena, Jagoda, Milan, Renata	P	22	Bazilisko																							
U	23	Deziderije, Željko	U	23	Mihajlo isp.																							
S	24	Marija Pomoćnica, Suzana	S	24	Simeon																							
Č	25	TIJELOVO. Beda Časni, Grgur VII.	Č	25	Moći sv. Ivana Krstitelja																							
P	26	Filip Neri, Zdenko	P	26	Karpo mučenik																							
S	27	Augustin Canterburyjski, Vojtjeh	S	27	Terapont																							
N	28	8. KROZ. G. German, Vilim, Velimir	N	28	TIJELOVO-BLAG. EUHARIST.																							
P	29	Maksim, Ervin, Većeslav	P	29	Teodozija djev.																							
U	30	Ivana Arška, Ferdinand, Srećko	U	30	Isakije																							
S	31	Pohod BDM. Krunoslava, Vladimir	S	31	Bogorodica Kraljica																							
<p>SUNCE U SVIBNJU</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Dan</th> <th>Izlazi</th> <th>Zalazi</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>7.</td> <td>5 h 36 m</td> <td>20 h 11 m</td> </tr> <tr> <td>14.</td> <td>5 h 26 m</td> <td>20 h 19 m</td> </tr> <tr> <td>21.</td> <td>5 h 18 m</td> <td>20 h 27 m</td> </tr> <tr> <td>28.</td> <td>5 h 13 m</td> <td>20 h 34 m</td> </tr> </tbody> </table>			Dan	Izlazi	Zalazi	7.	5 h 36 m	20 h 11 m	14.	5 h 26 m	20 h 19 m	21.	5 h 18 m	20 h 27 m	28.	5 h 13 m	20 h 34 m	<p>MJESEČEVE MIJENE U SVIBNJU</p> <table border="1"> <tbody> <tr> <td>☾ Mladak</td> <td>5. u 13 h 46 m</td> </tr> <tr> <td>☾ Prva četvrt</td> <td>12. u 16 h 19 m</td> </tr> <tr> <td>☾ Uštap (pun)</td> <td>20. u 20 h 16 m</td> </tr> <tr> <td>☾ Posljednja četvrt</td> <td>28. u 06 h 01 m</td> </tr> </tbody> </table>			☾ Mladak	5. u 13 h 46 m	☾ Prva četvrt	12. u 16 h 19 m	☾ Uštap (pun)	20. u 20 h 16 m	☾ Posljednja četvrt	28. u 06 h 01 m
Dan	Izlazi	Zalazi																										
7.	5 h 36 m	20 h 11 m																										
14.	5 h 26 m	20 h 19 m																										
21.	5 h 18 m	20 h 27 m																										
28.	5 h 13 m	20 h 34 m																										
☾ Mladak	5. u 13 h 46 m																											
☾ Prva četvrt	12. u 16 h 19 m																											
☾ Uštap (pun)	20. u 20 h 16 m																											
☾ Posljednja četvrt	28. u 06 h 01 m																											

IVAN EVETOVIĆ, prepošt bački
(16. V. 1859 - 10. VIII. 1923.)

Rođeni brat našeg poznatog pjesnika Miroljuba-Ante Evetovića, svećenik kulturni i javni radnik bačkih Hrvata sa početka ovog stoljeća. Rođen je u Bačalmašu 16. V. 1859. u obitelji Dane i Imerke rođene Antunović (nećakinje našeg velikog biskupa preporoditelja Ivana Antunovića). Za vrijeme školovanja u Kaloči pod stalnim je utjecajem svog rođaka Ivana Antunovića i njegovih vjernih i rodoljubivih ideja, što ima odraza i na cijelom njegovom kasnijem djelovanju.

Veoma rano počinje pisati kratke crtice iz naše crkvenonarodne povijesti i objavljuje u "Nevenu", "Subotičkoj danici", "Građi za povijest književnosti hrvatske".

U želji da svoj narod prezentira široj mađarskoj čitalačkoj publici, sudjeluje u velikoj povijesti županija i gradova u Ugarskoj, u dijelu koji govori o Bačkobodroškoj županiji. U bilješci o Ivanu Evetoviću u spomenutoj monografiji stoji da je prevodio sa francuskog, njemačkog, talijanskog, engleskog i čak španjolskog jezika.

Bio je bački župnik, prepozit i upravitelj biskupskih imanja u Baču. Bavio se i politikom. Bio je narodni poslanik u Ugarskom parlamentu. Kada je stvorena Jugoslavija, nastala je Bunjevačko-šokačka stranka, koja je kasnije prerasla u Pučku stranku. Na izborima 1920. godine Ivan Evetović je izabran za poslanika bačkoga i somborskoga okruga, da uz Blaška Rajića, dr. Vranju Sudarevića i dr. Stjepana Vojnića-Tunića zastupaju interese bačkih Hrvata u tadanjem beogradskom parlamentu. Umro je u Baču 10. VIII. 1923.

Jlijanski kalendar:

6 (23. 4) Juraj Velikomučenik

LIPANJ juni

RIMOKATOLIČKI KALENDAR		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
Č 1	Justin, Juvencije, Mladen	Č 1	Justin mučenik
P 2	Srce Isusovo. Marcelin i Petar, Eugen, Geno	P 2	Nikifor
S 3	Srce Marijino. Karlo Lwanga i drugovi ☉	S 3	Lukilijan
N 4	9. KROZ G. Kvirin Sisački, Optat, Predrag	N 4	NEDJ. 3. PO DUH. Gl. 2
P 5	Bonifacije, Valerija, Darinka	P 5	Dorotej
U 6	Norbert, Neda	U 6	Visarion, Ilarion
S 7	Robert, Sabinijan, Radoslav	S 7	Teodot
Č 8	Medard, Vilim, Žarko	Č 8	Teodor, Stratilat
P 9	Efrem, Ranko	P 9	Ćiril Aleksandrijski
S 10	Margareta, Greta, Biserka	S 10	Timotej biskup
N 11	10. KROZ G. Barnaba apostol, Borna ☽	N 11	NEDJ. 4. DUH. Gl. 3
P 12	Ivan Fakundo, Bosiljko, Ninko	P 12	Onufrije
U 13	Antun Padovanski, Antonija, Tonka	U 13	Akilina mučenica
S 14	Rufin, Elizej, Marcijan	S 14	Jelisej prorok
Č 15	Vid, Modest i Kresencije	Č 15	Amos prorok, Jeronim
P 16	Franjo Regis, Gvido, Borko	P 16	Tihon
S 17	Adolf, Bratoljub, Laura	S 17	Manuil, Izmail
N 18	11. KROZ G. Marko i Marcelijan, Ljubomir ☽	N 18	NEDJ. 5. PO DUH. Gl. 4
P 19	Romuald, Rajka, Bogdan	P 19	Juda Tadej ap.
U 20	Silverije, Naum Ohridski	U 20	Metodije biskup
S 21	Alojzije Gonzaga, Vjekoslav, Slavka, Slavica	S 21	Julijan
Č 22	Paulin Nol., Ivan Fisher, Toma Morus	Č 22	Euzebije
P 23	Sidonija, Sida, Zdenka, Josip Cafasso	P 23	Agripina
S 24	Rođenje Ivana Krstitelja, Krsto	S 24	ROĐ. IVANA KRSTITELJA
N 25	12. KROZ G. Vilim, Henrik, Adalbert ☽	N 25	NEDJ. 6. PO DUH. Gl. 5
P 26	Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran	P 26	David
U 27	Ćiril Aleksandrijski, Ladislav Ugarski	U 27	Sampson
S 28	Irenej, Mirko, Smiljan	S 28	Kir i Ivan
Č 29	PETAR I PAVAO, Krešimir	Č 29	PETAR I PAVAO
P 30	Rimski prvomučenici, Marcijal, Miljana	P 30	Sabor 12 apostola
SUNCE U LIPNJU		MJESEČEVE MIJENE U LIPNJU	
Dan	Izlazi	Zalazi	
4.	5 h 08 m	20 h 42 m	☉ Mladak 3. u 21 h 53 m
11.	5 h 06 m	20 h 46 m	☽ Prva četvrt 11. u 09 h 00 m
18.	5 h 05 m	20 h 50 m	☽ Uštap (pun) 19. u 08 h 57 m
25.	5 h 06 m	20 h 51 m	☽ Posljednja četvrt 26. u 11 h 09 m

PERO TUMBAS HAJO
(29.VI. 1891 - 5.III. 1967.)

U Subotici i u Bačkoj bilo je mnogo dobrih tamburaša i "tamburašnih banda", ali među najpoznatije možemo uvrstiti majstora tamburice, Peru Tumbasa Haju.

Rodio se 29.VI. 1891. god. u Subotici. Vrlo rano počeo se baviti sviranjem, jer su mu djeda i otac bili svirci. Djeda je bio samouki gajdaš i dobio je nadimak Hajo. Perin otac Antun bio je svirac. Svirao je bas u tamburaškom orkestru, a i on je bio samouk.

Godine 1904. Pero se upisao u Muzičku školu u Subotici. Počeo je učiti violinu i klavir. Učio je svega godinu dana i to je sve njegovo glazbeno školovanje. Dalje je kao samouk nastavio svirati u tamburicu i postigao je pravo majstorstvo i savršenstvo. Sve što je postigao, može zahvaliti svome talentu, upornom radu i ogromnom iskustvu. Tamburica je bila i ostala Perina najveća ljubav sve do smrti.

Kakav je bio život narodnog umjetnika? U to vrijeme živjeti za tamburu bilo je moguće, ali živjeti od tambure bilo je vrlo teško.

Pero je svirao u raznim tamburaškim orkestrima i u kulturno-umjetničkim društvima, a neko vrijeme do početka drugog svjetskog rata svirao je u tamburaškom orkestru Radio Beograda.

Poslije rata najviše je svirao u željezničarskom kulturno-umjetničkom društvu "Bratstvo-jedinstvo" u Subotici. Vodio je tamburaški orkestar toga društva i imao je bezbroj nastupa kod nas i u inozemstvu.

Najveći uspjeh postigao je s tamburaškim orkestrom 1952. godine u Langolenu u Engleskoj na takmičenju umjetničkih društava 16 evropskih država. Folklorni ansambl Saveza kulturnih društava iz Subotice zastupao je Jugoslaviju i sa "močakim kolom" dobio je prvu nagradu ispred ruskog i španjolskog ansambla. Tamburica je pobijedila balalajku i gitaru. Vođa tamburaškog orkestra bio je P.Tumbas Hajo.

Umro je 5.III.1967. god. u Subotici i sahranjen je u Senćanskom groblju.

Ostalo je iza njega mnogo raznih kompozicija i spletova narodnih pjesama u obradi za tamburaški orkestar.

Julijanski kalendar:

8 (4. 5) Uzašašće Gospodinovo

18 (14. 5) Duhovi

19 (21. 5) Presveto Trojstvo

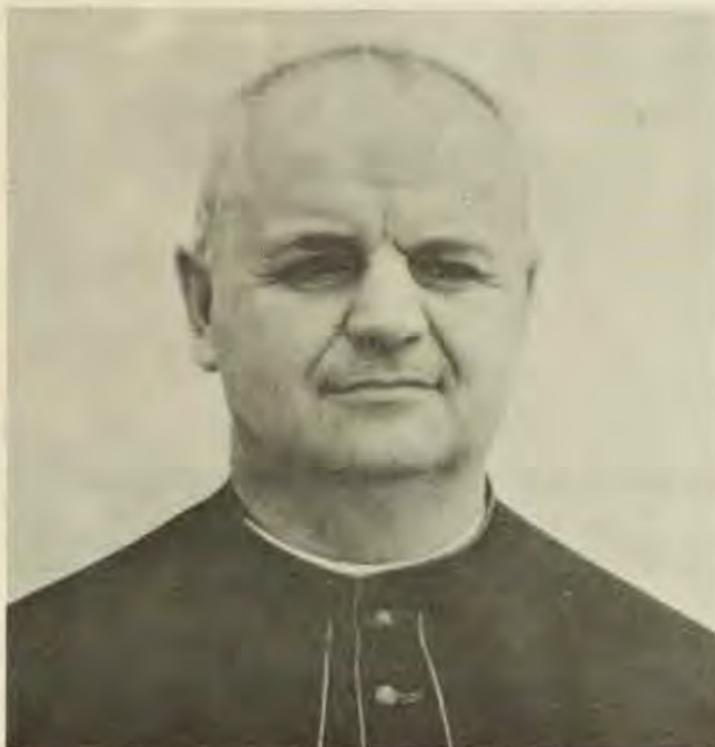

SRPANJ

juli

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
S	1	Aron, Teobald, Šimun, Predrag	S	1	Kuzma i Damjan
N	2	13. KROZ. G. Oton, Martinijan, Ostoja	N	2	NEDJ. 7. PO DUH. Gl. 6
P	3	Toma apostol ☾	P	3	Jakinto
U	4	Elizabeta Portugalska, Elza, Jelica	U	4	Andrija Kretski
S	5	Ćiril i Metod, Antun M. Zakarija, Slaven	S	5	Atanazije Atonski
Č	6	Marija Goretti, Bogomila	Č	6	Sisoje Veliki
P	7	Klaudije, Vilibald, Vilko, Goran	P	7	Toma, Akakije
S	8	Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen	S	8	Prokopije
N	9	14. K. G. Leticija, Nikola Pik. i drugovi	N	9	NEDJ. 8. PO DUH. Gl. 7
P	10	Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka	P	10	Antonije Pečerski
U	11	Benedikt opat, Benko, Dobroslav ☽	U	11	Eufemija
S	12	Mohor, Ivan Gualberti, Mislav	S	12	Proklo, Ilarije muč.
Č	13	Majka Božja Bistrička. Henrik, Hinko	Č	13	Sabor Gabrijele Arhandela
P	14	Kamilo de Lellis, Miroslav	P	14	Akila
S	15	Bonaventura, Dobriša	S	15	Vladimir
N	16	15. KROZ. G. Gospa Karmelska, Karmela	N	16	NEDJ. 9. PO DUH. Gl. 8
P	17	Letancije, Branko, Aleksij	P	17	Marina
U	18	Fridrik, Simfroza, Arnulf, Natko ☺	U	18	Jakinto, Emilijan
S	19	Makrina, Zora, Zlatka	S	19	Makrina
Č	20	Ilija prorok, Iljko	Č	20	ILIJA PROROK
P	21	Lovro Brindiški, Danijel, Danica	P	21	Ezekijel prorok
S	22	Marija Magdalena, Manda, Lenka	S	22	Marija Magdalena
N	23	16. KROZ. G. Brigita, Apolinar	N	23	NEDJ. 10. PO DUH. Gl. 1
P	24	Kristina, Mirjana	P	24	Boris, Kristina mučenica
U	25	Jakov apostol, Kristofor, Krsto ☽	U	25	Ana
S	26	Joakim i Ana, roditelji BDM	S	26	Jermolaj
Č	27	Kliment Ohridski i dr., Natalija	Č	27	Pantelejmon
P	28	Nazarije i Celzo, Inocent, Nevinko	P	28	Prohor, Nikanor
S	29	Marta i Flora, Blaženka, Mira	S	29	Kalnik
N	30	17. KROZ. G. Petar Krizolog	N	30	NEDJ. 11. PO DUH. Gl. 2
P	31	Ignacije Lojola, Vatroslav	P	31	Eudokim
SUNCE U SRPNJU					
Dan	Izlazi	Zalazi	MJESEČEVE MIJENE U SRPNJU		
2.	5 h 09 m	20 h 50 m	☾ Mladak	3. u 07 h 00 m	
9.	5 h 14 m	20 h 46 m	☽ Prva četvrt	11. u 02 h 19 m	
16.	5 h 21 m	20 h 42 m	☺ Uštap (pun)	18. u 19 h 42 m	
23.	5 h 28 m	20 h 37 m	☾ Posljednja četvrt	25. u 15 h 31 m	
30.	5 h 35 m	20 h 29 m			

IVAN KUJUNDŽIĆ
(1912 - 1969)

Najpoznatiji bibliograf i historiograf bačkih Hrvata. Sakupio je kulturnu i povijesnu baštinu bunjevačko-šokačkih Hrvata, ne samo u Bačkoj nego i uopće u južnoj Ugarskoj, gdje živi veliki dio našeg puka. Rođen je u Subotici 2. lipnja 1912. godine u imućnoj obitelji bunjevačkog zemljodjelca. Svoje školovanje završava u Subotici i Travniku. Studij teologije završava u Zagrebu na Teološkom fakultetu. Za svećenika je zaređen 28. listopada 1934. godine u Subotici.

U svom svećeničkom životu bavi se katehiziranjem pučko-školaca, a kasnije i na državnoj gimnaziji, kapelanuje uređuje katoličke "Subotičke novine" i intenzivno se bavi dijalogom Crkve i svijeta kulture. Sakuplja inteligenciju na nedjeljna bogoslužja u "Subotičku maticu" koja njegovom zaslugom postaje pravo stjecište hrvatske katoličke inteligencije u gradu. Godine 1946. izlazi mu prva knjiga: "Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata". Iste godine izlaze i prve knjige njegovih meditacija i propovjedi. Zatim slijedi bolan period njegova zatočeništva u Nišu, punih sedam godina.

Godine 1954. vraća se na slobodu, gdje ga je čekala župa sv.Roka u Subotici. Tu kroz petnaest godina razvija lijepu svećeničku djelatnost, ali se pri tom dalje bavi istraživačkom i sakupljačkom djelatnošću.

Skuplja svaki fragmenat naše crkvene i narodne povijesti. Materijal koji je ranije sakupio bio je razvučen. Iz ovog perioda potječu serije studija o našim velikanima od fra Mihajla Radnića do naših dana. Uz brojne prijevode asketsko-mistične sadržine, izdaje: "Izvore za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata" (Zagreb 1968.) i posthumno djelo: "Bunjevačko-šokačka bibliografija" (Zagreb 1969.). Ovim djelima je učinio da imamo sabranu kulturnu i duhovnu baštinu kao nijedna grana hrvatskog naroda, niti koji drugi narod.

Umro je 1969. god. u Subotici i sahranjen je u Kerskom groblju.

Julijanski kalendar:

7 (24. 6) Rođenje Ivana Krstitelja

12 (29. 6) Petar i Pavao

OLOVOZ

august

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
U	1	Alfonz Liguori, Vjera, Nada ☼	U	1	Makabejski mučenici
S	2	Gospa od Andela, Euzebije Vercelski	S	2	Stjepan
Č	3	Augustin Kažotić , Lidija	Č	3	Izaakije, Dalmat, Faust
P	4	Ivan Vianney	P	4	Eudokija mučenica
S	5	Gospa Snježna, Nives, Snježana	S	5	Eusignije mučenik
N	6	18. KROZ. G. Preobraženje Gospodinovo	N	6	NEDJ. 12. PO DUH. Gl. 3
P	7	Siksto papa, Kajetan	P	7	Dometije
U	8	Dominik, Dinko, Nedjeljko, Neda	U	8	Emilijan
S	9	Roman, Firmin, Tvrtko ☽	S	9	Matija apostol
Č	10	Lovro đakon, Lovorko, Zvezdana	Č	10	Lavrentije mučenik
P	11	Klara, Jasna, Jasminka	P	11	Eupio
S	12	Anicet, Hilarija, Veseljka	S	12	Focije, Anicet
N	13	19. KROZ. G. Poncijan i Hipolit	N	13	NEDJ. 13. PO DUH. Gl. 4
P	14	Euzebije, Atanazije, Alfred	P	14	Mihej pror., Teodozije Pečerski
U	15	VELIKA GOSPA. Marija, Veljka	U	15	UZNESENJE BOGORODICE
S	16	Stjepan kralj, Rok	S	16	Prijen. Ikone Hristove, Diomid
Č	17	Hijacint, Liberat, Miron ☽	Č	17	Miron mučenik
P	18	Jelena Križarica, Jelka, Agapit	P	18	Flor i Lovro mučenici
S	19	Ivan Eudes, Ljudevit, Tekla	S	19	Andrija mučenik
N	20	20. KROZ. G. Bernard, Samuel, Porfirije	N	20	NEDJ. 14. PO DUH. Gl. 5
P	21	Pio X, Hermogen	P	21	Tadej
U	22	BDM Kraljica, Vladislava, Krunojka	U	22	Agatonik
S	23	Ruža Limska, Filip Benicije, Zdenko ☽	S	23	Irinej i Lup. muč.
Č	24	Bartol apostol, Bariša	Č	24	Eutihije muč.
P	25	Ljudevit kralj, Josip Kalasancijski	P	25	Bartolomej i Tito
S	26	Rufin, Zefirin, Jađranko	S	26	Hadrijan i Natalija
N	27	21. KROZ. G. Monika, Honorat, Časlav	N	27	NEDJ. 15. PO DUH. Gl. 6
P	28	Augustin, Tin, Gustav	P	28	Augustin
U	29	Glavosijek Ivana Krstitelja	U	29	GLAVOSIJEK IVANA KRST.
S	30	Feliks i Adaukat, Gaudencija, Radoslava	S	30	Aleksandar, Ivan i Pavao
Č	31	Rajmund, Rajko, Optat, Željko ☽	Č	31	Pojas Bogorodice
SUNCE U KOLOVOZU			MJESEČEVE MIJENE U KOLOVOZU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☽ Mladak	1. u 18 h 06 m	
6.	5 h 44 m	20 h 19 m	☾ Prva četvrt	9. u 19 h 28 m	
13.	5 h 52 m	20 h 09 m	☽ Uštap (pun)	17. u 05 h 07 m	
20.	6 h 00 m	19 h 58 m	☾ Posljednja četvrt	23. u 20 h 40 m	
27.	6 h 10 m	19 h 45 m	☽ Mladak	31. u 07 h 44 m	

fra BEATO BUKINAC
(30.VIII.1912 - 29.VI.1945.)

Stjepan Beato BUKINAC rođen je 30. kolovoza 1912. u Baču. Franjevačko je odijelo obukao 17. kolovoza 1927. a svečane je redovničke zavjete položio 24. veljače 1935. Nakon svršenih bogoslovskih nauka zaređen je za svećenika 29. lipnja 1936. Svoju prvu misu slavio je u Baču 9. kolovoza 1936., u godini velikih hrvatskih proslava u povdu 250. obljetnice najbrojnije doselidbe Bačkih Hrvata u Podunavlje. Bila je to 700. obljetnica dolaska franjevacu u Bačku i 200. obljetnica obnovljenoga samostana u Baču.

Poglavarstvo redodržave Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu poslalo je mladoga Bukinca na izobrazbu u rimski kolegij Antonianum gdje je završio studij obranom disertacije o djelovanju franjevacu za selidaba hrvatskog puka tijekom XVI. i XVII. stoljeća (De activitate franciscanorum in migrationibus populi Croatici saeculis XVI et XVII). Temeljiti rad pisan je latinskim jezikom i dijelovi su objelodanjeni u Zagrebu, 1940. To je prvo djelo - koliko je poznato - prva znanstvena rasprava o Bačkim Hrvatima u kojoj je Bukinac koristio svu do tada poznatu i dostupnu literaturu i podatke.

Na povratku sa studija službovao je u Karlovcu kao srednjoškolski profesor u gimnaziji i učiteljskoj školi. Srdačnost, susretljivost i brižnost u radu bile su značajke ponašanja i djelatnosti Beata (Blaženka) Bukinca u samostanskoj zajednici i među mladeži. Uspješnost u poslu nasilno je prekinuta u lipanjskim danima 1945. Na devetu obljetnicu svećeničkog ređenja, 29. lipnja spomenute godine o. fra Beato Bukinac je ubijen u Karlovcu. Nije još napunio 33 godine života, ali je imao 16 godina redovništva i djelo koje ne može mimoći nijedan čestiti znanstvenik, djelo o franjevcima i svojim bačkim hrvatskim sunarodnjacima.

Julijanski kalendar:

2 (20. 7) Ilija prorok

19 (6. 8) Preobraženje

UJAN

septembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
P	1	Egidije, Konstancije, Branimir, Tamara	P	1	Početak crkvene godine
S	2	Kalista, Makrina, Divna, Veljka	S	2	Mamant mučenik
N	3	22. KROZ. G. Grgur Veliki, Grga, Gordana	N	3	NEDJ. 16. PO DUH. GI. 7
P	4	Ruža Viterpska, Ida, Marcel	P	4	Mojsije prorok
U	5	Lovro Justinijani, Borko	U	5	Zaharija
S	6	Zaharija, Boris, Davor	S	6	Čudo Mihajla Arhandela
Č	7	Marko Križevčanin, Blaženko	Č	7	Sozont mučenik
P	8	MALA GOSPA, Maja ☽	P	8	ROĐENJE BOGORODICE
S	9	Petar Klaver, Strahimir	S	9	Joakim i Ana
N	10	23. KROZ G. Pulherija, Nikola Tolentinski	N	10	NEDJ. 17. PO DUH. GI. 8
P	11	Proto i Hijacint, Cvjetko	P	11	Teodor Aleksandrijski
U	12	Ime Marijino, Marija, Dubravko	U	12	Autonom
S	13	Ivan Zlatousti, Zlatko, Živan	S	13	Kornelije mučenik
Č	14	Uzvišenje sv. Križa, Višeslav	Č	14	UZVIŠENJE SV. KRIŽA
P	15	Gospa Žalosna, Dolores, Tugomil ☽	P	15	Nikita
S	16	Kornelije i Ciprijan	S	16	Eufemija
N	17	24. KROZ G. Robert B., Rane sv. Franje	N	17	NEDJ. 18. PO DUH. GI. 1
P	18	Josip Kupertinski, Sonja, Irena	P	18	Eumenija
U	19	Januarije, Suzana, Željko	U	19	Trofim
S	20	Kandida, Svjetlana, Dionizije (Kvatre)	S	20	Eustatije i dr. muč.
Č	21	Matej ap. i ev., Matko, Matiša	Č	21	Kodrat
P	22	Mauricije, Mavro, Toma Vilanovski (Kv.) ☽	P	22	Foka muč., Jona prorok
S	23	Lino, Tekla, Konstancije (Kvatre)	S	23	Ivan Krstitelj
N	24	25. K. G. Gospa od Otkupljenja, Mercedes	N	24	NEDJ. 19. PO DUH. GI. 2
P	25	Aurelija, Zlata, Kleofa	P	25	Eufosinija
U	26	Kuzma i Damjan, Damir	U	26	Ivan evanđelist
S	27	Vinko Paulski, Gaj, Berislav	S	27	Kalistrat mučenik
Č	28	Vjenceslav, Većeslav, Veco	Č	28	Hariton
P	29	Mihael, Gabrijel i Rafael, Milan ☽	P	29	Cirijak
S	30	Jeronim, Jerko	S	30	Grgur
SUNCE U RUJNU			MJESEČEVE MIJENE U RUJNU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☽ Prva četvrt	8. u 11 h 49 m	
3.	6 h 18 m	19 h 32 m	☽ Uštap (pun)	15. u 13 h 50 m	
10.	6 h 27 m	19 h 19 m	☽ Posljednja četvrt	22. u 04 h 10 m	
17.	6 h 36 m	19 h 05 m	☽ Mladak	29. u 22 h 47 m	
24.	5 h 44 m	17 h 51 m			

MIJO MANDIĆ
(1857 - 1945.)

Mijo Mandić je, uz Paju Kujundžića i druge, bio učenik biskupa Ivana Antunovića, narodnog preporoditelja i učitelja Bunjevacu i Šokaca u Bačkoj.

On je zaslužna ličnost u našoj kulturnoj povijesti. Bio je borac za narodni napredak i svojim radom udario je temelje našem kulturnom razvitku. Dugo vremena je vršio razne odgovorne dužnosti.

Rodio se u Kaćmaru (sada u Mađarskoj) 12. rujna 1857. god. u obitelji siromašnog seljaka.

Poslije osnovne škole u rodnom selu, u Kaloči je učio građansku školu kao pitomac biskupa Ivana Antunovića.

Mandićeva učiteljska mjesta su Bođani kod Bača, Madaraš, Gara, Kaćmar i Subotica.

Za školske potrebe M.Mandić je u Gari 1880. god. objavio dva mala udžbenika: "Prirodopis, prirodoslovlje i slovnica za bunjevačku i šokačku dicu", "Zemljopis, povistnica i ustavoslovlje za bunjevačku i šokačku dicu".

U Kaćmaru je objavio molitvenik "Nebesko janješce" (Sombor, 1885. i Subotica, 1894.).

M.Mandić je, uz pomoć biskupa Ivana Antunovića, pokrenuo u Kaćmaru list "Neven", čiji je prvi broj objavljen 15. siječnja 1884. god. List je tiskan u Baji, zatim u Somboru, a od 5. broja 1887. god. "Neven" je tiskan u Subotici, gdje je izlazio sve do prvog svjetskog rata. Za vrijeme rata list nije izlazio.

Poslije ujedinjenja 1918. god. "Neven" ponovo izlazi u novom obliku. Mijenjajući oblik i sadržaj izlazio je do 1940. god. U "Nevenu" je bilo više urednika, ali M.Mandić je u njemu surađivao niz godina i objavio je brojne članke o raznim pitanjima iz političkog i kulturnog života naroda.

M.Mandić je surađivao s Pajom Kujundžićem koji je pokrenuo kalendar "Bunjevačko-šokačka Danica" za 1884. god. Tokom godina M.Mandić je objavio brojne članke u tom kalendaru.

Poslije prvog svjetskog rata M.Mandić je vršio razne odgovorne poslove.

Umro je 1945. god. u Subotici i sahranjen je na Bajskom groblju.

Julijanski kalendar

- 11 (29. 8) Glavosijek Ivana Krstitelja
- 21 (8. 9) Rođenje Bogorodice
- 27 (14. 9) Uzvišenje sv. Križa

ISTOPAD

oktobar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
N 1	26. KROZ G. Terezija od Djeteta Isusa	N 1	NEDJ. 20. PO DUH. Gl. 3
P 2	Andeli čuvari, Anđelko, Anđela	P 2	Ciprijan i Justina muč.
U 3	Kandid, Maksimilijan, Gerhard	U 3	Dionizije, Terezija od Dj. Isusa
S 4	Franjo Asiški	S 4	Jerotej, Franjo Asiški
Č 5	Flavijan, Placid, Miodrag	Č 5	Haritina mučenica
P 6	Bruno, Fides, Verica	P 6	Toma apostol
S 7	BDM od Krunice, (Ružarija), Krunčica, Ruža	S 7	Sergije i Vakho muč.
N 8	27. KROZ G. Benedikta, Pelagija ☾	N 8	NEDJ. 21. PO DUH. Gl. 4
P 9	Dionizije i drugovi, Ivan Leonardi	P 9	Jakov Alfejev
U 10	Franjo Borgia, Danijel i drugovi, Danko	U 10	Eulanpije
S 11	Emilijan, Prob, Milan	S 11	Filip, Teofan
Č 12	Serafin, Maksimilijan	Č 12	Prob, Andronik, Kuzma
P 13	Eduard, Hugolin, Edo, Hugo	P 13	Karpo, Agatonik
S 14	Kalist papa, Divko, Krasna ☺	S 14	Paraskeva
N 15	28. KROZ G. Terezija Avilska	N 15	NEDJ. 22. PO DUH. Gl. 5
P 16	Hedviga, Margareta Marija Alacoque	P 16	Longin
U 17	Ignacije Antiohijski, Vatroslav	U 17	Osija prorok
S 18	Luka evanđelist, Lukša, Svjetlovid	S 18	Luka evanđelist
Č 19	Ivan Breb. i Izak Jogues, Pavao od Križa	Č 19	Joel prorok
P 20	Vendelin, Irena, Miroslava	P 20	Artemij mučenik
S 21	Uršula, Zvezdan ☽	S 21	Ilarion
N 22	29. KROZ G. Marija Saloma, Dražen	N 22	MISIJSKA NEDJELJA. Gl. 6
P 23	Ivan Kapistranski, Borislav	P 23	Jakov apostol
U 24	Antun M. Claret, Jaroslav	U 24	Areta
S 25	Krizant i Darija, Katarina Kotromanić	S 25	Markijan, Martirij muč.
Č 26	Demetrije, Dmtar, Zvonko	Č 26	DIMITRIJE VELIKOMUČENIK
P 27	Sabina, Kontrado, Gordana, Cvito	P 27	Nestor muč.
S 28	Šimun i Juda Tadej, Siniša, Tadija	S 28	Terentije
N 29	30. KROZ G. Narcis, Donat, Darko, Ida ☾	N 29	KRIST KRALJ
P 30	Marcel, Marojko	P 30	Zinovije
U 31	Alfonz R., Wolfgang, Vuk, Vukmir	U 31	Stahij, Urban
SUNCE U LISTOPADU			
Dan	Izlazi	Zalazi	MJESEČEVE MIJENE U LISTOPADU
1.	5 h 53 m	17 h 32 m	☾ Prva četvrt 8. u 01 h 52 m
8.	6 h 02 m	17 h 24 m	☺ Uštap (pun) 14. u 21 h 32 m
15.	6 h 12 m	17 h 12 m	☽ Posljednja četvrt 21. u 14 h 19 m
22.	6 h 21 m	17 h 00 m	☼ Mladak 29. u 16 h 27 m
29.	6 h 31 m	16 h 48 m	

ILIJA DŽINIĆ
(1894 - 1981.)

Ilija Džinić je bio poznati kulturni radnik u Somboru. On je sve dane do svoje smrti posvetio nauci i istraživanju.

Rodio se 23. listopada 1894. god. u Čonoplji. Otac se zvao Grgo i bio je koljar, a majka je bila Marija Palić.

Poslije osnovne škole u rodnom selu, klasičnu gimnaziju kod isusovaca završio je u Kaloči 1914. god. Zbog bolesti morao je prekinuti studij bogoslovije i vratiti se kući. Ali, ustrajnim radom stekao je učiteljsku diplomu. U rodnom selu 1919. god. postao je učitelj, a 1920. god. postao je upravitelj škole. Malo zatim je osnovao Bunjevačku čitaonicu i knjižnicu u Čonoplji.

Osim svoga učiteljskog posla, kao velik rodoljub skupljao je sve što je smatrao da ima vrijednosti u narodnom stvaralaštvu. Sve je želio sačuvati od zaborava i propasti.

Za vrijeme ratne okupacije je umirovljen i 1942. god. je preselio u Sombor. Radio je kao službenik Crkvene općine u katoličkoj župi.

Mnogo toga je skupio i napisao, ali nije imao sreće da dočeka objavljivanje svojih djela. Uz velike žrtve u vlastitoj nakladi u 85. godini života objavio je brošuru "Sombor - Zombor, ime i naziv u svjetlu znanstvenog istraživanja" (Sombor, 1979. 40 str.). Zatim je objavio brošuru "Čonoplja, kratak opis njenog postanka i migraciono njenog stanovništva u prošlosti" (Sombor, 1980. 102 str.).

U rukopisu su ostala njegova djela:

"Čonoplja, bačko selo kraj Sombora u prošlosti" (317 str. rukopisa); "Jedna seoska bačka narodna škola u prošlosti" (160 str. rukopisa); "Mozaik iz prošlosti Sombora" (članci); "Opis i izgradnja karmelićanske crkve u Somboru" (40 str. rukopisa); Historia domus kat. crkve u Čonoplji"; "U kolarnici" (11 pripovijesti iz bunjevačkog narodnog života. Neke su objavljene u godinama prije drugog svjetskog rata u kalendaru "Subotička Danica"); "Bunjevačko - šokački Hrvati" (studija - 130 str. rukopisa); "Listići", memoari; "Zbornik" (zbirka vlastitih članaka i radova).

I. Džinić je umro u 87. godini života, 19. lipnja 1981. u Somboru, gdje je sahranjen.

TUDENI

novembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
S	1	SVI SVETI. Svetislav, Sveto	Č	2 Akindid i drugovi muč.
Č	2	Dušni dan. Dušica, Duško	P	3 Akepsima
P	3	Martin Porres, Silvija	S	4 Joanikije, Nikanor
S	4	Karlo Boromejski, Dragutin		
N	5	31. KROZ G. Emerik, Mirko, Imbro, Zakarija	N	5 NEDJ. 25. PO DUH. GI. 8
P	6	Leonard, Sever, Vedran ☽	P	6 Pavao biskup
U	7	Engelbert, Anđelko	U	7 Lazar čudotvorac
S	8	Gotfrid, Bogdan, Bogoljub	S	8 SABOR MIHAJLA ARH.
Č	9	Gracija Kotorski, Milostislav	Č	9 Onisfor, Porfirije
P	10	Leon Veliki, Lav, Lavoslav	P	10 Erasto, Rodion
S	11	Martin biskup, Davorin	S	11 Mina, Teodor Studita
N	12	32. KROZ G. Jozafat, Emilijan, Milan	N	12 NEDJ. 26. PO DUH. GI. 1
P	13	Stanislav Kostka, Stanko, Didak ☽	P	13 Ivan Zlatousti
U	14	NIKOLA TAVELIĆ, Ivan Trogirski	U	14 Filip
S	15	Albert Veliki, Leopold	S	15 Početak božićnog posta
Č	16	Margareta, Gertruda	Č	16 Matej apostol i evanđelist
P	17	Elizabeta Ugarska, Igor	P	17 Grgur čudotvorac
S	18	Posveta baz. sv. Petra i Pavla, Odon, Maksim	S	18 Platon, Ramon
N	19	33. KROZ GOD. Poncijan, Krispin	N	19 NEDJ. 27. PO DUH. GI. 2
P	20	Feliks Valois, Srećko, Edmund ☽	P	20 Proklo
U	21	Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja	U	21 UVOD BOGORODICE U HRAM
S	22	Cecilija, Cilika, Slavujka	S	22 Filemon, Cecilija
Č	23	Klement, Kolumban, Milivoj, Blagoje	Č	23 Amfilohije
P	24	Krizogon, Krševan, Firmin	P	24 Katarina mučenica
S	25	Katarina Aleksandrijska, Kaja, Erazmo	S	25 Kliment papa
N	26	KRIST KRALJ. Konrad, Leonard, Dubravko	N	26 NEDJ. 28. PO DUH. GI. 3
P	27	Maksim, Severin, Virgilije	P	27 Paladije
U	28	Sosten, Jakov Markijski, Držislav ☽	U	28 Stjepan, Irinarh
S	29	Saturnin, Iluminata, Svjetlana, Vlasta	S	29 Paramon, Filumen
Č	30	Andrija apostol, Hrvoslav	Č	30 Andrija apostol
SUNCE U STUDENOM			MJESEČEVE MIJENE U STUDENOM	
Dan	Izlazi	Zalazi	☽ Prva četvrt	6. u 15 h 11 m
5.	6 h 41 m	16 h 38 m	☽ Uštap (pun)	13. u 06 h 51 m
12.	6 h 51 m	16 h 29 m	☽ Posljednja četvrt	20. u 05 h 44 m
19.	7 h 01 m	16 h 21 m	☽ Mladak	28. u 10 h 41 m
26.	7 h 10 m	16 h 16 m		

EVA LUKIĆ-KLAPČIĆ
(1901 - 1978.)

Ova pobožna duša jedinstvena je pojava u našoj novijoj crkvenoj stvarnosti. Jednostavna žena, majka, kućanica, voditeljica Trećeg reda u Sonti i odgojiteljica cijelih generacija duboko pobožnih žena u našoj hrvatskoj župi Sonti.

Rođena je 1901. god. u siromašnoj kršćanskoj obitelji sonćanskih nadničara. Već od rane mladosti osjeća živu želju za kršćanskim savršenstvom. Posebno štuje Kristovu muku i poslije susreta sa nekim redovnicima i redovnicama, odlučuje ostati u djevičanstvu i tako služiti Bogu. Na nastojanja svojih roditelja ona prihvaća da se uda za Stjepana Klapčića. U braku brzo oboli i ta bolest će je pratiti sve do konca njezina života. Godine 1925. ulazi u veoma živu zajednicu franjevačkih trećoredica i tu dobiva solidnu duhovnu formaciju (a vodile su to same trećoredice!). Tu je sestra Eva, kako su je zvali, izrasla u pravu kršćansku ženu, majku i duhovnu voditeljicu. Godinama po svom tijelu ima rane, koje joj prouzrokuju teške i nesnosne boli, ali ona sve to strpljivo prihvaća i rado podnosi govoreći: "Moram moliti i trpjeti, jer su žrtve jako potrebne!"

Ona svoje patnje daruje za Crkvu, Papu, biskupa, svećenike i sve potrebe suvremenog čovječanstva. Imala je prava viđenja. Silno se brinula za svećeničke podmladak naše Crkve. Umrla je 29.XII.1978. u Sonti.

Julijanski kalendar

8 (26. 10) Dimitrije Velikomučenik

21 (8. 11) Sabor sv. Mihajla Arhanđela

ROSINAC

decembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Eligije, Natalija, Božena	P 1	Naum prorok
S 2	Bibijana, Živka, Blanka	S 2	Avakum prorok
N 3	1. DOŠAŠĆA. Franjo Ksaverski	N 3	NEDJ. 29. PO DUH. GI. 4
P 4	Ivan Damašćanski, Barbara, Barica	P 4	Barbara, Ivan Damašćanski
U 5	Saba, Kristina, Dalmatin, Slavka	U 5	Sava Posvećeni
S 6	Nikola biskup, Nikša, Vladimir ☾	S 6	NIKOLA ČUDOTVORAC
Č 7	Ambrozije, Agaton, Dobroslav	Č 7	Ambrozije
P 8	BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM. Ljiljana	P 8	BEZGR. ZAČEĆE BOGOR.
S 9	Valerija, Zdravka, Radmila	S 9	Potapije
N 10	2. DOŠAŠĆA. Gospa Loretska, Miltijad, Julija	N 10	NEDJ. 30 PO DUH. GI. 5
P 11	Damaz, Damir, Sabin	P 11	Danijel Stilita
U 12	Ivana Franciska Chantal, Franjica ☺	U 12	Spiridon
S 13	Lucija, Jasna, Svjetlana (Kvatre)	S 13	Eustratije, Eugen muč.
Č 14	Ivan od Križa, Krševan, Špiro	Č 14	Filimon i Kalinik mučenici
P 15	Irenej, Kristina, Darija (Kvatre)	P 15	Eleuterij
S 16	Adela, Albina, Zorka (Kvatre)	S 16	Agej prorok, Ananija, Azarija
N 17	3. DOŠAŠĆA. Lazar, Olimpija, Florijan	N 17	NEDJ. PRAOTACA. GI. 6
P 18	Gacijan, Bosiljko, Dražen	P 18	Sebastijan
U 19	Urban, Tea, Vladimir	U 19	Bonifacije
S 20	Amon, Eugen i Makarije ☽	S 20	Ignacije mučenik
Č 21	Petar Kanizije, Snježan	Č 21	Julijana mučenica
P 22	Honorat, Časlav, Zenon	P 22	Anastazije mučenik
S 23	Ivan Kentijski, Viktorija, Vika	S 23	Kretski mučenici
N 24	4. DOŠAŠĆA. Badnjak. Adam i Eva	N 24	NEDJ. SV. OTACA. GI. 7
P 25	BOŽIĆ. Anastazija	P 25	BOŽIĆ. ROĐENJE HRISTOVO
U 26	STJEPAN, Krunoslav	U 26	SABOR PRESV. BOGORODICE
S 27	Ivan apostol i evanđelist, Janko	S 27	STJEPAN PRVOMUČENIK
Č 28	Nevina dječica, Mladen, Nevenka ☽	Č 28	Nikomedijski mučenici
P 29	Toma Becket, David, Davor	P 29	Betlehemska djeca
S 30	Sabin, Liberije, Trpimir	S 30	Anizija
N 31	SV. OBITELJ. Silvestar papa, Silvije	N 31	NEDJ. PO BOŽIĆU. GI. 8
SUNCE U PROSINCU			
Dan	Izlazi	Zalazi	MJESEČEVE MIJENE U PROSINCU
3.	7 h 18 m	16 h 13 m	☾ Prva četvrt 6. u 15 h 11 m
10.	7 h 25 m	16 h 11 m	☺ Uštap (pun) 12. u 17 h 30 m
17.	7 h 32 m	16 h 12 m	☽ Posljednja četvrt 20. u 00 h 54 m
24.	7 h 35 m	16 h 16 m	☽ Mladak 28. u 04 h 20 m
31.	7 h 37 m	16 h 20 m	

IVAN MALAGURSKI
(1895 - 1947.)

Ivan Malagurski je jedan od naših najpoznatijih kulturnih radnika u Subotici između dva rata. Rođen je 1895. god. u Subotici, a u svom rodnom gradu je umro 1947. god. Potječe iz ugledne bunjevačke obitelji, a veći dio naobrazbe stekao je u rodnom gradu. Učiteljsku školu završio je u Baji, ali nije dugo bio učitelj. Od svibnja 1915. pa do kraja 1. svjetskog rata bio je na frontu. Zatim je 1922. god. svršio Višu pedagošku školu u Zagrebu. Službovao je u Subotici na Građanskoj školi. Kad je kao nepoželjan 1929. god. premješten u Užice, podnio je ostavku i vršio je razne dužnosti u svome gradu. Istakao se kao dobar organizator hrvatskih priredaba, a bio je urednik našeg književnog časopisa "Klasje naših ravni". Bio je poznat kao dobar prosvjetni radnik pa su ga zvali Tanar (profesor).

Od početka studenog 1940. god. vršio je razne dužnosti u Prosvjetnom odjelu Banovine Hrvatske i Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu.

Kao domoljubni i kulturni radnik I. Malagurski je ostavio niz djela čiju vrijednost treba razumjeti u sklopu nacionalnih potreba njegova zavičaja:

Božićni san "Zajednice", slika u jednom činu (Subotička Danica, 1930. 82-85. str.); Pedeseta godišnjica Pučke kasine, slika u 1 činu (Subotička Danica, 1929. 68-71. str.); Tri stoljeća, kazališni komad u 3 čina (Klasje naših ravni, 4. br. Subotica, 1936.) (Ovo djelo su izveli kazališni dobrovoljci u subotičkom kazalištu 15. kolovoza 1936. god. prilikom proslave 250. godišnjice seobe veće grupe Bunjevaca u Suboticu); Aleksa Kokić - bunjevački pjesnik, rukopis radio emisije 9. kolovoza 1943. godine; Erberečka, pučka gluma iz bunjevačkog života u 3 čina, u rukopisu; Prvo momčenje, aktovka za radio, rukopis. Slavlje bačkih Hrvata, rukopis radio emisije, 23. kolovoza 1943. godine; Žetva na bunjevačkim salašima, rukopis radio izvedbe.

(Prema knjizi dr Ante Sekulića: Književnost bačkih Hrvata, Posebno izdanje Kritike, sv. 5. Matica hrvatska, Zagreb, 1970. 56. i 320-321. str.)

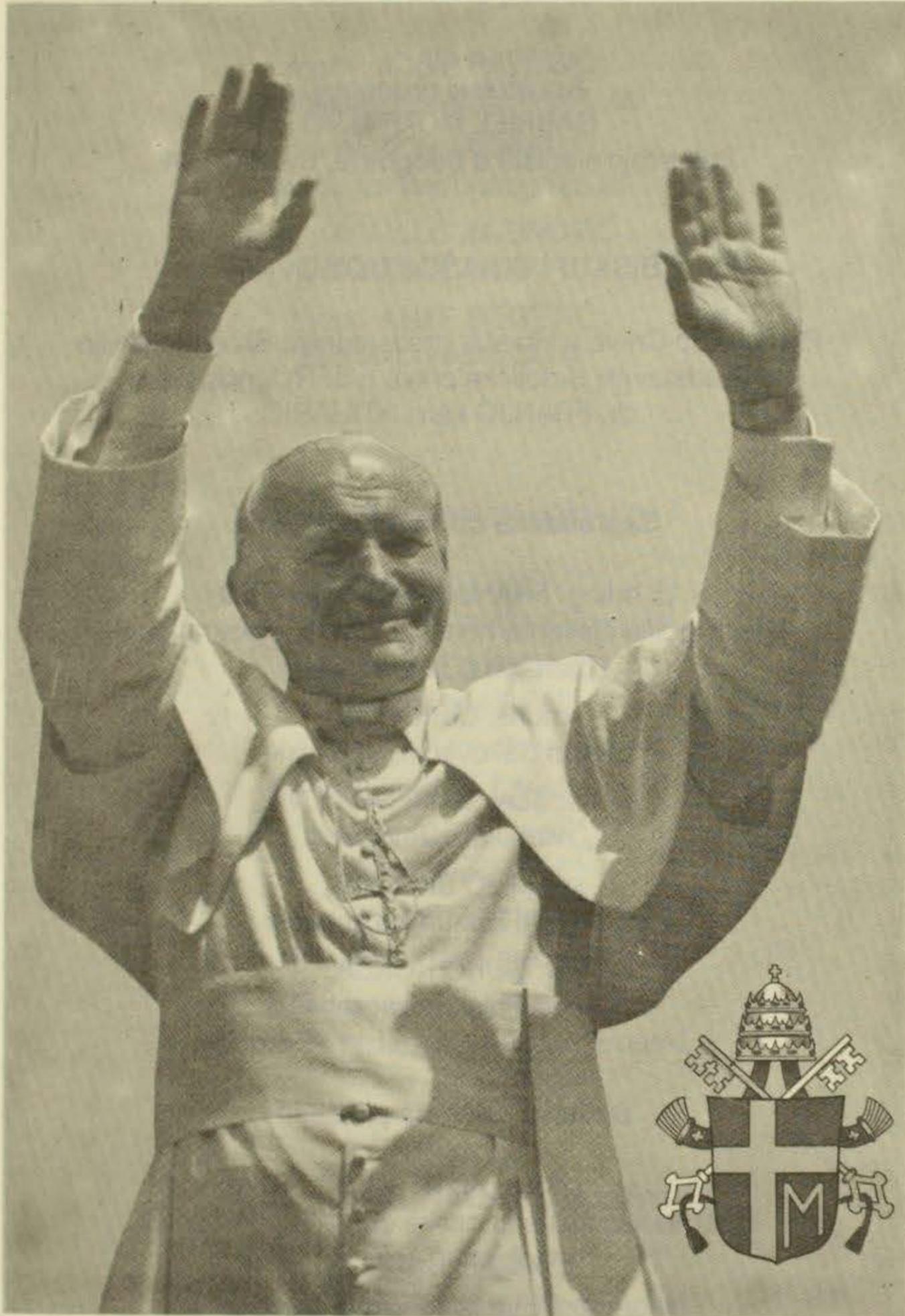
Julijanski kalendar

- 4 (21. 11) Uvod Bogorodice u hram
- 19 (6. 12) Nikola Čudotvorac
- 22 (8. 12) Bezgrešno začecje

DRŽAVNI I REPUBLIČKI PRAZNICI U SFRJ

- 1 - 2. siječnja: Nova godina — međunarodni dan mira
- 1 - 2. svibnja: Međunarodni dan rada
- 4. srpnja: Dan borca
- 7. srpnja: Dan narodnog ustanka u Srbiji
- 13. srpnja: Dan narodnog ustanka u Crnoj Gori
- 22. srpnja: Dan narodnog ustanka u Sloveniji
- 27. srpnja: Dan narodnog ustanka u Hrvatskoj i
Bosni i Hercegovini
- 11. listopada: Dan narodnog ustanka u Makedoniji
- 29 - 30. studenog: Dan Republike

Papa Ivan Pavao II

zkhv.org.rs

KATOLIČKA CRKVA U SFR JUGOSLAVIJI

Apostolski pronuncij
GABRIEL MONTALVO
Ima svoje sjedište u Beogradu, Sv. Save 24

BISKUPI U NAŠOJ DOMOVINI

Prvi biskup Crkve u Hrvata, predsjednika BK Jugoslavije
Predstavnik Katoličke crkve u SFR Jugoslaviji
dr. FRANJO kard. KUHARIĆ

Zagrebačka crkvena pokrajina

Uzoriti g. FRANJO kard. KUHARIĆ
metropolita sjeverne hrvatske crkvene pokrajine i
nadbiskup zagrebački

mons. ĆIRIL KOS,
biskup đakovački i srijemski

mons. SLAVOMIR MIKLOVŠ,
vladika križevački

dr MIJO ŠKVORC,
pomoćni biskup zagrebački

dr. ĐURO KOKŠA,
pomoćni biskup zagrebački

Splitska crkvena pokrajina

mons. ANTE JURIĆ
metropolita južne hrvatske crkvene pokrajine i
nadbiskup splitski

dr SEVERIN PERNEK,
biskup dubrovački

mons. CELESTIN BEZMALINOVIĆ,
biskup hvarski

mons. IVO GUGIĆ,
biskup kotorski

dr SREĆKO BADURINA,
biskup šibenski

Riječka crkvena pokrajina

mons. JOSIP PAVLIŠIĆ,
nadbiskup i metropolita riječki

dr ANTON TAMARUT,
koadjutor nadbiskup riječki

dr KARMELO ZAZINOVIĆ
biskup krčki

mons. ANTE BOGETIĆ,
biskup porečko-pulski

Sarajevska crkvena pokrajina

dr MARKO JOZINOVIĆ,
nadbiskup i metropolita sarajevski

mons. ALFRED PICHLER,
biskup banjalučki

dr FRANJO KOMARICA,
pomoćni biskup banjalučki

mons. PAVAO ŽANIĆ,
biskup mostarski

dr JOAKIM HERBUT,
biskup skopsko-prizrenski

mons. NIKOLA PRELA,
pomoćni biskup skopsko-prizrenski

Beogradska crkvena pokrajina

dr FRANC PERKO,
nadbiskup i metropolita beogradski

mons. MATIJA ZVEKANOVIĆ
biskup subotički

mons. LASZLO HUZSVAR,
biskup zrenjaninski

Ljubljanska crkvena pokrajina

dr ALOJZIJ ŠUŠTAR,
nadbiskup i metropolita ljubljanski

dr STANISLAV LENIČ,
pomoćni biskup ljubljanski

mons. JOŽEF KVAS,
pomoćni biskup ljubljanski

mons. METOD PIRIH,
biskup koparski

dr FRANC KRAMBERGER,
biskup mariborski

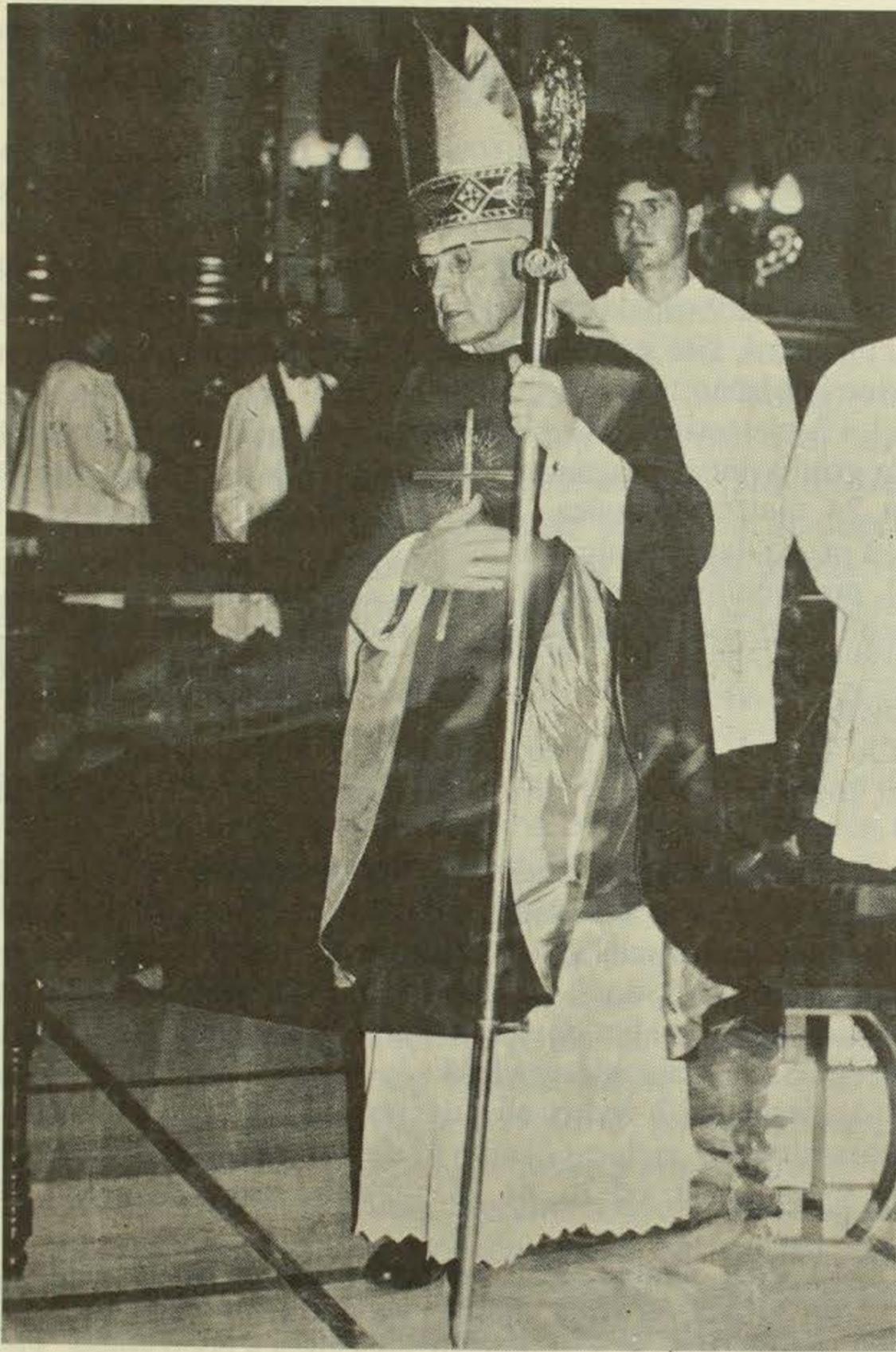
dr JOŽEF SMEJ
pomoćni biskup mariborski

dr VEKOSLAV GRMIČ
naslovni biskup

Ostale biskupije

mons. PETAR PERKOLIČ,
nadbiskup barski

mons. MARIJAN OBLAK,
nadbiskup zadarski

Mons. Matija Zvekanović
subotički biskup

VRIJEME PO MJESECIMA

Siječanj: Od 1. do 3. ponešto oblačno i umjereno hladno, od 4. do 6. kiša, od 7. do 10. umjereno hladno, 11. jaka kiša, a od 23. do kraja siječnja nestalno vrijeme, vjetrovito, maglovito i snježno.

Veljača: Od 1. do 6. tmurno, maglovito i vjetrovito, 7. promjenljivo, 8. vedro i hladno, od 9. do 12. oblačno, kiša i snijeg, od 13. do 16. vedro i hladno, 17. tmurno, 18. kiša i snijeg, od 13. do 16. vedro i hladno, 17. tmurno, 18. kiša i snijeg, 19. i 20. hladan vjetar, od 22. do 26. vedro i lijepo, noći jako hladne, a onda kišovito do kraja mjeseca.

Ožujak: Od 1. do 6. studeno i vjetrovito, od 8. do 17. suho i hladno, 19. vjetar, snijeg i kiša, od 20. do 23. kiša i hladno, poslijepodne vedro, od 26. do kraja mjeseca svakog jutra poledica.

Travanj: Do 6. studeno i oporo, 7. lijepo, toplo i vedro, 8. vjetrovito, 8. vjetrovito s kišom, od 9. do 11. vedro i toplo, 16. oluja s pljuskom, 19. lijepo, a zatim do 23. pljuskovi, kiše s grmljavinom, do 25. promjenljivo, a od tada do kraja mjeseca hladno i oblačno.

Svibanj: 1. i 2. vjetrovito, oporo i hladno, od 4. do 15. lijepo i ugodno vrijeme s povremenom grmljavinom i laganom kišom, 22. i 23. promjena, razvedravanje sa zahlađenjem, 24. ujutro smrzavica i led, 27. lijepo, 28. i 29. hladno i kiša, 30. i 31. ujutro mraz, a preko dana susnježica.

Lipanj: 1. promjenljivo s razvedravanjem, 2. lijepo i ugodno, 3. jaka kiša, 4. i 5. oporo, 9. lijepo toplo, od 11. do 14. svježije, večeri toplije, 15. kiša, 19. zahlađenje, od 22. do 23. lijepo i toplo, 24. jaka kiša, 25. veoma studeno, od 26. do kraja mjeseca kišovito.

Srpanj: Od 1. do 3. hladno, tmurno i solika, 4. lijepo, 6. tmurno i hladno, od 7. do 18. lijepo, toplo i sparno, od 19. do 21. kiša, od 23. do kraja mjeseca lijepo i vruće.

Kolovoz: Od 1. do 6. lijepo, 8. kiša, 9. i 11. oblačno sa malo kiše, 13. ugodno, 14. promjenljivo, od 15. do 17. hladna kiša, 18. do 25. lijepo i toplo, 26. do 28. grmljavina s jakim pljuskovima, 30. i 31. kiša.

Rujan: 1. do 4. toplo, 5. do 9. ugodno i vedro, 11. malo kiše, 12. do 17. promjenljivo, od 18. do 25. nestalno, vjetrovito sa zahlađenjem, 26. lijepo i toplo, 27. promjenljivo, od 28. do kraja mjeseca kiša.

Listopad: 1. lijepo, 2. i 3. vedro, ali studeno, 4. i 5. lijepo i toplo, 7. kiša i vjetar, od 9. do 14. nestalno, 15. vjetar, oblačno i kiša, 16. bura i snijeg, 19. promenljivo, 24. i 25. kiša sa snijegom, od 26. do 28. razvedravanje. 29. lijepo, 30. hladno i oblačno.

Studeni: Od 1. do 4. hladno i kiša, noću snijeg, od 8. do 14. zahlađenje, 16. po noći snijeg, 17. do 20. kiša, od kraja mjeseca ugodno i toplo kao ljeti.

Prosinac: 2. snijeg, 3. do 8. nestalno, 10. jaka zima a noću snijeg, 11. i 12. oporo i studeno, 13. i 14. blaže sa snježnim oborinama, od 16. do 20. vedro s malo snijega, od 21. do kraja mjeseca jako studeno.

Tako o vremenu u 1989. godini "Stoljetni kalendar". Koliko su ta predviđanja točna, imat ćete se prilike i sami uvjeriti. Živi bili pa vidjeli!

Naša stara jeronimska "Danica" obično bi takva vremenska predviđanja popratila riječima: "Ovako Stoljetni kalendar. A kako će dobri Bog, to je u njegovoj svemožnoj ruci."

MARIJANSKA GODINA

Ovaj prikaz je nastavak prošlogodišnjeg članka objavljenog u Subotičkoj Danici, 1988. str. 45-47, a obuhvaća razdoblje od listopada 1987.- do listopada 1988. godine i bilježi sva zbivanja na redovitim i izvanrednim skupovima vjernika, koji su u ovoj godini imali izrazito marijanski sadržaj.

REDOVITA OKUPLJANJA VJERNIKA U ZNAKU MARIJINE GODINE

Budući da ne raspolažemo podacima, kako se je ova Marijina godina odvijala na pojedinim župama, zadržat ćemo se na onim redovitim vjerničkim okupljanjima, o kojima imademo dovoljno podataka. Tu se u prvom redu misli, na uobičajena proštenja, devetnice, susrete vjernika, redovnica i svećenika.

Proslava "zavjetnog dana" u Bačkom Monoštoru, 13. listopad 1987. bio je sav u znaku Marijine godine. Slavlje je vodio subotički biskup Mons. Matija Zvekanović, nekadanji župnik monoštorski, koji je i uveo ovaj "zavjetni dan" Gospi Fatimskoj na dan 13. listopada u znak zahvalnosti, što je Gospa očuvala ovo selo od svih ratnih razaranja, a poznato je što se je dogodilo svega desetak kilometara u Batini kod Dunava, gdje su izginule tisuće. Pripremu za taj dan vodio je naš poznati revnitelj marijanske pobožnosti redovnik monfortanac Luka Cirimotić. Budući da se toga dana u tom svetištu nađe lijep broj svećenika, o.Luka je održao duhovnu obnovu za svećenike koji su tamo bili sabrani.

Velika devetnica u čast Bezgrešnom Srcu Marijinu, koja se svake godine obavlja u subotičkoj katedrali uoči svetkovine Bezgrešnog Začeca BDM, također je bila sva u znaku Marijine godine. Propovjednici su upravitelji triju velikih hrvatskih marijanskih svetišta. O.Luka Livaja, franjevac iz Sinja, poznatog marijanskog svetišta u južnoj Hrvatskoj u Sinju, koja je prošle godine proslavila tristotu obljetnicu, prijenosa milosnoga lika, danas na daleko poznate "Gospe Sinjske", iz Rame u Sinj, nedaleko od Splita. Drugi propovjednik bio je upravitelj našeg hrvatskog narodnog svetišta Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici. Treći propovjednik je bio o.Zdenko Križić, karmelićanin, proir i upravitelj svetišta Majke Božje Remetske u Remetama kraj Zagreba. Ovo svetište ove godine slavi 700. obljetnicu prvoga spomena ovog milosnog lika i svetišta Majke Božje, koje su gotovo pet stoljeća čuvali oci pavlini. Svečanost je završena na samu svetkovinu Bezgrešnog Začeca, kada je svečanu Misu i homiliju imao održati prvi biskup Crkve u Hrvata kardinal Franjo Kuharić, međutim radi snijega i prometne nezgode, kardinal je stigao na koncu sv.Mise, te sa kratkim govorom pozdravio prisutnu masu svijeta, koja ga je strpljivo čekala, i na koncu podijelio svečani blagoslov.

Uoči spomendana Gospe Lurdske, održava se svake godine u subotičkoj franjevačkoj crkvi devetnica u čast Gospi Lurdske. Ove godine bila je i ova pobožnost u duhu Marijine godine. Vodio ju je franjevac o.Ivan Krznar iz Čakovca, a zaključio ju je biskup subotički Mons.Matija Zvekanović.

Posebno ističem da je ovogodišnju proslavu Gospe Karmelske, 16. srpnja u somborskom Karmelu vodio prvi biskup Crkve u Hrvata, kardinal Franjo Kuharić u koncelebraciji sa biskupom đakovačko-srijemskim Ćirilom Kosom i biskupom subotičkim Matijom Zvekanovićem.

Kardinal je održao i prigodnu propovijed na svečanoj Misi na blagdan Gospe Karmelske. Mnoštvo svijeta ispunilo je veliku karmelsku crkvu.

Već osmu godinu u Bačkom dekanatu sakupljaju se vjernički "aktivisti" na svoj godišnji susret. Redovito biva u siječnju i veljači. Tako su i ove godine zborovali krizmanici, pjevači i članovi Pastoralnog vijeća Crkvene općine cijeloga našega dekanata. Tematika je bila Marijina godina, uz ostale konkretne točke, koje se svake godine nastavljaju, kao neka vrsta "školovanja".

U istom duhu su prošli i susreti takozvane "sunotičke korizme", gdje se tokom korizme, također na razini grada Subotice ili svih triju subotičkih dekanata, susreću različiti slojevi vjernika, djeca, mladi, ministranti, pjevači, članovi Pastoralnog vijeća Crkvene općine i revnitelji obiteljskog apostolata. Sva su ta zborovanja bila u duhu Marijine godine.

"Zlatna harfa", godišnji susret dječjih zborova, koji polagano i kod nas hvata korijen, te se je ove godine odvijao u župi Imena Marijina u Svetozaru Miletiću, takodjer prošao u znaku Marijine godine.

Redovnice naše biskupije, uključujući i grko-katoličke sestre, koje djeluju na području Bačke, redovito se sastaju na duhovne obnove po različitim mjestima u našoj biskupiji (Subotici, Somboru, Novom Sadu) ove su godine na Svijećnicu održale svoj prvi redovnički dan, po uzoru na Rim, gdje se već nekoliko godina Svijećnica svetkuje kao izrazito redovnički dan. I taj dan, kao ostale duhovne obnove i hodočašće u Aljmaš, imalo je ove godine izrazito marijanski karakter.

IZVANREDNA OKUPLJANJA VJERNIKA U MARIJINOJ GODINI

Bilo je tokom ove godine i izvanrednih okupljanja vjernika u duhu papinskih smjernica za proslavu Marijine godine. Prije svega valja spomenuti "kruničarske kongrese". Ovi kongresi su se održali u Novom Sadu za područje novosadskog dekanata, u Subotici u katedrali bazilici, te u Baču za područje cijeloga dekanata. Svrha ovih susreta bila je, da se ovo pobožno i molitveno udruženje obnovi i osvježi, jer je u mnogim župama to zamrlo i nije se pravo znalo koliko je vijenaca, a mnogi vijenci nisu bili kompletni. Na ovim skupovima su se temeljito prostudirala pravila ovog pobožnog društva što je još izdao + biskup Lajčo Budanović, daleke 1924. godine, dakako sa nekim izmjenama, koje su nužne, radi liturgijske obnove II. Vatikanskog koncila koje su se dogodile. Osjeća se potreba da se taj pravilnik preradi i osuvremni te nanovo izda.

Drugo izvanredno vjerničko okupljanje u Marijinoj godini, bila je veličanstvena proslava 300. obljetnice preseljenja puka i fratara sa milosnim likom Radosne Gospe Bačke iz Gradovrha (kraj Tuzle) u Bač (1688-1988). Ta je svečanost imala svoja dva dijela. Prvi se je odvijao u Tuzli i Šikari pokraj Tuzle,

od 5.-8. svibnja 1988. godine, a sastojao se od triju predavanja, koja su se održala uoči same proslave, a održali su ih fra Mirko Bobaš, dr. Mato Zovkić i Mr. Lazar Ivan Krmpotić u okviru sv. Misa, koje su se održale u Tuzli (jedan dan u Breškama) pred milosnim likom Radosne Gospe Bačke, koja je za ovu zgodu, po prvi put u povijesti donesena iz Bača u Tuzlu. Poslijednje večere došlo je do značajnog ekumenskog susreta, hrvatskog kardinala Franje Kuharića sa vrhovnim poglavarom svih jugoslavenskih muslimana, te sa predstavnikom Pravoslavne crkve i Starokatoličke zajednice. Bio je to prvi posjet jednog kardinala sjeveroistočnoj Bosni. Završno slavlje koje se je odvijalo u predgrađu Tuzle, zvanom Šikari, gdje je nedavno osnovana župa sv. Franje, radi pomanjkanja prostora u Tuzli. Na slavlju je sudjelovalo oko deset tisuća vjernika. Slavlje je predvodio kardinal Franjo Kuharić, prvi biskup Crkve u Hrvata, u koncelecijaciji je sudjelovao biskup banjalučki Mons. Alfred Pichler, provincijal Bosne srebrne fra Luka Markešić, provincijal hrvatske franjevačke provincije fra Rajko Gelemanović, te zastupnici sarajevskog nadbiskupa dr. Mato Zovkić i zastupnik subotičkog biskupa Mr. Lazar Ivan Krmpotić, dekan bački. Bio je to pravi milosni trenutak Crkve u sjeveroistočnoj Bosni, koji će se pamtili. Tim više što je vjerni narod veoma lijepo prihvatio i počeo štovati kopiju milosna lika Radosne Gospe Bačke nekoć gradovrške, i druga nedjelja svibnja ostat će blagdan za Tuzlu i slavit će se proštenje kao spomen na ovaj događaj.

Posebno je još spomena vrijedno, da je tokom ove Marijine godine u dva navrata, obiteljski zbor grkokatoličkog svećenika Joakima Hološnjajija otpjevao svečani "akacist" u čast Presvetoj Bogorodici, jednom u crkvi Majke Crkve u subotičkom predgrađu Aleksandrovu (25. ožujka) i na navečerje bunarićkog proštenja kod Subotice (27. kolovoza).

ZAVRŠNA SLAVLJA MARIJINE GODINE

Kako se je Marijina godina u subotičkoj biskupiji postepeno otvarala, tako se postepeno i zatvarala. Svečani završetak Marijine godine zbio se na godišnjem proštenju na Bunariću 28. kolovoza, gdje je slavlju predsjedao apostolski pronuncij Gabriel Montalvo, koji je imao i homiliju na hrvatskom jeziku, a posvetu je obavio biskup subotički Matija Zvekanović. Na blagdan Male Gospe Marijina godina je zaključena i u Doroslovu kod Sombora, gdje je slavlje na hrvatskom jeziku predvodio nadbiskup i metropolita beogradski Mons. Franc Perko, posvetu obavio biskup domaćin. I konačno Marijina godina je svečano zaključena u Baču na završnom slavlju 300. obljetnice preseljenja puka i fratara iz Gradovrha (kod Tuzle) u Bač. Slavlje je predvodio prvi biskup Crkve u Hrvata, zagrebački nadbiskup, kardinal Franjo Kuharić, a u koncelecijaciji su sudjelovali, nadbiskup sarajevski Mons. Marko Jozinović, biskup subotički Mons. Matija Zvekanović, te provincijal bosanski fra Luka Markešić i provincijal hrvatski fra Rajko Gelemanović. Homiliju je držao kardinal Kuharić, a posvetu domaći biskup. Na skupu od oko pet tisuća ljudi, bilo je dosta gostiju iz sjeveroistočne Bosne. Odlučeno je da će se u Baču proštenje Gospe Radosne

Bačke održavati svake godine na drugu nedjelju mjeseca srpnja, kako bi ovaj toliko značajni lik za povijest Crkve i Naroda u ovim prostorima bio dostojno štovan, kao znak nade i "početak boljega svijeta", što je i bio pravi i jedini smisao ove Marijine godine, ali uz uvjet da nju, koju štujemo, i djelima i životom nasljeđujemo. Neka nam ona u tom pomogne svojim zagovorom s neba!

LIK

MOLITVA

Daj da Te uvijek tražim, Bože,
u novom sjaju Sunca,
treptaju zvijezda,
laganom lahoru
u noći i danu
uvijek....

Daj da Te vidim
u sjaju oka brata
i sreći što mu se
na licu sja,
u bolnom grču
i suzi što pada na dlan.

Da ljubim poput Tebe
svako biće na svijetu
i pružim ruke
primajući sve
što mi Ti stavljaš
na stazu života.

Da budna čekam
"Zoru" Tvog dolaska
i spremim Ti put
posut ljubavlju i vjerom
uz svjesno prihvaćanje
i predanje...

Primi me ovakvu
kakva jesam.
Daj da Te uvijek tražim
u novom danu.
Pomozi da budem bolja
u svakom novom susretu s Tobom.

VIA

DVADESETA GODIŠNJICA PAPINE ENCIKLIKE "HUMANAE VITAE"

Važnim događajima ili dokumentima slavimmo godišnjice da se naglasi njihova važnost i da se sagledaju posljednice.

Takav jedan dokumenat jeste enciklika pape Pavla VI. pod nazivom: HUMANAE VITAE ili LJUDSKI ŽIVOT! Ova enciklika (službeno iznošenje nauke Crkve po jednom Papi) rodila se burne pokoncijske 1968. godine kad je sve "pomaknuto" s mjesta pa je dalo maha mnogim slobodnim težnjama izvan

Crkve, a i u Crkvi, da se sve stavi pod upitnik i pod zamah promjena. Pod takvim naletom, često nije pošteđeno ni ono najsvetije i najstabilnije, kao što je ljudski život. Nisu ni mnogi biskupi bili pošteđeni od tog, pa se stvarno ponavlja ono što je Gospodin rekao Petru: "Utvrdi braću svoju". Kao da nam je Isus već onda htio pokazati kako Crkva mora stvarno biti sagrađena na "stijeni", jer bi se inače srušila od tolikih suprotivština! Ponovilo se to i povodom ove enciklike.

Enciklika "Humanae vitae" ima kratki uvod, tri glavna dijela i zaključak. Nije dugačka. Svega koji dvadesetak stranica malog formata. Upućena je nama, vjernicima, očevima i majkama, mladima i svim ljudima dobre volje.

"Ljudski život prevažna je zadaća!" Tako počinje enciklika. "Po njoj su

bračni drugovi slobodni i odgovorni suradnici Boga Stvoritelja. Ta je zadaća za njih izvorom velikih radosti, iako ponekad praćenih brojnim teškoćama i stiskama!"

Velik je i veoma odgovoran poziv roditelja. Uzvišen, ali i težak. Životne situacije ne rijetko stave ih na ispit i otežavaju im tako uzvišeno zvanje.

Sadašnje vrijeme također je stvorilo takve probleme, koje Crkva nije mogla zanemariti: "radi se, naime, o stvarima koje su tako usko povezane sa životom i srećom ljudi".

I. DIO: NOVI VIDOVI OVOG PITANJA I NADLEŽNOST UČITELJSTVA

Papa prvo uočava i nabraja "zamašne" i "raznovrsne" promjene našeg vremena.

1. *Nagli porast pučanstva* – bojazan od prenapučenosti radi prehrane – pa javne vlasti vrše pritisak na obitelj.

2. *Dolično izdržavanje djece* – da se osigura svima doličan stan i posao.

3. *Žena u modernom društvu* – danas se teži za emancipacijom žene u smislu da bude posve ravnopravna s mužem.

4. *Različito tumačenje ljubavi između bračnih drugova* pa onda i bračnog čina. Naime, da bračni čin ne mora uvijek biti usmjeren prema rađanju, već da može biti i drugih manjih razloga (zadovoljenje, zabava i sl.).

Ovi i još drugi razlozi iznose se kao pritisci na Crkvu: "ne bi li možda, bilo vrijeme da se preispitaju moralne norme, pogotovo ako se ima na umu da se one mogu opsluživati samo uz teške žrtve, ponekad dostojne najjačih muževa?"

Nadalje, kaže Papa, "ne bi li se po tzv. 'načelu cjelovitosti' moralo dopustiti da zahvat tjelesnog obesplođivanja postane dopuštenim i mudrim načinom za nadzor rađanja?" Drugim riječima, da se ne gleda moralnost svakog čina, već "cjelokupnog bračnog života"! Ne bi li to sve trebalo podvrći "razumu i svojoj volji, umjesto biološkim ritmovima svog organizma?"

Stavlja se u pitanje nadležnost Crkve nad prirodnim zakonima, ostavljajući Crkvi samo objavljene istine. Međutim, to je neodvojivo. I naravni moralni zakon i objavljeni moral od istog su Autora i Crkva je po Petru dobila na čuvanje i naučavanje cjelokupni moral, kaže Papa. – On je ipak u ovim pitanjima konzultirao mišljenja raznih stručnjaka s ovog područja. A onda zaključuje: "Stoga, nakon pažljiva pretresanja podnesenih nam spisa, nakon zrele razmišljanja i ustrajanih molitava, namjeravamo sada, snagom mandata koji nam je Krist povjerio, dati naš odgovor na ova teška pitanja!"

II. DIO: DOKTRINALNA DAČELA

Crkva na čovjeka ne gleda samo ovozemaljski, već i nadnaravno, u perspektivi vječnosti. Ona se ne obazire samo na trenutne i ovozemaljske vrijednosti, nego u svjetlu Objave i nauke II. Vatikanskog sabora iznosi čistu nauku o čovjeku.

Kad se radi o bračnoj ljubavi, kršćani vjeruju da je "Bog Ljubav" i jedino mjerilo prave ljudske ljubavi. On je Autor braka i obitelji. "Bračni drugovi teže za takvim zajedništvom osoba, kojim se međusobno usavršuju da surađuju s Bogom u rađanju i odgajanju novih života. A za one, koji su oprani svetim krštenjem, brak poprima dostojanstvo sakramentalnog znaka milosti budući da je brak slika sjedinjenosti Krista i Crkve".

S tim povezana i ljudska-bračna ljubav poprima nove osobine:

– "To je prije svega potpuna ljudska ljubav" – to znači ne samo tjelesna ljubav, nego i duhovna. Zapravo je prvenstveno duhovna ljubav koja treba upravljati tjelesnim porivima da se postigne sklad.

– "Nadalje, ona je posvemašnja ljubav" – tj. treba se očitovati u posvemašnjem darivanju sebe.

– "To je također vjerna i isključiva ljubav" – tj. do smrti. "Ova vjernost može ponekad biti teška, ali nitko ne smije tvrditi da nije moguća...", kaže Papa. To što se ljudi boje vjernosti između ostalog je i radi ljudske slabosti, dok vjernost godi ljudskom srcu. To potvrđuje iskustvo.

Obitelj Lijović iz Zagreba – Kada bismo imali više ovakvih obitelji, vedrije bismo gledali u svoju budućnost)

– "Bračna ljubav je najzad plodna ljubav." – tj. cilj je u plodnosti. "Brak i bračna ljubav po svojoj naravi su usmjereni na rađanje i odgoj potomstva. Djeca su, bez sumnje najdragocjeniji dar braka i uvelike pridonose dobru samih roditelja".

Sva ova svojstva kršćanskog braka pokazuju da se od onih, koji ulaze u brak, očekuje svijest odgovornosti, poznata pod nazivom: odgovorno ro-

diteljstvo, odnosno, očinstvo i majčinstvo. No, i to treba ispravno shvatiti. Evo, kako Papa tumači te izraze:

- u odnosu na biološke tokove, znači treba ih poznavati i poštivati,
- u odnosu na tjelesne nagone i duševne osjećaje, znači gospodariti nad njima,
- u odnosu na fizičke, gospodarske – psihološke i društvene uvjete, znači prihvaćati djecu i po svim moralnim normama ih odgajati,
- u odnosu prema objektivnom moralnom redu što nam ga je Bog dao, znači moralno živjeti i životom tumačiti taj moralni red u svoj cjelovitosti. Jer pod pojmom ljubav svašta se može raditi, pa čak i ono što je ispod dostojanstva čovjeka (sjetimo se kontracepcije u svim njezinim oblicima).

Također je nemoguće odvajati sjedinjenje bračnih drugova od rađanja, jer je po naravi to jedno, a ne dva čina. Isto tako je nemoralni čin stupiti u bračni odnos, pa onda onemogućiti njegovo prirodno ostvarenje (tzv. čuvanje...). Čovjek ne smije sebi pripisivati mogućnost darivanja života, pa ne smije niti samovoljno raspolagati! S tim u vezi Papa nabraja neke najčešće načine reguliranja poroda koji u sebi kriju veću ili manju moralnu krivicu ili grijeh.

1. – Isključen je način reguliranja poroda "izravni prekid već započetog procesa rađanja, a naročito izravan pobačaj, pa makar to bilo iz razloga liječenja"! Naime, svaki pothvat bio direktan ili indirektan protiv začetog djeteta u majčinoj utrobi je nemoralan! Začeto dijete je pravi čovjek baš kao i majka.

2. – Treba isključiti... "izravno obesplođivanje, bilo stalno, bilo privremeno, bilo muškarca bilo žene." Obesplođivanje znači nešto učiniti ili dati da netko učini protiv mogućnosti začeca, oplodnje ili nošenja... Namjerno dirati u Božji plan...!

3. – "Jednako je isključen svaki zahvat u predviđanju bračnog čina, kojem je svrha ili put do svrhe da se onemogući rađanje novog života".

Za opravdanje se ne mogu iznositi razlozi: – izabirem manje zlo ili – ovaj čin je jedna cjelina s cijelim mojim životom (dobrim djelima). Naime, nikad nije dopušteno činiti zlo da bi iz njega proizišlo dobro. Zato zaključuje Papa: "U zabludi je stoga onaj koji drži, da je bračni čin namjerno obezplodan, te stoga nečastan, moguće opravdati plodnim susretima sveukupnog bračnog života".

No, ipak Crkva dopušta mogućnost liječenja bolesti žene, makar predvidivo sprečavanje plodnosti, pod uvjetom, da to sprečavanje ni iz kojeg razloga ne bude izravno namjeravano.

Kad se radi o umjetnoj kontroli rađanja, poznatoj pod imenom kontracepcija, što je krivi izraz, tu je uvijek namjerno zahvaćanje, makar i bili neki "opravdani" razlozi kao što je: mir u kući, materijalni uvjeti života i sl. Crkva to i nastoji razumjeti, ali se nikad ne može poremetiti moralni red, jer bi to bila anarhija.

No, Crkva ne stoji zato kao neki sudac, a da prstom ne makne! Ona traži prava rješenja i čovjeka dostojna, koja ne ostavljaju ni fizičkih, a niti moralnih posljedica. Umjetno reguliranje je protivprirodno, pa je ujedno i nemoralno – zlo! Posljedice umjetnog reguliranja su velike:

- daje se mogućnost nevjernosti i izigravanja moralnog reda,
- čini se nepravda prema ženi koja redovito bude žrtva toga,
- došlo bi do devijacije cijelog moralnog odnosa u braku,
- opasnost da se cjelokupni bračni život prepusti samovolji ljudi.

Sjetimo se samo abortusa, spirale, pilule,...

Crkva ove moralne zakone nije izmislila, nego ih je dobila od svog božanskog Učitelja da ih tumači, brani i živi. Ona želi ostati vjerna cijelom moralnom zakonu, makar bila "znakom protivljenja". Ona zna, da time ujedno pridonosi "uspostavi istinske ljudske civilizacije" i brani dostojanstvo čovjeka!

U skladu s moralnim redom, Crkva, ako postoje opravdani razlozi, "uči, da je tada dopušteno voditi računa o prirodnim mijenama, koje su imanentne moćima rađanja, te imaju ženidbeni odnošaj samo u neplodnim razdobljima, i na taj način tako regulirati broj porođaja, da se ne povrijede moralna načela..." Drugim riječima, Crkva pruža svaku (i najmanju) šansu svojim vjernicima da im pomogne rješavati njihove teške probleme, ali uvijek u okviru moralnih normi.

III DIO: PASTORALNE SMJERNICE

Kao da bi očinskom ljubavlju htio još jednom ohrabriti sve, Papa se obraća javnim vlastima: "...ne dajte da se sroza ćudorednost vaših naroda...!" Obraća se učenicima: "Ljudi znanosti..., mogu mnogo pridonijeti za dobro braka i obitelji... ujediniвши znanstvene napore – dublje osvijetle različite uvjete, koji pogoduju časnoj regulaciji ljudskog rađanja". Ujedno Papa kaže, to može biti

prigoda da se dokaže kako "ne može biti istinske opreke između Božjih zakona o prenošenju života i njegovanja bračne ljubavi". Papa se zatim obraća kršćanskim supruzima: "Neka dakle, kršćanski supruzi smjerno poslušaju glas (Crkve) i neka imaju na umu da je njihov kršćanski poziv započet krštenjem, dobio sakramentom ženidbe svoje daljnje određenje..." Obraća se liječnicima i zdravstvenom osoblju: "Vrlo visoko cijenim liječnike i pripadnike zdravstvenog osoblja kojima u vršenju njihova poziva, više od svakog ljudskog interesa, leže na srcu viši zahtjevi njihova kršćanskog poziva..." Svećenicima poručuje: "Ljubljeni sinovi svećenici, vi ste po svom pozivu savjetnici i duhovni vođe pojedinaca i obitelji... vaša je prva zadaća..., da bez ikakve dvos-

mislenosti izlažete nauku Crkve o braku." I na koncu biskupima kaže: "Vama se na kraju ove enciklike obraća naša misao..." I pošto je rekao da skupa sa svojim svećenicima svim silama rade oko posvećenja brakova i obitelji, zaključuje: "Smatrajte ovo poslanje jednim od najprečih u sadašnjem vremenu."

Papa Pavao VI još dodaje: "Crkva se ne može drugačije ponašati prema ljudima nego Otkupitelj. Dalje kaže: "Bez sumnje će se nauka Crkve o regulaciji poroda, koja proglašuje sam božanski zakon, mnogima činiti teškom ili čak nemogućom... Ali tko dobro razmisli, moći će vidjeti da takvi napori povećavaju čovjekovo dostojanstvo i da su blagotvorni za ljudsku zajednicu."

Kad se sve ovo dobro prouči, dobronamjerno prihvati, nastaje polako ono što vidimo da nedostaje mnogim obiteljima: mir, sloga, vjernost, radost, a što su sve plodovi Duha svetog koji stvara "nešto novo". Vjerujemo da će ovo pomoći mnogim bračnim drugovima za zauzimanje stava, kao i za ispravno ispovijedanje. Dao Bog da tako bude!

MI

ORAČ

Zaorao sam pravremenske brazde
nepoznatih predjela
u vječnoj igri
stvaranja i smrti

Živim
bezvremenske dane
beskrajnih traganja
širinama smaragdnog saga
omamljen glazbom strasnih tonova

Zaorao sam nova prostranstva
zaglibljen u zamamnu crnicu
naših bitisanja

Boli me nježnost rujnih svitanja
i blijedi odsjaj mjesečevih zraka

Čujem rast zasijanih međa
nicanje sjemena
u rađanju novih svjetova

Ispijam nepoznatu budućnost
jednim pokretom nepoznatog tijela

Orem nove živote
i čekam
jer
ja sam jučer
ja sam danas
ja sam sutra

Subotica Ivan Prčić, mlađi

KAKO NAPREDUJE POSTUPAK ZA PROGLAŠENJE BLAŽENIM I SVETIM SLUGA BOŽJI O.GERARD TOMO STANTIĆ?

Našoj široj katoličkoj javnosti poznato je da je prije par godina otpočeo biskupijski postupak za proglašenje blaženim i svetim sluga Božjega O.Gerarda Tome stantića, karmelićanina, rođena na Đurđinu (Subotica). Prikupljamo sve podatke i pisane dokumente o njemu ili što je on pisao. Ispitujemo svjedoke koji su osobno poznavali slugu Božjega, kod njega se ispovijedali i bili duhovno vođeni od njega. Svi pisani njegovi spisi sređuju se i prevode na latinski što je potrebno Kongregaciji u Rimu. Ispitan je lijepi broj svjedoka. Još uvijek tražimo i molimo župnike da se zauzmu kod svojih župljana osobito starijih koji su poznavali O.Gerarda ili se kod njega ispovijedali, da dadnu svoje svjedočanstvo pismeno ili kod Sudišta imenovanog od našeg Ordinara u Subotici. Ta su nam svjedočanstva dragocjena, jer dolaze iz drugih mjesta i od priprostih duša koje su spremne dati svoje svjedočanstvo o njemu. Svi mi u subotičkoj Biskupiji trebame biti svjesni značenja ovoga proglašenja svetim O.Gerarda, jer on dolazi sa naših Bačkih ravnica, a u svome svećeničkom i redovničkom životu učinio je velika dobra dušama vjernika Hrvata, Mađara i Nijemaca, te drugih naroda i vjera. Uvijek je bio spreman učiniti sve za spasenje ljudi kroz sakrament svete ispovijedi i pričesti.

Molimo stoga vjernike cijele naše Biskupije koji poznaju O.Gerarda, da dadnu svoje svjedočanstvo o njemu, pismeno ili preko svoga župnika, neka se upute na Sudište koje je ustanovio naš Biskup u Subotici. Čekamo dakle vjernike kao svjedoke njegove svetosti, ili ne.

Pozivamo sve vjernike naše Biskupije da se molitvom utječemo u zagovor u svim duševnim i tjelesnim potrebama, da O.Gerard posreduje kod Gospodina za milost mira i ozdravljenja onih koji vjerom mole.

U tu svrhu tiskali smo sličice sa određenom molitvom O.Gerardu koju vjernici trebaju moliti za postignuće milosti i zagovora. Tiskali smo i prospekte sa kratkim životopisom O.Gerarda, na hrvatskom i mađarskom jeziku. U pripremi je izdanje životopisa O.Gerarda na hrvatskom i mađarskom jeziku.

Sveca treba izmoliti i izazvati da se pokaže moćnim kod Gospodina i isprosi milosti onima koji se mole. Zato treba moliti i vjerovati u moć molitve i zagovora O. Gerarda.

Ovo proglašenje blaženim i svetim O.Gerarda ima veliko značenje za Bačku. Bačka bi imala svoga zagovornika na nebu službeno proglašena od Crkve. Stoga potičime i druge da se mole za proglašenje blaženim i svetim O.Gerarda, da se mole za ozdravljenja od teških i neizlječivih bolesti.

Ako netko postigne milosti i ozdravljenje po zagovoru O.Gerarda, neka odmah takve slučajeve prijavi na slijedeće adrese:

VICEPOSTULATURA, Česmičkoga 1. 41000 ZAGREB;

ili:

KARMELIĆANSKI SAMOSTAN, Park Heroja 3. 25000 SOMBOR.

U Karmelićanskoj crkvi u Somboru, u oltaru sv. Križa pohranjeni su zemni ostaci Sluge Božjega O. Gerarda. Njegov grob je neprestano osvijetljen kako bi vjernici u svako doba mogli moliti njegov zagovor kod Gospodina.

Na koncu izvješćujemo našu katoličku javnost, da je na mjesto dosadašnjeg biskupskog Delegata u postupku za proglašenje blaženim i svetim prečasnoga Ladislava Gere, naš biskup imenovao novim biskupskim Delegatom vlč. Imre Ehmana, župnika sv. Križa u Subotici.

O. Mato Miloš, OCD.

PISMA BAČKOJ

Volim naše suknje bunjevačke,
Volim njive moje ravne Bačke.
Volim po njoj razbacaba sela.

Volim sino, košeno u dolu,
Volim momka u momačkom kolu.
Volim pismu što u srce dira,
Volim tamburicu kad nam kolo svira.

Volim divojku, bunjevačku vilu,
Volim na njoj ja atlesku svilu.
Volim vidit curu u sefiru,
Volim moju Suboticu bilu.

Volim Tavankut, moje rodno selo,
Volim naše bunjevačko prelo.
Volim pivat: "Da si, diko moja?"
Volim što sam bunjevačkog soja.

Volim naše bunjevačke bajke,
Volim što sam od bunjevačke majke.
Volim ruzmarin i njegove grane,
Volim skute moje stare nane.

Volim brazde rosom umivene,
Volim njive žitom zasijane,
Volim Bačku na sve četiri strane,
Volim bile suknje šlingovane

Volim naše običaje stare,
Volim čistu sobu i po njoj krpare.
Volim ravan Srem, Banat i Bačku.
Volim čuti pismu bunjevačku.

Volim ušorene stare nam salaše,
Volim karuca i konje čilaše.
Volim što mi Bunjevka ime dano,
Volim te, volim bunjevačka grano.

Subotica, 23. II 1987.

Katica Bačić

POZDRAV MARIJI

O Marijo, kraljevski potomče kuće Davidove, najljepša ružo Jerihona, koliko nam je potrebna tvoja pomoć, tvoj zagovor, tvoj osmjech i nježni pogled. Marijo, daj nam milost da spoznamo da je tvoje krilo najbolje i najprijatnije i da čekaš da nas sve privineš u svoje materinsko krilo. Ne dozvoli nam da se svojim počinjenim grijesima udaljemo od Tebe.

O mila, o blaga, o slatka djevice, majko Kristova i majko naša, moli za nas!

O kako je tvoje srce bilo neokaljano grijesima, prečisto, predivno i sveto, kad je Bog izabrao baš tebe, među svim ženama; Tebe, da budeš blažena, sveta i veličanstvena. To ljudski um ne može ni zamisliti. Ali jedno je sigurno: Čistoća teži čistoći, svetost svetosti, neokaljana ljubav izvoru ljubavi – Bogu.

A ja, da li ja svoj život usmjeravam k Marijinom i da li svjetlost koju Marija "baca" oko sebe dolazi i do mene ili sam ja jako daleko od nje? Da li sam ja zaslužila svojim načinom života da Bog svrne svoj pogled, pun dobrote i miline, i na mene?

Marijo, anđeo ti govori: "Zdravo milosti puna, Gospodin je s tobom". O, kako samo jedan tvoj "fiat" – "Neka mi bude po tvojoj riječi" govori kolika je tvoja vjera u Boga, Tvoje prepuštanje da se uvijek vrši volja Božja.

Ti nisi znala kako će to biti, ali se nisi predomišljala i postavljala uvjete, nego si sve predala u ruke Božje govoreći: "Evo službenice Gospodnje..."

O Marijo, djevice vjerna, nauči nas da i mi, uvijek, na svaki Božji poziv odgovorimo poput Tebe svojim "fiat", pa i onda kada mi svojim ljudskim umom ne možemo zaključiti kako će to biti i zašto... Jer, predati se potpuno u ruke Božje to treba da bude cilj svakog kršćanina.

Marijo, ti si prihvatila dijete Isusa da ga rodiš u krajnjoj bijedi i siromaštvu... a mi?! – Naši roditelji – da li prihvaćaju svako dijete koje im Bog šalje? Ne, oni ga često odbace govoreći da će im opasti životni standard ili da neće moći pružiti djetetu potrebnu ljubav. Pa zar se ljubav kupuje!?

O Djevo strpljiva i šutljiva. Dvanaest godina si majčinskom ljubavlju obasipala dijete Isusa, koji je bio obično dijete, igrao se, spavao, pomagao u kući, a da ni jednog trenutka nisi posumnjala u Božju providnost.

Marijo, nauči nas strpljivosti, da i onda kad nas Bog želi iskušati, pokažemo svoju vjeru i ne posustanemo. Jer strpljen je ujedno i spašen.

Marijo, majko i zagovornice naša, kod Boga!

Ti si posrednica ljudi i Isusa. Ti si rekla Isusu kod njegovog prvog znamenja – kad je "spašavao" mladence u nevolji i potrebi – da vina nemaju!

Marijo, hvala ti što si uvijek brižna majka. Što se brineš za nas. I tako tokom cijelog Isusovog života ti si bila uz njega i slijedila ga, kao njegova prva učenica.

Tokom njegove Golgote pratila si ga i hrabrila. Njegovo mrtvo tijelo si primila u svoje majčinsko krilo. Iako tužna i izmučena bolju primila si svetu zadaću kad si s Ivanom stajala pod križem. Tada je Isus rekao: "Ženo, evo ti Sina", i Ivanu: "Evo ti majke"!

Isus to nije rekao samo Ivanu, nego svima nama. I zato si ti nebeska majka svih nas i svu svoju dječicu, majčice blaga, čekaj da u zanosu svete ljubavi krenu svetim tragom tvojeg uznesenja u nebo.

Priredila: Nena (Subotica)

NOĆ NA RAVNICI

Tama je zavila bile salaše,
Na Bačku ravnicu pao je mrak,
Lagani vitrić tiho poljem piri
I nosi njiva mirisni' zrak.

Po nebeskom plavetnom svodu
Rasule se zvizdice male,
Miseć sjaji kroz gusto granje
I plovi kroz plave nebeske vale.

Subotica, 1986.

Vitar ljulja kukuruze mlade,
Crne se dugi vijugavi puti,
U daljini se čuje lavež pasa,
A suncokret miriše žuti.

U tihoj i vedroj noći
Mali cvrčak u travi piva,
Sova sidi na starom đermu,
A čovik u salašu u miru sniva.

Đula Milodanović

PROPOVIJED KARDINALA FRANJE KUHARIĆA u Šikari kod Tuzle, 8. svibnja 1988. god.

(odlomci)

Dragi hodočasnici!

Draga braćo i sestre!

Nalazimo se u Bosni, u tuzlanskom kraju. Dolazeći u Bosnu često mi dolaze u sjećanje događaji bosanske povijesti: ta Bosna Kulina Bana, ta Bosna Kotromanića, Tomaševića, ta Bosna dobre Kraljice Katarine, ta Bosna često puta poharana, ožalošćena, okrvavljena, ta Bosna često puta uciviljena! Te njezine planine, doline, rijeke i izvori kakvu sve povijest pamte; kakve sve žalosti, kakve tjeskobe, kakve bjegove, kakva seljenja, kakva odvođenja, kakva umiranja! Što se sve kroz stoljeća valjalo tom Bosnom Ponosnom i često puta opustošenom, a ipak život nije utnuo. Pokoljenja su iz svih tih oluja ponovno iznosila, rekao bih, pobjedu života. Danas katolici na ovom području, potomci tih prošlih pokoljenja, svjedoče svoju vjeru među braćom muslimanima, među braćom i sestrama pravoslavne vjere. Eto, braćo, živi nešto što pobjeđuje teškoće ovoga svijeta. Vjera je živjela u srcima očeva i majki, ali i pobožnost prema Majci Božjoj.

S pravom nazivaju ovu dolinu Marijinom dolinom jer su tu sagrađene tolike crkve, toliko samostani, a mnogi su imali naslov zaštitnice Blažene Djevice Marije.

Čuli ste i povijest ovog lika Gospe Radosne, koji je sada tu među vama, a potječe iz franjevačkog samostana u Zvorniku ili Zvoniku. Trebalo je seliti opet u strahu i tjeskobi. Dolazi na Gradovrh gdje se opet nalazi samostan i crkva Blažene Djevice Marije. Odavdje je također trebalo seliti. Kad su neki franjevci s većim brojem vjernika Hrvata ovog područja seliti prema bačkim ravnicama, uzeli su sa sobom lik Majke Božje - Gospe Radosne. Da je to onaj lik, svjedoči natpis na kruni ovog lika da ju je fra Juraj Bačvanin okrunio 1685. godine "na poštenje" Blažene Djevice Marije. Sada se za ove dane vratio taj lik opet k vama, rekao bih, u svoje rodno mjesto, odakle je odnesen s pažnjom daleko. Vratio se da vas podsjeti na vjeru pradjedova, na vjeru otaca, na vjeru majki, koja je često puta ispovijedana u tjeskobi. Vratio se da vas ponovno obraduje u vjeri, da budete radosni u vjeri; da učvrsti vašu vjeru; da učvrsti vaš vjernički ponos i da baš iz te vjere i pobožnosti prema Majci Božjoj budete ljudi ljubavi.

Na tu ljubav nas danas potiče sveti Ivan u svojoj poslanici: "Predragi! Ljubimo jedni druge, jer ljubav je od Boga; i svaki koji ljubi od Boga je rođen i poznaje Boga" (1 Iv 4,7).

Vjera je svjetlo srca da ljubi. Vjera je svjetlo pameti da zna što je istina o Bogu i o čovjeku. Vjera je svjetlo savjesti. Ali sve se svodi na to da se izvršuje

Kardinal Franjo Kuharić

najveća zapovijed: zapovijed ljubavi prema Bogu i prema čovjeku, svakom čovjeku.

Što mi propovijedamo? Što možemo darovati ovom društvu? Što možemo darovati ovoj Bosni u kojoj žive zajedno i Hrvati i Srbi i Muslimani i možda još pripadnici drugih nacionalnosti i drugih uvjerenja? Što uopće može Crkva naviještati u svim narodima i u čitavom svijetu? Zapovijed ljubavi! To je najkraći ustav; to je nepromjenljivi ustav. To je ustav koji stoji u temeljima života osobe, obitelji i narodne zajednice i međunarodnih zajednica. Zapovijed ljubavi!

Kako nadići sve te opravdane razlike da svaki čovjek ima pravo na svoju nacionalnu svijest, na svoje vjersko uvjerenje, na svoju slobodu, na svoje poštovanje? To su sve zakonita prava svakog čovjeka, koje mogu biti različita. Sve to povezuje na koncu ljubav. Isus Krist, koji se uprisutnio u svijetu ratova, u svijetu mržnji, u svijetu nepravdi da uspostavi novi svijet, svijet

mira, ljubavi, ravnopravnosti, poštovanja i slobode, zapovijeda i govori: "Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge" (Iv 15,12). Samo se u ljubavi čovjek može osjećati siguran da neće od drugoga biti povrijeđen, niti zarobljen; ni sveden na prilike života koje ponizuju čovjeka. Zato je ljubav dar s neba koji mora naći odjeka u ljudskom srcu.

Majka je uvijek izraz te ljubavi. Među ljudskim sinovima i kćerima nitko tako nije ljubio Boga kao što ga je ljubila Blažena Djevica Marija. Ona je prva vjernica Isusa Krista. Ona je išla u tu školu Kristove ljubavi. Ona je u svoje srce usvojila Kristovu ljubav kojom je On otvorio svoje Srce svakom čovjeku da bi bio pomiren, spašen, otkupljen. Zato ovo vrijeme treba Majku, majčino srce, treba učiteljicu ljubavi.

Novinari su u Americi zabilježili takav jedan primjer majčinske brige. U New Yorku je jedna kćerka napustila dom, svoju majku, obitelj i izgubila se na ulicama New Yorka. Majka se brinula u kakvo društvo je upala njezina kći, kuda luta i što joj sve prijete i duši i tijelu, i kako je ponovno dozvati. Na jedan plakat je dala otisnuti svoju fotografiju, a pod fotografiju napis: Vрати se kćeri, majka te još uvijek voli. Onda je taj plakat naljepila po ulicama, na raskršćima u nadi da će njezina kći tuda proći i to pročitati.

Što su slike Majke Božje u svim našim svetištima? Ova radosna Gospa iz Zvornika, odnosno Gradovrha, prije 300 godina krunjena, Gospa u Srebrenici,

Gornjoj Tuzli, Gospa u drugim svetištima ovoga kraja! Što znači taj lik? Uvijek poruka i poziv ljubavi. Marija uvijek priziva i žalosne i izgubljene i grešne: Vratite se, sinovi i kćeri. Ako ste žalosni, Majka će vas tješiti; ako ste grešni, Majka će vam posredovati obraćenje da se s Bogom pomirite; ako ste potrebni zaštite, Majka je utočište. Ona će vas voditi ljubavi samoga Boga. Majka svako dijete prihvaća za ruku i vodi ga putem Isusa Krista, vodi ga Spasitelju.

Još bih htio napomenuti kako se bosanski vjernik posebno odlikovao u pobožnosti prema Majci Božjoj, kako se posebno odlikovao u vjeri u Euharistiju, kako se odlikovao svojom odanošću prema Petru, Papi, da bi tako svjedočio svoje katoličko zajedništvo. Kolike Gospine crkve, koliki Gospini kipovi! I onda kad su srušena svetišta, makar ostao samo jedan crni kamen kao u Olovu, opet se okupljaju. Vaša Misa tražena, često puta slavljena u prošlosti skriveno, tajno! Misa željena, Misa voljena, na koju se je pješačilo satima preko planina i šumskih staza! Vaša pjesma Zdravo Tijelo Isusovo! Zato je vizitator Ivan de Vietri, koji je došao iz Italije da posjeti Bosnu pisao:

"Ovi kršćani imaju toliko strahopočitanje prema Bogu, da bi se i najokorelija srca smekšala gledajući njihovu pobožnost. Od početka mise drže sklopljene ruke gledajući u oltar, a zatim do kraja mise mole raširenih ruku ("na propeće"). U crkvi su muškarci za se, a ženske za se, a djeca opet za sebe. Drugih lijekova ne znaju osim sakramenata i polaganja svećeničkih ruku na

"Radosna Gospa"

glavu i čitanja evanđeoskih riječi. Vrlo su gostoljubivi; svećenike toliko poštuju, da se ne usude ostati sjedeći kad ga vide, a videći svećenika na putu znaju pokleknuti i čekati da ih blagoslovi." To su ti stari ujaci, ti stari franjevci koji su s narodom doživjeli i mučeništvo. "Ne znaju za ljubakanje, ni za psovku." Kakva pohvala: znači da žive čisto, pošteno od mladosti, da čuvaju svetost braka i vjernost ljubavi i da poštuju život. Zatim nastavlja: "Ovi kršćani ne znaju za diobu, nego žive u zadruzi otac s oženjenim sinovima i unucima, svi slušaju najstarijeg u kući. Čvrsti su i jaki u vjeri, premda bi im se olakšali tereti i porezi, kad bi ostavili svoju vjeru. Blagdane tako svetkuju te ne samo da ne rade, nego cijeli dan mole krunice. Premda u svoj Bosni nema ulja, poste božićnu i uskrsnu korizmu o samom kruhu, vodi i grahu začinjenu solju..." Eto tako je to prije 250 godina opisao fra Ivan de Vietri.

A odanost Petru! Baš ovi vjernici iz tuzlanskog kraja, iz kraja Gornji i Donji Soli pišu 6. lipnja 1581. Papi Grguru XIII.: "Prisveti, slavni i svitli oče, općeni vikaru Isukrstov, i svetog Petra apoštola namiesniče, glavo i svitlosti u Crkvi katoličanskoj i apoštolskoj, mi svi, puk od crkve Gornjih i Donjih Soli, i od svih sela, koji su okolo obiju Soli, okolo pedeset milja karstijani slavne rimske vire od Isukrsta dane, od svetog Petra i Pavla pripovidane, ponizno i smirno poklonjenje tebi, koi u pristolju sidiš sada, hvalu uzdajemo Gospodinu Bogu svemogućemu i zahvaljujući svetinji tvojoj i molimo se vašoj svetinji, da nas i u napridak **ne zaboravite** tišiti i razgovoriti u duhovne stvari..." (Ambrozije Benković, Tuzlansko područje negda i sada, Županja-Đakovo 1971).

U to ime i ja sam danas ovdje kao zagrebački nadbiskup i kao kárdinal Svete Rimske Crkve. U ime Svetog Oca htio bih vas utješiti i učvrstiti. A vi, braćo i sestre, u školi prečiste Djevice Marije naučite vjerovati čvrsto, stalno, cjelovito. Naučite nadati se. Čuvajte tlo iz kojeg ste nikli, jer je ono najdraže i najsvetije. Čuvajte obitelj! Raseljeni ste na radu u Austriji, Njemačkoj i dalje. Iseljujete se, tražite neke bolje uvjete. Sačuvajte obitelj, sačuvajte život. Poštujući čovjeka, poštujete i onog nerođenog čovjeka začetog u krilu žene, jer je svako začće blagoslovljeni plod utrobe žene, koje treba poštivati, čuvati, koje Bog zaštićuje svojom zapovijedi.

Čuvajte zajedničku molitvu u obitelji. Moliti će vas najlakše naučiti Majka. Mariju uvedite u obitelj moleći krunicu. Slavite Misu kao nekad djedovi i pradjedovi. Sad, hvala Bogu, imate crkve, imate mogućnost da lakše dođete. Neka vam nedjelja bude radost u Misi, radost u susretu s Isusom Kristom da ohrabrite svoju vjeru, svoj ponos, da utješite srce. Isus govori: "Dođite k meni svi koji ste izmoreni i opterećeni i ja ću vas odmoriti" (Mt 11,28).

S tim mislima neka bude blagoslovljen ovaj susret u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

† Franjo Kard. Kuharić

POSVETA SLAVLJU MARIJINE GODINE I POVRATKA MILOSNOG LIKA RADOSNE GOSPE IZ BAČA U TUZLU

Moto:

Samo oni koji daju, mogu očekivati, da im se vrati!

U tristotoj obljetnici Marijinog slavlja
radosnu nam vijest, ova pjesma javlja,
vraćen je milosni lik, Radosna Gospa-Marija Sveta
iz Bača u Tuzlu, nakon trista ljeta.

Preseljenje naših fratara i puka
u doba teških vremena i muka,
iz Gradovrha u daleki Bač
otjera ih naših neprijatelja mač.

Živimo, braćo, u miru i slozi
ljubimo bližnjega, iznad svega više,
Dobri, Oče-Bože svima nam pomozi
da cijeli svijet, jednom dušom diše.

Gledam ovog svijeta potamnjeni sjaj
umjesto da blista, k'o orošen cvijet,
da l' ćemo u pakao, čistilište, raj?
znat će se kad pređemo, na drugi svijet.

Činim za života sve ono što mogu
da bi sačuvao svoje vjere sjaj,
čineć' dobro ljudima, služeć' dragom Bogu
samo tako mogu očekivat' raj,
sve, ovo, vrijedi, za sve ljude nas,
samo tako možemo, očekivat' spas.

Svi mi na svijetu s malo dobre volje
mogli bi živjeti u miru i slozi,
tako bi nam bilo i ljepše i bolje
molim Ti se, Bože, svima nam pomozi.

Dok molimo Svevišnjega da nam svima dobro dade,
mi trebamo dobri biti, uzajamno pomagati,
poštivati, ne griješiti
samo tako cvjetat' mogu, sva ufanja i sve nade!

Breške kod Tuzle, ljeta Gospodnjeg 1988.

*Marko Pavić-Dido
čika Marko.*

ZA 300. GODIŠNJICU
(kraljička pisma)

Raduje se, nane,
Raduje se, nane - Ljeljo!
Bunjevačka grana,
Bunjevačka grana - Ljeljo!
Slavi tristo lita,
Slavi tristo lita - Ljeljo!
Svoga doseljenja,
Svoga doseljenja - Ljeljo!
Iz južni' krajeva,
Iz južni' krajeva - Ljeljo!
U severnu Bačku,
U severnu Bačku - Ljeljo!
Radosnu su Gospu,
Radosnu su Gospu - Ljeljo!
Sa sobom poneli,
Sa sobom poneli - Ljeljo!
Sa Radosnom Gospom,
Sa Radosnom Gospom - Ljeljo!
Vjeru sačuvali,
Vjeru sačuvali - Ljeljo!
U ravnici, nane,
U ravnici, nane - Ljeljo!
Zemlju nabijali,
Zemlju nabijali - Ljeljo!
Salaše pravili,
Salaše pravili - Ljeljo!
Trskom pokrivali,
Trskom pokrivali - Ljeljo!
Muška čeljad, nane,
Muška čeljad, nane - Ljeljo!
Zemlju zaorali,
Zemlju zaorali - Ljeljo!
Obitelj 'ranili,
Obitelj 'ranili - Ljeljo!
Graničari bili,
Graničari bili - Ljeljo!
Ognjište branili,
Ognjište branili - Ljeljo!

*Tavankut,
srpanj 1986.
Anica Balažević*

U KORIZMI I
NADANJU KRISTA

Pogasiše se ponoćna
svjetla...nastala je
velika tuga...
Čitam Novi Zavjet:
Narod kliče:
"Propni ga propni".

Suze u očima majke,
koraci umorno slijede
Križ...Isus je uzeo
svoju žrtvu...

Neki u prolazu plaču,
neki se ismijavaju,
neki krivo sud,
a veliki križ ide dalje...

Pijetao zapjeva i treći put,
Petar gorko zaplaka...
Pokajanje me dodirnu...
i ja osjetih plač...

Breme grijeha je teško
i ljudska zloba, a križ
još teži...Isus prvi
put pada pod križem...

Veliko srce majke Božje
u suzama kuca...
Sin njen i sin Božji
uzeo je na svoja
leđa veliki otkup smrti...
A zloba i dalje osuđiva....

Zoran

50 GODIŠNJICA MISNIŠTVA O. VILKA DOROTIĆA, KARMELIĆANINA

O. Vilko Dorotić rođen je u Somboru 30. srpnja 1914. od roditelja Marijana Dorotić i Lucije r. Pekanović. Kršten je istoga dana u župi Presv. Trojstva u Somboru i dobio je ime Antun. Osnovnu školu je pohađao u rodnom Somboru kao i gimnaziju. U Karmelićanski red je ušao 1930. i iste godine obukao je redovničko odijelo 15. kolovoza, te dobio redovničko ime rf. Vilko od sv. Alberta. Novicijat je završio u Somboru i položio prve zavjete 16. kolovoza 1931. Redovnički ga poglavari šalju na studij filozofije i teologije u Poljsku: Černa, Krakov, Vadovice i Lavov. Nakon završenih teoloških studija fr. Vilko se vraća u Sombor i nakon obavljenih duhovnih vježbi, biva zaređen za svećenika u subotičkoj prvostolnici sv. Terezije avilske 28. kolovoza 1938. Ređenje je izvršio subotički biskup msgr. Lajčo Budanović.

Godine nakon ređenja o. Vilko provodi u Somboru kao orguljaš i zborovođa hrvatskog pjevačkog društva "Miroljub". Puno piše i stvara veliku pjesmaricu. Osim hrvatskog pjevačkog društva on vodi i mađarsko i njemačko pjevačko društvo koje ima svoje mise u karmelićanskoj crkvi u Somboru. Kao svećenik propovijeda, osobito korizmene propovijedi, i slovi kao vrsni propovjednik kojega narod rado sluša. Puno ispovijeda i pomaže po okolnim župama. U tom poslu zatiče ga drugi svjetski rat, te on biva od nove mađarske vlasti interniran u Mađarsku u samostan Győr sve do 1945. Nakon povratka iz izgnanstva 1945. General Reda karmelićana imenuje ga dekretom od 13. srpnja 1946 provincijalom karmelićana u Jugoslaviji sa svim ovlastima. Tu službu vrši do 1954. kada je imenovan o. Friedrich Gillih za provincijala.

Kada je osnovan novi samostan karmelićana u Zagrebu-Remete 1959. o. Vilko neumorno radi na adaptaciji zgrade župnog dvora u Remetama kako bi ondje moglo nesmetano raditi malo sjemenište i bogoslovi. Često puta kamionom svoga brata Stipe odlazi u Remete, nosi potrebite stvari i puno novčano pomaže novoosnovani samostan, buduću novu provincijalnu centralu sadašnje naše hrvatske karmelićanske provincije. On je uložio puna truda i napora, pa možemo reći i svoje mogle je baš tu upropastio za podmladak i za razvitak karmelićana u Hrvatskoj. Godine 1969. premješten je u Remete za priora do 1972. Od tada je u Remetamam ekonom, sve do 1985. kada je premješten u Sombor.

Uz svoj svećenički i pastoralni rad puno je prevodio sa poljskog i mađarskog jezika. Tako je preveo živote karmelićanskih svetaca sa spomenutih jezika i to je u ono vrijeme, kada nismo imali katoličkog tiska ni knjige, bio jedini izvor karmelićanske duhovnosti na hrvatskom jeziku za odgoj karmelićanske mladeži. Kao vrstan glazbenik u dušu je poznavao orgulje, vodio brigu o njima i štimao ih. Puno se zalagao za orgulje ostalih župa u Bačkoj i od biskupskog Ordinarijata u Subotici, bio je izabran za skrbnika svih orgulja u Subotičkoj biskupiji.

Učinio je toliko djela da nismo ni kadri sve to opisati, a Bog, koji sve to vidi, neka mu upiše u knjigu Života i neka ga nagradi. Naša samostanska zajednica u Somboru, počastila je o. Vilka svečanosti u nedjelju 9. listopada 1988, svečanom misom koju je imao sam Jubilarac uz prisutnost o. provincijala dr. Jakova Mamića, otaca iz Remeta, Splita i nas iz somborskog Karmela. Misa je bila u 10,30 sati uz prisutnost njegove velike rodbine i Somboraca koji ne mogu zaboraviti sve ono što je o. Vilko godinama činio i značio u Somboru. Sada je o. Vilko još u snazi, operirao je mreću na oku i dobro vidi. Boluje od tromboze, ali još hoda i pomaže gdje treba, na čemu smo mu svi zahvalni. Vremešan, ali još mladenačkog duha, braći i narodu Božjemu neumorno služi. Hvala mu od srca!

o. Mate Miloš, OCD, prior

50. GODIŠNJICA MISNIŠTVA O. EFREMA KUJUNDŽIĆA, franjevca

O. Efrema Kujundžić se rodio 17. siječnja 1915. godine na Verušiću kraj Subotice. Na krštenju je dobio ime Stipan. Nakon osnovne škole odlazi u franjevačko sjemenište u Varaždin, jer je želio biti ono što je p. Radoslav, tj. franjevac.

Nakon šestog razreda gimnazija odlazi u franjevački novicijat na Trsat, gdje je nakon završene godine novicijata 1932. položio jednostavne zavjete. Potom se vraća u Varaždin gdje nastavlja školovanje na franjevačkoj gimnaziji do velike mature.

1934. godine odlazi u Zagreb na studij teologije, a usput polaže više razrede gimnazije na II. klasičnoj gimnaziji u Zagrebu (Franjevačka gimnazija u Varaždinu nije imala pravo javnosti!).

7. kolovoza 1938. godine o. Efrem je na Trsatu zaređen za svećenika.

Poslije ređenja odlazi u München da završi posljednju godinu studija teologije. Tu se prvi puta susreo s našim radnicima na radu u inozemstvu i bio im je dušobrižnikom.

1939. godine upisao je na zagrebačkom sveučilištu studij fizike i matematike, koji je završio 1944. godine. Po završetku studija odlazi u Varaždin i radi kao profesor na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji.

Poslije rata vršio je službu gvardijana u Zemunu, Varaždinu i Zagrebu u dva navrata. U Zagrebu je od 1954. do 1969. godine ujedno bio i profesor na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji. Od 1967. do 1969. godine o. Efram je zajedno s pok. o. Albertom Horvatom vodio gradnju nove Franjevačke gimnazije i sjemeništa u Samoboru. Na toj novoj gimnaziji u Samoboru kao profesor radi do 1971. godine, a tada odlazi u Beč za dušobrižnika naših radnika. Kao dušobrižnik radi u Beču već 17 godina.

Naš jubilarac je mnogo učinio na korist svoje franjevačke provincije, jer je više godina bio na raznim odgovornim i teškim dužnostima.

Za vrijeme svoga dugogodišnjeg rada kao dušobrižnik u Beču među našim radnicima mnogima je pomogao i olakšao težak život u tuđini. Mnogi su osjetili njegovu brigu i ljubav.

Neka ga nagradi Gospodin koji mu je dao snage da njegova knjiga života bude tako bogata.

Svi njegovi vjernici i prijatelji mole Svevišnjega da ga podari sa još mnogo plodnih godina.

fra Augustin Didović

Srebro - misniku (Lazaru I. Krmpotiću)

Svečano jutro je svanulo,
ravnice, tiho šute,
Njive se zlatom osule,
Klasovi, polako žute.

Srpanj je, žetva će skoro,
Žito se povija, njiše,
A grad naš Subotica,
Čeka, moli i uzdiše.

Danas se eto skupljamo,
U dragoj katedrali,
Da bi svi radosni, sretni,
Svom Bogu, hvalu dali.

Jer evo, sin naših ravnica,
I dijete, našega grada,
Slavit će srebrni jubilej,
Svog svećeničkog rada.

Već četvrt vijeka prošlo je,
Od prve Mise Ti Mlade,
Od časa, kad smo u Tebe
Stavili svoje nade.

I nisu nam uzalud bile,
Ni molitve, ni želje,
I zato s Tobom dijelimo,
Svu radost i veselje.

Svu svolju mladost i ljubav,
Za duše Ti si dao,
Crkvi i rodu svom služio,
I znamo, nije Ti žao.

Na putu svom nisi našao,
Previše slave, ni cvijeća,
Ali si po trnju, kročio,
Uspravan, kao svijeća.

Od dana, kada si čuo glas,
Koji te k sebi zvao,
Bez riječi Ti si pošao,
I sebe za duše dao.

Dok srebrom protkan život,
Danas stavljaš na oltar,
Budi, vedar i ponosan!
Jer, to je veliki dar!

Svi mi smo, na Tebe ponosni,
Zahvalni, za sav Tvoj rad!
Od srca čestitamo Jubilej!
Živi nam, vječno - mlad!!!

*Subotica,
05. srpnja 1987.*

T. K

UČINI DA "NAPUNIM RUKU"

Tišina,
tuga,
smrt
i bol....
Sklopljene prazne ruke
siromaštvo i bijeda,
sjena puta pred očima.
Što reći?
Što dati?
u siromaštini,

u neimaštini.
Blago onom
tko može zahvatiti
svoja htijenja,
nastojanja
i uspjehe.
Ljubav!...
i tko je u njoj živio
blago njemu,
napunio je svoje ruke.....

VLA

IVE PRČIĆ (1894-1959) - UREDNIK SUBOTIČKE DANICE (povodom tridesete obljetnice smrti)

Prije jednog stoljeća i više naš narod je osjećao jak pritisak, odnarođivanje, gubljenje narodne svijesti, osjećao se osamljen i bespomoćan okružen, kao malena oaza, u moru neprijateljski raspoloženih imperijalističkih sila. Izgledalo je da se gube i posljednji plamičci narodne svijesti, naročito poslije prestanka Antunovićeve "Bunjevačke i šokačke vile" i "Subotičkog glasnika" Karola Milodanovića.

Jedan neustrašivi čovjek, jedan od najdosljednijih učenika biskupa Ivana Antunovića - Pajo Kujundžić - uočio je prazninu u kulturno-prosvjetnoj djelatnosti našega puka na putu ka širenju narodne prosvjete, svijesti, slobode, nade... Nije mu bilo lako! Trebalo je savladati različita mišljenja: od pokretanja kalendara, do pokretanja novina. I jedno i drugo se ostvarilo! "Neven" se pojavio 15. siječnja 1884. godine, a upornošću Paje Kujundžića osnovan je i kalendar "Bunjevačko-šokačka Danica". Godine 1883. izišla je za 1884. godinu. Pajo Kujundžić je izjavljivao, s pravom, da nam je potreban kalendar, najkorisnija knjiga, koja dopire do najsiromašnijih slojeva naroda, ali i do učenih ljudi.

Tako je rođena "Danica"!

Izlazila je sve do prvoga svjetskoga rata, ali u vihoru grmljavine, krvavog pokolja na frontovinu i "Danica" je zašutjela. Nije izlazila od 1915. do 1918. godine.

Ako bismo tražili neku devizu, moto, pod kojim bi izlazila "Danica" kao pod svojim simbolom, najbolje citirajmo našeg velikog pjesnika Ivana Mažuranića:

"Za krst časni i slobodu zlatnu."

i

"Dobar pastijer, jer što kaže inom
I sam svojim potvrđuje činom."

Pod tim motom djeluje i "Subotička Danica"!

Uočavalo se već 1918. godine da se carstva ruše, demokratski duh Wilsonove poruke o samoopredjeljenju naroda, nastanak novih država na tlu rasparčanih monarhija, zahvatio je punim optimizmom, nadom, bratskom ljubavlju i zajedništvom i naš narod. "Bratska ljubav i sloga bila je nepomućena; Bunjevci su ušli u narodno jedinstvo bez rezerve, opojeni radošću oslobođenja krenuše se u zajedničku Jugoslaviju, onim oduševljenjem kojim su bili ushićeni svi pravi Jugoslaveni". (piše "Subotička Danica")

Odmah poslije oslobođenja i stvaranja nove države, Jugoslavije, aktivirala se i "Danica", poslije duge ratne šutnje. Tako je i trebalo biti! "Danica" izlazi već za 1919. godinu.

Mijenjaju se izdavači, mijenjaju glavni i odgovorni urednici, ali jedan mlad čovjek, rekli bismo, tiho, u zavjetrini, skroman u javnom i osobnom životu, ostaje dvadeset godina kao nevidljivi, "dobar duh" "Danice", urednik ovoga pučkoga kalendara, dajući mi najbolje i najstvaralačkije godine svoga muževnog života. (Karakteristično je da se za dvadeset godina skoro i ne pominje kao urednik "Subotičke Danice" (možda, uzgred, dva-tri puta). On je sa prefinjnim ukusom poznavao narodne riječi i narodnih potreba, tražio i birao suradnike navodeći ih na rad kao dobar učitelj.

Taj čovjek je Ive Prčić, koji sa 25 godina, odmah poslije prvoga svjetskoga rata preuzima uredništvo "Danice", sve tamo do pred drugi svjetski rat kada je stasala nova generacija mladih ljudi, školovanih i talentiranih, koji su preuzeli "Danicu" da nastave tragom koje je tako nesebično trasirao Ive Prčić.

Nećemo pretjerivati ako kažemo da "Danica" nikada nije bila nepristupačna, zatvorena u lokalne ćepenke jedne provincije i jednog malog ogranka našeg naroda.

"Danica" je, jednom riječju, otvoreno, osmišljeno uređivana uzimajući u obzir sve žitelje i čitaoce od polupismenih seljanki, stanarica i kućanica, koje interesira dom, obitelj, materinstvo, preko seljaka-salašara, kojima dobro dolaze savjeti i upute iz svih grana poljoprivrede, rada na njivi, stočarstvo, vinogradarstvo i voćarstvo, povrtarstvo, sve do školovanih ljudi, koji prate našu povijest, porijeklo, monografije pojedinih naselja o kojima se tako malo znalo. "Danica" je, uistinu, postala općepučka, najčitanija knjiga (koja je često na vidnom mjestu bila izložena u kućama da je mogu čitati svi, od djeteta, do staraca).

Normalno, da su prvi najstariji suradnici "Danice" poslije oslobođenja bili marljivi učenici i nasljednici djela biskupa Ivana Antunovića. Ovdje bih svakako spomenuo starinu Miju Mandića.

Prelistavajući dvadesetak knjiga kalendara, koje je uređivao Ive Prčić, uočljivo je da u mnoštvu članaka i priloga (skoro tri stotine) ni jedno društveno pitanje nije izostalo, nije propušteno.

Razumljivo je da su vjerska pitanja, značajni vjerski jubileji kod nas i u svijetu, pomeni i nekrolozi našim velikanima, zauzimali primarno mjesto u napisima kalendara.

Nisu zanemarene ni ostale oblasti društvenog života: socijalna i sociološka pitanja, etika, naša društva, njihove proslave, jubileji i značaj.

Prilozi iz kulturno-prosvjetnog života zapremaju značajne stranice u knjigama "Danice".

Nije zanemareno narodno zdravstvo: problem alkoholizma, zarazne bolesti (na prvom mjestu tuberkuloza), savjeti za čuvanje očiju, prva pomoć, povrede pri radu itd. Sve ove priloge davali su stručnjaci-liječnici iz Subotice, pa i Beograda.

Sport, igra i razonoda, ali i "najvažnija sporedna stvar na svijetu", našla je svoje mjesto u "Danici" za svoje obilježavanje.

Poljoprivredne priloge, savjete i upute, već smo naprijed pominjali.

Svakako, najvažniji i najmnogobrojniji su etnografski spisi, zabilježeni narodni običaji i prilozi iz povijesti (koje smo već spominjali). Priloge za njih su najviše davali g. Blaško Rajić, dr Matija Evetović, Mijo Mandić, Ivan Malagurski - Tanar.

Ako ovim tekstovima pridodamo aforizme znamenitih ličnosti i u svakoj knjizi obavezne šale (i u satiričkim stihovima), dobijaćemo kompletniju sliku priloga i članaka objavljivanih u dvadesetak knjiga "Danice", koje je uređivao Ive Prčić.

Nažalost, prostor ne dozvoljava da se pozabavimo analiziranjem, komentiranjem i ocjenjivanjem ovih priloga. No, neka je dosta i ovaj kraći pregled!

Kulturni prilozi u svakom broju imaju svoj značajan prostor i važno mjesto. Zastupljeni su svi rodovi književnosti: od poezije, proze - pripovjedaka i crtica, do scenskih priloga.

O otvorenosti i širokogrudnosti "Danice" govore prilozi poznatih svjetskih i jugoslavenskih pjesnika (Hrvata i Srba). Pomenimo neke: Ludwig Uhland (1878-1862), njemački književnik i liričar; od poznatijih jugoslavenskih pjesnika zastupljeni su: Đuro Arnold (1854-1941.), Dimitrije Demeter (1811-1872), Velimir Deželić, st., August Harambašić (1861-1911.), Jovan Jovanović Zmaj (1833-1904), Ivan Mažuranić (1814-1890.), Vladimir Nazor (1876-1949.), Izidor Poljak (1883-1924.), Petar Preradović (1818-1872.), Matija Antun Reljković (1732-1798.), Aleksa Šantić (1868-1924.), August Šenoa (1838-1881.). (Imena pjesnika navedena su abecednim redom).

Od bunjevačko-šokačkih (imaju i širi značaj, ne samo lokalni) najviše je zastupljen Aleksa Kokić (1913-1940.), rano preminuli pjesnik, skoro sa čitavom zbirkom od 34 pjesme. Ante Jakšić (1912-1987.), nedavno preminuli pjesnik, sa 18 pjesama. (Posebno ističem "Zov proljeća i mladosti"). Ante Evetović Miroljub (1862-1921.), koji je počeo pjevati još u XIX. stoljeću, sa 11 pjesama. Ljudevit Vujković (1907-1972.), sada već i on pokojni, sa 11 pjesama. Poznati pjesnik, publicist, novinar Petar Pekić (1896-1965.), sa 6 pjesama. Poslije ovih pjesnika javlja se i Stjepan Bešlin, rano preminuli pjesnik (1920-1941.), sa 4 pjesme. Javljao se u "Danici" i Blaško Vojnić-Hajduk (1910-1983.). Od najmlađih pjesnika objavljuju svoje stihove Jakov Kopilović (rođen 1918.) i Ante Sekulić (rođen 1920.).

Naravno, ovo nisu jedini pjesnici koji su se javljali na stranicama kalendara. Ima ih više potpisanih inicijalima ili pseudonimima, možda i bez potpisa i njihova imena nisam u stanju navesti.

Ovdje moram spomenuti dosta i narodnih pjesama, bunjevačkih i šokačkih, koje su objavljivane u kalendaru.

Kao i u poeziji, i u prozi su otvorene stranice svjetskim poznatim književnicima i poznatim jugoslavenskim prozaistima.

Navedimo ih: Bjornsterne Bjornson (1832-1910.), norveški književnik, dobitnik Nobelove nagrade 1903. godine. Maksim Gorki (1868-1936.), ruski književnik; Jaroslav Hašek (1883-1923.), češki književnik; Giovanni Papini (1881-1956.), tal. književnik; Lav Nikolajevič Tolstoj (1828-1910.), Ivan Sergejevič Turgenjev (1818-1883.), ruski književnici. Od jugoslavenskih književnika zastupljeni su Ivan Cankar (1876-1918.), August Šenoa (1838-1881.).

Od bunjevačko-šokačkih prozaista zastupljeni su najviše Blaško Rajić (1878-1951.), sa 21 prilogom; Ilija Džinić (1894-1981.) iz Čonoplje, sa pet pripovjedaka; ovdje spominjem kao prozaistu i Antu Jakšića, sa tri pripovijetke (što je i za mene bilo iznenađenje, jer ja ga znam više kao pjesnika); Ljudevit Vujković je zastupljen sa dvije pripovijetke; starina Mijo Mandić (1857-1945.) sa crticama iz prošlosti; Petar Pekić; dr Marin Šemudvarac (rođ. 1912. godine); Aleksa Kokić (1913-1940.).

Ima podosta pripovjedaka, kao i poezije, potpisane inicijalima i pseudonimima ili uopće nepotpisane.

U kalendarima su zastupljene i narodne pripovijetke, bunjevačke i šokačke.

U scenskim djelima smo mnogo siromašniji i slabiji. U dvadesetak godina jedva je objavljeno desetak scenskih djela, mahom humorističkog sadržaja, bez većih književnih pretenzija. Možemo nabrojati samo tri-četiri autora, a ostali komadi su anonimni, bez potpisa. Pomenimo Ivana Malagurskog - Tanara, Ivu Petreša (1876-1937.), sa dva komada: "Teška vrimena" i "Dva bila gavrana", možda najbolji prilozi u scenskim djelima. Ante Jakšić se pojavljuje sa jednim komadom "Dida-Tomin jid". Djelo je pisano na dijalektu Šokaca u Bačkom Bregu. Aleksa Kokić se javlja sa humorističkim komadom "U gostima".

Sigurno je da su i ovakvi kratki komadi imali svoje čitaoce, koji su sa zanimanjem pratili djela humorističkog sadržaja iz suvremenog života.

U ovom pregledu je riječ o Ivi Prčiću, dvadesetogodišnjem uredniku "Subotičke Danice". Toga radi malo opširnije o njegovom radu.

Za dvadesetak godina skoro nije prošla ni jedna knjiga bez njegovih priloga.

Najviše priloga je posvećeno njegovom životnom opredjeljenju, skupljanju i objavljivanju narodnog stvaralaštva kod Bunjevaca i Šokaca.

Objavio je preko pedeset bunjevačkih i šokačkih narodnih pisama; narodnih pripovijedaka 4-5; oko 150 narodnih poslovice; skoro 15 basni (mahom po Ezopu). Bunjevačke narodne pisme su kompletirane i izdate; izdate su i basne u brošuri "Ezopčice" (1928.).

Zbirka narodnih pripovijedaka i poslovice je još uvijek u rukopisu.

U opisivanju narodnog stvaralaštva značajan prilog je objavljivanje "Bunjevačkih narodnih običaja", scenski prikazi. U ovim scenskim prikazima obuhvaćeni su slijedeći običaji: "Sigre", "Polivači", "Kraljice", "Dožejanca", "Rakijare", "Svatovi", "Materice". Napomenimo da u bunjevačke narodne običaje spada i običaj prela. U gornju cjelinu se svojom tematikom ubraja i "Prelo", bunjevački narodni običaj u tri slike. ("Prelo" je objavljeno u "Subotičkoj Danici" za 1946. godinu.).

Od ostalih scenskih djela spominjemo "Naninu molitvu", koju je napisao za jubilarnu proslavu g. Blaška Rajića. (S. Danica, 1929. 47-49.)

Svoje originalne radove, uglavnom umjetničke proze i pripovijetke, je objavljivao dvadesetih godina. Navešćemo ih redom kako ih je u kalendarima objavljivao; "Zašto se kotrljan kotrlja" (u kasnijoj verziji samo "Kotrljan"); "Nanina volja" (u kasnijoj verziji "Nanina želja"); "Čudnovata žica"; "Rak-rana" (problem nataliteta u nas); "Stid"; "Žalosne Materice".

Sve ove umjetničke proze i pripovijetke je kasnije objedinio u zbirci "U dokolici", koja je još u rukopisu.

Za dvadesetak godina tiskano je u "Danici" desetak njegovih članaka, od kojih bismo posebno izdvojili "Povjestnička vridnost naših narodnih običaja" (pravopis zadržan kako je autor napisao) i "Subotica za 50 godina". Pridodajmo ovome nekrologe našim pokojnim znamenitim ljudima, zatim "Misli o majci" (koje je sakupio Ive Prčić) i tim bismo zaokružili njegov dvadesetogodišnji rad u "Danici".

Učinili bismo nepravdu da ovom prilikom ne napomenemo da se Ive Prčić bavio i fotoamaterizmom. Ima dosta objavljenih fotografija, što potpisanih (5), što nepotpisanih. I ovo je jedna od njegovih aktivnosti za koju, vjerujem, malo se zna.

Nažalost, njegova predavanja, koja je sa uspjehom držao (a to doznajemo iz kalendara), izgleda da su potpuno izgubljena i o njima se više ne može pisati, analizirati, komentirati.

Dvadeset godina je prošlo. Ive Prčić je predao uredništvo mlađima, kao što smo već naveli.

Kroničar u "Danici" od 1940. godine navodi (citiram): "Prilikom ove lijepe dvadesetogodišnjice Ive Prčića čiji je rad na drugim poljima i onako svima dobro poznat, smatrali smo za dužnost, da njegov jubilej baš u ovoj našoj "Danici" objavimo. Držimo da je na njegovu ovaj naš člančić ne bi niti bio objavljen. Ali poštivajući njegovu skromnost ove smo retke napisali zato, jer se ovakvi jubileji rijetko slave. Ne da oni to ne bi zavrijedili, nego jer ih ljudi rijetko kad hoće da zapaze. Radi Ive Prčića smo ovo napisali i radi mlađih koji za nama dolaze. Neka vide kako treba raditi za narod."

"Narodni rad zaslužuje narodno priznanje!" (115. str.).

Ako smo počinjali sa motom iz stihova Ivana Mažuranića, zaključimo i ovo sjećanje na tridesetu obljetnicu smrti Ive Prčića stihovima još jednog velikog pjesnika, Petra Preradovića:

"Rod bo samo koj' si mrtve štuje,
Na prošlosti budućnost si snuje."

Ive Prčić je svojim radom zaslužio i zadužio nas da ga štujemo i da ga se sjećamo!

Ivo Prčić, mlađi
Subotica

Napomena:

Obavljene su ove knjige bunjevačkih narodnih pjesama, koje je sakupio Ive Prčić:

1. "Bunjevačke narodne pisme" (Subotica, 1939.)
2. "Bunjevačke groktalice" u knjizi: Hrvatske narodne pjesme, knjiga X, sveska 6. Izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1942. 139-182. str.
3. "Bunjevačke narodne pisme", izd. Osvit, Subotica, 1971.

VILA SE UMIVA

Srid prolićna žita		To ne bila vila	
Srid prolićna žita	Ljeljo	To ne bila vila	Ljeljo
Zdila mlika bila		Nit' u zdili mliko	
Zdila mlika bila	Ljeljo	Nit' u zdili mliko	Ljeljo
I u mliku ruža		U kom ruža pliva	
I u mliku ruža	Ljeljo	U kom ruža pliva	Ljeljo
Rujna ruža pliva		Već divojka mila	
Rujna ruža pliva	Ljeljo	Već divojka mila	Ljeljo
Tim se mlikom vila		Bunjevačke nane	
Tim se mlikom vila	Ljeljo	Bunjevačke nane	Ljeljo
U zoru umiva		Koja lice mije	
U zoru umiva	Ljeljo	Koja lice mije	Ljeljo
Pa je zato vila		Prije zore rane	
Pa je zato vila	Ljeljo	Prije zore rane	Ljeljo
U mlađanom licu		U rosnome žitu	
U mlađanom licu	Ljeljo	U rosnome žitu	Ljeljo
Rumena i bila		U nedilju Cvitnu	
Rumena i bila	Ljeljo	U nedilju Cvitnu	Ljeljo
-----		Da bi lipša bila	
		Da bi lipša bila	Ljeljo
		Nego što je vila	
		Nego što je vila	Ljeljo

1982.

Ivan Prčić - Tavankut

DESET GODINA "BAČKOG KLASJA"

Velika je važnost pisane riječi u životu vjernika u Crkvi kao pomoć u duhovnoj izgradnji. O važnosti ovog pitanja govori i više dokumenata Drugog vatikanskog koncila. Uza sve to, važnost ovih pitanja nije dovoljno došla do svijesti većine vjernika i njihovih duhovnih vođa.

Kad se ta potreba osjetila u punoj težini, sastala se grupa svećenika iz Bačke u Župi Isusova Uskrsnuća 1978. god. da se dogovore o pokretanju vjersko-informativnog lista.

Od kolovoza 1970. god. župska zajednica u Bačkoj Palanci i župnik Lazar Ivan Krmpotić objavljivali su župski list "Horizonti".

Kako je vrijeme odmicalo, osjećala se potreba za listom koji će obuhvatiti sve župske zajednice i sve vjernike. Bilo je više takvih pokušaja, ali do uspjeha je došlo na spomenutom sastanku u Subotici.

Odlučeno je da župski list "Horizonti" postane opći vjersko-informativni list za vjernike Subotičke biskupije, koji govore hrvatskim jezikom, pod naslovom "Bačko klasje". Za glavnog i odgovornog urednika izabran je vlč. Lazar Ivan Krmpotić. Izdavač je Bački dekanatski ured, Bačka Palanka. Za administraciju lista određen je Župni ured Isusova Uskrsnuća u Subotici, Gajeva 2 pod vodstvom župnika Bele Stantića. U uređivanju lista pomaže Uredničko vijeće.

Podnaslov lista kaže da je to "vjersko-informativni list". Iz toga je jasan zadatak lista i njegovi ciljevi. To znači da list pomaže u katekizaciji i evangelizaciji, tj. preko lista se prenose pouke za vjersku izgradnju vjernika. Drugi zadatak je da se preko lista šira čitalačka publika obavijesti o važnijim zbivanjima u pojedinim župskim zajednicama, ili o zbivanjima koja imaju opće značenje u domovinskoj Crkvi, ili u mjesnoj Crkvi u Bačkoj.

Tokom deset godina formirale su se pojedine rublike u listu. Na drugoj stranici stalno je bio uvodnik, koji je uvijek obrađivao aktualnu temu. Uvodnik stalno piše glavni urednik. U listu je stalno objavljivano razmatranje o nekoj duhovnoj temi koja je obično posvećena pojedinom najbližem blagdanu. Razmatranje su najčešće pisali Andrija Anišić, Andrija Kopilović, Stjepan Beretić i dr.

Odmah od početka je ustanovljena rublika "S papom Ivanom Pavlom II."

"Bačko klasje" se pojavilo 5. studenog 1978. god. tj. nekoliko tjedana poslije izbora kardinala Karola Wojtyła za papu Ivana Pavla II. (16. X 1978.). Tako je ovaj list stasao zajedno sa pontifikatom našeg Pape. List je nastojao s ljubavlju pratiti, a vjernici molitvama i žrtvama pomagati sva nastojanja sv. Oca, jer on se trudio unaprijediti sve ono što je pozitivno u Crkvi i u svijetu. Svi smo dijelili s njim radosti zbog uspjeha i žalosti nad trpljenjem Crkve i pojedinih naroda. Posebno je list pazio da istakne svaki iskaz ljubavi i brigu za Crkvu u Hrvata. Sve članke za ovu rubliku napisao je Lazar Ivan Krmpotić (LIK).

O ovoj trajnoj odanosti "Bačkog klasja" prema sv. Ocu dr. Vladimir Čapek je obavijestio u privatnoj audienciji Papu, koji je tu vijest s radošću primio i listu podijelio svoj blagoslov.

"Bačko klasje" je obilježilo sve važnije događaje u životu domovinske Crkve kao što su sva slavlja u povodu jubileja 13 stoljeća kršćanstva u Hrvata i Nacionalni euharistijski kongres u Mariji Bistrici (8. i 9. rujna 1984. god.). Također treba spomenuti veliko slavlje u Tuzli i Šikari povodom 300. obljetnice preseljenja puka i franjevac iz Gradovrha kod Tuzle u Bač sa slikom Radosne Gospe (7-8. svibnja 1988.).

Od događaja u životu mjesne Crkve u Bačkoj spomenut ću samo neke najvažnije: Euharistijski kongres u Subotici (21. VI. 1981. god.). Proslava 300. obljetnice seobe i obnove crkvenog života među Hrvatima u Bačkoj poslije dolaska većih grupa Bunjevaca i Šokaca nakon oslobođenja tih krajeva od turske vlasti (11-17. kolovoza 1936. god.). Proslava 300. obljetnice kako su franjevci u Subotici 1. listopada 1687. god. počeli voditi Maticu krštenih (3-4. listopada 1987.). Povijesni ekumenski susret u subotičkoj katedrali (6. IV. 1986.) povodom Metodijeve godine. Proslava u Baču 300. obljetnice doseljenja puka i franjevac iz Gradovrha kod Tuzle (1-2. listopada 1988.). "Antunovićeve godine" povodom 100. obljetnice smrti našeg velikog prosvjetitelja i narodnog preporoditelja, (1888-1988.).

"Bačko klasje" je pratilo priredbu "Kokićeve dane" (14-17. VIII. 1980.) koji su posvećeni 40. godišnjici smrti našeg velikog pjesnika. Od 1981. god. povodom proslave Dužijance u subotičkoj katedrali 15. kolovoza, priređuju se "Dani kruha i riječi". U okviru književne večeri bila je komemoracija mnogih naših poznatih ličnosti povodom raznih godišnjica (na pr. biskup Ivan Antunović (1815-1888.), Pajo Kujundžić (1859-1915.), biskup Lajčo Budanović (1873-1958.), Ive Prčić (1894-1959.) i niz drugih koji su zaslužni u našoj povijesti).

Također su obilježeni pojedini svećenički jubileji kao što je 25. i 50. godišnjica misništva (na pr. biskup Matija Zvekanović i mnogi drugi).

Smrt pojedinih svećenika i laika, koji su imali veću ulogu u životu crkvene zajednice, nije ostala nezapažena (na pr. Ivan Juriga, Jakov Grunčić, Ivan Z. Topalić, Bela Bačlija, Josip Stantić i drugi).

Pojedini važniji događaji u župskim zajednicama nisu prošli nezapaženi u "Bačkom klasju" kao što je proslava župske Dužijance, Dan zahvale, jubileji pojedinih crkava, proštenje na Bunariću, hodočašća u Mariju Bisticu, jubileji časnih sestara i drugo.

Sve je to bilo izraz želje za zajedništvom da se međusobno upoznamo i da naglasimo da smo svi povezani međusobnom ljubavlju.

Stalno se naglašavana važnost i vrijednost duhovne kulture. Zato su s pažnjom praćeni svi koncerti i gostovanja katedralnog zbora "Albe Vidaković" koji među nama djeluje već petnaest godina pod vodstvom s. Mirjam Pandžić. Također su obilježene godišnjice smrti Albe Vidakovića (1914-1964.) (15. i 20. godišnjica).

Ne mogu se mimoići brojni članci o pitanjima obitelji, o odgoju djece i o pripremi mladih za brak. O tome je najviše članaka napisao vlč. Bela Stantić (pseudonim MI).

Ima još mnogo obrađenih tema, ali nije moguće sve navesti. Ipak, treba pohvaliti dobru volju onih koji su ih napisali i tako pomogli općem dobru.

"Bačko klasje" nije imalo za cilj da obrađuje književne teme, ali gotovo redovito javljale su se pjesme naših pjesnika (Aleska Kokić, Ante K. Jakšić, Ivan Prčić, Jakov Kopilović /pseudonim Stipanac/) i mnogi drugi. Objavljeno je tri književna priloga: "Sestrice ravnice" (br. 21-22.), Dominika Krečak: "Kutak u srcu" (br. 45-46.), Jakov Kopilović: "U brazdi rođen" (br. 47-48.)

U prvim godištim "Bačkog klasja" objavljeno je nekoliko pripovjedaka iz seoskog života, koje je napisao "salašar". To je pseudonim vlč. Marka Vukova. Također je vlč. Antun Gabrić objavio niz pripovjedaka iz narodnog života.

U "Bačkom klasje" (br. 31. 7.IV.1985. 9-13. str.) pojavio se "Prilog mladih". To je Godina mladih i zato su se i oni uključili sa svojom suradnjom. Od toga broja ovaj prilog se stalno javlja.

Mladi su pisali o svojim dojmovima sa hodočašća u Rim, gdje su imali nezaboravan susret s Papom. Pisali su o susretima mladih u Baču, Đurđinu, Zagrebu, Širokom Brijegu, Petrovaradinu i dr. Razmišljali su o temama koje su bliske mladima.

Kad su počele tribine mladih, bilo je novih tema. Zato tu suradnju treba podržati i davati mladima podsticaj da pišu o sebi i o svom doživljaju svijeta oko sebe.

To su samo neke teme, obrađene u proteklim godištim "Bačkog klasja". Zbog ograničenog prostora nije moguće navesti sve važne članke, ali iz navedenog se vidi sve bogatstvo sadržaja lista i njegova povijesna uloga u duhovnom i kulturnom životu našeg naroda u Bačkoj.

Bela Gabrić

PLAMIČAK U TAMI

Što je
obgrljano čedo sneno
na majčine grudi
naslonjene glave

to je
mekim valovima vode plave
Dunav - Tise
zagrljena Bačka.

Plodna zemlja crna -
darežljiva mati
zlatnog žitnog zrna.

Noć je.

Gusta tama nad brazdama
oku skriva
što sve klije i zrije
na njivama.

Samo pokatkada
povrimeno
kamenice jedne
starovinske
usrid tmine svitlo sine
lelujavu i slabašno
i obasja:

zlatno Klas
zlatno KLASJE BAČKO!

1982.

*Ivan Prčić
Tavankut*

(Pozdrav pojavi časopisa bunjevačkog BAČKOG KLASJA koji u sumraku iskonske bunjevačke ikavice na svojim stranicama još je brižno njiguje.)

SVIMA NA RAZMIŠLJANJE

(Pismo uredniku)

U divnom našem listu "Bačko klasje" od 25. XII. 1986. god. gledam sliku na 14. strani.

Divim se i čestitam!

Bravo Marija! Čestitam Filipe! Da Bog poživi Vašu dječicu! Gledam predivnu sliku, nasmijanu divnu dječicu, najmlađe u rukama oca, što u srcu izaziva neiskazan osjećaj.

Poštovani uredniče!

Hvala za dar, hvala za ovu sliku. To je nešto sadašnje, nešto iz stvarnoga života. To je ono što sam baš tražila u našim novinama.

Ta divna slika i jedna rečenica ispod nje duboko su napravili rez u mom srcu. Ta rečenica glasi: "Kada bismo imali više ovakvih majki, vedrije bismo gledali u budućnost..."

A kakve su naše majke?

Imaju jedno dijete (da se nađe), ili dvoje (misle da je sasvim dovoljno), a najviše troje djece. Čast izuzecima.

A da li je neko upitao zašto samo toliko? Reći ću vam. Žena je najmanje ta koja odlučuje. Puno njih stoji iznad njene glave sa "mačem" i viču: "ne"! Prije svih tu su bake.

Ako čuvaju prvo unuče, onda se ograđuju:

"Ja im više ne mogu pomagati. Dosta mi je!"

A muž? Stvarno? Šta on? Gdje je on? Nema ga. Reći ću vam. On se sakrio u "mišiju" rupu i čeka. Čeka. Neka žena odluči, ali neka dobro razmisli: stan je mali, plaće stagniraju, a skupoća svakim danom sve veća.

Ali, on ne nagovara ni na što.

I kome sada ostaje žena - majka? Komšinici koja kaže: "Uh, valjda nećeš roditi i treće. Koliki su samo troškovi, opet pelene, nespavanje. Uh, ja ne bih nipošto".

Kuda sad? Žena odlazi liječniku. Neka on kaže.

Pregled. "Gospođo, vi ste trudni". "Pa, znam". "Izvolite ovaj papir i već iduće nedjelje možete obaviti sve. Zna, ako želite da vas uspavaju, to se plaća".

Majka gleda nekuda, ko zna kuda. Srce drhti:

"Oh, ne, pa ja to ne smijem učiniti".

Izlazi na vrata i sama ne zna kako. U duši kaos. Borba.

Zna majka šta treba da odluči. Ona je već odlučila. Život ima pravo na život. Ali, čitava armija je protiv nje. Kuda sada? Kući? Mužu? Neće mu ni reći da je bila kod liječnika.

Nižu se noći neprospavane. Svi primjećuju da se s njom nešto događa. Muž ništa ne pita. On je svoje rekao i sada "mudro" šuti. Žena da poludi.

Evo i kraja kalvarije. Srela je svoga župnika. Povjerila mu se. On je tješi i upućuje na njenu dužnost. Znala je ona to, ali netko je trebao sve to potvrditi. Žena uzima zavjet i moli. Imamo mi Veliku Majku i nju treba moliti.

Vrijeme prolazi...Majka je mirna. Odjednom je ponosna i svima pokazuje svoju sreću. Ne, ona je više ne krije. Ona moli. Župnik sa vjernicima moli za nju. Shvatila je riječi: "Evo službenice Gospodnje..."

Okolina se uzdržava od komentara, makar pred njom. Muž još uvijek šuti. O budućem članu obitelji se ne govori. Majka sprema za bebu i uživa u svemu. Čeka najsretniji čas jedne žene.

Sada je i muž pored nje. Moli za oprostaj i priznaje da je bio slabić. Jedna suza iz oka majke i on je "otkupljen". To je majka.

Došao je najsretniji trenutak. I sve je prošlo. Rođeno je divno, veliko, zdravo dijete.

Bogu hvala!

Malo razmislimo o svemu tome.

Terezija

NEMA VIŠE NAŠEG ANTE

(Lament nad pjesnikom povodom njegove smrti
u Zagrebu 30. XI. 1987.)

Nema više pjesnika Ante JAKŠIĆA među nama.

Umro je...

Nema ga više da nam svoju postojanu dobrotu svjedoči svojim pjesmama.

Nema ni njegova uspravna duha kojim nas je osvjetljavao.

Niti se zrcali njegova duša u ljudima koji ga okruživahu.

Umro je...

Ljudi će tugovati za njim.

Tugovat će zato jer su zbog njega vjerovali u dobrotu, ma koliko ona bila teška i ugrožena.

Vjerovali su da se isplati biti dobar u jednom posve nadzemeljskom smislu.

Ante Jakšić im je to svjedočio.

Vjerovali su, potaknuti njegovim primjerom, da se može biti, istrajati i ostati pjesnikom i onda kad to više nitko ne očekuje, kad se na teret tog poziva više nitko ne odlučuje.

Vjerovali su u učinak Jakšićeva pjesništva u sebi, imajući povjerenja u ono, o čemu i kako, im je pjevao.

Vjerovali su živeći s njegovom poezijom, u svemoć i sveprožetost Jak-
šićeve dobrote, kojima je nadahnjivao ljude, koju je hrabro suprostavio sveok-
ružnosti zla.

I nije nikad u to posumnjao!

Ni on ni drugi!

Tko će za njim sve tugovati?

Svi oni kojima je on bio neodvojivi i trajni dio njihova života, i to onog bol-
jeg!

Svi oni koji su ga postojano nosili u sebi!

Svi oni koji i danas, gledajući pjesnikov napaćeni život, ipak vjeruju da se
isplati ostati pošten, unatoč ili usuprot svim uskratama!

Svi oni koji postojano vjeruju da se može vlastiti život i izgubiti, ako se time
može u ime visokih humanih ideala zadobiti onaj drugi.

A to su svi oni ljudi od pjesnikove Bačke pa sve do naših strana koji su
vjerovali u pjesnikovo poslanje i u njegovu zadaću među nama.

Kako ćemo živjeti bez njega, pitamo se danas svi. Zar nas je toliko učinio
postojanim, toliko nas osovio na vlastite snage, da je bar jednom mogao mis-
liti na sebe, odlazeći od nas i ispred nas.

Pokazuje nam on to samo put kojim ćemo doći za njim.

Tamo gdje zasigurno dolaze samo dobri i hrabri ljudi poput njega.

Samo oni koji su žrtvovali sve za druge, koji vlastita života nisu ni imali,
živeći za njih.

U dugoj povorci književnih imena koja nas ostavljahu: Smerdel, Mara Švel
Gamiršek, Đarmati, Čalaković, Dominić i drugi, naziremo i Antin lik.

Ali on ne leži na mirogoju u Zagrebu. Vratio se tamo od kuda je pošao na
svoj prvi životni put,

vratio se u rodnu Bačku, među svoje Šokce, u svoj Bereg.

Vratio se u neoduzete krajeve svog nevinog i nepomućenog djetinjstva.

Njemu je ostao vjeran cijela života.

Ući će tako naš Ante u masnu bačku zemlju koju zapravo nije nikad ni
napustio.

Pogledavši nas, oplemenivši nas svojim pjesmama, zastavši se samo na
čas, on joj se vratio.

I kada tijelo moje u zemlju s biljkama uđe
i jablani se mirno pod snijegom večernjim skruše,
modra će ponijet me krila među daleke zvijezde,
a trava postaju oni koji nemaju duše.

(Nikada neću biti trava)

Ante ju je zaista imao!

Juraj Lončarević

Vjerojatno se u posljednjih desetak godina nije pisalo i raspravljalo ni o jednoj bolesti kao sidi ili aidsu. U prošlim povijesnim razdobljima pojavljivale su se različite kužne, zarazne ili druge smrtonosne bolesti i davale vremenu svoj pečat. U taj niz ljudskog iskustva ranjivosti, prolaznosti i smrtnosti čovječjega postojanja na zemlji ulazi i do nedavno nepoznata bolest, a danas općenito poznata pod francuskom kraticom SIDA (Syndrome Immuno Déficitaire Acquis), ili prema engleskom AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrom); manje je poznata hrvatska kratica SSROS (Sindrom Stečenog Raspada Otpornosnog Sustava).

Zašto se danas toliko govori o toj bolesti? Sida je po svojoj naravi uvelike različita od do sada poznatih oboljenja. Kako se već iz tumačenja kratica može vidjeti, to zapravo i nije bolest u strogom smislu riječi. Još više, nitko ne umire od bolesti side. O čemu se, dakle, radi? Virusi side nazvani HIV₁ i HIV₂ (Human Immunodeficiency Virus) **samo** isključuje rad otpornosnog ili obrambenog sustava ljudskog organizma. To znači da se organizam više ne opire razornim navalama izvana. Dosljedno, uzročnici raznih bolesti mogu nesmetano ulaziti u organizam, razmnožavati se i ugrožavati život. Aids, dakle, ne napada ovaj ili onaj dio tijela, on ne ometa ovu ili onu životnu funkciju. Taj virus priprema napad na organizam u cjelini i ruši ga nezaustavljivo i nepovratno. Netko može biti dugo, pa i do osam godina nosilac - i prenosilac - virusa, a da si toga i nije svjestan. Kad se virus probudi, posljedak je jasan i neuklonjiv: nepovratni i brzi tijek u okrutnu i bolnu smrt. Tijek umiranja prati postupno slabljenje organizma. Budući da virus napada i stanice mozga, to može dovesti do sljepila, do nepredvidiva ponašanja i ludila. Zato su neke avionske tvrtke uvele test na sidu za pilote i kontrolore leta.

Stanje neizvjesnosti

Bolest se prvotno pojavila i širila u krugovima visokog standarda života i izopačenog načina življenja, ponajviše među onima koji se ponajčešće pojavljuju na malim i velikim ekranima, na pozornicama, na stranicama sumnjiva tiska. Kasnije je prenesena u niže i siromašnije slojeve, kako u Americi tako i u Europi.

Zbog velike brzine širenja i kobnih posljedica, bolest je nazvana raznim imenima: kuga dvadesetog vijeka, bič Božji, osveta prirode, planetarna bolest... I ne bez razloga. Nejasni uzroci i mogućnosti prenošenja virusa izazvali su često i neopravdani strah i paniku. Tako oboljeli od side, u tom svom tragičnom stanju, doživljavaju još napuštenost i izolaciju od društva, rodbine, prijatelja, pa i svojih najbližih u obitelji. K tome se pridružuje prezir i osuđivanje. Bolesnici od side danas su postali novi žigosani, nedodirljivi i izopćeni iz društva. Bilo je prijedloga i pokušaja da ih se smjesti u posebne bolnice na

posebno odvojenim mjestima, kako bi tu čekali svoje skončanje i ne bi prenosili virus na druge. Kad su u tom stanju društvo ih se želi otarasiti. Kao da je to društvo bez ikakve odgovornosti za njihovo stanje. Ne pita se koje i kakve je moralne nazore to društvo prihvaćalo i širilo, počevši od škole pa preko tiska, filma i televizije.

Prema prikupljenim podacima godine 1986. zabilježeno je više novih slučajeva oboljenja nego li svih prethodnih godina, tj. od 1978. otkad se sida pojavila. Godine 1988. zabilježeno je u 133 zemlje 81.400 oboljelih. Broj se svake godine podvostručuje. U usporedbi s nekim drugim bolestima taj broj i nije tako velik. Međutim, to je, kako se veli, samo vidljivi vrh ledene sante koja pliva u pučanstvu. Strahuje se, naime, da bi broj zaraženih a još ne oboljelih mogao biti i do sto puta veći, pa se govori o pet do deset milijuna nosilaca ubojite zaraze.

Lijek protiv bolesti side još nema. Višestruka senzacionalna najavljanja cjepiva, urodila su samo novim razočaranjima. A sve da se lijek i pronađe, za one već bolesne, kod kojih se virus već aktivirao, za njih bi bio beskoristan. Za njih vrijedi očajna poruka Danteova natpisa nad ulazom u pakao: "Napustite svaku nadu". Svi sadašnji pokušaji liječenja mogu samo nešto odgoditi čas kraja. Uz ostalo, visoki troškovi liječenja ugrožavaju osnovne zalihe zdravstvenog osiguranja i tako postavljaju brojna pitanja društvenog života. Oni koji, uz liječenje, požive dulje od prosjeka, ne mogu se smatrati sretnijima od svojih supatnika koje je bolest ranije skončala.

Načini prenošenja

Porijeklo i nastanak virusa do danas još nisu poznati, ali su dobro poznati putevi i načini prenošenja. Nosioци i penosioци virusa - a ujedno i njegove neizbježive žrtve - pripadnici su tako zvanih rizičnih skupina ponašanja. To su skupine homoseksualaca i njihovi partneri, pogotovu kad imaju odnose povremeno s osobama drugog spola. Zatim, tu su drogaši koji uzimaju drogu budući se zajedničkom iglom i tako prenose zarazu. Za ljude iz tih skupina vrijedi izreka: Sidu dobiva samo tko ju traži.

Nažalost, postoje i drugi načini prenošenja, kao što je davanje i primanje krvi. Na taj način stradavaju i nedužni. Mnogi zaraženi prodavali su, napose u SAD, svoju krv od koje su kasnije pravljene razni preparati i prodavani širom svijeta. Nakon saznanja o toj pogibelji, uveden je test krvi na virus side. Nadalje, u šezdeset posto slučajeva zaražene majke prenose bolest na dijete tijekom trudnoće ili kod poroda. Tako uz dar života dijete prima od vlastite majke i smrtonosni poklon. Među djecom već je zabilježeno preko četiristotine žrtava.

Sredstva društvenog priopćivanja širom svijeta zabilježila su dirljivi susret i događaj kad je Ivan Pavao II. u Americi primio i poljubio dijete bolesno od side, a bilo je zaraženo za vrijeme liječenja u bolnici (godine 1987). Opasnosti zaraze izloženo je i bolničko osoblje. Poznati su neki slučajevi a i sudske parnice se vode protiv uprava bolnica zbog premale zaštite na radnom mjestu. To

ipak opravdava stvaranje panike i napuštanje bolesnika. Traži se veći oprez i veća obaviještenost. Valja naglasiti da se virus side ne prenosi redovitim društvenim susretima, pa ni jedaćim priborom.

Zabilježeni su slučajevi pakosno sotonске samohvale i želje da se zaraza prenese na druge. Tako je francusku javnost prošlog ljeta g. 1988. uznemirila knjiga ispovijesti neke plavuše novinarkе. Saznavši da ima sidu, nastojala se osvetiti. Išla je u lov, podavala se svima i svakome, ne bi li ih što više zarazila. U Americi je jedan homoseksualni aktivist izjavljivao: "Aids nije moja slabost. Aids je moja jakost". I dalje: "Znam da ću umrijeti, ali povući ću za sobom toliko drugih koliko samo budem mogao". To nadilazi običnu ljudsku zlobu.

Moramo biti svjesni da ni naši prostori nisu izuzeti od pohoda side. Prve žrtve već su poznate. Veliki su mogući izvori iz krugova radnika povratnika iz afričkih zemalja, gdje je, posebno u nekim državama, virus veoma raširen. Tu su, zatim, gastarbajteri iz evropskih zemalja. Prema njemačkim procjenama među našim radnicima na privremenom radu ima oko dvije i pol tisuće zaraženih. Ne treba podcijeniti ni najezde turista i prolazne putnike "Orient-Expressa".

Moralne prosudbe

Iz sredina rizičnih skupina - homoseksualaca, prostitutki, drogaša i nekih drugih, podigli su se oštri glasovi protiv morala i protiv Crkve. Konačno, vele, Crkva je dočekala svojih pet minuta da strahom i užasom side utjera red i zakon na području spolnog ponašanja.

Možemo vrlo kratko reći: Crkva nastoji stoljećima osvijetliti pozitivni smisao i vrijednost ljudske spolnosti u svjetlu razuma i Božje riječi, Svetog pisma. Bog je stvorio čovjeka kao muško i žensko - da se obostrano nadopunjuju. Dok je Adam bio sam, osjećao se bespomoćan. Bog mu stvara ne drugog muškarca, nego Evu! A Evu ne dovodi drugoj ženi, nego Adamu - da budu njih dvoje jedno! Crkva samo to ponavlja i današnjem čovjeku, ženi i muškarcu. Želi reći da je poštovanje ljudskog dostojanstva na području ljudske spolnosti - kako prije braka tako i u braku - jamac zdravlja i sređena života u obitelji i u društvu.

Činjenica je da je tzv. seksualna revolucija iz g. 1968. izborila na području spolnosti javno građansko pravo raznolikim bezumnostima i nastranostima. Uz porazne posljedice za bračni, obiteljski i društveni život, za odgoj djece i mladih, pojavio se još jedan, smrtonosni plod: sida ili aids. Hedonizam - uživalački nazor na svijet, i panseksualizam - zloraba spolnosti na razne sramotne načine, obećavali su slobodu i radost života. Urodili su robovanjem drogi i pornografiji, paničnim strahom i tjeskobom sve do samoubojstva pred očima neizbježive i okrutne smrti.

Čijeg je to nadhnuća plod? Prema Isusovim riječima sotona je lažac i čovjekoubojica od početka (usp. Iv 8,14). I ovdje je na početku bila laž - lažna obećanja i zavodjenja, a na koncu ubojstvo - smrt od side i droge. Moralni nazori bili su predmet izrugivanja i prezira. Čini se da je taj naizgled pobjedonosni nalet nemorala mogla zaustaviti samo bolest kao aids. Pred tom

prijetnjom i čovjek slijep za više vrijednosti i odgovornost, čovjek otupljenog moralnog osjećaja počinje uočavati stvarnost i činjenicu da "spolna sloboda može biti lijepa stvar, ali u vremenu gdje uz nju stoji smrtna kazna, samo je uvjetno preporučljiva" (A. Schuller).

Bolest i bolesnik

Očito je da je sida strašno zlo, vrijedno svake osude. Od bolesti moramo razlikovati bolesnika, jer nikad ne možemo znati tko je i koliko kriv za stanje u kojem se našao. Sud o moralnoj odgovornosti pojedine osobe konačno pripada njezinoj savjesti pred Bogom.

Kad je u pitanju osoba pogođena bolešću side, dva su načela jasna za njezino i naše ponašanje. Prvo, zaraženi je dužan - iz osnovne ljudske solidarnosti - upoznati svoju okolinu o mogućoj opasnosti za druge. Mora poduzeti sve što može da ne prenese virus na druge, pa makar se zbog toga morao odreći i nekih svojih prava. I ne manje važno, vrijeme koje ima na raspolaganju treba da iskoristi i u novom svjetlu promotri i vrednuje svoj prošli i zacrta preostali dio života.

Drugo, u središtu pažnje liječnika i svećenika i svake druge osobe, mora biti bolesnik kao osoba, koji ni u tim okolnostima ne gubi svoje ljudsko dostojanstvo. Bolesniku je potrebna ne osuda nego olakšanje, praštanje i pomirenje s ljudima i s Bogom. Na tom području povijest Crkve obilno svjedoči njezinu svijest da po Učiteljevu primjeru bude "milosrdni Samarijanac" (Lk 10,33) svakom unesrećenom, bez razlike. I danas o tome svjedoče kuće njege za bolesnike od side, koje vode Sestre Majke Terezije.

Djelotvorna zaštita

Pred smrtonosnim virusom side pokušavalo se pronaći zaštitu u propagandi prezervativa ili kondoma. Međutim, neovisno o moralnim procjenama, medicina je konačno priznala da je prezervativ samo gorka prevara. Niti je sigurna, niti pouzdana zaštita. Štoviše, stvara lažno uvjerenje sigurnosti i tako zapravo samo širi zarazu side. U najboljem slučaju može samo odgoditi ali ne i izbjeći susret sa smrtonosnim virusom.

Mnogo se truda i novaca ulaže ne bi li se pronašao lijek ili bar neka zaštita. U međuvremenu neke su države uvele mjere zaštite. Kuba je, na primjer, uvela pregled, test na sidu svih građana koji su boravili u inozemstvu ili su došli u dodir sa strancima. Kod kojih je pronađen virus, šalju se u posebne sanatorije odakle mogu samo koncem tjedna, pod kontrolom, posjećivati najbližu rodbinu. Ako je ona ili on uzdržavao obitelj, tu obvezu sada preuzima država. Strance kod kojih se pronađe virus, vraćaju odmah u njihovu zemlju. Tako je Kuba postala jedina zemlja na svijetu kojoj je uspjelo znatno smanjiti širenje virusa side.

Konačno rješenje ne leži ni u pronalasku nekog čudesnog lijeka, ni u vanjskoj prisili i izolaciji. Čovjek kao razumno i slobodno biće mora djelovati odgovorno, u skladu sa spoznatim i osobno usvojenim moralnim vrijednostima. Ideal života ne može se ostvariti bijegom od stvarnosti života u drogu, već u trajnom i sustvanom putu pronalaženja i ostvarivanja smisla života i osobnog životnog poslanja. Svaka osoba mora otkriti svoju pojedinačnu ulogu u velikom Božjem planu stvaranja i otkupljenja. Na spolnom području suzdržljivost prije i izvan braka, a vjernost u braku, pokazuju se kao najpovlašteniji putevi za pojedinačni rast i dozrijevanje osobnosti, te obiteljskog i društvenog dobra i blagostanja. Zaštitu i jamstvo tjelesno i duševno zdrava života nuđa jedino moralno ispravan način življenja. Zato pred današnjom javnošću, zastrašemom naletom smrtonosnog virusa, stoji zahtjev i poziv na korjenitu promjenu načina mišljenja i ponašanja, poziv na obnovu morala i kulture.

Valentin Pozaić DI

KRIST NA GOLGOTI

Izrugano u sramoti,
Probodeno na Golgoti,
Srce Krista Boga moga,
Za mene je sveti znamen.

Za mene je dragi kamen.
Što u tamnoj noći sjaje,
Mome srcu snagu daje.

Srce Krista moga,
Za mene je Horeb gora sjajna,
Za mene je ono vječna tajna.

U Njemu se za nas ljubav budi
Premda ga progone, psuju ljudi.

Srce Krista Boga moga,
Za mene si sveta čista žrtva,
Ti si život moga srca mrtva.

Ja u Tebi uvijek nađem mira
Kad mi kakva tuga srce dira.

Srce Krista Boga moga,
Za mene si luka spasa.

Subotica Marga Stipić

OD UMIRANJA ŽIVJETI JE TEŽE

Od umiranja živjeti je teže
kad svaku stopu poniženja slijede,
kad već su davno raskidane mreže,
koje nas dižu iz svagdanje bijede.

Lako je reći drugom da ne klone,
da diže glavu nad ponorom mraka,
da čuva srcem obasjane spone
i pribran ide ispod svjetiljaka.

Tko nikad nije obukao na se
plašt, koji oku drugu stvarnost krije,
taj ne zna zašto riječi se gase
i zašto jesen uzdahom nas grije.

Od umiranja živjeti je teže
kad leđa teret poniženja vuku,
kad preplašeno hladni dani bježe
ko crne ptice iz klonulih ruku.

Zagreb, 09. 04. 1987.

Ante Jakšić

SVJETLO I SJENA

Zora
u igri svjetla i sjene
šaptom je prošla.
U sumračje bolničke sobe
proviruju obasjane grane.
Lanternu s ulice
prosipa svjetlo
osjenjenoj krošnji breza,
a dan bi da svane.
Vjetar obrao sve lišće
i nebo noćas prosulo inje.
Kroz igru
ispreplele se grane.
U svjetlu i sjeni
cakle biserom inja.
Motrim u jutro rano
to divno pletivo grana.
Ljepota često nezapažena,
tiha.
Volim igru svjetla i sjene.
Život mi je takav,
jer prihvati, Kriste,
s Tobom da krene.
Sve zore moje i jutro
svjetlom živnu,
a bude opet
da suton u zjenu mi stane,
zabijele noći
i gore u njima rane.
Tajno pletivo života!
Bože, tvoje tkanje!
Čvrsti su koraci dana
u svjetlu Tvojem!
Kad Tebe izgubim s vida,
tužna sam, napukla grana!

*s. Fides Vidaković,
Subotica*

ŠETNJA

Penjem se stazom strmom
za mirisom bora, vrijeska, lovora...
Visine čiste zovu.
Zastanem na pola puta
da osluhnem bolje
zvižduk skrivene ptice
u slavu Tebi,
Stvoritelju, Bože.
Spustih vjeđe
pohranjujuć u njih
čar šumske idile.
Sve za me stvori
da me dižeš k sebi
u život pun i nov.
Krenuh dublje
u šumu svog života.
Spazih u njoj i divljine
i neplodne zemlje.
Kriste!
Prospi svjetla
u drvorede tame.
Procvast će populjci,
proključat će voda živa,
što čuvaš za me.
Korak po korak lagano pođoh.
U blizini oglasi se nečiji pjev,
a šareni leptir, uznemiren,
poleti dalje.

*s. Fides Vidaković,
Subotica*

S MARIJOM U NOVO TISUĆLJEĆE (recital)

Zbor: A. Vidaković: "Zdravo, Djevo Djevice"

Čitač: Crkva podržavana prisutnošću Krista (usp. Mat 28,20) putuje tijekom vremena prema dovršenju vijekova i kroči u susret Gospodinu koji dolazi. Na ovom putu napreduje i stupa istim putem kojim je išla Djeвица Marija, koja je napredovala na putu vjere i vjerno sačuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa. Zato Crkva Majku Kristovu štuje kao ljubeznu Majku i svoj uzor u vjeri, nadi i ljubavi. Sveti otac Ivan Pavao II. proglasio je vrijeme od Duhova 1987.g. do Velike Gospe 1988.g. "MARIJINOM GODINOM".

U Marijinoj godini smo mi vjernici katoličke Crkve na poziv Svetog Oca s obnovljenom vjerom i odanošću dolazili Isusovoj Majci u kojoj smo svoj život otvorili da se Ona što ljubeznije približi nama. Govorili smo joj: "Sve moje biće pripada Tebi, sve dok ga Ti ne pokloniš Isusu". Ponavljali smo moto Svetog Oca: "Sav sam Tvoj!" Marija nije propustila da nam pomogne, da nas utješi, olakša u životnim bolima kao i da uživa s nama u našim mirnim trenucima. Jednom riječju,

Svi: Da nam se pokaže kao Majka!

1. glas: Naš hod s Marijom ne može i ne smije biti prekinut iako se završava uskoro Marijina godina, jer Marija, Majka Božja i naša, izabrana je da nas trajno vodi Kristu. Neka se naš povijesni hod prema dovršenju dvadesetog stoljeća Isusove ere odvija pod geslom:

Svi: "S Marijom u novo tisućljeće!"

Rec: Mira Preisler:

"Putevi naši"

*Vječno je pred nama prostor kojim naši životni koraci moraju prolaziti,
žuriti, lutati*

Kuda?

Kamo?

Stotine upitnika leži u prašini, u žurbi, u žamoru,

U zamagljenom zraku pred nama.

Stotine upitnika cakli se u svjetlu sunca,

U mirisu cvijeća i trava,

U rastancima i susretima...

PUT SVAGDANJI;

*Osjećam kako mojom dušom rosi kap po kap i čisti puteve prostrte pred
mnom.*

To je krsna voda što natapa utrte staze.

Toplina se razliježe mojom dušom.

Na svim mojim putevima je svijetlo

MARIJAI
PUT IZABRANI!
Blagoslovi korake naše umorne, svagdanje,
Svi idu k TEBI
ZA TOBOM
Svi idu S TOBOM,
MARIJAI
PUT IZORANI!

2. **glas:** U našem životu vječno su pred nama prostrti putevi, ceste, ulice i staze
Svi: Ostajemo uz Crkvu - uz Mariju!
3. **glas:** Želimo Mariju, Majku Božju i našu, bolje upoznati i pratiti je na njezinom putu kojeg je prošla uz svog Sina pri otkupljenju svijeta.
"Duboka povezanost Marje i Crkve uočena je i naučavana od crkvenih Otaca od najranijih vremena. I zadnji sabor je više produbio i opisao ovu sličnost i srodnost te je ustvrdio da je Bogorodica tip i model Crkve (LG 63).
1. **glas:** "U Mariji se izkazuje čista prasluka Crkve i obratno. Marija se može ispravno shvatiti samo ako se uoči njezina uloga u povijesti spasenja unutar Crkve". (K. Rahner)

Z B O R: *Palestrina: "Sva si lijepa"*

1. MARIJA - BEZGREŠNO ZAČEĆE

- Čitač:** Bezgrešno Začće svete Djevice sastoji se u posjedovanju milosnog života od početka njezina postojanja u onom milosnom životu, koji je bez njezine zasluge dan predusretljivom Božjom milošću da bi po tom milosnom početku svoga života mogla postati Spasiteljevom majkom na onaj način, koji je to Bog namijenio svome vlastitom Sinu. Stoga je ona od početka svoga postojanja bila obuhvaćena otkupiteljeskom i posvetnom Božjom ljubavlju. To je sasvim jednostavan sadržaj nauke, koju je Pio IX. godine 1854. svečano definirao kao katolički vjersku istinu. (K. Rahner)
2. **glas:** Za kršćansku misao sasvim je razvidno, da je cjelokupni život Majke Marije od časa njezinog Bezgrešnog Začća, pa sve do nebeskog uznesenja prava slika i tip biti i sudbine Crkve i pojedinog kršćanina (usp. 2 Kor 10,6).
3. **glas:** O dogmi Bezgrešnog Začća Biskup I. Antunović kaže:
POSEBAN GLAS: "Ova Djeвица Marija je ona prečista posuda u koju je Bog milost ulio, da iz nje takovu crpe sva pokoljenja čovječanstva do skončanja svieta da se vodom svetog krsta, od istočnog grijeha operu i preliep Bogu mio i ugodan lik zadobiju" (I. Antunović, "Bog s čoviekom" str. 207).

DAR BEZGREŠNOJ

O kako si lijepa...
Zrakama mladog sunca ogmuta si,
Ljepota anđela gubi se kraj Tvoje,
Iz milijun grla pjesma Ti se diže
A mi... goli... bosl...
Drhćemo od tuge i strah nas je Tebi
Pristupiti bliže.

Zvijezdice male krunu su ti splele,
Cvrkuću ptičice nejake,
Liljani šapću...
klanja se priroda sva Ti,
A mi... osim ove...
Siromašne kitice cvijeća ne možemo drugo
Ništa vrijedno dati.

Sirote smo jadne...
Bolnije od slijepca
Koga cijeli život
Po selima blatnim prositi vode.
Prezreni od sviju,
Željni smo sunca ljubavi Tvoje,
Pravde i slobode.

Ah, neka drugi pred noga Ti meću
Sve što imaju dobra i lijepa,
Brijante... biser...
Zavjetne dare i blistava ziata.
Mi uz kitu cvijeća
Dajemo Tebi mlada srca naša,
Primi... ne odbij...
O Imakulata!

Z B O R: božićna pjesma: "Diva Mati"

2. MARIJA - BOGOMAJKA

Čitač: U šestom mjesecu posla Bog anđela Gabrijela u galilejski grad imenom Nazaret, k Djevici zaručenoj a mužem, koji se zvao Josip, a djevica se zvala Marija. Anđeo udje k njoj i reče: 'Raduj se, milosti puna! Evo Ti ćeš začeti i roditi Sina komu ćeš nadjenuti ime Isus. Kako će to biti kad

ja ne poznajem muža? Duh sveti sići će na Te, sila Svevišnjega zasjenit će te, zato će se i dijete koje ćeš roditi zvati Svetim Sinom Božjim. Na to mu Marija reče: 'Evo službenice'...' (Lk 1,26:36).

1. **glas:** "A kada dođe punina vremena odasla Bog Sina svoga. Od žene bi rođen" (Gal 4,4). "I Riječ tijelom postala i nastani se među nama" (Iv 1,14).

3. **glas:** Poslušajmo riječi biskupa Ivana Antunovića o Bogomajci:

Poseban glas: "Kad je Marija po Anđelu Bogu odgovorila "Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po rieči Tvojoi", tada je suncem, to jest Isusom zaodivena stala na mjesec kao Majka Otkupiteljeva nad svim čovječanstvom razkriljena, da se neugasljivim svjetlom, najme Isusovim, sve čovječanstvo osjaji, srcem i dušom k Bogu uznese, milosrđem Boga Sina očisti, a ljubavlju Duha Svetoga Svemožnomu omili". (I. Antunović "Bog s čoviekom" str. 209.)

Rec.: Ana Zorka Kojaković:

PUTUJEM

*Putujem kroz prostranstva jutra jesenjeg
i nailazim na tragove ljetnih podneva
i udišem Sunce iz njihovih darova*

*Jutro jesenje ima širom otvorena vrata
za svakoga.*

*Ono je zov i poziv
Ono je osmijeh svoje majke jeseni
Što u simbolu darivanja tumači
majčinstvo sviju majki
pa i one Najljepše
one Preodabrane
Majke - Bogomajke.*

*Putujem kroz osmijeh jutra jesenjeg
i domahujem podnevima Zemlje
Što iz svog krila darovaše Nju
NAJSVETIJU*

*Dali su je jednom
a po njenom PLODU
POSTALI ZAUVIJEK OSMIŠLJENI
U SVOJIM TEMELJIMA
OPRAVDANI U SVOM BIVSTVOVANJU.*

*Putujem kroz životnost jutra jesenjeg
i mislim na jutra Zemlje
koja su gledala Njega*

*Sina djevice i Majke
Njega - ŽIVOT - gdje hoda
između svojih
dobar i blag
ne htijući zgaziti ni najmanjeg crva
putujem kroz govor, jutra jesenjeg
dodirujući svetost Otkupljenja*

*Putujem i gledam Njega - ŽIVOT
i osluškujem ritam Njegovih koraka
što Zemlji otkupljenoj
nadu i blagost nose*

Zbor: "Djevice nevina"

3. MARIJA - DJEVICA

Čitač: Kršćani vjeruju još od sabora u Efezu da je Presveta Djevica na djevičanski način začela, djevicom ostala u porodu i djevicom u cijelom životu u duši, duhu i tijelu.

1. glas: Kod rođenja, kad je Bogorodica radosna pokazala pastirima i mudracima svoga prvorodjenoga Sina, koji njezinu djevičansku netaknutost nije umanjio, nego posvetio (LG 37).

3. glas: Marija je žena, koju je Bog milošću svojom napunio, da bude čistom posudom u koju će položiti milosrđe svoje, u toj ženi djelovala je pravda i milost Božja po Duhu Svetomu, da se po opsjenuću ovog milosrđa i ljubav začme.

2. glas: O Mariji Djevici biskup Ivan Antunović kaže:

Poseban glas: "Riječ vjekovječna rodit će nam se od tiela Djevice. Isus je u utrobi blažene djevice po Duhu Svetom začet; a svašto čega se Bog dotakne, mora biti čisto.

Blažena Djevica Marija se naziva punim pravom djevicom, jerbo se u njenom srcu i pameti nije zametnuo grieh. Njezina pamet i njeno srdce nikada se Bogu ne iznevjeriše. U njoj su svih sedam kreposti u svojoj cijelosti ostale." (I. Antunović "Bog s čovikom" str. 207).

Rec: "Tako si lijepa, Marijo, ukrašena krepostima, u neprestanoj sabranosti kako Te prikazuje Evanđelje: Sve je te riječi brižno čuvala u svom srcu. Ta potpuna šutnja očarava dušu koju ljubi."

I dala je Isusa! Nikad u svijetu nije bilo većeg apostola. I nitko nije imao riječi kao Ona koja je dala Riječ.

Marija je po zaslugi Kraljica Apostola. A ona je šutjela. Šutjela je jer u dvoje nisu mogli govoriti. Uvijek se riječ morala oslanjati na šutnju, kao slika na pozadinu. Šutjela je jer je stvorenje. Budući da ono što je ništa, ne govori, ali nad tim ništa govorio je Isus i izrekao sama sebe. Bog,

Stvoritelj i Sve, govorio je nad ništavilom stvora. Kako onda živjeti Mariju, kako prožeti svoj život njenim čarom.

Da ušutkam stvorenje u sebi i pustim da nad tom šutnjom govori Duh Gospodinov.

Tako živim Mariju i živim Isusa. Živim Isusa nad Marijom. Živim Isusa, živeći Mariju" (C.L. "Živjeti život" str.11-12).

"Djevice koje je Bog posijao po nebu kao malene zvijezde, na crnom nebeskom svodu same su.

Same su na zbog toga, što ih drugi ne bi ljubili - naime vrlo se često vidi kako se u njima ispunjava Pismo: "Mnogo će više sinova imati ona koja je osamljena, od one koja ima muža".

Lijepa je djevica svijeta u svojoj usamljenosti. Budući da je sama, ujedinjena je s Bogom, uzvišena je i daleka.

Uzvišena je i daleka, da bi mogla širim zagrljajem obuhvatiti čovječanstvo; dobročiniteljica mnogih kao i njezin izabranik, koji joj je utisnuo pečat nadnaravne ljubavi.

One su kao antene koje su hvatala božansko! Žrtva i ljubav učinile su ih posebno osjetljivim i kao "druga Marija" dijelile su ove službenice Gospodnje preko Crkve dar braći." (C.L. "Živjeti život" str.137-138).

ZBOR: A. Vidaković "Zdravo Majko Djevice"

4. MARIJA - NA NEBO UZNESENA

Čitač: "Žena obučena u Sunce, mjesec pod njezinim nogama, a na glavi joj vijenac od dvanaest zvijezda (Otk. 12,1).

Pio XII. definira da se Marija sada nalazi s ukrslim Kristom u nebeskoj slavi. Zaključak bule glasi "Autoritetom našega Gospodina Isusa Krista, blaženih apostola Petra i Pavla, izjavljujemo i definiramo kao od Boga objavljenu istinu, da je na koncu svog zemaljskog života, Marija, Bezgrešna Majka Božja, vazda Djevica uzeta dušom i tijelom u nebesku slavu" (Bula: "Municentisimus Deus").

2. glas: Razmišljajmo s biskupom I. Antunovićem o Mariji na nebo uznesenoj.

Poseban glas: "One 15. kolovoza svake Godine svetkuje sveta majka Crkva njezinu smrt prigodom koje se je na temelju ustmenog predavanja dogodilo, da je Marija zajedno s tielom, u kom je vjeru, ufanje i ljubav sa sedam glavnih kreposti toli izvrstno posjedovala, na nebesa uznesena i na podnožje presvetog Trojstva postavljena. Ona je sada velikom Gospođom, jerbo ju je Bog Otac ovako pozdravio: "Zdravo budi, Marijo, milostiva majko, koja si pokraj zemaljskog mog veličanstva uvijek ponizna i pred očima svieta sakrivena ostala". Nju je pozdravio Duh Sveti: "Zdravo Marijo Djevica ljepša od prekrasne ružice Jerika i milija od ljiljana, iz dračja izrasla! Vjerna moja Zaručnice, koja si vrelo ljubavi u čovječanstvu otvorila". Nju je Trojedini Bog pozdravio: "Zdravo budi Marijo,

najvjernija službenice! Zauzmi mjesto na podnožju presvetoga Trojstva".

Sada priedoše k njoj svi anđeli i svetci staroga i novoga zakona, po jednim glasom zapjevaše: "Zdravo budi, Marijo, Majko Božja, djevica! Ti bo si dostojna one neuvehle krune, koju ti je Otac nebeski od sjajnih nebeskih zviezda sastavio; dostojna si one svietle odjeće koju ti je ljubezni Sin tvoj od trake sunca skrojio; dostojna si onog podnožja, štono ti je premili zaručnik Duh Sveti od liepa mjeseca složio da danju i noću svietliš čovječanstvu na dvie pole zemaljskog okruga razdieljenu". (I. Antunović "Bog s čoviekom" str. 463-464.).

Rec: Augusto Gil:

UZNESENJE

*Jedan ogrtač stari, što ga baci Ivan sveti
Marija gledat uze: još može ponijeti...
i poče šiti halju za dijete jedno malo
Koje je u susjedstvu njezinu stanovalo.*

*Kad je gotovo bilo, o tko bi to vjerov'o
Kako je bilo lijepo! Baš kao da je novo...*

*Koju je godinu već Marija tad brojila
Nitko to nije znao. Ali, stara je bila...*

*Sunce nad kućom sjalo i vatra od kamina...
... Bio je odmora sat, svuda mir i tišina...*

*- Od starosti, počinka i ognjišta vrela -
Opojnost blaga, slatka nju je svu obuzela...*

*I sklopila je oči, u ruci joj iglica
... Vrabac odleti jedan i javi se grlica.*

*Skliznuše njene ruke po skutima lanenim...
Cvrčahu tiho cvrčci na poljima sanenim.*

*Nagnuta njena glava na grudi joj je pala...
Sanjajući o Bogu, u Bogu je zaspala...*

*Anđeo jedan po njoj tad prebaci plašt dugi,
Na ruke je uzeli potom anđeli drugi...*

*Na rukama su nježnim (k o'perje lastavica)
ponijeli nju svi oni, veseli k'o dječica...*

*Grleć je odletješe s njom gore u visinu!...
Eno, sad će nad zvijezdu najvišu da se vinu!...*

*Sa pjesmom stiže nova anđela sad kolona.
Tiho, tiho da brzo ne probudi se ona...*

*I duše pravednika pjevaju himne njene!
Mir, sada mir nek bude! Da se iz sna ne prene...*

*A Isus na zagrljaj radosno ruke širi,
pa zastaje da san joj rano ne uzmeniri...*

Z B O R: "Gospo od brze pomoći"

5. MARIJA - MAJKA CRKVE

Čitač: "21. studenog 1964. godine papa Pavao VI. je rekao: "Na slavu Blažene Djevice, na naše spasenje proglašavamo Mariju presvetom Majkom Crkve tj. svih vjernika i pastira, koji je Majkom časte.

Određujemo da pod ovim naslovom sveukupni kršćanski narod časti Presvetu Bogorodicu".

Svi: Crkva je sakrament u Kristu - Svjetlo naroda je Krist (LG 1).

3. glas: "Krist jedini posrednik ustanovio je na ovoj zemlji i neprestano uzdržava svoju svetu Crkvu zajednicu vjere, ufanja i ljubavi, vidljiv organizam, po kojem na sve razlijeva istinu i milost" (LG 8-10).

2. glas: Dok širi Kristovu slavu, Crkva postaje sličnija svome uzvišenom Uzoru, neprestano napredujući u vjeri, nadi ljubavi, i u svemu tražeći i vršeći volju Božju. Zato u svom apostolskom radu Crkva opravdano gleda na onu, koja je rodila Krista, začeta po Duhu Svetome i rođena od Djevice da se On po Crkvi i raste u srcima vjernika (LG 65).

1. glas: Marija je sudjelovala u životu prve Crkve. Ona je bila prisutna u prvoj zajednici, što se nakon Gospodinovog uzašašća okupila na molitvu u iščekivanju dolaska Duha (Dj 1,1). Ona je sudjelovala u životu kršćanske zajednice, koja se prepoznavala kao zajednica vjere, nade i ljubavi. (Usp. Dj 2,42-47).

3. glas: Biskup Ivan Antunović je zapisao o Svetoj Majci Crkve

Poseban glas: "Kao što imadosmo priliku čuti od svete majke Crkve su svi po ovom svijetu razšireni kršćani katolici. Nevidljivom glavom svijuh jest gospodin Isukrst kao otkupitelj i Bog Duh Sveti kao upravitelj i prosvetitelj. Naše je samo znati da se spasenje može samo tamo naći gdje su sva po Isusu naređena sredstva spasenja postavljena. A ova su jedino u njedrih svete Majke Crkve složena" (I. Antunović "Bog s..." str. 649-650).

Rec: Aleksa Kokić:

MAJKA SVIJU LJUDI

Majka si onima, koji su sretni,
A to su nevina djeca,
Jer ako tko, a to Ti znadeš,
Što je to prava sreća.

Majka si onima, koji su bolni
Prezreni i bijedni,
Jer ničije nas oči ne prate tako
I ničija ljubav od Tvoje nije veća.

Majka si onima, koji imaju svoje,
Dobre i pobožne majke.
I onima, koji nikoga nemaju,
Koje su stotina nevolja stisle.

Majka si onima, koji bi
Za komadić kruha prodali dušu,
Glad im je oduzela pamet, poštenje
I ponos, i ne cijene vrijednost duše.

Majka si onima, koji rade
Ko jadna stoka, za bijedne plaće,
Muče se, pate i guše
Majka si onom slijepcu, koji
Na uglu ulice stoji i drhtavom rukom
Nuđa staru, bezvrijednu robu,
I onom koji je izgubio nogu, hodeć
Putevima teškim, onom koji je bolan.
I sušičavom djetetu, i prosjaku i meni,
Koji nikom pomoći ne mogu.

Majka si svih nas na zemlji.
Tvoja nas ruka iz svagdanji boli
liječi i diže. Privlačiš umorne
Pogledе naše i vodiš nas
K nebu i Bogu sve bliže.

Z B O R: "Veliča duša moja".

Čitač: "Pobožnost prema Mariji igrala je značajnu ulogu u životu Božjeg naroda. U traganju za vlastitim identitetom i novom kršćanskom prak-

som kršćanin se može vidjeti u Mariji, ukoliko je otkrije kao uzor u vjeri da je nasljeđuje u kreposti" (LG 65; C.L. "Živjeti život" str. 43).

Rec: Chiara Lubich

JER ŽELIM PONOVO VIDJETI U TEBI

*Ušla sam u crkvu jednoga dana
i upitala ga srcem punim povjerenja:
"Zašto si htio ostati na zemlji,
na svim točkama zemlje
u preslatkoj Euharistiji,
a nisi našao
Ti, koji si Bog
način neki, da nam doneseš i ostaviš tu i Mariju.
Mamu svih nas koji putujemo?
Činilo se da u šutnji odgovara:
"Nisam je donio jer je želim ponovo vidjeti u tebi.
Premda vi niste neokaljani,
moja će vas ljubav podjevičanstveniti,
i ti, vi
raširit ćete ruke i srca majčinska čovječanstvu,
koje kao i tada žedja za svojim Bogom
I Majkom Njegovom
Na vama je
blažiti boli, rane,
Pjevati litanije
i nastoj se ogledati u njima.*

- 1. glas:** Neka Marija koja je imala Boga za ideal učini da On postane i naš ideal
 - 2. glas:** Neka nam Marija, koja je kod Isusova utjelovljenja u cijelom svom životu učinila svojom Božju volju, pomogne da je i mi izvršavamo do savršenstva.
 - 3. glas:** Ona koja je pokazala kako ljubiti bližnjega, kad je išla u pohod svetoj Elizabeti i na svadbi u Kani Galilejskoj, neka u naša srca ulije tu ljubav.
- Čitač:** Neka nam Marija, koja je u Nazaretskoj obitelji u punini živjela uzajamnu ljubav, pomogne da je i mi primjenimo u životu.
- 2. glas:** Neka nam Marija, koja je podno križa znala darovati svaku bol, osnaži nas kad nas stignu patnje
- Svi:** Neka nam Marija sveopća majka, proširi srca za cijelo čovječanstvo

MOLITVA PRESVETOJ BOGORODICI

- 1. glas:** Predobra prečista gospođo Vladarice (Kraljice) Bogoroditeljko primi ove časne darove koji se jedino tebi priliče od nas nedostojnih slugu

tvojih. Ti najjača među svim pokoljenjima,
pokazala si se uzvišenijom od svih nebesnika i zemnika.
Budući da je preko tebe Gospod Sila došao među nas,

2. glas: po tebi smo i poznali Sina Božjega
i po tebi nam je dano biti pričesnicima
njegova svetog Tijela i njegove prečiste Krvi.

3. glas: Zbog toga si blažena iz pokoljenja u pokoljenje
Bogom si blažena
jer si sjajnija od kerubina
i časnija od serafina.

Čitač: I sada, preslavna presveta Bogorodice,
ne prestaj se moliti za nas nedostojne sluge tvoje:
izbavi nas od svakojakih zlih pomisli
i od svih nevolja
sačuvaj nas bezbrižne od svih štetnih vražjih nasrtaja

Svi: Zaštiti nas svojim molitvama
da ne budemo osuđeni na koncu našeg života.

1. glas: Već da, spašeni po tvojem zagovoru i pomoći,
uzmognemo davati slavu, hvalu, zahvaljivanje i klanjanje

Svi: za sve, u Trojstvu jedinomu Bogu i Stvoritelju svega sada i vazda i u
vijeka vjekova. AMEN;

Rec:

PODJI S NAMA

Kraljice u sivoj odjeći, opasana pojasom, s putnom torbom i sandalama

Upalila si luči u dušama našim. Oči naše plamte od zanosa

Svi: Podji s nama!

Zbor: Svi anđeli u nebu, otvorite raj... (pučka pj.)

Procesija sa svijećama se kreće po crkvi, a prati je zbor pučkim pjesmama.

MEDITACIJA - završava svećenik:

Molitva i blagoslov.

pučka pjesma: "Zdravo Djevo".

Literatura:

I. Antunović: Bog s čovikom

I. Antunović: Čoviek s Bogom

A. Anišić i s. Ivana Cvijin: "Pjesnici Mariji" (recital).

Kateheza za mlade o B.D.M. "Marija u vjeri Kršćana".

Chiara Lubich: "Živjeti život".
Dokumenti II. Vatikanskog koncila.
Pavao Crnjac: "Pjesme Mariji" (Zagreb).

Sastavila:
Viktorija Grunčić
uz konzultiranje s
vlč. g. Andrijom Kopilovićem.

(Napomena: Ovaj recital je izveden u subotičkoj katedrali na Meditativnoj večeri, 13. VIII. 1988. god.)

MAJKO!

*Ti se iz sna preneš kad golo granje o prozore lupne,
i kad vjetar dirne naše tarabe stare,
ili kad negdje dalekom ulicom
odjekne ružna pjesma
iz razdrljanih grudi,
pjesma novoga vina,
pjesma pijanih ljudi.*

*Ti se probudiš, majčice, kada se mjesec javi
kroz guste grane šljiva
i prodre kroz čista okna, lice ti obasije
pa ti rumen pije
i kosu srebrni
briga.*

*Majčice,
noćas se nemoj plašiti
ni vjetra, ni škripe taraba;
ničega nek te nije stra'.*

*Noćas, kad bude sve tako mirno, sve tiho,
i blagi vjetar donese ti miris svele trave,
ti se probudi, majčice,
noćas ću doći
ja.*

(Iz zbirke "Daleko od zavičaja" 1944. 19. str.)

ČESTITA TI DUŠA PRID BOGOM

(Božićni igrokaz u jednom činu)

- Voditelj: *(Čuje se tiha glazba: "Tiha noć"...dok voditelj čita.)*
Hvaljen Isus!
Dragi naši očevi i majke, didaci i bake, brace i seke i svi prisutni naše župne zajednice.
- Grupa djece: Čestitamo vam Badnjak, Adama i Evu!
Voditelj: *(Ponovo se čuje tiha glazba.)*
Želimo vas na jedan trenutak povesti u prošlost. Tragovima vašeg bezbrižnog djetinjstva. Sjetite se za Vas neponovljivih Badnjih večeri. Kada ste s torbicom u ruci ili na ramenu išli kućama drage rodbine, prijatelja i komšija da čestitate Badnjak. Njih više nema među nama. Oni nastavljaju živjeti u vama, jer sada vama dolaze djeca kao vi nekada. Budimo sretni što ta pjesma nije izumrla. Čula se ona i večeras našim sokacima kao u davna prošla vremena. Sklapajte noćas vaše žuljave ruke na molitvu. Molite Novorođenoga Kralja da nas ne nestane, da se pjesma vašeg djetinjstva prenosi s koljena na koljeno. Da bude naše djece koja će sačuvati naše lijepo običaje, a sa tim običajima i vjeru otaca naših Bogu na slavu, našem rodu na spasenje.
Pokušajte večeras zajedno s nama doživjeti tu sreću. Dijelimo je uzajamno ove blažene večeri i slušajmo pjesmu djece, koja ove večeri žive svoje neponovljivo djetinjstvo.
(Na pozornici se vidi domaćinski prostrt stol. Za stolom sjede domaćin i domaćica.)
- Grupa djece: *(dolazi na pozornicu)*
Je l' slobodno pivati?
- Domaći: *(zajedno odgovaraju)*
Slobodno je, samo pivajte!
- Grupa djece: *(pjevaju)*
Divica Marija...
- Domaći: 'Oдите unutra!
- Grupa djece: *(ulaze i čestitaju)*
Čestitamo vam Badnjak, Adama i Evu!
- Domaći: Čestita vam duša prid Bogom.
(stavljaju djeci u torbe poklone.)
- Grupa djece: *(izlazeći pjevaju)(govore:)*
Hvala vam, hvala...
(Domaćini se vraćaju na svoje mjesto pored stola)

- Čika Stipan: *(ulazi na pozornicu i zagleda naokolo)*
Baš sam sritan. Moji su komšije sami. Barem ćemo se lipo izdivaniti.
(dolazi bliže i govori)
Hvaljen Isus, čeljadi. Čestitam vam Badnjak, Adama i Evu!
- Domaći: Čestita ti duša prid Bogom!
- Domaćin: Pa sidi, komšija Stipane!
- Čika Stipan: Red je da sidnem.
- Domaćin: *(liva vino u čaše)*
Da nazdravimo! *(Dižu čaše obojica)* *(Zajedno govore)*
E, pa živili! *(piju obojica)*
- Čika Stipan: Dobro ti je vino, moj komšija Ivo.
- Domaćin: To se čuvalo za Božić.
- Čika Stipan: Baš valja!
- Domaćica: Kako su tvoja čeljad kod kuće?
- Čika Stipan: Dobro su, hvala Bogu. Dolazidu pivači. Jedni otiđu, drugi dođu. Svi su veseli na ovo sveto veče. Samo po mojoj glavi stalno štogod kljuca. Pa sad sam ositio šta je to. Kad sam vam čestito i dobio vaš stari lipi odgovor: "Čestita ti duša prid Bogom", tu sidim i pitam se je li moja duša čestita? Istina, bio sam na svetoj božićnoj ispovidi. Ali ovo je već drugi Božić kako sa rođenim bratom ne divanim. Vi znate zašto smo se zamirili jedan drugom. Za komadić zemlje. To mi teško pada. Ali zašto da ja popuštim kad je on kriv. On opet krivi mene. A kuda to sve vodi?
- Domaćica: Triba oprostiti i u miru živiti sa svakim čovikom, a' di ne bi sa rođenim bratom. Neka Vam se Bog smiluje obadvojici da se lipo pomirite i ovaj Božić lipo provedete.
- Čika Stipan: Iz tvojih usta u Božje uši, komšinice moja. Vrime je da idem kući. Triba se spremiti za polotnicu. S Bogom, čeladi.
- Domaći: *(zajedno)* S Bogom poš o, komšija!
(Na pozornicu dolazi brat Mato)
- Mato: *(govori za sebe)*
Vidim li dobro? Pa ovo je moj brat Stipan. Sad nemam kud. Sudarit ću se s njim. O, Bože, pomozimi!
- Čika Stipan: *(izlazi sav iznenađen)*
Brate Mato!
- Mato: Brate Stipane! *(grle se)*
- Stipan i Mato: *(govore zajedno)*
Čestita ti duša prid Bogom!
(Čuje se pjesma "Svim na zemlji mir veselje!")

Kraj

Bač, Božić, 1986.

Ivkica Ognjanov

PANONIJA

(pjesničke slike - tajne i ljepote ravnice)

Stoljeća leže iza mene, zime i proljeća, jesenii ljeta...

Tražio sam te i otkrivao, otkrivao i tražio u sumornoj igri kišnih kapi, u lepršavoj bjelini snježnih pahuljica; tražio u nevinosti prvoga rađanja ili u zagonetnosti trajanja...

Ostajala si naslućena, ali skrivena, vidljiva, ali nedodirnuta, nedokučiva i vječna...

O, ti Voljena, Beskrajna, Bliska i Nepoznata, nikada Otkrivena!

Zemljo Ravnice!

Ne znam da li sam rođen iz utrobe Majke, ili sam nesretna igra Zlobnika Moćnih, prognan da trajem od iskona do bolnog beskraja;

ne znam da li sam osjetio prvi grč Života u krševima nedostupnim, u neka svijetla svitanja Nepoznatih Gorja, da li sam osjetio nježno milovanje morskih maestra ili sam rastao zagrljen crnim brazdama pooranim;

ne znam da li sam rođen radi susreta s Tobom ili si Ti nastajala da nađeš mene!?

Zemljo Ravnice!

Rujem stoljeća po krvavoj Zemlji, majci i maćehi, maćehi i majci, tražeći stopala predaka nepoznatih ili, možda, očekujući ljepote tvoga nedogleda.

Umro sam i umirem svakoga vijeka ljudskog uz bolno kočenje ostataka života i tiho mrmoljenje smjernog "miserere"...

Šuti ravnica, crna i nijema, odgovor zaoran dubinom brazda čeka nova rađanja i nove čežnje, čeka na nedoživljena buđenja...

Nedoživljena buđenja dižu me iz Vječne Utrobe Trajnih Nespokoja namjenjujući mi sudbu mitskog Ahasvera.

Zemljo Ravnice!

Boli saznanje stoljeća prošlih, handžar janjičara i gusarska grubost nepoznatog pretka...

Gdje li je sada primitivnost zemunica?!...

Smrt mi rađa nove živote, život mi dariva nove smrti!...

Oprosti, praoče stari, što nisam isti kao ti. Smrt i Život, Majka i Otac, oplođuju Budućnost, mene u njoj, nju u meni...

Veseli se jer traješ u meni oplođen, vječan; stvaram ti nova pokoljenja u svom tek rođenom sinu...

Trajem i lutam, lutam i trajem... umoran, prevaren, star, ili, možda, vječan u ludoj nadi tražeći Tebe, Nepoznatu i Nedoživljenu...

Zemljo Ravnice!

Vidim.

Rađaš se u pjeni široke, mirne rijeke panonske, izranjaš u ljepoti neslućenoj, dugoočekivanoj, u košmaru panonskih ravnica...

Vidim.

Rađaš se Ti ili sam ja ponovo rođen nakon stoljetne smrti da sjedinjeni živimo Nove Živote, još nedečekane i nedeživljene...

Otkrivam u tebi tajnu predaka davnih, smisao stoljetnih pitanja bez odgovora...

Ti i ja.

Novo vrijeme.

Naslućene budućnosti.

Vječnost...

Otkrivam budućnost u tebi, u crnim brazdama tvojim, u raskošnoj igri mladih risaruša, u crvenim bulkama skrivenim kraj ivica njiva, u zamamnim linijama nepreglednih daljina...

Traji tako, Ljepoto vječna, Živote novi, Budućnosti nepoznata, traži tako...

Čuj, Naša Budućnost korača neminovnošću Sudbe!

Čuj, mi rađamo Novo, Budućnost, Život, Vječnost, očekivanu Stoljećima...

Zemljo Ravnice!

Ivo Prčić, mladi

Subotica

SELO MOJE

Selo moje, tvoj te pisnik voli,
Za tobom me moje srce boli.
Ja o tebi maštam i sanjarim,
A za drugo selo i ne marim.
Selo moje, tvoj te pisnik voli
I ne može srcu da odoli.
Dosta često odšetam do tebe
Ne bi l' kako umirila sebe.
Selo moje, tvoj te pisnik voli,
Za tebe se danju, noću moli.
Selo moje, moj najdraži cvite,
Volim te isto ko kad bijah dite,
Kad sam svojim bosim nožicama
Trčkala tvojim stazicama.
Selo moje, tvoj te pjesnik voli,
Da l' i tebe srce za mnom boli?
Ja ne marim šta će ko da kaže,
Mom si srcu i sada najdraže.

Marga Stipić,

Subotica

VOLIM RODNO SELO

Da li svaki rodno selo voli?
Da li svakog srce za njim boli?
Da l' ga svaki u svom srcu nosi?
Da li se svako sa selom ponosi?
Da li svako o svom selu sniva?
Da li svako o njem pisme piva?
Da li je svakom selo dragulj pravi?
Da li se divi i cvatu i travi?
Da li je svakom selo rudnik zlata?
Da li je svakom draže od dukata?
Da l' sa selom svaki skupa diše?
Da l' ga voli od svega najviše?
Da li je svakom selo mali raj?
Da li svako voli svoj rodni kraj?
Da l' svi ljudi vole selo tako?
Da l' bi neko za selom zaplako?
Da li svakom kao sunce sjaje?
Da li za njegov svako život daje?
Da l' za selom samo ja tugujem?
Da li za njim samo ja ludujem?

Marga Stipić,

Subotica

BUDIMO MILOSRDNI PREMA ŽIVOTINJAMA

Na jednoj plaži našeg plavog mora objesni mladići svezali su psa i nemilosrdno ga tukli. Strani turisti odvrćali su mladiće da prestanu mučenjem jadne životinje, ali su ovi mladići kao za inat još više zadavali bol vezanoj životinji. Na strane turiste je ovakav prizor toliko strašno djelovao, da su izjavili: "Nikad više na odmor u Jugoslaviju".

Ima osoba, koji i svoga bližnjega nazivaju psom, da živi psećim životom. Ako im je pretoplo, govore o pasjoj vrućini, ako im je hladno, onda je to pasja hladnoća. Svog neprijatelja će nazvati: rafinirani pas.

Odakle takove misli o psima? Nije li to vređanje jedne od prvih pratilaca i najvernijeg prijatelja čovjeka? Taj pas prati čovjeka još od ledenog doba i u svjetskoj literaturi je prikazan kao simbol vjernosti!

U današnje vrijeme, kada postoje društva za zaštitu životinja i kada ljudi nalaze u životinjama svoje ljubimce, potrebno je razmotriti kakav bi odnos trebao imati čovjeka prema njima.

Ne zaboravimo da su i životinje stvorenja Božja. Imaju pravo na pristojan život i pristojnu smrt. Neke je Bog predao čovjeku za ishranu, neke da mu pomažu u poslovima, neke, da mu budu kućni prijatelji.

Kako je divan izvještaj proroka Izaije kada piše: "Vuk će prebivati s janjetom, ris ležati s kozlicem, tele i lavić zajedno će pasti, a mladunčad njihova skupa će ležati, lav će jesti slamu kao govedo. Nad rupom gujinom igrat će se dojenče, sisanče će ruku zavlaciti u leglo zmijino". Zar ne, divna slika sloge u životinjskom carstvu. No posljedice istočnog grijeha dovele su nesklad i među životinje. Prvi ubojica Kain predznak je krvološtva, koje se počelo širiti i među raznim životinjskim vrstama. Ne čudimo se tome, jer je i u ljudskom rodu došlo do još strašnijeg ubijanja.

I lov na životinje je jedna vrsta ubijanja. To se regulira posebnim zakonom o lovu. Tu se radi o biznisu. Poznato nam je kako strani lovci skupo plaćaju lov na medvjede, jelene, srne, zečeve, fazane, prepelice. Sve oni to skupo plaćaju. Pa i naši lovci dobivaju dozvolu za određeni ostrijel. Ali, to nije mučenje tih životinja. Znamo, da naši lovci za zimskog perioda prehranju divljač. Ako bismo čisto ljudskim jezikom govorili o ishrani životinjskim mesom, onda bismo mogli reći, da je čovjek najveći kradljivac u prirodi. Zašto? Evo zašto: krava oteli tele, a čovjek ga zakolje i peče teletinu, ovca ojagnji janje, a čovjek se sladi janjetinom, krmača oprasi prase, a čovjek ispeče prasetinu, kokoška snese jaje, a čovjek sebi pravi kajganu i t.d. I to je jedna vrst ubijanja, ali na drugi način i s drugim ciljem. Dodajmo tome i bikove u areni, koje toreadori ubijaju, ali uz rizik vlastitog života. To predstavlja svjetsku turističku atrakciju.

Zar itko dolazi na ideju da i životinje može da pati? Bili su moralisti, koji su životinje diskvalificirali, jer za njih nema života poslije smrti. Dr. Albert

Schweizer, veliki humanista, kad je radio u afričkoj prašumi, znao je reći: "Prvi koji će nas dočekati u vječnosti, bit će životinje." Svakako da on to nije doslovno mislio, ali je iskazao koliko ljubavi je imao i za ta živa stvorenja.

Jedan institut u Njemačkoj sproveo je anketu sa neobičnim pitanjem: Što je više kažnjivo, udariti svoju ženu ili mužiti životinju? Većina odgovora je glasila: Strašnije je mučiti životinju, nego udariti svoju ženu.

U Evandjelju kod Mateja (1,13) čitamo kako je Isusu u pustinji živio sa životinjama. Jedno veliko vrednovanje životinja potječe ad samog Isusa. I tri evanđelista dobili su simbole životinja. Marko počinje svoje evanđelje opisom Ivana Krstitelja, koji u pustinji propovijeda "kao lav, koji riče". Zato je njegov znak lav. Sv. Luka počinje opisom žrtve Zaharijine. Zato je njegov znak glava vola. A sv. Ivan diže se kao "orao" do prijestolja Božjeg. Zato je njegov znak orao. Nemojmo zaboraviti da su životinje bile prve, koje su ogrijale malenog Isusa u betlehemskoj štalici.

Prorok Danijel u spiljskoj jami očuvan je od krvoločnih lavova. Nije na odmet spomenuti psa, koji je prikazan na svim slikama i kipovima sv. Roka, koji mu je donosio kruh, kada je oboljeo od kuge ležao u šumici, čekajući smrt. Može to biti legenda, ali ona ima jednu veliku poruku, a to je svečeva vjera u Božju providnost i kako se Bog na čudesan našin brine za svoje pravednike.

A što reći o golubicama koje su pratile lik Gospe Fatimske. Golubica je simbol mira, čistoće, nevinosti. Golubica je starozavjetnom patrijarhu Noi poslije potopa donijela u korablju "grančicu masline" znak, da je prestala kazna Božja. Gospa Fatimska putuje svijetom da od Boga izmoli mir. Zato je značajno da njezin kip na putu svijetom prate golubice. Oko kipa Gospe Fatimske našle su se golubice već na prvom njezinom putu iz Fatime u Lisabon g. 1956. Neki je dječak na tom putu pustio 6 golubica. Tri od njih odmah doleti do podnožja Marijina kipa i u Lisabonu uletješe u crkvu i ostale su s Gospom sve do odlaska. Jedna je od njih pratila Gospu čak u Afriku. Ornitolozi (stručnjaci o pticama) drže da se pojava o golubicama ne može protumačiti znanstvenim putem.

Zar sve ovo ne govori i nama, da ne smijemo prezirati životinje.

Psiholozi su ustanovili da osamljeni ljudi, koji drže kod sebe razne vrste životinja: pse, mačke, kanarince, papagaje, obično duže žive od ostalih usamljenika.

Reći će netko: čemu tolika briga za životinje, kada toliki ljudi danas gladuju ili žive na rubu životne egzistencije. Odgovor bi mogao biti: ljubav prema bližnjemu ne isključuje i ljubav prema životinjama. Jedna stara poslovice veli: "Tko nije dobar prema životinjama, nije dobar ni prema ljudima."

*Dr. Marin Šemudvarac,
Subotica*

BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE

BOG I SVECI

Niko ko Bog.

Lipči Bog koji ga dao

Kaže se na lip, bili krv.

Bog nikom dužan ne ostaje.

Bog nije nagal, al' je dostižan.

Svakoga će stići pravedna kazna ili nagrada.

Bog ne bije batinom.

Bog ne plaća svake subate.

Bog je spor, al' dostižan.

Zna Bog šta radi

Samo mi, ljudi, ne znamo!

Svačija sila za vrimena, a Božija do vika.

Koga je molit, nije ga srdit'.

Triput Bog pomaže.

Pomaže i više puta, samo ako smo zavridili.

Bogu se moli, al' i paštri se.

Zato: Radi kao da ćeš do vika živiti, a živi

kao da ćeš danas umriti.

Čovik snuje, a Bog određuje.

Kom' Bog, tom i Gospa.

Kom' Bog, tom i sveci.

Ali ne zaboravi da:

Koga Bog miluje, onog i kara.

Koga Bog 'oće da kazni, tom oduzme pamet.

*Iz neobjavljene zbirke Ive Prčića, st.
"Bunjevačke narodne poslovice i
uobičajene rečenice"
I. poglavlje: Bog i sveci*

BOGATSTVO, SIROMAŠTVO, ŠTEDNJA, RASIPNOST, DUG

Nije bogat ko ima volova,

već je bogat ko ima sinova!

Brez zdravlja nema bogatstva

Zdravlje je zemno najveće blago.

Draže od svega što nam je drago,

Ono najveća naslada zemna,

Radost i sreća

Đ. S.

Ko je dužan i na Božić je dužan.
Bogat je ko nije dužan, a mlad ko je zdrav.
Dug nije dobar drug.
Plati, pa se ne inadi.
Novce na sunce.
Iz ruke u ruku
Dobri čekaju, a dužni vraćaju.
Puno za gotovo.
Teško onom do smrti, ko se u zlo uprti.
Ne pružaj se dulje, nego koliki je jorgan.
Ne pružaj se dalje od pokrivača.
Ne troši više nego što imaš, pa se nikada nećeš zadužiti.
Ko često časti, naskoro će u nevolju pasti.

*Iz neobjavljene zbirke Ive Prčića, st.
"Bunjevačke narodne poslovice i
uobičajene rečenice"
II. poglavlje: Bogatstvo, siromaštvo,
štednja, rasipnost, dug*

MOJE SELO

Selo moje meni tako drago,
tebe volim i tvoje ravnice,
ti si meni najmilije blago.

Rodne njive i stari salaši,
dika su od pradidova naši .

U tebi je omladina dobra,
dobri momci i lipe divojke.

Kad divojke pismu zapivaju,
pismu dragu svome rodnom kraju.

Vedra čela, lica nasmijana,
a lica im zdrava rumen krasi.

Oči su im žeravice žive,
u kosi im sunce poigrava.

Struka vitka ko u dobre vile,
vesele su i svakom su mile.

Kad igraju, lake su i hitre,
slamu pletu i žitom se kite.

Radit vole, posla se ne stide,
to su 'ćeri naše drage grane,
mile 'ćeri bunjevačkog roda,
rod svoj vole, njime se ponose.

Selo moje, još bi' ti tepala,
jesi l' lipše kad se zora budi,
il' večerom kad se dan svršava,
ili noćom kad se pisma smiri,
kad te misec srebrom obasjava.

*Matija Dulić
(Iz zbirke "Rasuto vlače", Zagreb, 1988, 5. str.)*

MARA I GOSPODAR PAVLE
(bunjevačka narodna pisma)

(Svaki stih piva se dva puta)

Majka Maru za nedragog dala,
Za nedragog gospodina Pavla.
Kad su bili gori na čardaku,
Progovara gospodine Pavle:

- Ili voliš sa mnom u ložnici,
Ili voliš sama u tamnici? -

Progovara Marica divojka:
- Većma volim sama u tamnici,
Nego s tobom na mekoj ložnici. -

Uzima je gospodine Pavle
Pa je vodi na dno u tamnicu.

Tamnovala tri godine dana.
Kad četvrta godina nastala,
Knjigu piše Marica divojka,
Knjigu piše svojoj miloj majci.
Ne piše joj čim se knjiga piše,
Već joj piše krvcom iz obraza:

- Mila majko, u goste mi dođi,
Il' mi dođi, il' mi braću šalji.

Slala joj je dva brata rođena,
Od cara im konje kupovala
I jednake sablje sakivala.
Na junake plave kabanice,
A na konje maramice.

Braća idu seji u pohode.
Daleko ih ugledao Pavle,
Pa je prid'nji' mirno išetao
I ovako goste pozdravio:

- Da ste zdravo, dva šurjaka mlada! -
Vodi goste dvoru bijelome.

Kad su bili u gornjem čardaku,
Mlađi brat je sio večerati,
A stariji večerati neće,
Već uzima lulu i tamburu,
Lulu pije, u tamburu bije.

- O naš zete, gospodine Pavle,
Di je naša sestrice Marica? -
Odgovara gospodine Pavle:
- Otišla je na goru za vodu,
Otišla je da ubijeli platno.
Neće doći dok sunce ne zađe. -

Sunce zađe, Marica ne dođe.
Mlađi brat već je večerao,
A stariji večerati neće,
Lulu pije, u tamburu bije:
- Oj Marice, draga sele moja,
Da ti znadeš kaki su ti gosti,
Ti bi bilo platno ostavila,
Pa bi došla dvoru bijelome. -

To se Pavlu sve na žao dalo.
On uzima ključke od tamnice
I izvede boljenu Maricu.
Kad je došla na gornje čardake,
Mlađeg brata među oči ljubi,
A starijem na krilu umrla.

*/Zapisao Bela Gabrić, 1984. god. po pivanju Klare Kozma rođ. Pavliković iz
Tavankuta/*

MOJ SOKAK

(Opis narodnog života i običaja)

1.

Moj sokak se proteže na kraju varoši, u blizini Kerskog groblja u Subotici, nedaleko od njiva i stočne pece. Taj sokak je širok i po sridini je popločan velikim sivim kamenim kockama. Sa desne strane sokaka ispred kuća (s neparnim brojevima) staza je popločana cigljama, koju narod zove jarda. Pored staze je red dračova, a između njih su poređani gvozdeni stupovi plinskih (gasnih) lampa, a ponegdje drveni stupovi spetrolejskim lampašima u staklenim okvirima.

Svako veče u sumrak išao je noćobdija. Nosio je dugačak štap na čijem kraju je bio žižak koji je gorio i tako je zapalio plinske lampe i lampaše. U svitanju zore noćobdija ih je trnio. Dok je išao sokakom od lampe do lampe, vikao je i javljao narodu koliko je sati.

Također treba napomenuti da je prid mnogim kućama pod pendžerima na sokaku bila klupa ili klupica.

Na kaldrmisanom putu (na flasteru) kola su se vrlo tresla i kvarila pa su kočijaši volili tirati kola poljskim putom koji je prolazio sokakom s desne strane sridinom između flastera i kuća. Između tih putova bila je trava.

Liva strana mojeg sokaka imala je pored kuća голу stazu koja nije bila popločana cigljama i bila je bez lampa i lampaša sa drvoredom dračova i sa po kojom klupom i klupicom, a trava je bila od staze do kaldrmisanog puta.

Moj sokak je u litnje dane bio vrlo prašnjav, a zimi blatnjav.

Kako je moj sokak u blizini njiva i vodi prema ranskoj peci, tamo su priko cile godine prolazila kolija, natovarena teretom raznih poljoprivrednih proizvoda kao što su žito, kuruzi, slama, kuružnja, ditelina, sino, pliva i dr.

Sokakom je prolazilo još i blago: svinji, ovce i krave na pašu ili na pecu. Ovce su dizale najveću prašinu da se nisu oči mogle otvoriti pa su na račun čobana padale pcovke od prolaznika i žena koje su sidile na sokaku na travi.

Pojedine kuće su imale svinje i kravu, a uz to i razne živine. Imućniji su imali i konje. Zato se na sokaku moglo viditi i dosta živine.

U jutarnjim satima u mojem sokaku se osićala prava seoska idila. Čulo se kukurikanje pivaca, lajanje kerova, mukanje krava, a sa čoše se čuo zvuk čordarskog roga koji je zvao da se blago istira na sokak. Čordaš je tirao blago u čoporu kroz Ker na pašu kod Bunariću. U sumrak blago se vraćalo kući. Na zvuk čordarskog roga, svi su otvorili kapiju da stoka uđe.

U litnjim danima moj sokak je bio pun života. Žene i divojke su sidile na travi, šlingovale i šile. Bosonoga i uprckana dica sigrala su se i trčkala oko njih.

Posli podne, prid veče, momci su se zabavljali raznim sigrama. Najviše su se klisali, vrepčali, sigrali čiča kulaše, peci guza, kandžije, osmice ili su kečali loptu.

Stariji muškarci su sidili i divanili, a svecom i nediljom su se kartali. Svaki je uzeo stočić ili tronožac pa se priključio društvu.

Ljudi se vrlo dobri i miroljubivi pa žive u međusobnoj slozi, ali žene se vole pokadkad i posvađati i ogovarati. Ipak, u nevolji su prve koje će jedna drugoj pomoći. Ako je žalost, žalosne su. Ako komšija ili komšinca umre, ožalit će ih po običaju. Ako je veselje, vesele su, ali ako triba ogovarati i plečkati, tu su prve.

Žene u mojem sokaku razdilile su se u tri glavne grupe, ali je posli podne gotovo prid svakom kućom bilo svita. Svi su štogod radili, ili sidili i divanili.

Moj sokak nije sasvim ravan. Zemlja je bila talasasta i obrasla travom, a bila je jedna poveća greda koja se zvala Dulićeva greda.

Prva i najveća grupa žena, njih oko desetak, sidilo je na toj gredi i većinom su šlingovale. Ali kad je došlo vrijeme da se kuva užna i ako bi pripovitka žena bila zanimljiva, ili se očekivao neki događaj, onda je bilo šteta ostaviti društvo,

Dvi bunjevke u svečanoj narodnoj nošnji između dva rata

pa zato su pojedine žene na sokak iznele i druge poslove koje bi morale u kući obaviti kao što je čišćenje krumpira, tribljenje graška i slično.

Niko nije mog'o proći sokakom a da ga one ne vide. Pritresle bi mu cilu familiju od šukundide. Ali, najviše su stradali ljudi pojedinih žena. One bi na svoga čovika istresla sav svoj bis sokaku, jer njemu nisu smile ništa kazati ako se napijo, zašar'o, ili kući nije doš'o na vrime, a pogotovo ako se zakart'o.

U ovoj grupi žena glavnu rič je vodila snaš Manda. Koga je ona hvalila, digla bi ga do neba. Ali, ako bi se na koga srdila, riči su joj letile iz usta kao meci iz mitraljeza, tako tečno i glasno da se sve oznojila i zacrvenila, a svaku grdnju je završila pcovkom.

Svi su je slušali, smijali se, ali njezinu pripovitku nisu ozbiljno uzimali.

Nas dicu je tirala dalje i pcovala kad je htela neku novost ispriповidati.

U drugoj grupi bile su žene oko snaš Koce. Ona se bavila izradom ručnih rada na 'aljinama (navlake za uzgljance, dunje i jorgane za udavače). Većinom je radila ručni rad koji se zvao "probijanica", a za njega je bio potreban ram, pa su njezine cure sidile za astalom u ambetušu. Vrataca avlije su bila otvorena i cure su na sokak pogledale da vide i čuju šta se trevi. One su prve doznale sve novosti, jer je u blizini bio velik otvoren bunar s rovašom i đermom, pa su tamo žene u toku dana dolazile po vodu i na divan.

U treću grupu spadale su žene koje su se bavile ručnim radom i to većinom prosicanjem i izradom ručnog rada koji se zvao "rišelje". Ova grupa je bila manja, ali jezičava i uvijek je mela ispid tuđih vrata.

2.

Ove šlingovačice u mojem sokaku bile su žene i divojke slabijeg imovnog stanja pa većinom nisu imale svoje kuće.

Ako su imali kuću, bile su većinom male i niske od nabijene zemlje, to jest od naboja (nabijanice), pokrivene trskom, a po neki put su na vrhu podšivene sa 4 - 5 redi cripa. Prema sokaku su bile dvi male pendžere. Ako su kuće imale ambetuš, bio je otvoren kao šira nastrijica, poduprta s nekoliko drvenih ili zidanih stupova, a pokrivena šindrom ili cripom. U ambetuš se ulazilo sa sokaka na vrataca.

Kuća se sastojala u većini slučajeva od dvi sobe i kujne koja je bila u sridi. Iz avlije pod ambetušom bila su vrata koja su vodila u sridnju prostoriju, "u kuću". Upravo je bio "pod odžak" (kujna), a desno i livo vrata u sobu. Prema sokaku bila je "stajaća soba", a prema avliji je "čista soba".

Sobe su imale gredice i slime, zemljani pod i krušnu peć. Kujna ("pod odžak") nalazila se između dvi sobe, a imala je otvoren odžak. Iz kujne se ložilo u peći koje su bile u sobama. Ispid pećnih vrata bio je na obadvi strane banak. Na jednom banku bilo je ognjište di se kuvalo na sadžaku na tri noge u zemljanim loncima ili u zdilama od tuča (od livenog gvoždja).

Kujna ("pod odžak") bila je odvojena šarenom virangom, a u novije vrime odiljena je vratima.

Sobe su dvaput godišnje mazane krečom, u proliće i u jesen kad je bilo veliko spremanje. Zemljani pod u sobama podmazivan je žutom zemljom, a

ako je domaćica bila na glasu kao "čistomeljka", ona je "čistu sobu" podmazala krečom i zastrla tkanim krparama. U "stajaćoj sobi" krušnu peć domaćice su krečile svake subote, jer je oko peći bila okrugla klupa na kojoj se sidilo, a pored, uz zid bile su daske ili krevetac na kojem su se dica zimi preko dana sigurala, a noćom spavala.

"Stajaća soba" bila je za stanovanje, a druga je bila "čista soba" u koju bi smistili sve što je od pokućstva bilo bolje i nije se upotrebljavalo.

U to vrime svi su nastojali da imaju "čistu sobu" da je mogu i pokazati. U toj sobi sa dvi strane kod pendžere bio je po jedan krevet. Do kreveta, s jedne strane bio je dolaf, a s druge strane šafuner. U sridi je bio astal i četiri stoca. Na zidu sa obadve strane u pročelju bile su slike Srca Isusova i Srca Marijina. U sridi pod slimenom bila je slika Prisvetog Trojstva ili slika Svete obitelji sa uklopljenim vinčanim vincem i perlicom đuvegije.

U novije vrime bila je uklopljena vinčana slika sa vincem i sa đuvegijinom perlicom, a visila je na zidu sa strane iznad kreveta. Kod ulaznih vrata bilo je veliko ogledalo i svetnjača sa svetom vodom.

U "čistoj sobi" kreveti su bili visoko namišćeni, jer što su bili višji, to je domaćica bila viđenija. To znači da je prilikom udaje bila lipo opremljena.

Na drvenicama kreveta popriko bilo je nekoliko dasaka, a priko njih uzduž trska. Na trski bila je postelja koja je svake godine napunjena friškom slamom ili kuruznom ljuskurom. Ta ljuskura i ako se nije svake godine prominila, nastojalo se da je za lipih litnjih dana operu i na suncu osuše. Postelja je bila tkana od konoplje, a pokrivena je cviličkom ponjavom na plaše, a u novije vrime to je mogao biti i šlingovan čaršap, koji je bio tako uštirkan i na sjajno uroljan da kad si leg o na njega, uvijek si bio u opasnosti da ćeš se sklizati.

Na postelju popriko metnute su tri velike uzgljance, priko njih uzduž prisavijen je jorgan, a gori uzduž je prisavijena velika dunja. Sve te navlake su šlingovane, ili su izrađene drugim ručnim radom.

Čitav krevet bio je pokriven suknenim čaršapom domaćeg tkanja na veće ili manje kocke ("na škatulje"). Na gornjoj strani taj sukneni čaršap bio je pokriven uskim bilim šlingovanim čaršapom, a na njemu su bile dvi male šlingovane uzgljance. Bile su šlingovane na užoj strani. Da se šling što više istakne, ispod njega je bio svileni atlas u boji. Uzgljančice su bile tako namišćene da su izgledale kao da će poletiti.

Zemljani pod u "čistoj sobi" bio je zastrt tkanim krparama.

Dolaf je bio u pročelju na sridi pod slimenom, ili sa strane uz zid pored kreveta. Bio je pokriven bilim šlingovanim čaršapom. Na njemu su bile poslagane svečane zdile, tanjiri, čaše, šoljice, porcelanski kipić Gospe i svetog Antuna. Tu je bio i bokalić za vino i stajaće ogledalo za brijanje. U novije vrime na dolafu su poređane u stajaćem položaju i obiteljske slike (fotografije), naslonjene na čaše.

Šafuner je bio sa strane pored kreveta, na suprotnoj strani od peći. U novije vrime domaćica je imala dva šafunera.

U "stajaćoj sobi" u pročelju sa svake strane pored pendžere bio je po jedan krevet. U ćoši pored vrata je velika okrugla peć, a oko nje okrugla klupa. Između kreveta i peći su ofarbane daske ili krevetac.

Ako su daske, obično su nepokrivene i pod njima je ugurana kolikva da ne smeta.

Ako je pored peći bio krevetac, na njemu je bila postelja s kuruznom ljusturom, pokrivena suknenom ponjavicom i s velikom uzgljancem koja je služila da se priko dana može malo prileći. Noćom su dica spavala na krevetu.

Posebno treba spomeniti zapećak kao misto di su se dica zimi volila grijati.

Na sridini sobe između kreveta bio je astal i dvi klupe s naslonom.

Pored drugih slika, na zidu je bila slika sv. Antuna kao zaštitnika obitelji.

Na zidu iznad naninog kreveta visila je šarena marijanska svića da u slučaju potrebe bude pri ruci. Ukućani su palili tu sviću samrtniku u času njegove smrti. Za slimenom su bile karte za kartanje i didina duvankesa.

Bunjevka u novijoj svečanoj nošnji

Posebno treba spomeniti svežanj Majčine dušice koja se upotrebljavala za škropljenje mrtavca svetom vodom. Osim toga, Majčina dušica se stavljala novorođenčetu na pupak prilikom kupanja da izvuče vlasce.

Šlingovačice u mojem sokaku, koje nisu imale svoju kuću, stale su u tuđjim kućama pod kiriju ili za dvorbu, a imale su obično samo sobu i kujnu i dio komore da može ostaviti korto za pranje.

Ove žene su bile vrlo uredne i mnogo pažnje su polagale na svoj ziđani šporelj u kujni. Svake subote okrečile su peć u sobi, a šporelj u kujni bi ufarbale svitlo plavom ili svitlo zelenom farbom i išarale ga. To su radile zgužvanom vunicom ili zgužvanom krpicom raznim bojama.

U toj kujni i sobi bio je zemljani pod koji je svake subote podmazivan žutom zemljom. Kako se taj zemljani pod morao mesti metlom, on se prašio i zato su ga polivali, ali to je tribalo znati. Voda se nalila u neku malu limenu posudu koja je bila probušena i tako se vodom polivala zemlja, a domaćica je po zemlji pravila razne šare i krugove. U novije vrime bile su male kanice koje su imale tanak livak za polivanje.

3.

Nediljom i svecom žene i divojke nisu šlingovale i šile. Žene su posli podne sidile na sokaku, na travi ili na klupici u društvu s komšincama i brzo je prošlo vrime u divanu.

Stariji muškarci izneli bi na sokak astalić, stočice, tronošce, šamedle, pa su se kartali do zalaska sunca. Nisu se kartali na novce, već društvene igre, a najviše "filka", pa je u grupi moglo biti do desetak kartača i kibica. Nisu se kartali uvijek isti, nego oni koji bi prije izašli posli podne na sokak.

Po koji dida sidio bi na sokaku u širokim, bilim bunjevačkim gaćama, u biloj košulji i u crnom prusluku sa srebrnim pucima i s crvenom tilorskom maramicom, zadivenom u gaće o pojasu.

Ako je partija karata bila duga i teška, dobitnici sa svojim kibicima smijali su se razdragano i glasno da se cio sokak orio, a to je uzburnilo i pokrenilo i žensku radoznalost.

4.

Kad je kiša padala i pokaz'o se zračak sunca kroz oblak, mi dica bi veselo bosonogi istrčali na sokak i vikali: "vrag tuče ženu, vrag tuče ženu". Veselili smo se k'o da smo poznavali vragovu pakosnu ženu i znali da je zavrдила kaznu kao mi od naše nane kada smo bili rđavi.

Ako se pojavila duga, ko je među prvima vidio, vik'o je: "Ko ne vidi dugu, ne vidila ga majka do Petrova danka". Pojava duge bio je znak da kiša neće više padati i zato bi dica istrčala na raskršće 'di je bio poljski put pa bi jedan za drugim sitnim koracima kackali po blatu u velikom krugu. Kad bi se blato pod nogama utabanalo, razdilili bi krug na četvrtine i dobili bi stazu za sigru "kasa lisice".

Jedan od nas bio je "lisica" i po utabanoj stazi vijao je "zeca". Ako ga je uhvatio, onda bi on bio "lisica". Obzirom da onaj, ko je bio "lisica" nije trč o istom stazom, nego znao je prominiti pravac i to bi kod "zecova" izazvalo pravu pometnju i zabunu, jer je staza bila uska, zakrčila se od dice, pa se koji od nas naš o i u blatu.

Kad je u litnje dane grmilo i gromovi pucali, virovali smo da se sveti Ilija Gromovnik srdi i na kolima drnda kroz oblake. Mi dica vrlo smo se bojali i sakrivali za maminu suknu ili pod krevet, jer je grom svake godine koga ubio ili štogod zapalio.

Baba Joca nas umirivala i učila nas je kako da se čuvamo groma, a mi smo joj virovali.

Kad je grom poč o pucati, bacili smo prid kućni prag korovsku metlu, sadžak s okrenutim nogama prema gori, žarilo i razgrnilo, a glasno smo tri puta molili: "Sveti Bog, sveti Jak, sveta Lucijo i sveta Barbaro, molite za nas!"

5.

U mojem sokaku bio je narodni običaj da se priskače vatra na blagdan sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja (juna), a narod je taj blagdan zvao sv. Ivan Cvitnjak.

Vatra se priskakala tri dana: dva dana prije blagdana sv. Ivana i na sam blagdan. Vatra se palila od slame. Mladi bi navukli slame i u sumrak na sokaku ispid kuće palili su vatru. Komšije i prijatelji, koji su želili, priskakali su vatru sve dok je trajalo slame ili dok se nisu umorili.

Jezičci plamena bili su ponekad prilično visoki, pa je bilo pravo junaštvo priskakati vatru kroz plamen. Zato su se mladi takmičili tko će priskočiti veći plamen.

Dica i stariji stajali su pored vatre da se nadime i da se dive hrabrosti mladih. Osobito je tribalo paziti da se mladi ne sudare u priskakanju vatre. Zato su morali stati u red i priskakati vatru sa iste strane.

Kad se plamen smanji, onda bi i stariji vatru priskakali, ili priko vatre prilazili. Također su i dicu prinosili, ili su ih samo iznad vatre poljuljali da se nadime.

Čim se vatra strnila, gar bi skačući izgazili, da se tako nadimljeni osiguraju od raznih bolesti, a govorili bi: "Gazim, gazim naboje, da ne bude naboja! Gazim, gazim žeravice, da ne bude bradavice!"

Ova vatra se zvala vatra sv. Ivana Cvitnjaka.

Skakači priko vatre ispleli bi vinac u veličini glave od žutog poljskog cvića, koje se zvalo cviće sv. Ivana. S vincom na glavi, ili na ruci, priskakali bi vatru.

Posli tri dana priskakanja mladi bi vinac bacili priko glave na krov kuće sa željom da se vinac zadrži na kući, jer se virovalo da će se divojka, ako je za udaju, te godine udati.

Još se virovalo da vinac sv. Ivana štiti kuću od vatre. Zato su posli vinac skinili s kuće i obisili ga prid kuću pod striju.

Ako je u blizini imala kuću tkalja, ona je mladima, skakačima priko vatre, na livu ruku isplela tj. uvrtila narukvicu u tropletu, ali obavezno s jednom niti crvene pređe. Virovalo se da crvena nit čuva mlade od uroka.

Posebno treba spomeniti svežanj Majčine dušice koja se upotrebljavala za škropljenje mrtavca svetom vodom. Osim toga, Majčina dušica se stavljala novorođenčetu na pupak prilikom kupanja da izvuče vlasce.

Šlingovačice u mojem sokaku, koje nisu imale svoju kuću, stale su u tuđjim kućama pod kiriju ili za dvorbu, a imale su obično samo sobu i kujnu i dio komore da može ostaviti korto za pranje.

Ove žene su bile vrlo uredne i mnogo pažnje su polagale na svoj zidani šporelj u kujni. Svake subote okrečile su peć u sobi, a šporelj u kujni bi ufarbale svitlo plavom ili svitlo zelenom farbom i išarale ga. To su radile zgužvanom vunicom ili zgužvanom krpicom raznim bojama.

U toj kujni i sobi bio je zemljani pod koji je svake subote podmazivan žutom zemljom. Kako se taj zemljani pod morao mesti metlom, on se prašio i zato su ga polivali, ali to je tribalo znati. Voda se nalila u neku malu limenu posudu koja je bila probušena i tako se vodom polivala zemlja, a domaćica je po zemlji pravila razne šare i krugove. U novije vrime bile su male kanice koje su imale tanak livak za polivanje.

3.

Nediljom i svecom žene i divojke nisu šlingovale i šile. Žene su posli podne sidile na sokaku, na travi ili na klupici u društvu s komšincama i brzo je prošlo vrime u divanu.

Stariji muškarci izneli bi na sokak astalić, stočice, tronošce, šamedle, pa su se kartali do zalaska sunca. Nisu se kartali na novce, već društvene igre, a najviše "filka", pa je u grupi moglo biti do desetak kartača i kibica. Nisu se kartali uvijek isti, nego oni koji bi prije izašli posli podne na sokak.

Po koji dida sidio bi na sokaku u širokim, bilim bunjevačkim gaćama, u biloj košulji i u crnom prusluku sa srebrnim pucima i s crvenom tilorskom maramicom, zadivenom u gaće o pojasu.

Ako je partija karata bila duga i teška, dobitnici sa svojim kibicima smijali su se razdragano i glasno da se cio sokak orio, a to je uzburno i pokrenilo i žensku radoznalost.

4.

Kad je kiša padala i pokaz'o se zračak sunca kroz oblak, mi dica bi veselo bosonogi istrčali na sokak i vikali: "vrag tuče ženu, vrag tuče ženu". Veselili smo se k'o da smo poznavali vragovu pakosnu ženu i znali da je zavrдила kaznu kao mi od naše nane kada smo bili rđavi.

Ako se pojavila duga, ko je među prvima vidio, vik'o je: "Ko ne vidi dugu, ne vidila ga majka do Petrova danka". Pojava duge bio je znak da kiša neće više padati i zato bi dica istrčala na raskršće 'di je bio poljski put pa bi jedan za drugim sitnim koracima kackali po blatu u velikom krugu. Kad bi se blato pod nogama utabanalo, razdilili bi krug na četvrtine i dobili bi stazu za sigru "kasa lisice".

Jedan od nas bio je "lisica" i po utabanoj stazi vijao je "zeca". Ako ga je uhvatio, onda bi on bio "lisica". Obzirom da onaj, ko je bio "lisica" nije trč o istom stazom, nego znao je prominenti pravac i to bi kod "zecova" izazvalo pravu pometnju i zabunu, jer je staza bila uska, zakrčila se od dice, pa se koji od nas naš o i u blatu.

Kad je u litnje dane grmilo i gromovi pucali, virovali smo da se sveti Ilija Gromovnik srdi i na kolima drnda kroz oblake. Mi dica vrlo smo se bojali i sakrivali za maminu suknu ili pod krevet, jer je grom svake godine koga ubio ili štogod zapalio.

Baba Joca nas umirivala i učila nas je kako da se čuvamo groma, a mi smo joj virovali.

Kad je grom poč o pucati, bacili smo prid kućni prag korovsku metlu, sadžak s okrenutim nogama prema gori, žarilo i razgrnilo, a glasno smo tri puta molili: "Sveti Bog, sveti Jak, sveta Lucijo i sveta Barbaro, molite za nas!"

5.

U mojem sokaku bio je narodni običaj da se priskače vatra na blagdan sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja (juna), a narod je taj blagdan zvaao sv. Ivan Cvitnjak.

Vatra se priskakala tri dana: dva dana prije blagdana sv. Ivana i na sam blagdan. Vatra se palila od slame. Mladi bi navukli slame i u sumrak na sokaku ispid kuće palili su vatru. Komšije i prijatelji, koji su želili, priskakali su vatru sve dok je trajalo slame ili dok se nisu umorili.

Jezičci plamena bili su ponekad prilično visoki, pa je bilo pravo junaštvo priskakati vatru kroz plamen. Zato su se mladi takmičili tko će priskočiti veći plamen.

Dica i stariji stajali su pored vatre da se nadime i da se dive hrabrosti mladih. Osobito je tribalo paziti da se mladi ne sudare u priskakanju vatre. Zato su morali stati u red i priskakati vatru sa iste strane.

Kad se plamen smanji, onda bi i stariji vatru priskakali, ili priko vatre prilazili. Također su i dicu prinosili, ili su ih samo iznad vatre poljuljali da se nadime.

Čim se vatra strnila, gar bi skačući izgazili, da se tako nadimljeni osiguraju od raznih bolesti, a govorili bi: "Gazim, gazim naboje, da ne bude naboja! Gazim, gazim žeravice, da ne bude bradavice"!

Ova vatra se zvala vatra sv. Ivana Cvitnjaka.

Skakači priko vatre ispleli bi vinac u veličini glave od žutog poljskog cvića, koje se zvalo cviće sv. Ivana. S vincom na glavi, ili na ruci, priskakali bi vatru.

Posli tri dana priskakanja mladi bi vinac bacili priko glave na krov kuće sa željom da se vinac zadrži na kući, jer se virovalo da će se divojka, ako je za udaju, te godine udati.

Još se virovalo da vinac sv. Ivana štiti kuću od vatre. Zato su posli vinac skinili s kuće i obisili ga prid kuću pod striju.

Ako je u blizini imala kuću tkalja, ona je mladima, skakačima priko vatre, na livu ruku isplela tj. uvrtila narukvicu u tropletu, ali obavezno s jednom niti crvene pređe. Virovalo se da crvena nit čuva mlade od uroka.

Te vunene niti tkalja je isplela mladima na livu ruku iznad šake, oko zglavka. Tu narukvicu mladi i dica nisu skidali šest dana, sve do dana sv. Petra i Pavla, tj. do Petrova.

U mojem sokaku bila je stara tkalja, snaš Joca Tumbas, rođena Saulić, koja je već tkala samo krpore. Ona nas je svake godine obradovala narukvicama. Iznela bi tronožac prid kuću na sokak i u kotarici šarene vunene pređe, a mi dica bi stali u red i po redu dobili narukvice.

Također treba spomeniti da je u staro vrime sv. Ivan smatran zaštitnikom Bunjevaca.

6.

Mojim sokakom prolazile su bozadžija i sladoledari, koji su na glavi imali crvene fesove i zvončikali su zvončićima, a to je među nama izazivalo nemir, jer krajcara smo malo i ritko imali.

Bozadžija su nosili posudu s bozom na leđi ili u ruci. U drugoj ruci su nosili malu kanticu s vodom kojom je oblivao čaše, koje su nosili oko pojasa.

Sladoledari su gurali sladoled na malim kolicima, koja su bila kao zatvoren kovčeg na dva točka i dvi noge na koje su se kolica naslonila kad se zaustave. U kovčegu na kolicima bile su dvi posude sa limenim okruglim poklopcima. U jednoj posudi bio je sladoled, a u drugoj limunada. Među rukaticama kolica bio je mali sandučić sa poklopcem u kojem su bile fišeka od oštije za sladoled, čaše za limunadu i novac.

Ako smo kupili sladoled, lagacko smo ga lizali da duže traje i sladoled bi se otopio. Jedva smo koji gutljaj progutali, a drugo bi se otopilo i razlilo po ruci pa smo ga polizali sa prljavih prstiju.

Poneki sladoledari, osim sladoleda, imali su još jednu primamljivost, jer su sladoled prodavali u malim šoljicama od oštije s kašikicama od lima u raznim bojama.

Kad je sladoledar otvorio sandučić da uzme kašikicu, tada se prid nama pokazalo pravo bogatstvo, pa smo mogli doći u napast da dođemo do kašikica bez krajcara i bez sladoleda. To smo mogli ovako uraditi: jedan bi kupio sladoled i dok bi ga sladoledar pružao, drugi bi mu izbio iz ruke sladoled i pobig'o. Sladoledar nije mog'o otrpiti taj bezobrazluk i potrč'o bi za krivcom, a dotle je treći uzeo iz sandučića punu šaku kašikica.

Mi dica bili smo veseli i zadovoljni, ali vrlo naivni. Zavidili smo drugovima ako su imali braću ili sestre. Zato smo u prvim prolićnim danima dovikivali rodama da nam donesu brata ili sestru.

Ako smo imali prolićne pige po licu, virovali smo da će nestati ako viknemo rodama: "Rodo, rodo, moje pige pod tvoja krila".

7.

U blizini mojeg sokaka na ivici groblja nalazile su se ciganske čerge, pa su Cigančići često obilazili naše kuće i prosili kruva i slanine, a Ciganke bi mlađima vraćale.

Moj drug Felo izaš'o je na sokak s velikim komadom kruva u ruci. Naiđe Ciganka baba Kata i kad je vidila krov, ponudi se da će mu za krov vraćati i kaže da je čula kako ga jedna cura voli. Felo sve to poviruje i dade joj krov pa pruži Ciganki ruku. Baba počne ruku okretati, podigne dlan i prikriži ga pa kaže: "Križ ti stoji, križ ti pada, umrit moraš makar kada, to ti veli baba Kata". Mi smo se svi počeli glasno smijati, Felo se osramotio, a Ciganka ode s krovom.

8

Pozdravljenje je u crkvi odzvonilo. Nana bi nas zvala na večeru i spavanje. Sa vrataca bi zvala po imenu: Ivane, Joso, Nikola, jer nas nije mogla pripoznati u polumraku. Mi dica, iako smo je vidili i čuli, pritajili bi se kao da nismo u blizini, jer je uvijek u to vreme bilo najlipše sigrati se žmure po kapijama.

Bunjevka sa svojom dicom

Sokak je noćom bio osvitljen plinskim lampama i petrolejskim lampašima i sve je kroz granje izgledalo sablasno. Mi smo se bojali mraka, ali smo želili što duže zadržati se na sokaku, jer je još bilo svita.

U večernjim satima švigarci i švigarice zadržavali su se malo duže na sokaku. U društvu su se zabavljali, pivali, svirali u muzike, na češalj ili drombulje. Učili su igrati ili su se sigrali erberečke ili šuturle.

Ove grupe mladih bile su vrlo primamljive i za druge mlade koji su prolazili sokakom, vraćajući se s posla u večernjim satima. Često su se pridružili sigri i ostali sve do razlaza.

Svako veče u sumrak lampadžija je prolazio sokakom. Nosio je listve i dugačak štap na kojem je bio zapaljen žižak. Tako je palio lampe i lampaše u sumrak, a u zoru ih je trnio.

Dica su volila ovog čovika, jer se uvijek šalio. Kad su ga vidila, često su se uhvatila u lanac i iza njega trčala pivajući:

*Cembule, cembule,
Ode gori svića
Peku orašćića
A nama ne dadu
Dok nas ne poznadu
Cembule, cembule,*

*Ode gori lamšaš
Rodio se Andraš.
Cembule, cembule,
Ode gori kamenica
Rodila se Ančica,
Cembule, cembule.*

To je bio velik trenutak za nas kad smo gledali to palenje, ali u isto vreme to je bio znak za nas bosonogu dicu da je doš'o sigri kraj i da treba ići kući večerat, oprat noge i spavat. Mi smo to vreme na sokaku još malo produžili. Sigre nije bilo nikada dosta, ali kod ponovnog poziva nane znala je i kuružnja imati posla.

9.

Stanovnici moga kraja većinom su bili Bunjevci i po koji Madžar i Srblijin. Kako su se nje'va dica s nama sigrala, poprimila su bunjevački način divana i bunjevačke običaje pa se gotovo i nije primećivalo nje'vo poreklo.

Dica su se na sokaku lipo slagala, ali ako bi se trevalo da se među sobom posvađaju i potuku, pošli bi nani na tužbu. Ona bi svog sina prvo saslušala, zatim ispitala s kim i zašto se potuk'o, a onda bi mu i ona dala svoj dio da mu ne padne na pamet da se skoro posvađa i potuče.

Među odraslim muškarcima najviše je bilo svađe zbog golubova.

Pojedinci su držali golubove, uvižbavali su ih da lete u jatu i da se u zraku tako zadrže po više sati.

Ako bi udario nagli vitar, ili se pojavio kobac, jato bi se razbižalo. Pojedini golubovi ne bi se snašli pa bi sletili na tuđu kuću. Vlasnik te kuće i drugog jata nastoj'o je goluba došljaka privariti i namamiti da ga u'vati.

Kad bi vlasnik u'vaćenog goluba doznao tko ga je u'vatio, moglo je doći do svađe pa i do tuče.

U mojem sokaku je stoj'o Andrija sa svojom obitelji. Svi su bili veliki golupča-ri, svi ukućani, stariji i mlađi, pa i nana.

Ako bi kogod u'vatio nje'vog goluba, ili uvidio kojeg člana obitelji, moglo je doći do velike kavge.

Kad bi onaj, koji je u'vatio nje'vog goluba, proš'o ispred njegove kuće, a goluba nije vratio, Andrija bi izaš'o na sokak i prolaznika izaziv'o raznim uvridama. Ako bi prolaznik ćutio, onda bi Andrija nagovorio dicu da ga praćkom ili cigljicama gađaju, pa je znalo doći i do prave tučnjave.

Znajući Andrijinu ćud, mlađi golupčari su obilazili dalje od njegove kuće, ili bi vratili u'vaćenog goluba da bude mir.

10.

Mladi su se nediljom i svecom zabavljali na razne načine i na raznim mjestima. Posli podne zabavljali su se na ledini kraj Kerskog groblja. To je bilo "za šancom". Tamo su se zabavljali na isti način kao svaki dan u večernjim satima na sokaku, ali bilo je više mesta za igru i za razne sigre, a mi dica imali smo više mesta za trčkanje.

U subotu ili nedilju posli podne pojedine divojke su kod svoje kuće pravile kolo, a svirali su tamburaši ili harmonikaš. Uveče je bila skupština 'di su se mladi uz igru zabavljali raznim društvenim sigrama kao "jastuk stanca", "ćoš", "zlatnih imena" i dr.

Divojke u mojem sokaku oblaćile su se vrlo lipo. Iako ne u skupe svile, ali uvijek lipo i skladno.

U litno vrime u kolo ili na skupštinu dolazile bi većinom u cicanim, delinjskim ruvima. Sve je na njima bilo lipo i udešeno. Suknje su njim bile dobro uširkane da su sve dubile, a na nogama su imale lipe bunjevačke vezene papuće koje su izazivale zavist i gazdaćkih divojaka, pa su znale ćuditi se i pitati: "Odakle njim samo toliki novci?" Divojke su odgovorile: "Za svilu nam ne dotiće, ali za lipe papuće uvijek pritiće".

Ponekad nediljom i većim svecima uveče bio je bal. To je bila zabava i sastanak momaka i divojaka u javnom lokaluu.

Ti balovi su se održavali najćešće u mijani kod bać Gustike (kasnije kod snaš Katice). (Danas je to kuća u ulici Ivana Milutinovića 39. br.)

Koji put bal je bio u mijani kod Darinke. (Danas je to kuća u ulici Ivana Milutinovića br. 33, a mijana je davno zatvorena nekoliko godina posli prvog svitskog rata).

U avliji te dvi mijane bila je "saletna" (dvorana) za bal. Bila je dosta jednostavno napravljena od dasaka, a krov je bio podignut na drvene stupove, a pod je bio zemljan.

U ovaj bal većinom je dolazila mladež slabijeg imovnog stanja, najviše iz Kera i Gata.

U balu su svirali tamburaši razne naše bunjevaćke igre, a momci i divojke su se nadmećali u igri. Tako je u veselju brzo prošlo vrime.

U mojem sokaku u ranim jutarnjim satima, u zoru, probudila nas je tiha pisma.

Kad se završi bal, mladež bi se obićno razdilila u dvi veće grupe i tako bi išli kući. Jedni bi pošli prema Kerskoj kapiji, a drugi prema Gatu. Kerske cure bile

su na glasu kao dobre igrāčice, a Gaćanke kao dobre pivačice. Momci i divojke su išli polagano pivajući lipo i tiho sve do raskršća. Tu bi još zastali i pivajući se razišli svaki na svoju srtanu.

(Triba spomeniti da je u Keru, u Subotici, bila Druga podružnica Momačkog kola i Prva podružnica Divojačkog društva pod duhovnim vodstvom župnika Blaška Rajića. Ova društva su nediljom posli podne svoje igranke i priredbe sa igrokazima priređivala u podrumskoj dvorani osnovne škole pored kerske crkve ili u spomenutoj drvenoj dvorani u mijani kod snaš Katice.)

U vrime korizme nije bilo zabave sa igrankama.

Pojedine divojke u mojem sokaku držale su "kokice" i to subotom uveče za uži krug društva, a u nedilju posli podne za širi krug društva.

Divojka, koja je pravila "kokice", dogovorila se sa svojim drugaricama pa su u rešetu na vatri ispucale kokice. Dok su divojke pucale kokice, napravile bi od njih vinac, tj. kokice su iglom nanizale na konac i dale bi ga svojem momku kad dođe.

Divojke su pucale kokice pod odžakom na banku. Ako su se kokice bolje i lipče pucale, to je bio znak da ih momak iskreno voli.

Divojka domaćica zvala je druge cure i momke da dođu "na kokice". Mladež bi se skupila i svi su bili ponuđeni kokicama, a neki momci su dobili vinac od kokica koji im je spremila divojka. Momci bi taj vinac stavili oko vrata. Što je koji momak dobio od divojke duži vinac, tim je bio viđeniji prid drugima.

U divanu, u šali, u doškoćicama i u društvenim sigrama vrime je brzo prolazilo. Od društvenih sigara treba spomeniti "diljak", "zlatno ime" i dr.

Mladež se zadovoljna razišla, ali moglo se očekivati da će doskora opet biti "kokice" kod koje druge divojke i tako redom kroz korizmu.

Tokom korizme mladež je imala još jednu zabavu.

Ako je korizma bila kasnije i ako je bilo lipo vrime, momci i divojke nediljom posli podne skupili bi se na sokaku ili na ledini kod Kerskog groblja "za šancom" i tamo su se sigrali. Najpoznatije "sigre" su "šuturle", "erberečka", "klisanje", "vrepčanje" i dr. Te su "sigre" bile ako u blizini nije bilo "kokica". Tada se mladež zadržavala napolju i tu je našla svoju zabavu.

11.

U mojem sokaku bili su vrlo zanimljivi narodni običaji prigodom rođenja novog člana u obitelji.

Žena, koja je bila trudna (narod je rekao "u blagoslovljenom stanju"), treba da se ponosi svojom trudnoćom i ne smije to prikrivati, jer u slučaju prikrivanja trudnoće, virovalo se da se može roditi mrtvo dite.

Prilikom nuđenja u gostima žena u drugom stanju ne smije se nećkati, jer ako se rodi žensko dite, bit će nesrićna divojka i od nje će se nećkati momci kad bude za udaju.

Domaćica, dok je u drugom stanju, ne smije svinjsku glavu sići sikirom na pragu, jer će se dite roditi sa rasićenom usnom ("zečije usne").

Kad je došlo vrime poroda, ženin krevet su zakrilili. Za gredice bi obisili postavske čaršape ili tkane suknene čaršape da se porodilja ne vidi. Taj

ograđeni dio kreveta zvao se "komarnjak" i u staro vrime tamo su ga držali dok se porodilja nije digla iz kreveta ili do "uvoda" u crkvu.

Komarnjak je štitio i malo dite od zlih očiju i od uroka. Osim toga, dite se čuvalo tri večeri do ponoći od moći vištica, koje su se sa strahom spominjale, jer su se svi bojali da djetetu ne naude pa da bude lakomisleno kad odraste.

Uveče se skupila mladež u sobi 'di je ležala rodilja "da čuvaju babine", a uz to bilo je svirke i igre, pa je vrime brzo prošlo. "Čuvanje babina" bilo je tri večeri do ponoći.

Dite se nije nikom pokazivalo posli zalaska sunca.

Krštenje djeteta je bilo po mogućnosti što prije, jer su se bojali da dite može umrijeti nekršteno. Kuma je na dar dala košuljicu za krštenje. Prilikom krštenja kum ili kuma ne smiju se okreniti s djetetom, jer ako se okrenu, kumče će umrijeti mlado. Posli krštenja kum ili kuma dobije peškir. Mladini roditelji pripreme svu opremu za dite: dunjicu, uzgljančicu, pelenice, povoje i drugo.

Bunjevka u staroj svečanoj nošnji

U nedilju posli krštenja diteta slavile su se "babine".

To je bila užna za rođake sa majčine i očeve strane i za kumove.

Posli užne porodiljini roditelji zatraže da vide dite. Ono se daje iz ruke u ruku svima oko astala i svi ga darivaju novcem koji ditetu metnu u dunjicu.

Do "uvoda" u crkvu rodilji je rodbina "nosila 'isti". To je obično bilo za užnu 'ilo i piće. Ako je bila velika rodbina, bilo je više koji su isti dan "doneli 'isti".

Kad se porodilja oporavila i ojačala, išla je s ditetom u crkvu "na uvod", koji se obavljao u župnoj crkvi mista stanovanja 'di je i dite kršteno. Iz sakristije uz pratnju svećenika porodilja ulazi u crkvu. U desnoj ruci nosi zapaljenu sviću, a u lijevoj novorođenče u dunjici, pokriveno bilom maramicom priko lica i očiju. Dođe prid oltar Blažene Dvice Marije i klekne pa moli za sriću diteta. Svećenik također moli i daje blagoslov materi i ditetu. "Na uvod" žena je išla u pratnji starije bliže rođake.

Do "uvoda" u crkvu porodilja nije nigdi izlazila iz avlije.

U prvo vrime posli rođenja dite povijeno u povoje i dunjicu leži pored matere na krevetu, a posli "uvoda" dite je u kolivki.

Prilikom kupanja ditetu se na pupak stavlja trava "majčina dušica" koja je blagoslovljena u crkvi u mladu subotu, a čuvala se u sobi za slimenom.

Posli kupanja dite su stavili u pelenice i povili povojem dosta čvrsto da ruke i noge budu što uspravnije, a onda bi ga umotali u dunjicu koju su svezali šarenom trakom.

Povoj je širok 15-20 cm od cvilika, ili od debelog bilog postava, ili od debelog salveta, a dosta dugačak da se dite može poviti. Povijanje diteta je počelo od ramena i ruku pa redom sve do nogu i tamo bi se povoj svez o.

Možemo reći da se dica već odavno ne povijaju.

Pelenice se nisu sušile noćom u avliji, jer posli zalaska sunca će doći vištice, pa ako se u te pelenice povije dite, ono postane nemirno.

Ako su ditetu natečena prsa, to je znak da ga sisaju vištice, pa na vrat novorođenčeta treba obisiti kesicu sa tri režnja bilog luka, a uveče prije spavanja treba metnuti na vrata metlu. Kad vištica ositi te "čine", ona će brzo otići.

U to vrime mala dica su umirala od grčeva koje su zvali "šklopci", a virovalo se da je priki lik da dite ne dobije grčeve ako se priko kolivke ili u kolivki šest nedilja drži vinčana košulja jednog od ditetovih roditelja.

Ako dite često plače, nemirno je i neće da spava, priki lik je bio da mater izvrši pregled i vidi šta je uzrok. Mater treba da obliže diteta i to tako da svako oko obliže od nosa prema uvu. Posli lizanja svakog oka mater treba da pljune, pa ako su oči slane, to je znak da je dite urečeno.

Kad lizanje očiju ne pomaže, onda se miri voda. To je sigurniji znak. U tanjir se nalije tri kašike vode. U tu vodu mater zamoči dva prsta desne ruke pa se ditetu operu oči, poškrope vrata i šarke na ulaznim vratima. Onda mater i sebi opere oči vlažnim prstima. Dok sve to radi, treba da stalno govori "Ko ureko u d... uteko".

Posli ovog "čina" voda se u tanjiru ponovo kašikom izmiri. Ako je vode više u tanjiru, nego li je bilo, to je znak da je dite urečeno. To je učinila osoba koja se ditetu vrlo začudila. Toj osobi dite se ne smi dati da ga gleda, jer ima oči urokljive.

Ako se ovaki urok češće dogodi, onda se ditetu veže oko ruke kod članka crvena narukvica od vunice protiv uroka. U novije vrime vezali su crveni đerdan.

Do godine dana ditetu se nisu sikli nokti, nego mater ih je obgrizla da mu previše ne narastu i da ne postane kradljivac kad odraste.

Dragi prijatelji, dragi čitaoci, veoma sam zadovoljan što smo se zajedno vratili u davno vrime.

Drugom zgodom još ću pričati o nekim našim narodnim običajima.

(Ovo kazivanje Ante Pokornika za tisak je priredio Bela Gabrić.)

IVANDAN

Graorak mriši, žito se ljulja
a laste nisko lete,
divojka stoji u kraj mrginja,
od cvića vinac plete.

Kad dođe veče planit će vatre,
osvitlit salaš mili,
a cvitnjake će u redu drumom
nositi momci čili.

Bit će veselja pisme i šale,
bit će svakakog čuda.
kad priko glave bacali vinac
na grane starog duda.

Sad ovog lita ona će bacit,
ko što je Seka lani,
pa se udala, osto joj vinac,
od prvi put na grani.

Marija Vojnić Purčar

Spušta se veče, cvitnjaci plante,
svuda se vatre pale,
izmišala se vesela pisma,
sa vriskom dice male.

A iz daljine oblaci stižu,
po malo grmi, siva,
već mriši kiša, umit će skoro,
prašnjavo lice njiva.

U svitlu vatre divojka stoji
nemirno vinac vrti...
oblačno veče...sića se Ive...
njegove rane smrti.

Gasi se vatra: bacit će vinac,
al' neka padne doli!
Njoj ni onako taj doći neće,
koga joj srce voli...

Subotica

BALADA O MLADOM ZVONARU

Nikad joj nije reko da je voli,
ni da je njemu draga samo ona-
al' na nju misli kad zaljulja zvona
i pozdravljenja zvoneć za nju moli.

Sva mu se duša uzbiba i strese,
kad trgne uže uvik mu se čini,
da mu je srce zvono u visini
što njenu slavu hoće da raznese.

Pa moli: Bože, o smiluj se meni,
sve moje misli eto silom bježe,
i čežnje moje cijelom snagom teže-
njoj što je lijepa, ko pupoljak sneni.

Moli on tako i zvonove njiše,
i zvona mole smireno i tiho...
ali je stalno sve tužniji bio,
zvonila zvona sve tiše i tiše...

Uzalud jesen priča zrelu priču,
i sije boje, tople pune sklada,
kad mu u duši pusta čama vlada.
i samo neke crne slutnje niču...

Što ona nikad ne prolazi više,
s osmjehom toplim da mu srce grije-
zar ni u crkvu ne ide ko prije?
I zvona zvone sve tiše i tiše...

A lišće žuti, šušti, pada s grana,
pada s kapljama listopadske kiše...
Nje nema, nema, nema nikad više,
plaču kroz kišu zvona rasplakana.

Sad on zna: trne njen život ko svijeća,
misnika prateć vidio ju bonu...
skrhan je prišo samrtničkom zvonu,
jeknuvši: javljaj! umire mi sreća!

I cijelom snagom trže uža zvona,
puklo je zvono odjeknulo muklo,
Sa zvonom srce zvonarevo puklo,
puklo od tuge, što umire ona...

*Marija Vojnić Purčar
Subotica*

ŽITO ŽELA LIPOTA DIVOJKA (bunjevačka narodna pisma)

/: Žito žela lipota divojka, :/

/: Žito žela pa se umorila. :/

/: U tom dobu podne zazvonilo, :/

/: Tu divojku sanak u vatio. :/

/: Al' podvikne lipota divojka: :/

/: -Ko bi moje povezao snoplje, :/

/: Dala bi mu obljubiti lice. - :/

/: Ona misli to niko ne čuje, :/

/: Al' to čuo čoban od ovaca, :/

/: Od ovaca i od jaganjaca. :/

/: On je njojzi povezao snoplje, :/

/: On je njojzi 'ladak načinio, :/

/: On je njojzi 'ladne vode don o. :/

/: -Daj, divojko, što si obećala. :/

/: -Ako si mi povezao snoplje, :/

/: Na strnjiki pasle su ti ovce. :/

/: Ako si mi 'ladak načinio, :/

/: Pa i ti si u 'ladu sidio. :/

/: Ako si mi 'ladne vode dono, :/

/: Pa i ti si od te vode pio. :/

/: Neću dati što sam obećala. - :/

/: Al' podvikne čoban od ovaca, :/

/: Od ovaca i od jaganjaca: :/

/: -Još me niko privario nije, :/

/: A sad me je lipota divojka, :/

/: Obećala, a nije mi dala. :/

*/Zapisao Bela Gabrić, 1984. god.
po pivanju Klare Kozma,
rod. Pavliković, iz Tavankuta. /*

JOCO SEKUND

Lazo i Joco su bili jedini muzičari u selu.

Odakle su došli, nitko nije znao, ali je glavno da su ostali i postali "naši". Lazo je bio lijep momak. Vješto je svirao na violini, no nije trpio da se s njim šali ili grubo postupa. Jednostavno bi znao napustiti posao.

Joco mu je bio sušta protivnost. Podnosio je sve, pravio od sebe budalu samo da udovolji gostima. Koliko je bio dobar, toliko je bio ružan. Uši velike kao da će mu otpasti, razrok, a k tome još i mucav.

- Joco, da li ti uvijek mucaš?

- Ne, sa...sa...mo kad go...vo...rim...

Doista, pjevao je kao i svaki čovjek bez mane.

Težak je bio život seoskih muzičara. Momci su se često potukli, tražili su da im sviraju "na uho". Za zaradu su se morali brinuti sami, a to je značilo svirati dok god je gost od njih to tražio. Nagraditi ih je mogao, ili ne, to je bila dobra volja gosta.

Jednog dana Lazo "primaš" napusti Jocu i ode u grad. Uzalud ga je Joco molio i preklinjao. Nije pomoglo ništa. Gosti su vikali:

- Joco, sviraj nam!

- Ne znam ja "voditi", nego samo sekundirati.

- Pa ti onda sekundiraj! Vikali su momci: - Joco Sekund! - Joco Sekund!

Tako je Joco dobio novo ime. Pjeva Joco, žile mu na vratu nabreknu, jednim okom gleda u violinu, a drugim ko zna gdje. Zadovoljna publika, a još više gostioničar. Prije je davao dvije, a sada samo jednu besplatnu večeru.

Jocu su momci često zadirkivali. Cure ga nisu htjele, jer je bio ružan, a k tome još i mucav. Violina mu je bila jedini prijatelj. Nitko to nije mogao shvatiti, osim njega samog. Zato ju je čuvao i pazio. Uvijao ju je u krpe kao dijete u pelene.

Dvije je želje imao Joco:

da kupi kutiju za violinu i da se oženi.

Vraćajući se kući s posla, maštao je i sanjario:

- Kupit ću kutiju, zaradu ću doneti ženi. Ona me čeka..."Jesi li se umorio, Joso, umij se, Joso, jedi, Joso..."

Soba čista, topla, a krevet bijel, spreman za spavanje. Vadim novac, žena vesela pa veli: "Gade, ružan si, ali ti je duša čista kao srebro..." Ja je ljubim, gladim joj crnu kosu...

- Hej, ludo, što ne paziš! Umalo me nisi srušio!

- Oprosti - muca Joco - zamislio sam se...

- Gdje sam samo ono stao? Dakle, žena, a zatim imam sina, više sinova, čitav jedan mali "orkestar". Svi će biti muzičari. Učit će školu i svirat će iz nota. Možda će koji biti i prvi... Svi će pričati: To je sin onog našeg Joce, ta, znaš. Joce Sekunda...

Joco otključa vrata svoje sobice i kao da je očekivao da će se odnekud pojaviti ona... Onda odmota violinu, popusti na gudalu strune i zavuče se pod stari pokrivač.

Svirao je Joco svako veče i štedio. Još malo pa će kupiti kutiju za violinu. Umor, a malo i piće učine pa je Joco zaspao na stolu. Jedan momak uzme violinu:

- Pij ti kad tvoj gazda ne može.

Trže se Joco kao oparen, sve je bilo kasno. Violina se sva raskvasila. On povuče gudalom preko žica, ali violina samo zacvili.

Joco je dugo sjedio i tupo gledao. Na krilu mu je bila njegova violina.

Tri dana nitko nije vidio Jocu.

Četvrti dan dođoše žandari. Pričalo se po selu da je Joco poludio i opasno je približiti mu se.

Žandar gurne puškom vrata i oprezno prekorači prag.

Za gredu tavanice obješen visio je Joco Sekund.

*Pavao Bačić,
Subotica*

Šokica iz B. Brega

GAŠO I ĐULINA LOPARICA

Bio je, ko zna koje dite po redu rođenja, a jedanaesto od živi'. Braća i sestre nisu mu se baš naročito obradovali, a ni otac Lajčo. Jedino mama Reba, ali valjda zato što je mislila da će brzo umrit.

No, Gašo se nije dao tako lako otpraviti na onaj svit. A ime je baš zato i dobio Gašo, jer su već tri Gaše umrla. Ne mož' se kazati da je bio nakaza, al' od lipote je bio daleko. Još k'o novorodjenče vidilo se da će biti adren. Kad ga je babica kupala, der'o se k'o vrašče, pa su komšije pomislili da ča Lajčo pravi disnotor. Kako je rast'o, tako je sve veći antrag ulazio i njegov. Niko ga nije volio, ali ni Gašo nikog nije volio. Uvijek je pravio gluposti na svoj račun, al' i na račun drugih.

Tako je jedared smot'o miša u palačintu i dao starijoj sestri Đuli, koja je već bila skoro divojka i uvijek je branila Gašu kad su ga drugi mlatili. Možda bi ona i mislila da je palačinta s pekmezom da miš nije bio živ. Kad je zagrizla palačintu, a valjda i mišji rep, miš cikne i iskoči na drugi kraj. Đula se tako zdravo poplašila i odalamila Gašu loparicom po tintari (baš je zamićala mošlik prvopraskinji) da mu je iskočila čvorga k'o morčije jaje. No, to nije zdravo nagrdilo Gašinu tikvu koja je i onako bila sva na čoše. Jeste da ga je gadno bolilo i drečio se k'o marvinče. To da se on uvijek zdravo dreči, svi su znali. Al' sad se uistinu nije zabadavao drečio, jel ga glava bolila još od priključe kad se buck'o s komšijskim svinjarom Janošom. A i to je bilo Gašino maslo.

Sidili oni tako na dolu i čuvali svinje i ovce. Kad ti se dva ovna potuku. Prvo se malo njuškali, a onda počeli curikat. Kad je razmak bijo jedno petnajstak

Šokice iz Plavne

koračalja, zatrču se oni i tras. Posli tog su nastavili pasit k'o da se ni svađali nisu.

- Ajde, Janoš - kaže Gašo, a oči mu se sjale k'o u mačka - da probamo i nas dvojica k'o ovnovi da se buckamo.-

- Nemoj, Gaša, mene boliti glava. Zašto ti ne buckala sa ovan?

Na to se Gašo diže, zasuše nogavice i rukave, pa k'o kaki ojerin krene prema ovnu. Kad ga ovan spazi, otrči usrid čopora k'o da ga pulin povij'o. Pamti ovan bičalje po nosu. Gašo ga je dobro izdevet'o prije dvi nedilje.

Poslala mama Gašu rad čutaka. Jeste da je od mame dobio varnjačom priko ušivi, jel nije o'ma posluš'o. Ode Gašo s košarom pod čardak rad čutaka i kako se sagnio da natrpa čutke, ovan se zatrče i bucne ga, ta znate već 'di. Siroma Gašo opruži se na čutke i jedva je ust'o. Kad je doš'o sebi, trk za ovnom. Dugo ga je vij'o po ledini i da mu pulin Bojtar nije pomog'o da ovna skobe u čošu ograde, možda ga ne bi ni u'vatio.

Kad ga je svalio, tako ga istuk'o bičaljem po nosu da ovan nije cio dan pasio.

Gašo je već zaboravio čerez čega su ga mama poslali i čim je uš'o u kujnu, dobio je taku ćušku da mu uvo do podne zvonilo. Dotleg su mama već sami doneli čutke.

I tako, baš je ovan, al' sića se Gašina bičalja i zato je utek'o.

Janoš je zadivljeno gled'o u Gašu koji je čak poč'o frkćat na nos i kopat livom nogom po travi. Ko bajage izaziva ovna. I na dugačko nagovaranje, a Gašo je stvarno znao bit dosadan, Janoš pristane na buckanje.

Kad su spratili svinje i ovce, odu oni iza salaša, a salaš je bio dugačak jedno devet i po fati.

Janoš se malo boj'o i metne zimsku šepicu na glavu. Gašo, makar je bijo ošišan do glave, pravijo se junak. Krenu oni polagano jedan prema drugom. Dodju sasvim blizu i počnu se njuškati onako k'o ovnovi. No, pakosni Gašo zvrčne Janoša u nos i nasmije se svojoj huncutariji.

- Nemoj, Gaša, hat ovan ne zna 'vrckati - skoro kroz suze kaže Janoš.

No, Gašo je već iš'o nataraški, frkćući kroz nos i kopajući čas livom, čas desnom nogom po travi.

Kad su ponovo bili na čošama salaša, zatrču se iz sve snage i bum glavama - da se čulo do atara. Obadvojica su pali na ledja i počeli šmrcat. Zapravo, Janoš je zaozbilj plak'o, a Gašo se junačio, makar su i njemu suze išle na oči.

Obadvojica su onako polagano gladili glave ko da ji' 'lade. Bome su imali i zašto, jel su njim se crveni kolutovi i zvizdice sigrali prid očima. U to Janoš uzme svoju šepicu i žalosno je pogleda. Šepica mu se raspukla s dobre podlanice i to uzduž.

- Gaša, pa ti razbiti moj šubara. Pa ti gori od obadve ovna - kaže nu Janoš kroz plač.

Pa nije ni čudo zašto se Gašo tako der'o od Đuline Ioparice.

*Stipan Vojnić -
St. Žednik*

KOLIKO ČOVIKU TRIBA ZEMLJE (Ruska narodna priča)

Živio u jednom selu siromašan seljak po imenu Pahon. Radio je i mučio se cilog života i opet nikad ništa nije imao. Potuži se tamošnjim Baškircima kako je siromašan i da bi volio da ima bar malo zemlje. Oni se nasmiju i kažu:

"Samo ti dodji sutra rano ujutro na brežuljak iznad sela. Dat ćemo ti zemlje koliko hoćeš i to bez novaca".

Obraduje se Pahon. Cilu noć nije mog'o spavati. Jedva prid zoru malo trene.

Ustane rano i požuri na brežuljak. A tamo su se skupili Baškirci i čekaju Pahona. Kažu mu:

"Čim se sunce pojavi, ti kreni i koliko pridješ do sunčeva zalaska, sve je tvoje, ali moraš biti o de tačno kad sunce zađe. Mi ćemo te čekati".

Podje Pahon, a prid njim se pružila beskrajna ravnica. On iđe i iđe pa razmišlja 'di će šta posijati. Pogleda na brežuljak, a na njemu ljudi jedva se vide.

Šokica iz B. Brega

"Triba da se vratim", pomisli Pahon. "Još samo da obađem ovu dolinu. Tamo će dobro rasti lan".

A i sunce je već počelo naginjati se zapadu, a Pahon požuri da se vrati na brežuljak, ali koliko je više žurio, sve mu je teže bilo, bolile su ga noge, gušilo ga u prsima, posrć o je i zapinj'o za svaku grudvu zemlje.

Sunce se naglo spuštilo na zapad, a Pahona sve više izdaje snaga. Već je blizu brežuljka, vidi ljude kako mu mašu, ali noge teško se kreću. Još samo malo i tu je brežuljak. Čuje glasove, ali sunce tone i nestane na horizontu. Pahon padne licem prema zemlji prid noge Baškircima i ostane nepomičan.

Baškirci se zgledaše, slegoše ramenima, okrenu ga na leđa. Oči su mu zatvorene, iz usta teče tanak mlaz krvi, a lice mu uvaljano zemljom.

Baškirci uzeše lopate, iskopaše jamu široku jedan metar, duboku jedan metar i dugačku dva metra. Polože Pahona u jamu, nabacaše na njeg zemlje, poravnaše lopatama i odoše.

Eto koliko čoviku triba zemlje.

*Tavankut, 8. XII 1986.
zapisala Krista Skenderović*

KAD BI' BILA PISAC

Kada bi' mogla perom ko srcem i dušom,
ti bi bila najlipša spivana pisma,
o zemljo moja, najlipša na svitu.

Pisala bi' o zori, o suncu,
o zviždanju orača, o fruli, o brondzi, o ritu,
pisala bi' o ševi, ocvrčku, o vitru,
o otkosima diteline, o zrilom žitu.

Pisala bi' o kukanju kukavice što se čuje iz šljivika,
o talasanju žita, o lipoti dalekog vidika,
opisala bi' lipe uspomene davne,
kako sam se divila svakoj zori i svakom danu.

Matija Dulić

*(Iz zbirke "Rasuto vlačé",
Zagreb, 1988. 27. str.)*

RATNE USPOMENE

Sidi majka Janja prid kućom u hladu, na klupici. Prede vunu, a pogled joj luta daleko naprid priko ledine po njivama na kojima se talasa zeleno žito, a kukuruz, kojeg sada okopavaju, podigao svoje vrhove zelenih listića gori prema svodu nebeskom. Trudi se da se dignu, da se otme, da izraste gori visoko do dva metra i da donese svoje zlatne plodove.

Po ledini oko salaša kvočke, vodeći svoje piliće, kvocaju i pozivaju ih da ne bi koje odlutalo. Pačići veselo trčeći priko cile ledine hvataju sitne bubice, leptiriće i muve. Dok bi po koji stao i otkinuo po koju travku, a zatim potrčao da dostigne svoje drugove.

Putom, koji je vodio u salaš, pristizao je dida Pajo. On se vraćao sa sinovljevog salaša 'di je bio nikim poslom. Dolazio je bos u dugačkim i širokim bilim gaćama. Bio je u biloj košulji i crnom prsluku na kojem je bio dugačak red srebrnih puca. Na glavi je imao crni šešir. Za vratom mu je bila zadivena lula, a za pojasom duvankesa i crvena tilorska maramica.

Pošao je prema svojoj ženi Janji. Došavši do majke, pozdravi je sa "hvaljen Isus" i sidne na panj koji je bio tu u hladu i služio misto stočića. Izvuče lulu iza vrata, otvori je, nekoliko puta udari po dlanu i istrese gar iz nje. Izvadi duvankesu i počne puniti lulu.

- Jesi l' čula, majko, da će Pajo Grgin sutra u katane? - upita dida Pajo.

- Ta čula sam... Tu se majka Janja snuždi, obriše oči i nastavi:

- Sirota ta dica. Odnese ih tamo, pa ih uče te njeve vižbe ko da će to kadgod tribati.

- E, to mora tako biti, - na to će dida Pajo.

- Bome sam i ja vojevao. Šta misliš ti, skoro pet godina - objasni dida Pajo, a glavom mu proleti misao kako je još davno kad je bio momak otišo u katane i zamisli se.

Mislio je kako je davno prije šezdeset godina otišo sa još nekoliko Subotičana u Baju, a tamo ih odveli u niku veliku kasarnu. Dali su im vojničku uniformu, a posli nekoliko dana počeli su da ih vižbaju. Al' bilo je tamo teški' časova, žalosno provedeni' dana.

Dok se dida Paji iz grudi oteo duboki uzdah "Joj, joj", mislio je dalje kako su ih odneli na front 'di su morali po cile noći stražariti da se ne bi neprijatelj privuko. Ponekad su i pucali, ali i na njih su još više pucali, pa se češće desilo da je koji od njegovi' drugova bio ranjen.

Jednom je vidio kako je drugu pored njega granata raznela nogu. Na tu pomisao ponovo mu se oteo uzdah "Joj, joj".

Posli nikog vremena slična nesrića je i njega zadesila. Jedne noći bio je stražar na "mrtvoj straži". Bila je tišina i nije se čuo ni jedan pucanj puške. U to začuje mukli pucanj topa na neprijateljskoj strani. Par časaka zatim jaka eksplozija granate rasviti okolicu oko njega, a on ositi na jednoj nogi jak udarac, a zatim ositi da mu curi topla krv ispod čakšira u cipelu. Odma' pozove druga koji je nedaleko od njega bio na straži. On brzo javi dođu

dvojica sa nosilima pa ga teškom mukom stave na nosila i odnesu. Nije osiće bol, samo mu je noga utrnula. Tek kasnije bol je bivao sve veći. Naročito kad su ga operirali i vadili komadiće gvožđa iz noge. Srećom kost nije bila povriđena, pa mu je rana brzo zaraščivala. U ovakvim mislima oteo mu se ponovo duboki uzdah: "Joj, joj".

- Pa šta ti je? Šta toliko uzdišeš? - upita ga mrzovoljno majka Janja. Na to pitanje dida Pajo se trgne iz misli i lukavo odgovori, pogledavši iz kosa majku:

- Pa žao mi je što sve ove njive prid nama nisu naše, a mi da smo dvadeset godina. -

Ponovo se zamisli: Eto sad njegov unuk Pajo ide u vojsku i to na dvi godine. O Bože, kad će to proći. A oni eto već ostarili. Već gaze osamdesetu. A zdravlje svakim danom sve gore. Bog zna, možda će oni dok se Pajo ne vrati i umriti. I na tu misao ponovo mu se oteo uzdah "Joj, joj".

- "To, to" - doda majka Janja i veselo baci pogled na svoga druga. Dida Pajo se na to prijatno nasmije, izvadi lulu iz usta, ustane i uputi se na bunar da navuče 'ladne vode i napoji krave koje su se vraćale s paše.

*Jakov Kujundžić
Subotica*

Šokice iz Plavne

ANTINO SVINJOKOLJE

-Događaj istinit-imena izmišljena-

Kod starih Bunjevaca odnos između gazde i risara sadržavao je u sebi mnogo pravde. Risar je bio dužan ne samo uraditi ris, nego s proljeća doći u nadnicu kopati kukuruz, pomoći izvući đubre, a s jeseni opet obrati kukuruz. Zimi opet popravljati ogradu, vaditi drva i kositi rit. Tako je risar bio osiguran ne samo s kruhom, nego je u berbi zaradio kukuruz za hranjenika, u nadnici za odijelo i obuću, a zato što je vadio drva i kosio rit imao je ogrjev. Obično je dobijao još motiku-dvije pod krompir i povrće. Za uzvrat gazda je kumovao kod krštenja, ženidbe, a ako se dogodio smrtni slučaj, gazda je snosio toškove ukopa. Ako svugdje nije bilo tako, netko je bio krivac.

I bać Pilip je imao stalne risare. Istina, neki su se i mijenjali, ali Ante je naslijedio svoga oca i još djedu. Stanovao je kod novog groblja. Bio je tih, povučen i malo stidljiv. Svaki je posao svesrdno radio, jedino nije volio kositi rit. Ni sam ne zna zašto. Možda zato što je bila zima ili se na trsku moglo lako posjeći.

Zato se bać nije obradovao kad je stigla poruka da će se sutra ići u rit. Za ovako važan posao bać Pilip je obično skupio jaču snagu, bili su oni koji su dolazili na mobu ili oni koji su, kao risari, bili i dužni. Na ovaj posao išlo se već kad se josag namiri i dobro ruča. Radilo se do rano poslije podne, kad su se morali vratiti na namirivanje i večeru. Dan je kratak, pa se jelo dva puta na dan.

Šišlo je u dol njih desetak radnika. Jedni su toljom i kosirom trsku kosili po glatkom ledu, drugi vezali snopove, treći te snopove izvlačili i mećali u stave, a kasnije i u klupe. Uz glasna nadvikivanja i kojekakve šale i međusobno zadirkivanje posao je tekao brzo, a dan odmicao.

Kad su se manjivali, Ante priđe bać Pilipu i stidljivo mu kaže:

"Gazda Pilipe, ja sutra ne bi' došao na poso."

"A zašto, Ante?"

"Ako da Bog, ja bi' sutra pravio svinjokolje."

"Dobro. Mi ćemo onda ovo sutra završiti i bez tebe", blagonaklono odgovara bać Pilip.

Kad su drugi čuli da će Ante klati svinjče, stanu ga zadirkivati:

"Kako si ti čovik sebičnjak, nećeš ni da se našališ da nas pozoveš na večeru!"

"Čekaj samo, doč' ćemo ti u vašange!"

Ante, kako je bio stidljiv, nije ih se znao otresti, već je samo ponavljao:

"Pa dođite! Pa dođite."

Sutradan bila subota, pa da se posao završi, nisu se manjivali dok sunce već nije bilo na smiraju. Bać Pilip pozove sve radnike na večeru, ali neki nisu zabravili da je kod Ante svinjokolje pa zagrajaše:

"Idemo Anti na svinjokoljsku večeru!"

Bać Pilip ih počme odgovarati i već pomalo ružiti:

"Ta kud ste navalili, tom sirotom čoviku ćete pojest čitavog 'ranjenika!"

Ali oni najgrlatiji su vikali da se mora ići i krenuše. Njih dvojica uhvatiše bać Pilipa ispod ruke govoreći:

"Gazda Pilipe, i vi morate s nama!"

I hoćeš-nećeš, krenuše prečicom Antinoj kući. Kad su stigli, već se počeo vaćati mračak. A kad banuše u avliju onako nogati i krakati, i još brkati kao apos-

toli, Ante i njegova žena i šogor i šogorica, koji su im pomagali, pomisliše: Pa ovi će nam pojesti čitavo svinjče. Ali, da se ne osramoti, ipak ih pozove unutra. Bać Pilipa metnuše u pročelje, a ostali posjedaše koji na klupe, koji na stočice, pa ih je bila puna soba.

Litra rakije nije dobro ni zaokružils po društvu, a već je bila prazna. A kad su navalili na divenicu i krvavicu, sve im je pucalo iza ušiju, kao da tri dana nisu jeli. Vrlo malo se tu divani, samo koji ubaci:

"Na zdravlje, čeljadi!"

"Nikad u životu nisam ovako slatko večero!"

Pa sve jedan drugog gurkaju, podsmjehuju se i nazdravljaju. Balon vina su za čas ispraznili. A kad su pojeli divenicu i krvavicu, navališe na žmare, pa na barenu slaninu, dok nisu pojeli sve osim slanine i šunaka.

Jedini, koji je vrlo malo jeo, bio je bać Pilip. Vidi on neslanu šalu ovoga društva, pa uzima samo po koji zalogaj, a i to mu se čini kao da baca za leđa. Jedva čeka da ustanu i da se krenu. Kad ništa više nije bilo na stolu, počеше se krstiti, ustajati i zahvaljivati Anti:

"Pa onda fala na večeri!"

"Kaži i drugi put", nadoda jedan obješenjak.

Kako su došli, tako naglo i nestadoše, pa se bać Pilip sam i neraspoložen uputi na svoj salaš.

Legao je, ali nije dobro spavao. Mučili su ga neki strašni snovi. U nedjelju ujutro ustane mamuran i spremi se na malu Misu. Kad tamo ko za pakost i evandjelje je govorilo o nekom siromahu, kojem ako uzmeš u zalog ogrtač, moraš do doveče vratiti. Čim se vratio iz crkve, kad ga pred kućom dočeka i žena, kojoj su već rekli šta se sinoć dogodilo, pa i ona osu vatru:

"Sram te bilo! Ti si čovik? Odvest te proždrljivce tom sirotom čoviku, pa pojist čitavog 'ranjenika. Je li ti znaš šta je grijota? Ne bojiš se Boga da će te pokarati?"

Krivac je samo ćutao, ljutito otpuhivao dimove iz lule i nešto smišljao. Zovne derana i strogo mu naredi:

"Idi oma bać Anti i kaži da sam ja kazo da dođe."

Nije prošlo ni po sata, kad evo Ante. Pomalo snuždeno i bojažljivo pozdravi, pa ne smije bliže. Bać Pilip mu kaže:

"Hajd' 'vamo!"

Dovede ga do obora, pokaže mu velik čopor krasnih hranjenika, sve ljepši od ljepšeg i pomalo drščućim glasom progovori:

"Brate Ante, ako možeš i ako oćeš oprosti. Ono što smo mi sinoć kod tebe napravili i grijota je i sramota. Evo, izaberi najvećeg i najlipčeg ranjenika, nek je tvoj i nosi ga!"

Ante se sramežljivo počme nečkati. Bać Pilip će strogo na njega:

"Kako ja kažem, tako mora biti! Evo su kola, tamo u košari su konji. Upreži a ovi, pokaže na muškarce, će ti pomoć natovarit i nosi."

I sam za sebe promrmlja:

"Za taj grij što smo učinili, za pokoru bi tribalo da se sami upregnemo u kola i da odnesemo 'ranjenika."

*Antun Gabrić
Tavankut*

KNJIŽEVNI OGLAS

Svojim čitaocima preporučujemo ove knjige:

Ferdinand Klostermann: TEZE O LAICIMA (1500 din.)

Radovan Grgec: NOVO I STARO (2000 din.)

Jean Guiton: KATOLICIZAM (2000 din.)

Bonnet - Grgec - Vereš: NEOKLERIKALIZAM I PUČKI
KATOLICIZAM (2000 din.)

Radovan Grgec: NADANJA I IŠČEKIVANJA (2500 din.)

Matija Dulić: RASUTO VLAĆE (pjesme)

Mate Talijančić: GOSPODU REŠETKE NE SMETAJU (pjesme)

Mate Talijančić: PRIČE... IZ ŽIVOTA, TUĐINE, ZATVORA
DANICA 1989. hrvatski katolički kalendar

Ante Jakšić: MOLITVE POD ZVIJEZDAMA (pjesme)

Stjepan Džalto: GLADNE I NEMIRNE GODINE

Stjepan Džalto: NARICANJA FRANE MARKANOVA

Tomislav Dorotić: I GOLUBOVI SAMUJU (pjesme)

Ivan Pavić: BIBLIJSKA POVIJEST SPASENJA

UPUTE NAŠIH BISKUPA O ENCIKLICI "HUMANAE VITAE"

Živan Bezić: PASTORALNI RAD (I,II)

Otto Goldmann: IMA LI BIBLIJA PRAVO

Fernand Lelotte: ZA TEBE, MLADIĆU

Josip Buturac: 100 GODINA HKD SV. JERONIMA
(SV. ĆIRILA I METODA)

Josip Buturac - Draganović: POVIJEST CRKVE U HRVATSKOJ

Ivan Alilović: HERCEGOVCI U HRVATSKOJ POEZIJI

Ivan Pavić: RADOSNA VIJEST (za prvopričesnike)

Ivan Pavić: KNJIGA O BOŽJEM NARODU

Ivan Mužić: STJEPAN RADIĆ

Mate Talijančić: ISELJENIKOVA MOLITVA (pjesme)

ZA BLAGDANSKIM STOLOM (antologija pjesama)

IZ HRVATSKE MARIJANSKE LIRIKE (antologija pjesama)

August Đarmati: IZNAD OMEĐENIH KRUGOVA (pjesme)

August Đarmati: SLUTNJE (pjesme)

Mara Švel-Gamiršek: PRIČE ZA SVEU I KAREN

Ton Smerdel: MOJI PSALMI (pjesme)

Petar Grgec: BIJEG U DJETINJSTVO (pjesme)

Narudžbe slati na adresu:

*Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda 41000
ZAGREB, Trg kralja Tomislava 21.*

SUBOTICI

Sa Dunava pozdrav nosim Tebi,
kroz jutarnju maglu svjetionik sjaji,
naokolo polja već su požnjevena,
žito čeka u žitnici
da nam kruh i tijelo
okrjepu podari.

O, zemljo ravna, o, zemljo tamna,
iz ove tvoje najdublje tame
zlatno se klasje zatalasa,
a u širokom krugu tišinu svetu
prene tek pjesma ptice u letu.

O, zemljo Bačko, kolijevko meka,
u odsjaju zore blješti salaš sneni,
na bunaru bačo vodu grabi
da umiven pozdravi dan bijeli.

Subotice, u svečanom ruhu, zdravo!
Na licima Tvojim radost se razlijeva...
tristo ljeta crkvenosti slavi,
obnovljene među Hrvatima,
pokrajina ova,
Biskupija bačka,
nasljednica vjerna
Ćiril-Methodova.

Iz tisuće grla zaorila pjesma:
...Za krst časni bijuć boj...
Bistrom vodom s Bune posvećena,
pred Radosnom Gospom prima zav-
jet svoj.

Iz tisuća srca molitva se digla
prikazujuć Bogu sve vrednote svoje,
i plodove ruku i plodove uma,
za budućnost mladeži se moli.

Zagrmjela zvona s katedrale:
.....Hoćemo Boga za oca svoga.....
i svi ko jedan pod žarkim suncem
prisežu Bogu...sveti je to čas...

A potom na sve ravnice mir se spusti,
i u vrelini dana ni list da zatreperi,
to znamenja svetog su moći.
Subotice mila, naša luči vječna,
taj žar ne trni, blistaj u noći.

17. kolovoza 1986.
JEKA

KAD POĐEM...

Kad pođem u Ništa,
ni mjeseca kriška
neće se naći na stolu
moga poslednjeg časa -
u bolu
da me pogosti
neće se naći.

I ja ću nečujno zaći
da položim umorne kosti
na ležaj od lišća i trava
gdje se spokojno spava
s lepezom zaborava.

(Iz zbirke "U dolu jablan" 1964. 31. str.)

PRILOG MLADIH

Uredili vlč. Andrija Anišić i Ivica Prčić

zkh.org.rs

MOJE DETINJSTVO

*Rodila me je bunjevačka nana
U starom salašu, u sobici biloj,
Ljuljala me u kolivci staroj,
Najmlađa sam bila u kući cij ciloj.*

*Rasla sam tiho sa vočkama mladim,
Umivala se rosom sa trave,
Divila se zelenom žitu,
Gledala laste kako gnijezdo prave.*

*Igrala sam se sa sestrom Tezom
S jednostavnim krpenim lutkama,
U starom čardaku pričale smo često,
Sideći na suhim kuruznim čutkama.*

*Nije bilo struje, ni televizora,
Niti narandže i banana,
Ali su nas čisto i humano
Odgojili roditelji, Bačo i Nana.*

*Subotica, 1983.
Đula Milodanović*

VAZDAN SIDI LIPOTA DIVOJKA (bunjevačka narodna pisma)

(Svaki stih piva se dva puta)

*Vazdan sidi lipota divojka,
Vazdan sidi suncem se inadi:*

*-Sunce žarko, lipša sam od tebe,
I od tebe i od brata tvoga,
Brata tvoga miseca sjajnoga.*

*Bože, ja ti već ne mogu sjati,
Vazdan sidi lipota divojka,
Vazdan sidi sa mnom se inadi:*

*-Sunce žarko, lipša sam od tebe,
I od tebe i od brata tvoga,
Brata tvoga miseca sjajnoga.-*

*-Idi sunce, pa grij sirotice,
Ja ću njojzi ukrasiti lice,*

*Daću njojzi tušta diverova,
Zlu svekrovu, svekra pijanoga,*

*I još uz to, muža rdavoga,
Pa će njojzi potamniti lice.-*

*(Zapisao Bela Gabrić, 1984. god.
po pivanju
Klare Kozma, rođ. Pavliković, iz
Tavankuta)*

BIJELA KRONIKA

Živimo u svijetu u kojem nas svaki dan zapljuskuje more informacija o "crnim" događajima: o nesrećama, krađama, prevarama, ubojstvima, životnim tragedijama. Gotovo svi dnevni listovi imaju i stanicu ovakvih događaja nazvanu "crnom kronikom". Ta "crna kronika" rado se čita. U psihološkom testu inteligencije kao interesantan podatak uzima se odgovor na pitanje: čitate li crnu kroniku u novinama! Upravo zbog takvog stava prema ovim "crnim događajima" ugodno sam se iznenadio i obradovao kad sam prilikom jednog susreta mladih, na kojem je bilo govora i o izdavačkoj djelatnosti i o našim priložima u "Subotičkoj danici" i "Bačkom klasju", otkrio koliko mladi žele da se piše o pozitivnim iskustvima vjere i življenju evanđelja. Mladi, dakle, žele da uvedemo svojevrsnu "bijelu kroniku" u kojoj bi iznosili lijepo doživljaje iz svakodnevnog života koji su protkani evanđeljem. Doista, lijepa, zanimljiva i nadasve korisna inicijativa.

Čovjek je, naime, društveno biće, a kao vjernici smo pozvani živjeti u zajednici, jer Crkva je zajednica vjernika. Nužno smo upućeni jedni na druge u mnogim stvarima. Pozvani smo da jedni drugima pomažemo, da se potičemo na dobrotu i svetost, da zajedno rastemo u vjeri, nadi i ljubavi: pozvani smo da se radujemo s radosnima i plačemo sa zaplakanima... I stoga, moje iskustvo može potaknuti i druge. Moj uspjeh može za druge biti odskočna daska, dokaz da je moguće živjeti po Božjim zapovijedima, da je moguće čitav svoj dan i sav svoj rad protkati evanđeljem, da je moguće biti dobar, usprkos svih poteškoća, kušnji i opasnosti...

U ovom prilogu donosimo par takvih iskustava. Oni koji su ih stavili na papir nisu imali namjeru pjevati sebi hvalospjev, nego upravo posvjedočiti svoju radost što su uspjeli... Željeli su ohrabriti i druge da pokušaju, uspiju i iskuse radost življenja evanđelja u svijetu. Ovo je ujedno poziv svima vama da se javite, da napišete svoje doživljaje i darujete ih drugima!

Ako ovaj Prilog mladih potakne bar nekoga da bude bolji, da se odvaži odlučno ići Isusovim putem, bit će to najbolji plod i najbolji pokazatelj opravdanosti ovog Priloga, ove, da još jednom naglasim, svojevrsne "Bijele kronike".

A. A.

NA PROSTORU IZMEDJU SVJETLA I SJENE

*Skrio si se da odboluješ
svoju čežnju za dušama,
koje su se odijelile od Tebe,
Prezrele Te i ostavile,
al' ne zaboravljaš ni onih
koji pribivaju u sjeni i čekaju....*

*Da, čekaju, da pridu k' Tebi,
da ponesu tmovnu krunu
i pobijede bol...
da ostvare jedinstvo s Tobom
i postignu žudenu blizinu.*

VIA

131

BOŽANSKA AVANTURA MLADIH DJEVOJAKA

Sunce sve smjelije i smjelije baca svoje tople i zlatne zrake do mog prozora. Jutro je već odavno svanulo. Bit će lijep i vruć dan. Skoro je ljeto. Školarci su se već oslobodili đačkih briga, a mi studenti se još mučimo sa ispitima. Prije nego počnem učiti pomolim se Duhu Svetomu i Gospi da mi pomogunu da naučim što više. I tako iz dana u dan.

Sve prolazi, pa i ispiti; hvala Bogu, uspjela sam. Ponekad se zamislim zašto meni Bog i Gospa uvijek pomažu. Jesam li ja to zaslužila?! Nakon razmišljanja u tišini svoje sobe kao da čujem glas: ne uznemiruj se zbog toga. Isus te voli. Budi sretna zbog toga. To me je smirilo i ispunilo radošću i zadovoljstvom. Jednostavno osjećam Božji prst ispred sebe, koji mi pokazuje pravi smjer života.

Bunjevačka nošnja (snimak 15. VIII 1988)

Ljeto je tu. Prijateljica i ja krećemo na odmor. Na more. Pošle smo na more da se odmorimo od svega, ali ne i da promjenimo neke moralne norme kojih se pridržavamo. Svjesni smo da nikakvi izleti u grijeh nisu korisni. Bistro, plavo more i topli sunčani zraci mamili su nas i mi smo cijeli dan bili na plaži. Okruživalo nas je mnoštvo mladih na kupanju, slobodnog ponašanja; u tom su prednjačile djevojke, koje su bile u velikom broju u "toplesu". Gospa mora da je zbog toga veoma žalosna. I dok nas dvije sa svojim "obučenim" društvom uživamo u čarima kupanja i sunčanja, saznajemo i uočavamo da u obilju golotinje na redovnoj, javnoj plaži, postoje i mladi ljudi željni normalnih kupaćih kostima, jednostavnosti i skromnosti.

Nastavljamo svakidašnji život u nadi da će se naša "siromašna" braća i sestre upristojiti. Sjajna, crvena lopta spušta se u more. Sunce je zašlo. Spušta se tama. Čuje se već muzika sa terase. I mi krećemo u izlazak, u šetnju i na ples. Uvijek smo se trudile da budemo i ostanemo to što jesmo. U večernjoj molitvi zahvaljujemo Bogu za protekli dan i molimo za sutrašnji. Molimo za svoje najbliže, za one koje volimo. I tako iz dana u dan. Mogao bi netko reći: ništa posebno, svi su dani isti - ali nama je svaki dan bio novi izazov i prilika za novu božansku avanturu.

Nedjeljom i blagdanom smo posebno slavili Gospodina. Sudjelovale smo na Misi i pričestile se. Bio je to poseban doživljaj.

Pošle smo i na Katehetsku ljetnu školu u Zadar. Tamo smo iskusile osobitu prisutnost Božju. Ne samo na sv. Misi, nego i među ljudima; među braćom svećenicima i časnim sestrama. Toliko su bili požrtvovni, ljubazni, gostoljubivi. Vidjeli smo njihovu požrtvovnost i divili se kako uspiju uvijek na prvo mjesto staviti interes drugih, baš kao da u svakoj osobi prepoznaju i ljube Isusa.

Nakon Katehetske škole krenule smo put Međugorja. Htjeli smo usput posjetiti još jednog patra. Tamo će nas povesti jedan poznanik sa Katehetske škole. No pogrešno smo se dogovorili. A ono što se dalje događalo, to nam je samo Gospa mogla srediti. - Ostale smo same u nepoznatom kraju. Nismo znale što da radimo. Mislile smo da je svemu kraj. No, odlučile smo da ćemo nastaviti put makar i pješice. Neprestano smo zazivali Gospu da nam pomogne. Potpuno smo se Njoj izručile.

Nakon izvjesnog vremena, na nas je naišao upravo onaj pater kojeg smo željele posjetiti. Bilo je to kao u snu. On nas je svojim autom odvezao do Marijanskog svetišta. Slijedila je velika ispovijed. Nakon te ispovijedi, molitvi u klečećem stavu, prvi put u životu osjećala sam se nekako savršeno čistom, ne znam da li smijem reći "blaženom". Oči su mi bile pune suza od ganuća i sreće. Srce je ubrznao kucalo. Bila sam sretna. Zaista, bila sam posve sretna. Zaželjela sam i pomislila da više nikada ne smijem učiniti nikakvo zlo.

I na povratku kući Gospa nas je štitila i pratila. Stigle smo sretno. Stigli smo nakon prekrasne božanske avanture, u sivilu svakodnevnog života i redovitih dužnosti i obaveza, ali svjetlu točku svakom danu davala je moja molitva Gospi. Na ovogodišnjem odmoru bolje sam upoznala svoju nebesku Majku i izabrala je za svoju najbolju prijateljicu, a Ona mi uslišava svaku molitvu. Zato ovaj odmor neću nikada zaboraviti.

Nena

BOŽANSKA AVANTURA MLADIH DJEVOJAKA

Sunce sve smjelije i smjelije baca svoje tople i zlatne zrake do mog prozora. Jutro je već odavno svanulo. Bit će lijep i vruć dan. Skoro je ljeto. Školarci su se već oslobodili đačkih briga, a mi studenti se još mučimo sa ispitima. Prije nego počnem učiti pomolim se Duhu Svetomu i Gospi da mi pomognu da naučim što više. I tako iz dana u dan.

Sve prolazi, pa i ispiti; hvala Bogu, uspjela sam. Ponekad se zamislim zašto meni Bog i Gospa uvijek pomažu. Jesam li ja to zaslužila?! Nakon razmišljanja u tišini svoje sobe kao da čujem glas: ne uznemiruj se zbog toga. Isus te voli. Budi sretna zbog toga. To me je smirilo i ispunilo radošću i zadovoljstvom. Jednostavno osjećam Božji prst ispred sebe, koji mi pokazuje pravi smjer života.

Bunjevačka nošnja (snimak 15. VIII 1988)

Ljeto je tu. Prijateljica i ja krećemo na odmor. Na more. Pošle smo na more da se odmorimo od svega, ali ne i da promjenimo neke moralne norme kojih se pridržavamo. Svjesni smo da nikakvi izleti u grijeh nisu korisni. Bistro, plavo more i topli sunčani zraci mamili su nas i mi smo cijeli dan bili na plaži. Okruživalo nas je mnoštvo mladih na kupanju, slobodnog ponašanja; u tom su prednjačile djevojke, koje su bile u velikom broju u "toplesu". Gospa mora da je zbog toga veoma žalosna. I dok nas dvije sa svojim "obučenim" društvom uživamo u čarima kupanja i sunčanja, saznajemo i uočavamo da u obilju golotinje na redovnoj, javnoj plaži, postoje i mladi ljudi željni normalnih kupaćih kostima, jednostavnosti i skromnosti.

Nastavljamo svakidašnji život u nadi da će se naša "siromašna" braća i sestre upristojiti. Sjajna, crvena lopta spušta se u more. Sunce je zašlo. Spušta se tama. Čuje se već muzika sa terase. I mi krećemo u izlazak, u šetnju i na ples. Uvijek smo se trudile da budemo i ostanemo to što jesmo. U večernjoj molitvi zahvaljujemo Bogu za protekli dan i molimo za sutrašnji. Molimo za svoje najbliže, za one koje volimo. I tako iz dana u dan. Mogao bi netko reći: ništa posebno, svi su dani isti - ali nama je svaki dan bio novi izazov i prilika za novu božansku avanturu.

Nedjeljom i blagdanom smo posebno slavili Gospodina. Sudjelovale smo na Misi i pričestile se. Bio je to poseban doživljaj.

Pošle smo i na Katehetsku ljetnu školu u Zadar. Tamo smo iskusile osobitu prisutnost Božju. Ne samo na sv. Misi, nego i među ljudima; među braćom svećenicima i časnim sestrama. Toliko su bili požrtvovni, ljubazni, gostoljubivi. Vidjeli smo njihovu požrtvovnost i divili se kako uspiju uvijek na prvo mjesto staviti interes drugih, baš kao da u svakoj osobi prepoznaju i ljube Isusa.

Nakon Katehetske škole krenule smo put Međugorja. Htjeli smo usput posjetiti još jednog patra. Tamo će nas povesti jedan poznanik sa Katehetske škole. No pogrešno smo se dogovorili. A ono što se dalje događalo, to nam je samo Gospa mogla srediti. - Ostale smo same u nepoznatom kraju. Nismo znale što da radimo. Mislile smo da je svemu kraj. No, odlučile smo da ćemo nastaviti put makar i pješice. Neprestano smo zazivali Gospu da nam pomogne. Potpuno smo se Njoj izručile.

Nakon izvjesnog vremena, na nas je naišao upravo onaj pater kojeg smo željele posjetiti. Bilo je to kao u snu. On nas je svojim autom odvezao do Marijanskog svetišta. Slijedila je velika ispovijed. Nakon te ispovijedi, molitvi u klečećem stavu, prvi put u životu osjećala sam se nekako savršeno čistom, ne znam da li smijem reći "blaženom". Oči su mi bile pune suza od ganuća i sreće. Srce je ubrzao kucalo. Bila sam sretna. Zaista, bila sam posve sretna. Zaželjela sam i pomislila da više nikada ne smijem učiniti nikakvo zlo.

I na povratku kući Gospa nas je štitila i pratila. Stigle smo sretno. Stigli smo nakon prekrasne božanske avanture, u sivilu svakodnevnog života i redovitih dužnosti i obaveza, ali svjetlu točku svakom danu davala je moja molitva Gospi. Na ovogodišnjem odmoru bolje sam upoznala svoju nebesku Majku i izabrala je za svoju najbolju prijateljicu, a Ona mi uslišava svaku molitvu. Zato ovaj odmor neću nikada zaboraviti.

Nena

PAPA MLADIMA

(Odlomak iz Poruke svim mladima svijeta,
prigodom 3. svjetskog dana mladih - Cvjetnica 1988.)

Dragi moji mladi!

Na kraju drugoga tisućljeća kršćanske ere, u kritičnom trenutku povijesti našega svijeta koji razdiru toliki naši problemi, Marijina godina predstavlja za sve nas naročito dar. U toj se godini Marija javlja pred našim očima u novom svjetlu: kao Majka čije je srce prepuno ljubavi, nježnosti i osjećanosti i kao Učiteljica koja nas predvodi na putu vjere pokazujući nam smjer života. Stoga je Marijina godina, godina kojoj na poseban način slušamo Marijin glas. /.../

Što će nam reći Marija, naša Majka i naša Odgojiteljica? Ima jedna rečenica u Evanđelju kojom se Marija očituje doista kao Učiteljica i Odgojiteljica. To je rečenica koju ona izgovara na svadbi u Kani Galilejskoj. Pošto je rekla svom Sinu: "Nemaju vina", kaže slugama: "Što god vam rekne, učinite!" (Iv 2,5)... To znači: slušajte Isusa, mojega Sina, slijedite njegovu Riječ i imajte pouzdanje u Njega! Naučite reći "da" Gospodinu u svakoj prilici svojega života! To je poticajna poruka koja nam je svima potrebna. /.../

"Što god vam rekne, učinite!" Ta kratka rečenica sadrži čitav plan života Marije Odgojiteljice koji je ona ostvarila kao prva učenica Gospodinova i o kojemu nam danas daje pouku. Taj se plan života oslanja na čvrst i siguran temelj koji se zove Isus Krist. /.../

Svijet u kojem živimo potresaju krize. Jedna od najopasnijih među njima jest gubitak smisla života. Mnogi naši suvremenici izgubili su pravi smisao života. Nadomjestak za to traže u neobuzdanoj potrošačkoj razularenosti, u drogi i u erotizmu. Traže sreću, ali rezultat njihova traženja jest duboka žalost, praznina srca i, nerijetko, očaj.

U toj situaciji, mnogi si mladi postavljaju osnovna pitanja: Kako mogu proživjeti svoj život, a da ga ne izgubim? Na kakvim temeljima da gradim svoj život kako bi on bio zaista sretan život? Što mi je činiti da dam smisao svojem životu? Kako da se ponašam u često kompliciranim prilikama života - u svojoj obitelji, u školi, na sveučilištu, na radu, u krugu svojih prijatelja? Sve su to katkada dramatična pitanja, koja si danas, sigurno, postavljaju mnogi od vas, dragi moji mladi.

Uvjeren sam da svi vi želite graditi svoj život na čvrstim temeljima, koji će biti u stanju odoljeti neizbježnim kušnjama. Želite da izgradite svoj život na čvrstoj stijeni. Pogledajte, dakle, ispred sebe na Mariju, nazaretsku Djevicu, poniznu službenicu Gospodnju, koja vam pokazuje na svojega Sina i koja vam govori: "Što god vam rekne, učinite", to jest: slušajte Isusa, pokoravajte se Isusu i njegovim zapovijedima, imajte pouzdanje u Njega! To je jedini životni program po kojem možete uspjeti u životu i biti sretni. To je također jedini izvor iz kojega možete crpsti najdublji smisao života. /.../

Razmišljajte o životu Marijinu! Razmišljajte o njemu naročito vi djevojke! Za vas Bezgrešna Djevica predstavlja uzvišeni primjer žene svjesne svojega dostojanstva i svojega zvanja. Razmišljajte o Marijinu životu i vi, mladići! Slušajući

riječi što ih je Marija izgovorila u Kani Galilejskoj: "Što god vam rekne, učinite", nastoje od početka graditi svoj život na čvrstu temelju kojemu je ime Isus! Želio bih da vas vaše razmatranje o Marijinoj tajni potakne na nasljedovanje njezina života. Naučite od nje slušati i slijediti Riječ Božju (usp. Iv, 2,5), naučite ostati bliski Gospodinu makar vas to skupo stajalo (usp. Iv, 19,25). Želio bih da vas razmatranje Marijine tajne potakne da molite s pouzdanjem. Nastojte otkriti ljepotu krunice! Neka ona postane vjerni pratilac čitavog vašeg života!

Završavam ovu kratku poruku pozdravljajući srdačno sve mlade svijeta. Znajte da je Papina molitva bliza svakom od vas."

RASTANAK S MLADOŠĆU

*Subota. Veče. Samoća me grli.
U mislima vrijeme neositno teče.
U nepovrat radost tako strasno hrli
otkako mi mladost zadnje
zbogom reče.*

*Nećemo se više u životu sresti,
nikom nije lako rastati se s tobom.
Kad mi sretneš sina na srebrnoj cesti,
ne reci mu hladno kao meni - zbogom.*

*Ne odaj mu tajnu našega rastanka,
ni kako si dugo meni bila vjerna.
Spoznaj svanuća vene efemerna.*

*Subota je. Večer. Samo peć me grije.
Po podu prašina. I žarulja smjerna.
Ništa nije više kao davno prije.*

(Iz zbirke "Njiva patnje" 1968. 81. str.)

ŽIVJETI SVOJU VJERU BEZ OBZIRA NA OKOLNOSTI

Svaki punoljetni i zdrav mladić dužan je služiti vojni rok. Tako sam i ja dospio u vojsku. Svima koji su bili u vojsci dobro je poznato kakva je duhovna atmosfera u takvoj sredini. Psovka se čuje na svakom koraku, a priče o najrazličitijim "ljubavnim avanturama" probijaju uši svaki dan... U takvu sredinu mora se uklopiti i svaki kršćanin...

U sredini u kojoj je zabranjeno javno ispovijedanje svoje vjere, u kojoj ne smiješ ići u crkvu i na sakramente, vjera je svakog kršćanina u opasnosti. Velika je opasnost da se u takvoj atmosferi, u toj masi ravnodušnosti, nezainteresiranosti i sebičnosti izgubiš i utopiš u struju...

Staro je vojničko pravilo "snađi se". Po tom pravilu i ja sam se pokušao snaći i ostati vjeran Kristu, živeći svoju vjeru i u svom svakodnevnom vojničkom životu. Molitva i pouzdanje u Boga davali su mi snage. Otkrio sam da sa mnom žive braća. Oni su u istoj situaciji kao i ja. Oni su moji bližnji. Nalazimo se na istom životnom putu. Odlučio sam promatrati ih. Možda će se naći netko koga nitko ne

prima u društvo ili je zatvoren u sebe zbog problema koje ima. I brzo sam uočio takve osobe.

Bio je sa mnom jedan musliman kojeg su svi izbjegavali i meni je bio pomalo dosadan i antipatičan. Nije mi bilo lako pričati mu. No shvatio sam da je on onaj "maleni" kojeg Isus želi da najviše ljubim. Približio sam se i pokušao prijeći sve ljudske obzire. Nisam činio ništa osobito; nastojao sam ga pažljivo slušati; kad je bio sam približavao sam mu se, sa ljubavlju sam mu ukazivao na pogreške u njegovu govoru itd. Dani su prolazili, a nas dvojica smo se sve više zbližavali. Razgovarali smo o sebi, o ljudima, o Bogu također. Zaključili smo da vjerujemo u jednog Boga... Jednom zgodom zatražio sam od njega škare i ljepljivo. On mi je rekao: "Uzmi samo. Što je moje i tvoje je". Te riječi su me duboko dirnule. On kao da je živio zajedništvo dobara prve kršćanske zajednice. Kada sam odlazio kući rekao mi je: "Hvala ti za sve. Bio si mi brat. Bio si uz mene u lijepim i teškim trenucima. Ti imaš najveće blago u životu: srce puno ljubavi i dobrote". Nastojao sam u njemu vidjeti bližnjeg u potrebi i djelotvorno mu pomoći, a Isus mi je dao da steknem brata. Bio sam zbog toga vrlo sretan i radostan.

Bili su sa mnom također i dva brata iz jednog našeg velikog grada. Prem svima su se odnosili vrlo bahato. Drugi su ih zbog toga izbjegavali. Svima su bili odvratni. I ja sam ih prezirao misleći tko im je kriv kad su takvi. No, nešto mi nije davalo mira. Želio sam s njima porazgovarati. Jednog dana pozvao sam ih u kantu da ih počastim. Bila je to prilika da se bolje upoznamo. I zaista, od tada smo mnogo slobodnog vremena provodili zajedno u razgovoru. Rekli su mi da se osjećaju neugodno zbog toga što ih drugi izbjegavaju i mrze. Oni su navikli tako se ponašati, jer su rasli u takvoj sredini, te nisu ni imali prilike naučiti lijepo se odnositi prema drugima. Jednom prilikom jedan brat je primjetio u mom novčaniku sliku sv. Leopolda. Pitao me je da li sam katolik i čudio se kako sam imao hrabrosti nositi tu sliku sa sobom. Poslije tog događaja puno smo razgovarali o vjeri, o smislu života... U tim razgovorima imao sam prilike govoriti im o ljepoti svog kršćanskog života, o raj, paklu, grijehu... Na kraju, kad smo se rastajali izrazili su želju da ostanemo povezani i da se ponekad sretnemo.

Zahvalan sam i za period svoga života koji sam proveo u vojsci. Radostan sam što mi je Bog dao snage da ga ne zatajim, što mi je dao svoga Duha u trenucima kad su mi postavljali teška pitanja... Shvatio sam - ako svoje brige i nevolje stavimo u Božje ruke, da će se sve dobro svršiti, bez obzira na okolnosti u kojima živimo. Zahvalan sam Bogu i za iskustvo ljubavi prema bližnjima, prema onima koji ne misle kao ja... Ljubiti bližnjega iskreno i djelotvorno, najbolji je način svjedočenja vjere u takvim i sličnim okolnostima.

Stefano

OD ZALJUBLJENOSTI DO LJUBAVI

Zaljubljenost sama ne može biti temelj braka. Nju treba shvatiti samo kao početni kapital, dobiveni "miraz", dar prirode, na kojemu treba graditi, koji treba obogaćivati, koji treba pretvarati u drukčiju ljubav koja može trajati, koja nije prepuštena sama sebi, koja nije više stanje kojem smo predani, nego čin, djelovanje, u kojem smo aktivni i svjesni suradnici.

Duboka mudrost jezika također nam ističe najvažniju razliku između zaljubljenosti i ljubavi u braku. Čovjek se "zaljubljuje", ali "sklapa" ili "stupa" u brak. To znači da je zaljubljenost sudbina koja nas prestiže, a brak je postignuće utemeljeno na odlučnost. Tragično je ako nas ljubav iznevjeri, ali uglavnom je naša krivnja ako ne uspijemo u braku.

Svatko želi uspjeti u braku. Stoga je važno da se gradi na čvrstim temeljima. Zaljubljenost nije dostatna. Traži se čvrsta, istinska ljubav. Koja su obilježja te "prave" ljubavi? Obično se navode ova četiri obilježja:

1. Prava ljubav nije pasivnost, nego aktivnost. To znači da zahtijeva napor i trud. Ljubav je zapravo zadatak. Samo takva aktivna ljubav može biti osnova kvalitetnoga i dugotrajnog bračnog odnosa.

2. Ljubav traži uzajamnost, obostranost. Ljubav nije samo zadatak, ona je zajednički zadatak. U tome smislu ljubav je održavanje sustava u kojem se nalaze njih dvoje. Zgodno argumentira Švarc: Kada muškarac odluči da se oženi, onda brak postaje zadatak koji se mora izvršiti. I sada se pojavljuje nešto potpuno novo: muž i žena osjećaju odgovornost prema braku kao takvom kao da je u svojem procesu brak postao neka nova, superindividualna cjelina koja prisiljava muškarca i ženu da stupe u njegovu službu. Ta prisila jedino je podnošljiva ako njih dvoje dobrovoljno teže njezinu cilju. To je zapravo iskustvo koje podupire i stvara neuništivi karakter bračnog stanja.

3. Pravoj ljubavi ne smeta jedinstvenost i individualnost pojedinog partnera. Ljubav je spajanje različitosti, a ne njezino uništavanje. Zato je uvijek opasno ući u brak makar s potajnom nakanom da se partner mijenja. On će se, naravno, mijenjati sam od sebe pod vodstvom ljubavi, ali to nije intencionalna promjena, nego spontana.

4. Prava se ljubav stalno mijenja. Nije kruta, nego je fleksibilna, svaki dan drukčija, svaki dan nova. Zato je treba stalno njegovati.

Samo takva ljubav može biti jamstvo sređena braka. Tu ljubav među supruzima ne može zamijeniti ni ljubav prema djeci. Dapače, kvalitetna bračna ljubav preduvjet je kvalitetne roditeljske ljubavi.

*(Iz knjige: Mihály Szentmártoni:
SVIJET MLADIH, FTI,
Zagreb 1988., str. 111 - 113.)*

PSIHOPEDAGOŠKI PROBLEMI PREDBRAČNIH ODNOSA

- Seksualnost kao ljudski fenomen -

S obzirom na predbračne spolne odnose, danas postoje dva suprotna stava. S jedne strane stoji *propaganda* za prebračne odnose (makar nesvjesna i možda nenamjerna preko reklama i predlaganja takvih uzora, čija je glavna značajka težnja za natprosječnim seksualnim "ostvarenjima"). Tome nasuprot stoji moralističko osuđivanje i beskompromisna *borba protiv* svake intimnosti prije braka, ne ulazeći dublje u razumijevanje problematike s točke gledišta samih mladih ljudi. Zanimljivo je pritom što se i jedni i drugi pozivaju na "narav" (prirodu). "Seksualno je druženje uvijek naravno" - argumentiraju prvi. "Seksualni su odnosi naravni samo u braku" - suprotstavljaju se drugi. Već ta okolnost, tj. da se dva tako suprotna stava mogu graditi na istim temeljima i dokazivati istim argumentima, dovoljna je opomena da budemo krajnje oprezni s izrazom "narav" i "naravno" ("prirodno"). Tu se opet osjeća ono što smo prije rekli o implicitnim antropologijama: svatko misli na "svoju" narav, tj. kako je shvaća on ili njegova antropologija.

Pritom se zaboravljaju dvije istine o čovjeku. Prvo, da se "naravnim" u biološkome smislu u čovjeka mogu smatrati samo one funkcije koje izmiču kontroli volje: izmjena tvari, rast, promjene tijela, a na području seksualnosti menstruacija i noćne polucije. Drugo, zaboravlja se da čovjekovoj naravi pripada i *razum*. Zar nije čovjekova definicija da je "razumno biće"? Stoga seksualnost ne pripada spomenutoj kategoriji "naravnih stvari" u smislu bioloških datosti, nego onim pojavama koje se mogu, dakle i *moraju*, kontrolirati razumski da bi uistinu bili ljudski čini. Uostalom, i jezik nam to svjedoči kada govorimo o seksualnom ponašanju, a ne o procesu. Seksualnost u čovjeka nešto je što se uči i što je podloženo socijalizaciji, odnosno razumskoj kontroli. Stoga svaki pokušaj da se seksualnost "neutralizira" znači njezinu "denaturalizaciju" i dehumanizaciju.

Seksualnost je temeljna čovjekova funkcija. To znači da se ona može smisleno razumjeti samo iz perspektive cjeline ljudske osobe. Zašto je to važno isticati? Zato što se danas često govori o "seksualnom životu" u smislu kao da seksualnost ima svoj vlastiti, o cjelini ličnosti neovisni život. Kad kažemo "čitava čovjeka", onda mislimo na konkretnog čovjeka koji je odrastao u određenoj kulturi i ima iza sebe određeno iskustvo. Za razumijevanje seksualnosti treba imati pred sobom složenost ljudske osobe.

(Mihály Szentmártoni:
SVIJET MLADIH, FTI,
Zagreb 1988, str. 121-122.)

ŽETVA JE VELIKA A RADNIKA MALO - Kršćanin pred krizom duhovnih zvanja -

Kad je Isus izgovorio riječi: "žetva je velika, a radnika malo", bilo je to sasvim razumljivo. Ta kršćanstvo je bilo tek na početku. On je kao na dlanu vidio čitav svijet. Vidio je ljude kojima treba navijestiti evanđelje. Kojima treba javiti Radosnu vijest da je Mesija došao, da je hodao ovom zemljom čineći dobro, da je umro na križu za spas čovječanstva... I premda je od tada uvijek bilo radnika u njegovu vinogradu, ipak još i danas dvije trećine čovječanstva nije čulo za Krista ili ga nije prihvatilo. Zato i danas trebamo ozbiljno shvatiti Isusove riječi ili, usudio bih se reći, njegovu zapovijed: "Molite Gospodara žetve da pošalje radnika u žetvu svoju".

I upitajmo se što možemo učiniti, u ovom trenutku, da bi kriza zvanja bila manje izrazita, da bi se povećao broj "radnika" u žetvi Gospodnjoj. Možda je dobro to pitanje postaviti upravo sada kada nas je Marijina godina potakla da se aktivno pripremamo za 2000. Isusov rođendan i za početak trećeg tisućljeća kršćanstva.

Da Krist dođe na svijet bila mu je potrebna Marija. Bila mu je potrebna njezina spremnost na suradnju s Božjim planom spasenja. Po Njoj je Krist došao među ljude. On i danas želi doći među ljude po ljudima, po nama, a na osobit način po "radnicima": svećenicima, redovnicima, redovnicama - po misionarima...

BOG TREBA LJUDE

Da ljudi trebaju Boga, da bez njega zapravo ne mogu živjeti, to nam je nekako lakše shvatiti nego onu drugu tvrdnju da Bog treba ljude ili bolje, Bog je htio da mu čovjek bude potreban. Zato kad je odlučio spasiti svijet potražio je čovjekovu suradnju: "U punini vremena odasla Bog Sina svoga, od žene bi rođen..." (usp. Gal 4,4); Bog nas hoće spasiti, ali ne sam - hoće i našu suradnju, hoće da i mi učinimo svoj dio.

Da bi se svijet promijenio, da bi bio bolji, da bi nam budućnost bila ljepša i sretnija čovjek mora surađivati s Bogom. Krist je, naime, učinio svoj dio. Krist je svojom smrću otkupio svijet. Već smo spašeni i još nismo. Da bismo u potpunosti iskusili radost otkupljenja moramo prihvatiti Gospodina. Moramo prihvatiti njegov program života. Krist nam je dao zapovijedi; evanđelisti su zapisali svu njegovu nauku; Duh Sveti je sišao na nas da nas pouči o svemu i da nas uvede u svu istinu i da nam doziva u pamet sve što je Isus govorio, ali i Duh Sveti želi djelovati po čovjeku.

Bog treba čovjeka. Konkretno rečeno, On treba ljude koji će navijestati njegovu Radosnu vijest u zgodno i nezgodno vrijeme i to po svem svijetu. Bog treba ljude koji će dijeliti sakramente, koji će služiti sv. Misu, koji će svjedočiti ljubav prema bližnjemu...

Bog je djelo spasenja povjerio ljudima, t.j. Crkvi i zato Crkva ako želi živjeti i djelovati, treba ljude koji će se u njoj angažirati. Treba ljude koji će biti spremni sav svoj život staviti na raspolaganje Bogu za služenje ljudima. Jednom rječju da bi

Crkva mogla opstati, da bi jedan vjernički narod mogao ustrajati u svojoj vjeri, da žetva koja je obilna ne bi propala - potrebni su misionari, svećenici, redovnici i redovnice - potrebni su ljudi koji će slijediti Krista u svećeničkom ili redovničkom staležu, premda ne treba zanemariti ni "svećeničku" ulogu laika u svijetu.

Tko zna što bi bilo od nas danas da nije bilo svećenika - franjevac koji su došli sa svojim vjernicima u ove naše krajeve prije 300 godina. Tko zna da li bi bilo danas vjere u našem narodu da nije bilo njih koji su našim pradjedovima navješćivali Božju riječ, upućivali ih u tajne evandeoskog života, poučavali ih u vjeri i davali im smjernice za svakodnevni život. Tko zna da li bi naša Subotica danas imala tolike prekrasne Crkve da je naš narod ovamo došao sam, bez svećenika! Mi smo sretni ljudi jer nikada nismo bili bez duhovnih pastira. Nikada nismo bilil bez svećenika... ali, kako je danas i kako će biti sutra?

KRIZA DUHOVNIH ZVANJA U NAŠOJ BISKUPIJI

Moramo, nažalost, ustvrditi da je naš narod i da je naša mjesna Crkva u velikoj krizi duhovnih zvanja. Sjemeništarača imamo svega 10, a bogoslova 15. Sjemeništarača i bogoslova je, dakle, malo, a svećenici umiru. Tko će doći na njihovo mjesto? Tko će ih zamijeniti? Mnoge naše župe su danas prazne, nemaju svećenika. To je ozbiljna stvar i valja se nad njom zamisliti.

Papa Ivan Pavao II. u svojoj poruci za Dan duhovnih zvanja 1986. god. između ostalog piše: "Crkva je beskrajno potrebna svećenika. To je jedna od najvećih potreba. Isus nije htio Crkvu bez svećenika. Ako nema svećenika, nema Isusa u svijetu, nema Njegove euharistije, nema Njegovog oprostjenja. Za svoje vlastito poslanje Crkva je beskrajno potrebna mnoštva drugih duhovnih zvanja. Kršćanski narod, stoga ne može pasivno i indiferentno prihvaćati pad duhovnih zvanja.

Zvanja su budućnost Crkve. Zajednica koja oskudijeva zvanjima osiromašuje svu Crkvu. Naprotiv, zajednica bogata zvanjima je bogatstvo za svu Crkvu".

Bez svećenika nema Isusa u svijetu. Nema ga ni u onim mjestima naše biskupije koje nemaju župnika, jer svećenika je malo.

A UZROCI KRIZE?!

Što je razlog naglom padu duhovnih zvanja u našem narodu i u našoj biskupiji? Nekada je naša biskupija bila rasadište duhovnih zvanja. Naši svećenici išli su i u druge biskupije u ispomoć. A danas ni naše potrebe ne možemo zadovoljiti. Tko je kriv za to? Što je dovelo do toga?

Stara je narodna mudrost: Kad Bog hoće kazniti jedan narod onda mu oduzme dobre svećenike. No, moramo znati: kad Bog "kažnjava" onda je to uvijek zato da nas osvijesti, da nas pozove na obraćenje. Zato je trenutak da u ovoj krizi duhovnih zvanja ispitamo svoju savjest i pokušamo otkriti koliko smo mi krivi za to.

Možda smo se previše udaljili od Boga i izgubili se u traženje ovozemaljske sreće, pa nas Bog preko krize duhovnih zvanja poziva da mu se vratimo. Ne bi li se i na nas mogle primjeniti riječi poruke Crkvi u Efezi iz knjige Otkrivenja, kojoj Bog poručuje: "Znam tvoja djela, tvoj trud i postojanost, postojan si, podnio si za Ime moje i nisi smalaksao; ali imam protiv tebe: prvu si ljubav svoju ostavio. Spomeni se, dakle, odakle si pao, obrati se i čini prva djela" (Otk 2, 2-5).

Nismo li mi ostavili svoju prvu ljubav?! A, Bog je bio prvi ljubav naših pradjedova koji dođoše u ove krajeve. Trenutak je ovo povijesni naše Crkve. Vrijeme je da se obratimo i vratimo svojoj prvoj Ljubavi, i da činimo prva djela - da ljubimo Boga iznad svega i svim srcem i da se vratimo Crkvi.

Nismo li, možda, ostavili i drugu ljubav svojih pradjedova?! Ta druga ljubav njihova bijahu djeca. Oni se nisu plašili djece. Djeca su im bila jedino blago. Razlog krize duhovnih zvanja u našem narodu i u našoj biskupiji je sigurno i užasno smanjen broj djece u našim obiteljima. Koga će Bog pozvati, ako djece nema, ako mladih nema...

Vrijeme je da se vratimo svojoj prvoj i drugoj ljubavi da bi se dogodilo novo proljeće duhovnih zvanja u našoj mjesnoj Crkvi, da bi u našem narodu ponovo procvatila svećenička i redovnička zvanja.

Papa u već navedenoj svojoj poruci kaže još jednu tešku riječ: "Zajednica bez zvanja je poput obitelji bez djece." Ako bi se to dogodilo, zar se ne bojimo da naša zajednica ima premalo ljubavi za Gospodi na i za njegovu Crkvu?! I zato nas Papa potiče da ne smijemo pasivno i indiferentno prihvaćati pad duhovnih zvanja.

KONKRETNE AKCIJE – MOLITI I ŽRTVOVATI SE

Za rješavanje svake krize potrebne su posebne i djelotvorne akcije, pa tako i u krizi duhovnih zvanja. I važno je ne čekati dugo, nego odmah početi konkretna djela.

Molitva je sigurno najbolji početak. Počnimo izvršavati jednu Isusovu zapovijed, koje smo možda malo manje svijesni, a važna je baš kao i sve druge Isusove zapovijedi, jer on reče: "tko prestupi jednu, pa i najmanju zapovijed, najmanji će

biti u kraljevstvu nebeskom" (Mt 5,19). Ta zapovijed glasi: "Molite, dakle, gospodara žetve da pošalje radnika u žetvu svoju" (Mt 9,38). Moliti za duhovna zvanja vrlo je važno. Rekao bih najbitnije. To trebamo činiti svi: i svećenici i redovnice i svi vjernici - mladi i stari i djeca.

Dobro je da to čine osobito stari i bolesni. To naglašava i papa u svojoj Poruci: "Nemoćnici, i svi koji trpe, tjelesno ili duhovno, neka znaju da je njihova molitva, sjedinjena s Kristovim križem, najjača snaga apostolata zvanja".

Svi moramo moliti za duhovna zvanja, činiti pokoru na tu nakanu, prikazivati svoje boli i patnje i vršiti djela milosrđa za nova duhovna zvanja. To će biti sjeme iz kojeg će niknuti novi misionari, novi svećenici, novi redovnici i redovnice. Naše je da učinimo svoj dio. Važno je shvatiti da smo i kao pojedinci i kao župska zajednica odgovorni za duhovna zvanja i da moramo učiniti nešto na tu nakanu, ako ništa drugo, a ono moliti se, prikazivati sv. Mise na tu nakanu i onda sve prepustiti u Božje ruke. "Čovjek teba sijati, ali žetva je u Božjoj ruci. Odgovoran sam za ono što činim, ali Bog određuje što ću postići" (Jeremias Gotthelf).

APOSTOLAT PREDLAGANJA

Još je jedna stvar važna u apostolatu zvanja. Kaže papa: "Od pastoralna molitve i očekivanja treba prijeći k pastoralu predlaganja. To ne vrijedi samo za posvećene osobe i odgovorne za zvanja na svim razinama nego vrijedi i za roditelje...". Papa hoće reći da roditelji slobodno mogu reći svome djetetu: Hoćeš li biti svećenik, hoćeš li biti sestra? - Gospodin hoće nas da bi preko nas stigli njegovi pozivi. Važno je da roditelji žele da njihova djeca izaberu duhovno zvanje. Na jednom susretu roditelja koji iz obitelji imaju nekog u duhovnom staležu kroz razgovor se utvrdilo da je netko u njihovoj obitelji ili oni sami silno želio da im sin ili kćerka izaberu svećenički ili redovnički poziv. Oni su to željeli i molili na tu nakanu i Gospodin ih je uslišio.

Ima li i danas majki i očeva koji žele da ih dijete ostavi i da slijedi Krista u svećeničkom pozivu? Danas su takve želje teže, jer tko će se odreći sina jedinca ili kćerke jedinice da bi ih darovali Bogu?!

PRIMJERI PRIVLAČE

U konkretne akcije sigurno i ne na posljednjem mjestu spada i primjer svećenika, redovnika, redovnice. Ako svećenik nije oduševljen svojim zvanjem, ako redovnica svojim životom ne pokazuje i ne svjedoči kako je lijepo biti Kristova zaručnica, kako je lijepo posvetiti mu se potpuno u čistoći, poslušnosti i siromaštu - tko će ih onda slijediti...

Važno je moliti također da nam svećenici budu sveti, da redovnici i redovnice budu što savršeni, kako bi svojim primjerom bili svjetionik koji će privući mlade da im se pridruže. Molite (a ne ogovarajte) za svoje svećenike da budu sveti, da njihova djela budu u skladu s onim što propovijedaju. Molite za njih da budu vjerni svom pozivu, da ljube svoje zvanje. Pomozite im svojim molitvama i žrtvama da budu posve Kristom zahvaćeni kako bi mogli izvršiti svoje poslanje u svijetu - da se posve istroše za druge. Da pomažu vjernicima njihov osobni rast u vjeri, nadi i

ljubavi, ali i da svojim riječima i djelima privlače Kristu one koji još ne vjeruju ili su se od njega udaljili.

Jedna međimurska poslovice kaže: "Po svećenicima svijet raste, a po svećenicima i pada". Zato je potrebno moliti za svećenike da budu sveti, da bi svijet bio bolji i da bi nam budućnost bila ljepša.

KRIST I DANAS POZIVA MNOGE...

"Bog poziva u svoju službu puno mladih, puno više nego što bismo mi i pomislili", rekao je jednom zgodom naš papa Ivan Pavao II., a naš kardinal Franjo Kuharić u svom razgovoru s mladima kaže: "Među tolikim mladićima i djevojkama Crkve u hrvatskom narodu Bog sigurno ima svojih izabranika koje poziva u duhovno zvanje svećeničkog služenja i redovničkog svjedočenja za Isusa Krista. Oslušajte s pažnjom taj glas! Božji svećenici, sveti redovnici i svete redovnice uvijek su bili Božji blagoslov za Crkvu i narod. Božji su dar. Brojna duhovna zvanja, posve nesebični polazak za Isusom Kristom na tom putu, znak su duhovne plodnosti Crkve" ("Kako je lijep čist naraštaj", Zagreb, 1985., str. 53.).

Bog i danas govori: "Koga da pošaljem" - narodu, da ga vodi, da ga uči, da ga ljubi... No, potrebni su hrabri mladići i djevojke koji će s prorokom Izaijom sprem-

no dogovoriti: "Evo me, pošalji mene" (Iz 6,8). Za takav odgovor potrebno je puno milosti, puno hrabrosti i puno vjere. Malo je takvih odaziva danas. Više je onih koji s mladim Jeremijom prorokom nastoje odbiti poziv govoreći: "Ah, Gospodine, Jahve, gle, ja ne umijem govoriti dijete sam" (Jr 1,6). "Nije to za mene"! - to je glavna ispričnica mladih koji negdje u dubini svoga srca osjete Božji zov, ali nemaju hrabrosti reći svoj "da" i uputiti se u božansku avnaturu duhovnog zvanja.

MOŽDA TEBE BOG ZOVE U SVOJU SLUŽBU

To je već stara fraza "propagatora" duhovnih zvanja, pa ipak svaki bi se mladić i svaka djevojka koji se nalaze na raskrsnici životnih puteva morao upitati: ne zove li, možda, Gospodin baš mene da ga izbližega slijedim u svećeničkom i redovničkom staležu. Svaki bi se mladi vjernik prije definitivne odluke o izboru zvanja morao postaviti i to pitanje, negdje u tišini, u samoći, otvorenim srcem i otvorenog uha, da čuje Božji glas i njegovu poruku što želi od njega, kakav plan ima s njim. Pitanje zvanja je životno pitanje. Biti svećenik ili otac obitelji? Biti redovnica ili supruga i majka?! Na ta pitanja bi svaki mladi vjernik morao odgovoriti potpuno iskreno i s punom odgovornošću i spremnošću da prihvati zvanje koje mu je Bog odredio.

MARIJA - MAJKA DUHOVNIH ZVANJA

svoju krizu i svoju brigu za nova duhovna zvanja povjerimo Mariji. Ona je Majka. Majka svih ljudi i Majka Crkve. Ona je i Majka duhovnih zvanja. Po Papinim riječima Crkva bez duhovnih zvanja je kao obitelj bez djece; Marija Majka Crkve neće dozvoliti da njezina Crkva, da Crkva kojoj je Ona Majka bude bez djece - bez svećenika, bez redovnika i redovnica... Molimo joj se često riječima one divne, nama drage i dirljive pučke pjesme: "Svećenika (redovnika i redovnica) svojoj Crkvi daj, koji će nas Majko voditi u raj"!

Andrija Anišić

NJEGOVA ŽRTVA JE...KRALJU SVIH KRALJEVA

*Križ ostao prav
i sam kao
otac Novog zavjeta
čeka novu žrtvu
ljudske stvarnosti
muka Kristova ponovo
opominje ljude...
Korizma je na svom
pragu vječnosti,*

*a Krist otkupitelj
naše grešnosti...
Živi u pravednosti
i strpljivosti...
Čekam svoju sljedeću
žrtvu u korizmi života
i novog Uskrsa...*

Zoran

MOJA VIZIJA O BUDUĆEM OBITELJSKOM ŽIVOTU

Nalazim se na raskršću života. Polako koračam u dvadesetu godinu života i razmišljam o svojoj budućnosti. Ona je blizu. Svaki dan joj se sve više i više bližim. Trebam se odlučiti kojim ću putem ići. Samo mi je teško. Potreban mi je netko tko će mi pomoći da idem pravim putem, da idem Isusovim putem, putem ljubavi. Imam drage roditelje, koji me od malena uče živjeti kršćanski. Oni mi pružaju odgoj i vaspitanje kako bi jednog dana to isto mogla činiti i ja. Kako bih i ja mogla prenositi vjeru i ljubav na svoju djecu.

Nalazim se u najljepšoj mladosti i sada moram pošteno, dostojanstveno proživjeti ove godine i ovo doba. Osjećam potrebu za nekom osobom. Želim imati nekoga kraj sebe. Ne želim živjeti sama. Voljela bih da sretnem mladića koji je u prvom redu kršćanin i to pravi, ne samo na riječima nego i na djelu; kršćanin s kojim ću moći živjeti cijeli život sretno i zajedno, s kojim ću moći odgajati djecu kršćanski i svaki dan Bogu zahvaljivati za sve... Željela bih imati čovjeka koji će me razumjeti i kojemu bih mogla reći sve; čovjeka koji bi me iskreno ljubio. Željela bih pronaći nekoga koji se s ljubavlju ne igra, koji će cijeliti moje srce, moju dušu, a ne samo tijelo; nekoga tko će obogaćivati moj život i koji me neće ostaviti osiromašenu i upropaštenu. I ja bih željela u njegov život unositi radost i vedrinu...

Vjerujem da će mi Bog pomoći. Ljepota, bogatstvo... za mene nisu interesantni. Želim živjeti obiteljskim životom. Obitelj je cvijet koji je niknuo na izvoru božanske ljubavi. "Ima li išta sretnije od braka kad se nađu dva srca podjednaka?!"

Koga izabrati za svog bračnog druga? Roditelji često znaju djeci govoriti ovaj ili onaj je za tebe - to ti je životna šansa. Ne treba uvijek slušati roditelje. Zašto da se udam za onoga koga ne volim. Udat ću se za onoga mladića koji me bude iskreno volio i kojem ja uzvratim ljubav.

Veoma mi je važno da izaberem osobu s kojom ću moći zajedno živjeti i svoju vjeru.

Jedno od pitanja koje mi se nameće i o čemu razmišljam jeste i pitanje o broju djece u obitelji. Nisam za jedno ili dvoje djece. Voljela bih imati mnogo djece - najmanje četvero, može i više, ako to bude Božja volja - samo da nam Gospodin da

snage da ih možemo lijepo i pristojno odgojiti i da im možemo osigurati svagdanji kruh. Nas u obitelji ima četvero djece i nikada mi, hvala Bogu, nije ništa nedostajalo. Roditelji žive i rade za nas i iskazuju nam ljubav u svemu. Takvu ljubav bih željela i ja jednog dana iskazivati svojoj djeci i svom mužu. Raditi za njih i žrtvovati se, kao što čine moji roditelji za nas.

Nijedan život nije lagan. Svaki put je posut i trnjem, ali tu je Bog koji će nam pomoći da se dignemo i nastavimo dalje. Dobro je moliti se i Majci Božjoj i sv. Josipu da nas vode pravim putem.

Voljela bih sa svojim mužem živjeti u slozi - da negujemo istu ljubav, da budemo jednodušni, ponizni da imamo isto mišljenje, da znamo jedno drugom reći "Hvala" i "Oprosti". Da se ljubimo uvijek pravom ljubavlju, a ona je prema sv. Pavlu strpljiva, dobrotiva, to je ljubav koja ne zavidi, ne hvasta se, ne oholi se, nije nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, prava ljubav prašta zlo, ne raduje se nepravdi, a raduje se istini - sve ispričava, sve vjeruje, svemu se nada..." Takvu ljubav želim i molim za moj budući bračni i obiteljski život.

Anda

NAŠI MLADI NA MEĐUNARODNOM OBITELJSKOM SIMPOZIJUMU

Ovoga ljeta, točnije od 31.VIII. - 4.IX. 1988. godine održan je u Splitu međunarodni simpozij na temu: "LJUBAV - ŽIVOT - OBITELJ". Na ovom simpoziju sa pročelnikom Vijeća za apostolat obitelji Subotičke biskupije, vlč. Belom Stantićem, sudjelovali su i predstavnici iz naše biskupije, među kojima je bilo i nekoliko mladih vjernika.

Simpozij je održan povodom 20. godišnjice objavljivanja papinske enciklike "Humanae vitae".

Svrha simpozija bila je da se osobe zainteresirane za ovu temu susretnu, čuju predavače-stručnjake, razgovaraju, razmišljaju i tako se osposobe za uspješniji apostolat među obiteljima, ali također i za unapređenje i usavršavanje vlastitog obiteljskog života.

Od mnogobrojnih predavača bili su prisutni: Dr Paul Marx, predsjednik Human Life International iz Washingtona, Dr Wanda Poltawska, profesor na Papinskom obiteljskom institutu u Rimu, Rosemary i dr Eugene Daimond, bračni par iz Chicaga...

Predavanja su bila veoma bogata sadržajem, popraćena raznim vrijednim iskustvima iz obiteljskog apostolata. Govorilo se o svetosti braka, vrijednosti predbračne čistoće, o brizi za nerođenu djecu, "Ginekolog u službi života i obitelji" i dr.

Dr Paul Marx je na temu "Pregled rada za obitelji u svijetu" između ostalog rekao: "Očito je za one koji razmišljaju da je papa Pavao VI. bio u pravu kad nam

je dao 'Humanae Vitae'. Ne može se štititi život, ako se ne poštuje izvor života - seksualnost, koja je Božji dar. Evropa danas izumire zbog kontracepcije. Trebamo poštivati Božje i prirodne zakone. Papa je bio prorok kada je rekao da će kontracepcija spriječiti mlade da žive u čistoći... Zapad umire. Veliki broj rastava, učestalost samoubojstava i druga zla imaju nesagledive posljedice. Nikad nije bilo tako očito, kao danas da je Crkva u pravu... Budućnost nije sjajna, ali nas Bog ne ostavlja. Svako doba ima svoje krize - trebamo posvetiti pažnju naučavanju Crkve, pogotovo njenom moralnom naučavanju o seksualnosti...".

Za nas mlade sudjelovanje na ovom simpoziju bilo je vrlo korisno. Simpozij nam je otvorio mnoge poglede na život u braku i u obitelji, na koji se i mi pripremamo. Shvatili smo kako je važno u svemu slijediti nauku Crkve, jer će nam ona osigurati pravu sreću. Zato kao zaključak ovom izvještaju navodim riječi iz enciklike "Humanae Vitae": "... čovjek, naime, ne može naći istinsku sreću - za kojom teži svim svojim bićem - osim poštujući zakone što ih je Bog upisao u njegovu narav, i koje on mudro i s ljubavlju mora opsluživati...".

Jelena

SVIJET ILI JA?

Danas kada nas poput sjene prati nepoštenje, nepravda, neiskrenost, licemjerje, nemoral, glad, rat, smrt... Danas, kada nam samo vrlo rijetko radosnica zasvjetluca u oku, svi sanjamo o nečem boljem čistijem, ljepšem, DRUGAČIJEM. Htjeli bi smo promijeniti svijeti, promijeniti sve oko sebe. A da li smo svjesni da se svijet sastoji od naših malih svjetova - od mene, tebe, od svih nas - od naše dobrote i pakosti...?!

Evo nekoliko razmišljanja mladih ateista:

- Na pitanje: Da li ste zadovoljni sa svijetom u kome živite, odgovor je bio jednoglasan: Nismo!

- Da li želite mijenjati svijet?

- Da, svakako bi ga trebalo promijeniti.

- Da li ste zadovoljni sami sobom?

- Da, zadovoljna sam.

- Da, osim u nekim sitnicama.

- Jesam i nisam.

- Da li su drugi zadovoljni sa vama

- Ne, nisu.

- Oni koji me dobro poznaju jesu, a za ostale ne marim.

- Nisam o tom razmišljao.

- Želite li se mijenjati?

- Da, mislim da bih se trebao mijenjati.
- Samo sitnice.
- Ne želim se promijeniti u potpunosti, ali trebalo bi nešto promijeniti.
- Znači, niste zadovoljni sa svijetom. Želite ga promijeniti. Želite pomalo promijeniti i sebe, a da li vaše mijenjanje može prouzročiti mijenjanje svijeta?
- NE.
- Ima li onda smisla mijenjati se?
- Ne znam.
- Pa, možda ima za moju bližnu okolicu.
- Ima, jer ću ja biti zadovoljna sama sobom.

Upitala sam i mlade vjernike što oni o tome misle i evo, sažeto, njihovih odgovora:

Svijet u kojem živimo sigurno nije onakav kaka bi smo željeli. Želimo ga promijeniti. Nismo zadovoljni ni sa sobom. Želimo se mijenjati, jer naša promjena MOŽE uticati na mijenjanje svijeta. Ako svatko od nas promijeni sebe na bolje, to će sigurno utjecati i na promjenu okoline.

I taj krug "promijenjih" bi se širio, bivao sve veći i veći. I kad bi se samo svi kršćani (njih, recimo, otprilike 2 milijarde) promijenili i postali bolji, već bi smo imali novi i ljepši svijet.

Upitajmo se jesmo li sposobni promijeniti sebe i uticati na promjenu drugih, ili nas netko mora mijenjati. Budemo li ljubili, promijenit ćemo sebe i svijet, jer "Omnia vincit amor" (Ljubav pobjeđuje sve).

Školjka

DAN MLADIH U PETROVARADIN

Za rekreativni dio susreta mladih u Petrovaradinu mladi su dobili zadaću da napišu sastave na određenu temu, da komponiraju pjesme ili napišu poeziju. Prilozi mladih izvedeni su ili pročitani u rekreativnom dijelu programa, a specijalni žiri nagradio je najbolje. Ovdje donosimo jedan mali sastav i dvije pjesme koje su nagrađene.

MARIJA MAJKA BOŽJA

Marija je bila majka kao i sve ostale majke. Iz nje je zračila materinska ljubav, koju svaka majka pruža svom djetetu. No, ona je i majka našega Otkupitelja, koji je podlegao mučenju zbog naših grijeha. Svaka majka žrtvuje se za svoje dijete. I Marija se žrtvovala za Isusa, kad ga je tražila noć i dan, ali i u mnogim drugim prilikama...

Marija je bila snalažljiva, mudra, brinula je o svemu, a sada se brine i o nama. Vidimo to i osjećamo na svakom koraku. Marija brine o nama kao o svojoj djeci, zato se i ukazuje u Lurdu, Fatimi... Poručuje ljudima (i nama mladima) da molimo kronicu, osobito za obraćenje grešnika. Međutim, ljudi ju ne slušaju i ne osjećaju da ih to vodi u propast. Rade ono što im je volja, a to je često protiv Boga.

Molino i mi da se svijet vrati Bogu i da počne živjeti u ljubavi - bez mržnje i grijeha, tada će nam svima biti ljepše. Molimo kronicu, osobito u ovoj Marijinoj godini!

Katarina P., Selenča

TEKU RIJEČI

*(Tekst: Zoran
Melodija: Silvana)*

*Teku riječi u nedjelji
i mjesecu ili vijeku.
Gospodin je snaga vječna,
život teče na vrh sreće.*

*Neka riječi plove vječno,
neka život bude Krist
za sav život koji živim
i za ljubav, bit ću čist (ref.)*

*Slušaj Majko naše pjesme,
koje pjevamo sada Tebi.
Najljepša si Majka naša,
živi s nama vječno tu.*

*Ljubav vječna, blago to je,
jer je Krist naš s nama tu.
On nas vodi putem pravim,
pazi na nas, čuva nas.*

ŠTO GOD VAM REKNE, UČINITE!

*U Kani Galilejskoj
vino iz vode stvori
naš Spasitelj Isus
što uvijek istinu govori.*

*Marija, Djeva mila,
slugama poniznim reče:
"Što god vam rekne, učinite",
da vas savjest poslije ne peče.*

*Slušali i vidjeli sve to
Isusovi učenici, pa rekli:
"Učitelj sve vas voli
i pomaže ljudima u nevolji".*

*Vino što posta iz vode,
veselo piju svati,
ali kako ono nastaje,
nitko ne može da shvati
"Što god vam rekne..."
Eto, na svadbi u Kani
učini Isus čudo prvo,
te u našim srcima
zasadi Božje ljubavi drvo.*

Snežana L., Sombor

AKTIVNOSTI MLADIH VJERNIKA U ŠK.GOD. 1987/88.

U toku protekle školske godine mladi vjernici bili su aktivni. Jedna od aktivnosti bila je i duhovna obnova mladih u župi Isusova Uskrsnuća u Subotici. Duhovna obnova je trajala od 28 - 30. siječnja. Okupio se lijepi broj mladih. Tema obnove bila je: Mladi pred tajnom života. Voditelji duhovne obnove bili su s. Tazicija Tunjić, vlč. Andrija Anišić i Željka Živković iz Zagreba.

Poslije nešto više od mjesec dana, 6. ožujka 1988. godine održan je Križni put na subotičkoj kalvariji kojeg su predvodili mladi vjernici iz Subotice i okolice. Okupilo se preko 100 mladih. Svaka župa je imala zadaću sastaviti razmatranje o određenoj postaji i predmoliti je. Osjećalo se da mladi žive svoju vjeru i da je i na ovaj način svjedoče. Budući da smo bili u Marijinoj godini Križni put je odisao marijanskim duhom. Predvoditelj i organizator ovog križnog puta bio je vlč. Ivica Prčić, župnik iz Male Bosne. Pjevanje je predvodila s. Bernardica Đukić.

Uoči Cvjetnice, 26. ožujka 1988. godine održano je Bdijenje mladih u sjemeništu "Paulinum". Okupili su se mladi vjernici - Hrvati i Mađari - iz Subotice i okolice da se ujedine sa sv.Ocem, koji je iste večeri bio s mladima u Rimu. Tema je bila marijanska, prema njezinim riječima iz Kane Galilejske: "Što god vam rekne, učinite!". Prvi dio našeg Bdijenja započeli smo čitanjem izvještaja o svadbi u Kani, nakon kratke šutnje i pjesme, poslušali smo Gospin hvalospjev "Veliča". U drugom dijelu razmišljali smo o Crkvi koja sluša na temelju pobudnice Pavla VI. "Marialis cultus" - Djevica koja sluša. Treći dio bio je molitveni u kojem je bilo puno lijepih, spontanih molitvenih zaziva. U četvrtom dijelu bdijenja nakon evanđelja i kratke homilije, biskup Matija Zvekanović, podijelio je svim prisutnim mladima maslinove grančice. Razišli smo se u miru, sretni zbog ovog susreta i pripravnici za Veliki tjedan, u iščekivanju uskrsnog jutra.

Već lijepi niz godina održava se i "Dan mladih". Ove godine održali smo ga u Petrovaradinu 2. svibnja. Na ovaj susret sabrali su se mladi vjernici iz Sombora, Sonte, Vajske, Bača, Selenče, Žednika, Male Bosne, Đurđina, Subotice i Novog Sada. Okupili smo se u samostanu palotinaca u Petrovaradinu. Na temu susreta "Što god vam rekne učinite" održao je predavanje o. Jakov Mamić, provincijal karmelićana iz Zagreba. U radu po grupama razgovarali smo na teme papine enciklike "Otkupiteljeva Majka". Nakon plenuma hodočastili smo u svetište Majke Božje - Gospe Sniježne u Tekijama, gdje smo svoj susret završili svečanom Euharistijom koju je predvodio novosadski dekan preč. Blaško Dekanj. Rastali smo se s pozdravom: Do iduće godine - kada ćemo se opet sresti da kroz molitvu, pjesmu i razmišljanje zajednički proslavimo Boga.

Pored ovih aktivnosti mladi se redovito, jednom mjesečno okupljaju na svoju tribinu. Tribina se održavala u Harambašićevoj ulici broj 7, u prostorijama župe sv.Terezije. Neke od tema bile su: "Sida - kuga XX. vijeka" (o.Valentin Pozaić, Zagreb); "Moje "da" ili "ne" Bogu" (o.Tonči Trstenjak, Zagreb); "Mladi i sakramenti" (Aldo Starić, Zagreb)... O svim tribinama smo opširnije izvješćivali u Bačkom klasju. Tribina je nastavila svoj rad i ove godine u novom ambijentu - u sjemeništu "Paulinum".

Emilija

VEDRA STRANA KLASOVA

Na satu povijesti.

Nastavnik pita, učenik odgovara:

- Kako se zvao otac kralja Henrika IV.?
- Mislim da je bio Henrik III.!-
- Kako se zvao njegov otac?
- Bit će Henrik II.!
- Dobro, a kako se zvao njegov otac?
- Valjda Henrik I.!
- A reci mi kako se zvao njegov otac?
- Henrik nulti! - izlaze učenik nakon malo razmišljanja.
- Evo tebi nula iz povijesti - zaključio profesor ovaj dijalog.

Predizborna kampanja u Engleskoj.

Kandidat za gradonačelnika govori na trgu: "Prijašnja gradska uprava obećala vam je mnoge stvari, a nije ispunila nijednu. Mi vam, naprotiv, ne obećavamo ništa i garantiram da ćemo to ispuniti.

U trafici

Prodavač je dosta nagluh, pa kupac glasno traži dvije poštanske marke od 200 dinara.

Što vičete? - uvrijeđeno će prodavač - Nisam valjda gluha. Dakle, s filterom ili bez filtera.

- Susjede hoćete li mi večeras posuditi svoj stereo-uređaj?
- Vrlo, rado! A namjeravate nešto slaviti?
- Nije mi do slavlja. Želio bih se samo naspavati!

IZVAĐENO IZ PRAŠINE

Odnio križ sa oltara

Gospodin župnik se baš vratio iz grada i sio da svrši brevijar. Neko pokuca na vratima.

- Slobodno.

U sobu uđe jedan čovjek, visok i plećat sa dugim opuštenim crnim brčinama.

- Hvaljen Isus, gospodine, pozdravi župnika izuvajući velike papuče da uđe.

- Na vjeke hvaljen, Mato sine.

- Znate li, gospodine, zašto sam ja došao? - odpoče čovjek.

- Pa ti ćeš kazati.

- Ja bih se gospodine, želio ispovjediti.

- Ispovjediti, začudi se malo čestiti starac. Mato je bio stara lola i veliki šaljivdžija i baš se nije gurao često u crkvu. Od kud to da se sad najedanput hoće ispovjediti, pa još u ovo vrijeme?

- Zna, ja imam jedan vrlo veliki grijeh. Ne smijem vam ni kazati. Ja sam prije 20 godina odnio jedan križ sa oltara i sad puno griješim radi njega.

Župniku se naježi sijeda kosa na glavi. Strašno svetogrđe! Ukrasti križ sa oltara, svetu stvar sa najsvetijeg mjesta. Nije mogao vjerovati svojim ušima da u njegovoj župi postoje ovaki okorjeli grešnici.

- E, Mato sinko, je li taj križ u životu.

- Jeste, gospodine, na žalost, ali bi bolje bilo, da ga nema. Valjda bi mi svanulo.

- Ništa, Mato, sve će to Gospodin urediti. Idi, pa donesi taj križ ovamo, ispovjedi se i pokaj, paće Bog oprostiti. Dobar je i milosrdan Bog.

Mati se lice zasjalo, a ispod debelih brčina pojavi mu se radostan smiješak kao da mu je veliki teret pao sa srca.

- Odmah ću doći.

Župnik nije mogao da se smiri. Dirnula ga je pokvarenost ovog njegovog župljanina i smišljao je kako će stvar urediti i kako će pokoru dati ovom kradljivcu.

Ljetno je sunce upravo žarilo kroz prozor, a u sobi se osjećala zagušljiva znajna sparina.

- Nešto ga dugo nema, govorio je župnik u sebi. Možda mu je sramota ili se boji?

Crkveni sat je izbijao dvanaest. Ulice kao da su oživjele. Na sve strane svijet se žuri na ručak. Župnik je čuo, kako se otvaraju vrata od dvorišta, a zatim škripanje točka od nečijeg tragača ili kolica. Malo poslije neko pokuca na vrata i Mato opet smiješeći se povika:

- Gospodine, donio sam ga.

- Župnik se naljuti radi neozbiljnosti ovog pokornika, koji mjesto da se skrušeno kaje, on se ceri kao pečen lisac.

- Unesi ga unutra, Mato sinko.

- Ovaj gospodine, malo je nezgodno, da ga unosim ovamo a i težak je, nego molim vas izađite vi napolje.

Već od same radoznalosti župnik se digne, da vidi to čudo Božje.

A imao je šta i da vidi. Na jednom tragaču na podnevnom suncu ležala je Matina žena Roza, pijana kao zemlja. Marama joj bila svučena do pola glave, prosijeda raščupana, oči nabule i krvave, a iz usta joj tekle duge bale, oko kojih se kupilo jato muha. Nos i obrazi su joj se crvenili kao paradička, odijelo i ruke prljave, kao da se je još lani umivala. Na nekoliko koraka je zaudaralo iz nje vino, kao iz pokvarenog bureta...

- Evo gospodine, ovaj križ sam ja odnio sa oltara prije 20 godina.

- Uzmi ga, Mato sine, i nosi natrag, te vuči dvoje Božje, odgovori dobri župnik krsteći se od čuda, da se i jedna žena može dati u ovako đubre

MISTER JOHN

(Ova pripovijetka je preuzeta iz kalendara "Subotička danica" (god. 57) 1940, str. 105-107).

ZBORNIK

"SUBOTIČKE

DANICE"

1988

zkvkh.org.rs

ANTUNOVIĆEV KNJIŽEVNI RAD

Danas ćemo prikazati i vrednovati djelovanje biskupa Ivana Antunovića na literarnom području. Gotovo svi poznavaoци Antunovićevoga djela bez ikakvog krzmanja priznaju da biskup I. Antunović nije literata po nadahnuću, nego po svojoj vjerničkoj i rodoljubnoj svijesti. U svim svojim spisima I. Antunović neprestalno ponavlja misao: da njega na pisanje goni njegova ljubav prema Bogu. A iz te ljubavi proizlazi ljubav prema narodu komu želi služiti prosvjećivanjem uz pomoć vjerskih istina, koje donosi u svojim djelima, da ga vodi k istinskoj slobodi i pravu pojedinaca.

Spomenuta misao se najčešće pojavljuje u knjizi: "Poučne iskrice", u kojoj na svakom koraku i u svakom trenutku - opisujući svoje putovanje po Italiji - misli na svoj narod uspoređujući ga s onim što susreće: počevši od poljodjelstva, gradnje kuća, obiteljskih običaja, društvenih navika - pa sve do najobičnijeg čišćenja ulice... On sve to opaža i vrednuje da bi to svoje iskustvo mogao prenijeti svojem narodu i poslužiti mu u obliku pouke.

U zaključku navedene knjige nailazimo na slijedeće riječi: "Da čovjek samo u putovanju ugodnost traži izdovoljio bi se brzo i povratio kući. No, dokle si putnici pretpostavljaju onaj cilj, da što dobra rašire, - a što je u njihovu narodu trulo i nevaljano, to u narodu istriebe, evo i mene iskrenom rieči u priproste dvore tvoje, mili rode moj" (str. 272).

Iz ove prve misli, slijedi drugo životno načelo biskupa I. Antunovića, koje je nadahnuto izvornom Kristovom misli, da se čovjek oslobađa snagom Riječi i snagom milosnih sredstava koja nam je Isus ostavio. Tu je Antunović na izvornoj ćirilometodskoj tradiciji, koja je temelje slobode i ravnopravnosti svakoga čovjeka, pa i svakoga kršćanina, vidjela u naviještanju Evandjelja, poštujući jezik i kulturnu baštinu svakog pojedinog naroda. Tako kroz proces inkulturacije svaki narod stasa u svijesti i slobodi, sposobna za suživot sa svakim čovjekom, kulturom u društvom. Iako je to izvorno evanđeosko naviještanje, upravo je to bilo ono što je Antunovića i cijeli ćirilometodski pokret činilo, da je ondašnjim vlastodršćima, bio nepoćudan.

Ovu svoju misao Ivan Antunović nigdje nije tako plastićno izrazio ka o u knjizi: "Poućne iskrice", gdje ćitamo: "Ako želite postati poćašćenim narodom, a vi oblubite slobodu: Jer narod bez slobode gomila je slogah služeći svakomu jednako, bio on ma tko! Želite li pak ono, o Slaveni, biti slobodni, a ono si pamet i srce oplemenjuje! Sloboda je svojstvo, kojim se ćovjek lući od svakog drugog stvora... Vjera i nauka ćini ćovjeka slobodnim: Bezvjernost i neukost zasušnjuju ćovjeka! Vjera ima užitje svetoćtajstva - te da prijeću u mozak i krv, treba nauka kršćanskoga. I dok ovaj Kristov nauk neprelijete u živce života svoga, imat ćete, o rodi moji, obredna bogošćovlja, nu žive djelujuće vjere nikada! Nauka je u crkvi, u ućioni. Ova majka i kćerka treba da složno glade ćovieka. Treba da ga ćiste, ćešljaju, umivaju; pamet mu obraženošću, kano cviećem bašću, kite; a prosvjeta srce razbistri kano vrelo bujno. Iz pameti i iz srca izviru sva ćuvstva, koja ćovjeka ublaćavaju, kao ćlana obitelji, obćine i drćzave. Crkva je dakle, i ućiona odgojiteljića slobodnih ljudih po duhu današnjega doba. One diele pravo bližnjemu našemu, koji neće zadovoljan ništa stvarati proti zakonu, nu ni to trpiti, da se njim postupa protuzakonito. Zakon su one niti, po kojih se osniva sloboda za domaćina i graćanina. Graćani seljaci, ja rekoć svoju! Bog vam, a duša vam!" (Poućne iskrice", str. 274).

Po tim vidom ćemo moći razumjeti, da i ova književna večer, koja nam želi približiti taj dio životnoga djela Ivana Antunovića, kojega bi smo mogli nazvati književnim, ima i za nas, sada i ovdje, silno veliku i značajnu poruku, bez obzira, što bi stručna kritika mogla staviti stanovite primjedbe, da ta djela nisu pisana po svim pravilima pojedinih književnih vrsta. Velim, on je sam toga bio svjestan i sam je to nebrojeno puta napisao u svojim djelima. No, baš ta proživljena ljubav prema svome narodu, da mu posluži, daje tim njegovim putopisima, i pripovjestima, neizrecivu vrijednost, jer bit svakoga djela, pa i književnoga, jest upravo ljubav, koja ga nadahnjuje i oduševljava. A to je upravo ono čega nama danas najviše manjka, i zato nam ova književna večer dolazi, kao "prilika" da se probudimo i da nastavimo Antunovićevim putem, kako bi se Antunovićev spomen i za sto godina mogao slaviti u ovom vjerničkom hrvatsko-bunjevačko-šokačkom puku i da bi nam ovaj jubilej bio "početkom boljega svijeta!"

(Uvodno predavanje na književnoj večeri u subotičkom sjemeništu "Paulinum"-u, 14. VIII. 1988.)

LIK

Dužijanica u Subotici, 15. VIII 1988 – Bandaš i bandašica

TRI STOLJEĆA POVIJESTI SUBOTIČKIH FRANJEVACA

U povodu 300. obljetnice selidbe veće skupine hrvatskog žiteljstva iz starog zavičaja u Bačku pod vodstvom franjevacu treba makar veoma sažeto upozoriti na povijest redovnika u Subotici, središnjem i najbrojnijem naselju bunjevačko-šokačkih Hrvata. U radu se najprije spominje arhivska građa, ljetopisne knjige,¹ zatim slijedi prikaz podataka o djelatnosti franjevacu na subotičkom području.² Pregled povijesti izgradnje samostana i crkve tijekom tri minula stoljeća zabilježen je u trećem dijelu,³ dok su misli o povijesnim podacima u zadnjem poglavlju.⁴ U zaglavku su istaknute međašne misli o trostoljetnoj povijesti subotičkih franjevacu, zatim slijedi popis najznačajnije literature.

1. Tri stoljeća povijesti grada, naroda i ustanove teško se mogu omeđiti brojem ispisanih stranica ili vremenskim razmakom trajanja predavanja. Život je u pro- hujala tri stoljeća bio krcat zbivanjima, velikim društvenim gibanjima, lomovima i preinakama, preobilat brojnim nedaćama i pogibeljima, rijedak malim radostima i zanosima. Tragika pak panonskog razmeđa, na kojem su nam davni djedovi podigli nova ognjišta, ne dopušta kombinatoriku prepričavanja, nego upućuje na ozbiljnost vrela i građe zabilježene i sačuvane, samo ponekad uobličene u deseteračke narodne pjesme. U pismohrani subotičkog franjevačkog samostana zabilježena je i sačuvana nezaobilazna građa o životu našega naroda, arhivska građa izrađena brojnim i neznanim rukama vještih i manje vještih pisara, učenih redovnika i uglednih potpisnika. Samostan je subotičkih franjevacu bio središte duhovnoga, crkvenog i vjerskog života, začetnik pismenosti širih pučanskih skupina i učilište budućih franjevacu. Prihvaćam, naime, mišljenje objelodanjeno nedavno:

*"Istorija današnje Subotice bila je uvek veoma tesno povezana sa kompleksom zgrada koji sada čine franjevačka crkva i franjevački samostan."*¹

Unatoč naslovu ovoga rada moram upozoriti, da osim ljetopisnih knjiga sačuvanih u franjevačkom samostanu bogatu arhivsku građu o odnošajima samostanske zajednice i gradskog magistrata čuva mjesni *Povijesni arhiv* (Istorijski arhiv Subotica). Arhivska se, dakle, građa o povijesti subotičkih franjevacu može razlučiti u dvije skupine:

A). SAMOSTANSKE LJETOPIISNE KNJIGE

1. *Archivium religiosae domus Szabatkiensis fratrum minorum provinciae Hungariae SSMI Salvatoris ab anno 1692 (...)*
2. *Protocolum religiosae domus Szabatkiensis fratrum minorum provinciae Hungariae SSMI Salvatoris ab anno 1692 (...)*

3. *Archivium conventus Maria Theresio(politani)...*
4. *Historia conventus Maria Theresiopolitani anno 1847/1848.*
5. *Historia domus ab anno 1893 mense Novembris.*
6. *Kronika franjevačkog samostana Svetog Mihovila u Subotici (od 1931-1974).*
(2)

B). GRADJA U POVJESNOM/ISTORIJSKOM ARHIVU

1. *Fond kotarskog ureda Maria Theresiopel – Bezirksamt Maria Theresiopel, 1854/1861: knj. 17, kut. 68; 8, 5.*
2. *Fond Gradskog vijeća slob. kralj. grada Subotice – Szabadka szabad királyi város tanácsa, 1850/1861: knj. 17, kut. 68; 8, 5.*
3. *Fond Gradskog vijeća slob. kralj. grada Subotice – Szabadka szabad királyi város tanácsa, 1850-1918. Knj. 738, fol. 1046, svez. 4.*
4. *Ured velikog župana Subotice i Baje – Szabadka és Baja főispáni hivatala, 1872-1917: knj. 22, kut. 97; 10. (3)*

Skupinu ljetopisnih samostanskih knjiga nazvao je Ivan Antunović "Zgodopis subotičkog samostana" (4), a za srpskog pisca Jovana Erdeljanovića one su "hronika subotičkog katoličkog manastira."⁵ Spominju ih István Iványi,⁶ Petar Pekić,⁷ pročitao ih je Paškal Cvekan,⁸ temeljitije se njima služio Franjo Emanuel Hoško i drugi, dok ih ne spominju niti su se njima služili u svojim radovima neki noviji pisci, kao primjerice Branislav Bukurov⁹ i Branko Ćupurdija.¹⁰

Moram istaći da je u ovom radu skupina franjevačkih ljetopisnih knjiga temeljna građa za prikaz trostoljetne povijesti subotičkog samostana i crkve. U njima se nalazi također brojnih podataka o pojedincima kao i skupinama, također i o našem narodu. Bilo bi neuputno isticati da su spomenute knjige jedina vrela za proučavanje prošlosti kao što je nerazborito zanemariti ih u znanstvenim raspravama.

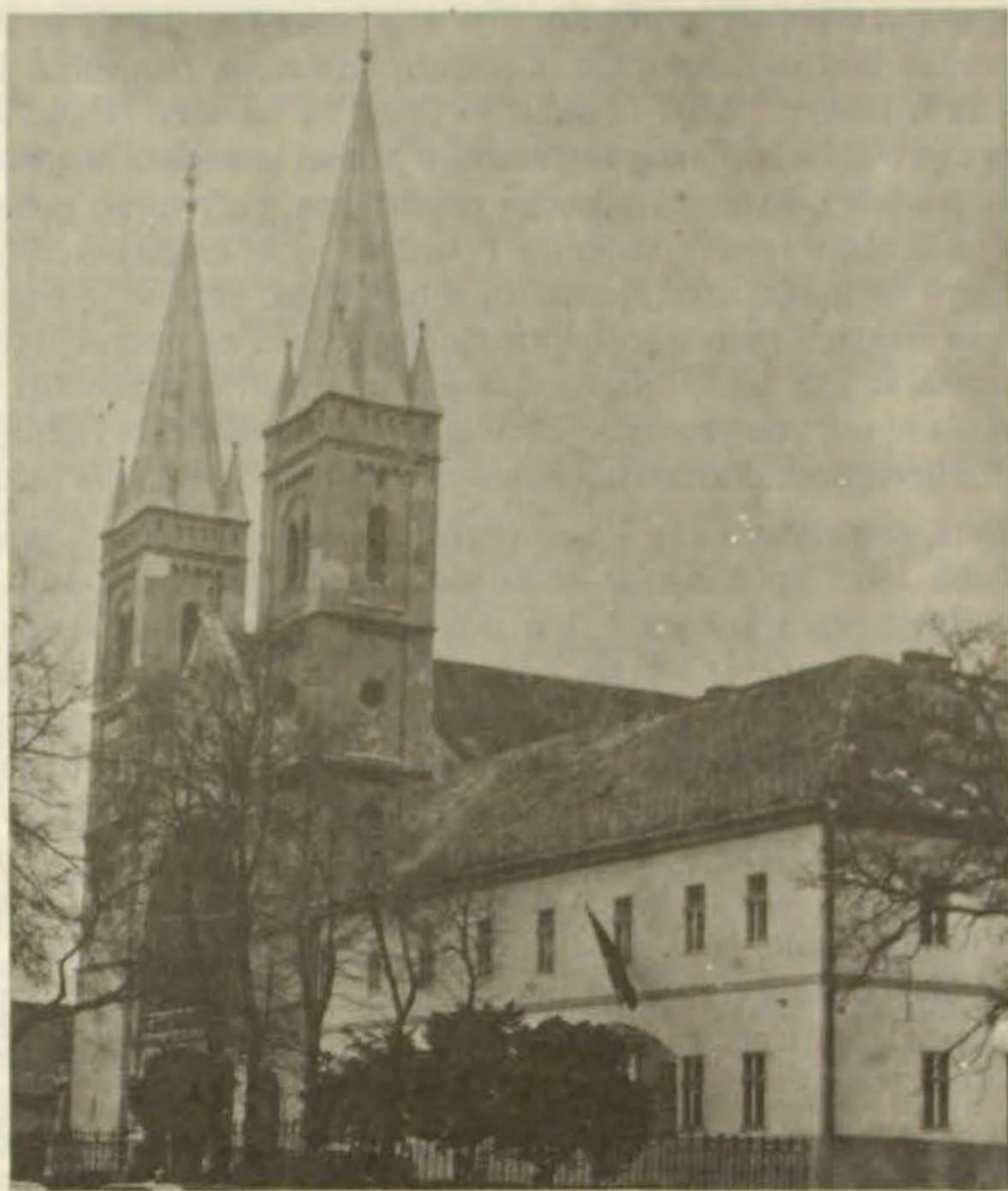
2. O franjevcima i njihovom samostanu u Subotici treba imati na umu nekoliko činjenica. U prvim poglavljima ljetopisnih knjiga franjevačkog samostana u Subotici spominju se njihovi vjernici, njihove selidbe i doselidbe¹¹ kao i redovnička skrb za žitelje grada i šire okolice (...pro Dalmatas). U svim opisima i bilješkama o vjernicima i sunarodnjacima pisci ljetopisnih knjiga imenuju ih Dalmatincima (Dalmatae), koji imaju svoj jezik, svoje običaje i svagdašnjicu i vjeru o kojoj piše Gábor Tormásy da su je obdržavali "kao prvi kršćani" (a dalmáták ep úgy gyakorolták hitüket, mint az első keresztyékek).¹² Zatim, treba upozoriti da u ljetopisnim knjigama subotičkog samostana ima bilježaka o franjevcima i pučanstvu na temelju podataka koji su uzeti iz knjiga segedinskog samostana i "glavnoga" u Gyöngyösu. Matična je, naime, redovnička kuća subotičkih dušobrižnika bilau Segedinu.¹³ Odnosaj ljetopisnih segedinskih knjiga prema činjenici dušobrižništva (excurrendo) pripadnika samostanske zajednice među našim svijetom (inter Dalmatas) još uvijek nije istražen i proučen. No, nije sporna činjenica da su franjevci, jamačno našega podrijetla, a svakako vješti jeziku vjernika, djelovali među "dalmatinskim", našim svijetom. Dolazak, naime, veće skupine našega svijeta u jesen 1686. pod vodstvom osamnaestorice franjevaca o kojemu je zabilježeno u Gyöngyöškom rukopisu¹⁴ treba shvatiti (jamačno se drukčije i ne može) kao doselidbu

novih žitelja u kraj, na područje koje nije bilo nepoznato ni franjevcima-predvoditeljima, ni puku koji ih je slijedio. Nije nepoznata bilješka da se fra Anđeo Šarčević zadržao kod rodbine u Subotici duže od ostalih redovnika, koji su se vratili.¹⁵ Piscí I. Iványi,¹⁶ Mijo Mandić¹⁷ i drugi su također zabilježili kako u tursko doba nije bilo biskupijskog svećenstva u južnim krajevima negdašnje Ugarske, nego su franjevci, izvrgnuti najvećim pogibeljima, požrtvovno pohađali vjernike rasute na širokom ravničarskom tlu. Pouzdano se ne mogu odrediti i utvrditi vremenske granice franjevačke djelatnosti u ono doba, ali dok je trajala turska vlast "ostali su franjevci gotovo jedini katolički svećenici na području te vlasti".¹⁸ Nema podataka koji bi nijekali franjevačko dušobrižništvo u Subotici za turske uprave, kao što se ništa ne protivi bilješkama u prvom subotičkom ljetopisu da su segedinski franjevci dolazili amo i bili duhovnici, pomagači i tješitelji puka.¹⁹

U člancima, raspravama i knjigama često se spominju franjevci predvoditelji puka za seobe 1686. Spominje se obično osamnaest redovnika koji dovedoše "oveće jato Bunjevaca i Šokaca (...) u ove krajeve."²⁰ Međutim, poznata su i zabilježena tri naša franjevca s kraja XVII. i početka XVIII. stoljeća: fra Anđeo Šarčević, fra Bariša Benjović i fra Jerko Guganović nazvan po mjestu podrijetla *Ludoški*.²¹ Zametak pak buduće subotičke redovničke zajednice treba tražiti u negdašnjoj tvrđavi, u kuli, ili u nekom sobičku utvrde gdje je franjevac prebivao već od 1686. god. U prizemlju utvrde jedna je veća prostorija bila preuređena u kapelu. Spomenuta je utvrda bila trokatna zgrada sa po jednim zvonikom na sjevernom i južnom kraju. God. 1730. cijela je tvrđava bila preuređena za crkvu, sjeverni je zvonik srušen, a južni je podignut više.²² Franjevački ljetopisac raspravlja o preuzimanju i preuređenju tvrđave u poglavlju *Quid ante et post Revolutionem Kuruczonicam et quomodo nos Castellum obtinuerimus*.²³

Povijesni život Subotice nakon izгона Turaka počeo je 1. listopada 1687. Tada je, naime, fra Bariša Benjović počeo bilježiti imena krštenika ("voditi maticu krštenih"). Prvu knjigu krštenika čuva danas Subotička biskupija. Mađarski povjesničar István Iványi piše da s tom godinom počinje suvremena povijest Subotice.²⁴ On također prema osobnim i obiteljskim imenima krštenika, roditelja i kumova zaključuje da je tada subotičko žiteljstvo bilo "isključivo bunjevačko".²⁵

Prema podacima iz Segedina i drugih franjevačkih ljetopisnih knjiga spominju se franjevci koji su bili konventualni u Segedinu ali im je služba bila *conc. act. Dalm.* – propopvjednici za "Dalmatince" (1692), a 1693. su određeni pro Dalmatas kao dušobrižnici fra Bariša Benjović i fra Jerko Guganović. Raspored redovnika segedinske zajednice za službu "Dalmatincima" u Subotici i njezinoj okolini može se pratiti do 1703. kada je izbila *buna Franje Rákóczyja*. Kad se pak buna jedva stišala, snašla je naše ljude nova nevolja – *kuga* (1709). Prema podacima u ljetopisnim knjigama i brojnim raspravama, franjevci su bili uvijek uz narod u svim nevoljama i nedaćama – tješili su, liječili i njegovali bolesne. "Redovnici su bili sve, ali i puk im je bio zahvalan".²⁶ Ako je pak potrebno posebice istaknuti prve franjevce koji su stanovali u sobičku, u tvrđavi, onda su to obojica hrvatski franjevci fra Bariša Benjović i fra Jerko Guganović, naizmjenice.²⁷ Nakon spomenutih teškoća i nevolja franjevci su u subotičkoj tvrđavi našli svoj trajniji smještaj,²⁸ a mala zajednica postala je redovnička kuća – rezidencija.

Franjevačka crkva i samostan u Subotici

3. U IV. poglavlju ljetopisne knjige zabilježio je franjevac – pisac *De aedificatione Ecclesiae, altaribus, de aliis in ea contentis et capella*.²⁹ Iz tih podataka čitatelj doznaje da su franjevci 28. lipnja 1730. sklopili ugovor o preuređenju tvrđave i gradnji crkve. Ugovor je na njemačkom jeziku, a radovi su počeli već 1. srpnja spomenute godine dok je 22. rujna, dakle nakon nepunih dva mjeseca postavljen temeljac novoga svetišta. Postavio ga je fra Lovro Janković u nazočnosti poglavara kuće i upravitelja župe fra Jerka Guganovića; temeljac je postavljen u svetištu prema sjeverozapadu. Svetište je izgrađeno potpuno novo, dok su u pregradnji i gradnji ostali stari vanjski zidovi tvrđave. Kako bi svodovi stropa bili nad crkvenom lađom što sigurniji, utvrđeni su zidovi crkve polustupovima. Prema jugoistoku probijena su nova ulazna vrata i podignuto je zidano pjevalište. Probijeni su i prozori na jugozapadnom zidu, a sakristija je sagrađena nova s desne strane,

prema samostanu, gdje se danas nalazi kip Žalosne Gospe. Gradnja i pregradnja trajala je sve do 1736. U jeku radova 1732. umro je fra Jerko Guganović, a prije posvete crkve 1736. umro je Matija Kajer, graditelj crkve, izvođač radova.³⁰

Svečanost posvete crkve bila je 15. travnja 1736. u nedjelju Dobroga Pastira (druga po Uskrsu); posvetu je obavio Gabrijel Patačić od Zajezde, bačko-kaločki nadbiskup, u čast sv. Mihovila Arkandela. Ljetopisac je zabilježio da je to bilo za pape Klementa XII, za austrijskog cara Karla III, za provincijala o. Josipa Bede, a brigom i skrbi redovničke braće pod upravom o. Gabrijela Parvija, poglavara i upravitelja župe u Subotici, te isključivo doprinosom dobročinitelja, vjernog pu-ka.³¹ Pripominjem da je u to doba bilo 6 misnika, jedan brat lajik i 2 svećenička pripravnika,³² a broj se povećavao.

Redovnička zajednica u Subotici bila je 1717. proglašena kućom (reziden- cijom), prvim poglavarom bio je fra Jerko Guganović. God. 1723. je potpisana od- luka kojom se subotički grad (castellum) daje franjevcima neka ga preurede za crkvu (proviđena je odluka potpisima i pečatima, čuva se u arhivu subotičkog samostana, sign. H/1. god. 1723.³³

Subotička župa u franjevačkim rukama bila je od 1693. sve do 1773. Prvi su upravitelji župa bili fra Jerko Guganović (1693), fra Bariša Benjović (1696). Zatim se u popisu nižu imena drugih redovnika sve do posljednjega fra Klementa Somodija (1773) kada je župa oduzeta subotičkim franjevcima.³⁴ O subotičkoj župi pod vodstvom franjevac zabilježio je Stjepan (Stephanus) Katona, da je bila pribrojena među župe prvoga reda Bačko-kaločke nadbiskupije, područne crkve, kojima su kao filijalama upravljali subotički franjevci, bile su u Aljmašu, Jankovcu, Miljkutu, Topoli, Kanjiži i Senti.³⁵

Za franjevačke uprave subotičkom župom obavljani su kanonski pohodi: za nadbiskupa Emerika Csákyja četiri (1716, 1722, 1728. i 1731), za Gabrijela Pa- tačića od Zajezde tri (1734, 1738 i 1745), nadbiskup Nikola Csáky obavio je pohod 1748, Franjo Klobusitzki 1756, a nadbiskup Josip de Battyán (Batthyan) obavio je dva (1762. i 1767).

Izvan okvira moga razmatranja je prosudba događaja oko ratova u kojima su naši ljudi kao pripadnici graničarskih postrojbi sudjelovali i isticali se srčanošću, ali zbivanja oko 1738. i 1739. vezana izgradnja zavjetne kapele sv. Roka, zaštitnika od kuge. Kapela je podignuta odlukom subotičkog Gradskog poglavarstva³⁷ nakon kuge (pestis) koja je odnijela brojne živote (325 osoba "i još mnogo dice").³⁸ Temeljac kapele u nazočnosti mnoštva vjernika blagoslovio je i postavio 5. rujna 1738. franjevac o. Kapistran Kurimski, a u lipnju 1739. kapelu je s dopuštenjem bačko-kaločkog nadbiskupa Gabrijela Patačića blagoslovio upravitelj župe o. Ga- brijel Parvi.³⁹

U životu grada događaji su potvrđivali napredak: Subotica je najprije postala komorni grad pod imenom *Sancta Maria* (Szent Mária) god. 1743,⁴⁰ dok je 1779. god. stekla povlasticu slobodnoga kraljevskog grada pod imenom *Maria Theresio- polis*.⁴¹ Život redovničke zajednice također je napredovao: izgradnjom novoga sa- mostana uz crkvu započelo se 1. srpnja 1736. a poslovi su svršeni 1753. god. koliko je bilo potrebno zgrada je uređena za stanovanje, ali nastavljalno se dogradnjom pa se završnicom iz poglavlja *De aedificatione conventus et ad eum pertinentibus* drži god. 1767.⁴² Budući da su izgradnjom samostana i crkve ispunjeni uvjeti za potpu-

ni samostanski život, slijedila je odluka provincijalnog kapitula u Gyöngyösu (20. ožujka 1759) o podizanju redovničke kuće u Subotici na stupanj samostana (conventus). Vrhovni poglavar Reda fra *Clemes a Panorma* donio je o tome odluku i potpisao je.⁴³

Prvi subotički gvardijan bio je o. Danijel *Zavodczki*, koji je prije toga bio dugogodišnji učitelj i profesor na subotičkoj "gramatičkoj" školi, koju su osnovali i vodili franjevci od 1747.⁴⁴

Zanimljivost iz povijesti subotičkog franjevačkog samostana za suvremenog čitatelja svakako su podaci o oduzimanju župe, o unutrašnjem uređenju crkve, o pastoralnom radu franjevaca i uporno nastojanje Gradskog poglavarstva da osigura dovoljan broj redovnika "pro Dalmatas" kao zahtjev da se samostan u njihovu gradu priključi kojoj od hrvatskih franjevačkih redodržava.⁴⁵

U širenju pismenosti, prosvjete i kulture posebice su zaslužni subotički franjevci u otvaranju pučkih škola, zatim srednje škole (gramatička, kako se onda nazivala) i visokog učilišta filozofije (od 1776. do 1897. s prekidima).⁴⁶ U tim školama tražilo se poznavanje jezika žitelja s razlogom "per dominantem in hac civitate nationem illyricam...".⁴⁷

U kulturnom blagu franjevačkom, sačuvanom u subotičkom samostanu, o knjigama i umjetničkim, najčešće sakralnim slikama ima članaka i manjih rasprava.⁴⁸ No, cjelovite prosudbe nema ni o knjižnom fondu, niti o slikama, nastalim većinom u XVIII. stoljeću. Tu su primjerice djela naših pisaca Ivana Ančića, Ivana Antunovića, Ivana Bandulavića, Lovre Bračuljevića, Franje Glavinića, Antuna Kanižlića, Andrije Jambrešića, Petra Katančića, Bernardina Levakovića, Ambrozija Šarčevića i niza drugih hrvatskih pisaca.⁴⁹

Franjevačke ljetopisne knjige sačuvale su brojne podatke u zbivanjima u XIX. (1848, srpska Vojvodina, Nagodba 1867, gibanja krajem stoljeća i sl.) a posebice u XX. stoljeću (uključenost samostana u redodržavu sv. Ivana Kapistrana, zatim bilješke o I. svjetskom ratu, o priključenju Hrvatskoj provinciji sv. Ćirila i Metoda, o obnovi crkve i samostana i sl.). O temeljitoj obnovi nadaleko poznate "stare" crkve, franjevačke subotičke crkve sv. Mihovila zabilježeno je, da je započela u lipnju 1907. Zamišljena su tada i izvedena dva zvonika; zapravo je dograđen još jedan, između njih je veranda.⁵⁰ Crkva je proširena i uređena, a troškove su namirili skupno samostanska zajednica, Gradsko poglavarstvo, a ponajviše vjernici svojim prinosima i darovima. Svečano posvetu današnje, obnovljene franjevačke crkve obavio je bačko kaločki nadbiskup Julije Várossy, rodom Somborac, u nedjelju 3. listopada 1909. U crkvi se tada slavio dan sv. Mihovila, i sedamstota obljetnica Franjevačkog reda i dan posvete crkve.⁵¹ Crkva je u našem stoljeću doživjela kao i samostan nekoliko restauratorskih zahvata za gvardijanata fra Radoslava *Kujundžića*, fra Dionizija *Andrašeca* i fra Vendelina *Vujkovića*. Poslove su nametnuli zahtjevi rasvjete, oštećenja za II. svjetskog rata i vremenske nepogode.

4. Tri stoljeća franjevačke prisutnosti u životu subotičkog žiteljstva, posebice u životu hrvatskih vjernika, obilježena su posebnim štovanjem Crne Gospe i sv. Antuna Padovanskog. Jamačno nema među našim bunjevačkim svijetom obitelji pa i pojedinaца koji se nisu našli u kapeli Crne Gospe koja zauzima polovicu negdašnjega samostanskog kvadrata. Dugogodišnji subotički gvardijan fra Dionizije An-

"Crna Gospa" u franjevačkoj crkvi u Subotici

drašec je napisao: "Jedna od najstarijih Gospinih slika u Subotici sigurno je Crna Gospa u staroj (franjevačkoj) crkvi. Od crkvenih slika u najstarijem popisu od god. 1692. (*Samostanska kronika*, sv. I, 31) jedina Crna Gospa je do danas sačuvana, sve druge slike netragom su nestale. Prema tome Crna Gospa predstavlja jedinu najdražu uspomenu starih Subotičana (doseljenih Hrvata-Bunjevaca)".⁵² O milosnoj slici Crne Gospe (samostanski pisac naziva je B.V.M. *Saracena*; a zabunu unosi jedna bilješka: *Imaginem B. Virginis Czenstohovensis curavimus nos*) pisali su Emerik Pavić, Ante Crnica i drugi, a zabunu, jamačno i zabludu unio je Paškal Cvekan kad je odbio mogućnost da je tijekom seoba u XVII. stoljeću kakva Gospina slika donešena iz Bosne. Ovdje nije mjesto raspravi o tome, ali sam uvjeren da su franjevci-predvoditelji seoba našega svijeta nosili sa sobom Gospinu sliku ili kip (Gospa Olovska, Gospa Sinjska, Gospa u Rami). K tomu moram odlučno istaći,

da je selidaba hrvatskog puka u ove panonske krajeve bilo davno prije kraja XVII. stoljeća.⁵³ Smještaj milosne slike konačno je riješen 1929. za gvardijana fra Radoslava Kujundžića.⁵⁴ Posljednja restauracija slike Crne Gospe obavljena je 1955.⁵⁵

Konačno, dnevice se ljudi razne dobi, staleža i izobrazbe skupljaju u kapeli Crne Gospe. Subotičani i stranci – namjernici svrate pred mramornim oltarom na kome je milosna Bogorodica.

Štovanje sv. Ante Padovanskog među subotičkim Hrvatima je veoma rašireno; štuju ga kao zaštitnika i zagovornika u potrebama, bolestima, razmiricama i poslovima. Franjevci su učinili puno kako bi Svečeno štovanje učinili sadržajnim i neposrednijim. Oltar sv. Ante u crkvi jedini je od svih starih oltara ostao na prvotnome mjestu, ali ne u prvotnom izgledu. Oltar je najprije pribavio Antun Budinčević god. 1738. Na oltaru je bila slika sv. Ante, koji kleči pred malim Isusom. Oltarna slika je sačuvana (vel. 250 x 126, na platnu; ulje). Medjutim, god. 1903. stari drveni oltar zamijenjen je novim, isklesanim iz kararskog mramora i blagoslovljen je 26. travnja 1904.⁵⁶

Nisam pozvan suditi o pastoralnom radu franjevacu u ova tri minula stoljeća. Sačuvane su bilješke o pojedincima kao i o pojedinim djelatnostima. Ali, moram spomenuti uzorne redovnike koji su živjeli i radili u subotičkom samostanu. Popis bi bio dug od fra Jerka Guganovića do našeg dičnog starine fra Radoslava Kujundžića, a isticali su se fra Bariša Benjović, fra Jese Kujundžić, Apolinar Braničković, Dionizije Andrašec, Klement Veren, fra Vendelin Vujković i drugi. Svi, koji su dolazili u ovaj samostan, zaslužuju pozornost i zahvalnost makar nisu bili poglavari (Placido Belavić, Inocent Zrinski, Tomislav Andrašec, Teofil Šibalić i brojni drugi).

Gustoća zbivanja, mnoštvo događaja i vremenska blizina ne dopuštaju potpuniju i širu raščlambu hoda povijesti. Ali šesta franjevačka ljetopisna knjiga nije posljednja, niti se tijek povijesti zaustavlja na svježim ispisanim stranicama. Narashtaji, koji su prolazili ovim samostanom kroz teškoće i nedaće koje im je nudio život, tražili su načina za suživot s ljudima u ovom gradu, među ovim svijetom. Sigurno će i u naše dane poglavari i djelatnici svoje djelovanje osmisliti, svoj rad obogatiti, svoju ljubav pretočiti među obitelji i pojedince za koje se isplati žrtvovati i pregarati.

Sažimajući ovo prekratko predavanje o tri bogata stoljeća franjevačke prisutnosti među nama, u ovom gradu, u povodu 300. obljetnice doselidbe jedne veće skupine naših sunarodnjaka, ponovit ću posuđene riječi koje sam stavio na kraju svoje knjige – monografije subotičkog samostana:

"Ono staro bunjevačko poštovanje i predanost, što su naši stari predci izkazivali prema Franjevcima u staro vrijeme, ostalo je netaknuto u potpunoj čistoći i savršenom obliku sve do danas. Jest, i danas Bunjevac pozornim okom i pouzdanim srcem gleda na franjevačke samostane",⁵⁷ svakako na ovaj, naš i subotički.

Želio sam pridonijeti svoj skromni dar i zahvalnost franjevcima za sve što su učinili za moj narod: od predvoditeljstva u selidbi do zauzetosti za nas, za svoju

crkvu i samostan; želio sam iskreno upozoriti ovom prigodom na povezanost i povjerenje između franjevac, puka i našega grada...

dr. Ante Sekulić

(Autor je pročitao ovaj referat na Svečanoj akademiji u franjevačkoj crkvi u Subotici, 3. X 1987. god. u 16 sati povodom Završne svečanosti u proslavi jubileja 300. obljetnice doseljenja i obnovljenog crkvenog života među Hrvatima u Bačkoj.)

BILJEŠKE

1. Lászlo Szekeres, Feljton br. 4. Subotičke novine, god. 1976., br. 5.
2. Usp. Ante Sekulić, Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici. Split, 1978, 9-10. U poglavlju Samostanske ljetopisne knjige opisane su pojedine knjige i njihov sadržaj.
3. Usp. Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SAP Vojvodina, Beograd, 1977. (251(1, 2; 8), 259(1, 2; 9), 251(1, 2; 10).
4. Ivan Antunović, Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom, gradjanskom i gospodarskom. Beč, 1882.
5. Jovan Erdeljanović, O poreklu Bunjevaca. Beograd, 1930.
6. István Iványi, Szabadka szabad királyi város története, I. Subotica / Szabadka, 1886, II, Subotica / Szabadka, 1892.
7. Petar Pekić, Povijest Hrvata u Vojvodini. Zagreb, 1930.
8. Paškal Cvekan, Subotički franjevački samostan i crkva. Subotica, 1977.
9. Branislav Bukurov, Subotica. Enciklopedija Jugoslavije, svez. 8. Zagreb, 1971, 205 s.v.
10. Branko Ćupurdija, Subotica i okolina. Matica srpska. Novi Sad, 1987.
11. Protocolum religiosae domus Szabatkiensis (...) ab anno... 1692, 1-9. De ortu et ingressu has in oras Dalmatarum...
12. Gábor Tormásy, A szabadkai római kath. főplebánia története. Szabadka, 1883, 12.
13. A. Sekulić, nav. dj., 23.
14. Ondje.
15. Usp. P. Pekić, nav. dj., 58 - I. Antunović, nav. dj., 95 - I. Iványi, I, 89.
16. I. Iványi, nav. dj., II, 259.
17. Mijo Mandić, Djelovanje franjevaca u Podunavlju i Potisju (...). Subotička Danica za 1926, 49.
18. Franjo Emanuel Hoško, Franjevačko služenje. Služba Božja, XVII/1977, 1, 31.
19. Protocolum religiosae domus (...), 1-9. - Usp. Beato Bukinac, De activitate Franciscanorum in migrationibus populi croatici (...). Zagreb, 1940, 45. Pisac spominje da je u segedinskom samostanu uvijek bilo 4-5 redovnika u službi vjernika "Ilira"/"Dalmatinaca".
20. M. Mandić, nav. dj., 50.
21. A. Sekulić, nav. dj., 31-32.
22. G. Tormásy, nav. dj., 24 - I. Iványi, nav. dj., II, 258 - A. Sekulić, nav. dj., 32.

23. *Protocolum religiosae domus (...)*, cap. III, 16-23.
24. I. Iványi, nav. dj., II, 246.
25. Ondje - Usp. A. Sekulić, nav. dj., 34-35.
26. G. Tormásy, nav. dj., 25. - Usp. A. Sekulić, nav. dj., 37.
27. A. Sekulić, nav. dj., 36.
28. Isto djelo, 38.
29. *Protocolum religiosae domus (...)*, 24-34.
30. Usp. A. Sekulić, nav. dj., 42.
31. Isto djelo, 43.
32. I. Iványi, nav. dj., II, 267.
33. Ovjereni prijepis listine o predaji sub. castella franjevcima čuva se u Beču, 1729, Nr. 425. - Usp. I. Iványi, nav. dj., II, 263.
34. A. Sekulić, nav. dj., 39.
35. Stephanus Katona, *Historia metropolitanae col. ecclesiae*, I. Colocae, 1800, 137-138, 141; II, 178.
36. Isto djelo, I, 88-89; II, 306-315, 317-324.
37. *Protocolum religiosae domus (...)*, 34.
38. *Liber baptizatorum*, pag. 145, 146. - Usp. A. Sekulić, nav. dj., 44.
39. A. Sekulić, nav. dj., 44; bilj. 241-246.
40. Povelja je izdata u Pragu 7. svibnja 1743. Usp. I. Iványi, nav. dj., I, 127.
41. I. Iványi, nav. dj., I, 234-295. - Ive Prčić, *Subotica i Bunjevci*. Subotica, 1936, 15 s.
42. *Protocolum religiosae domus (...)*, 52-75. - I. Iványi, nav. dj., II 267.
43. Arhiv Franjevačkog samostana u Subotici, 69, sub. lit.
44. I. Iványi, nav. dj., II, 465 - A. Sekulić, nav. dj., 58-60.
45. I. Iványi, nav. dj., II, 270, 271.
46. O školstvu u Subotici u svezi s franjevcima pisali su I. Iványi, nav. dj., II, 288 i dalje; Vasa Stajić, *Gradska gimnazija u Subotici od 1747-1918*. Glasnik jugosl. prof. društva, XVIII, svez. 11-12. Beograd, 1938, 973-989. - Usp. A. Sekulić, nav. dj., 75-78.
47. *Protocolum religiosae domus (...)*, 188; *Historia domus (...)*, 250-251. - A. Sekulić, nav. dj., 78.
48. Primjerice: Paškal Cvekan, *Subotički franjevački samostan i crkva*. Subotica, 1977.
49. A. Sekulić, nav. dj., 79-81. - *Isti*, Književnost bačkih Hrvata. Zagreb, 1970.
50. *Historia domus ab anno 1893 mense Novembris (...)*, 41-65.
51. Usp. A. Sekulić, nav. dj., 97.
52. Dionizije Andrašec, *Čudotvorna Crna Gospa u Subotici*. Subotička Danica, 1971, 111-115.
53. Ante Sekulić, *Narodni život i običaji bačkih Bunjevaca*. Zbornik za nar. život i običaje (...) JAZU, knj. 50. Zagreb, 1986, 27-68.
54. D. Andrašec, nav. dj., 112.
55. Ondje.
56. *Historia domus (...)*, 34.
57. Mijo Mandić, nav. dj., 51.

ŠKOLSTVO
DRUŽBE SIROMAŠNIH SESTARA UČITELJICA
"NAŠE GOSPE" U BAČKOJ

I

KRATKI PRESJEK KROZ POVIJEST KONGREGACIJE "NAŠE GOSPE".

Izmjenična povijesna zbivanja kroz stoljeća jesu od velikog značenja za život i rad zajednice i pojedinaca. A milost Božja spušta se u naše realne ljudske okvire i u toj određenoj situaciji oplođuje ljudski rast i rad. Upravo zato u prvom planu pogledat ćemo razvoj ove Kongregacije od njezina rađanja.

Petar Fourier krajem 16. stoljeća osniva Kongregaciju redovnica NOTRE DAME. On je gledao zapuštenost ženske mladeži i dugo je u srcu nosio ideju kako će otvoriti školu i za djevojčice. Istih ideja bila je i mlađa Alix Le Clerc. Iz njihove međusobne suradnje, ustrajne i vrhunaravne, u Božićnoj Noći 1597. godine rođena je ova Kongregacija. To djelo bilo je najveća radost Fourierova života. On to izražava ovim riječima: "Ugodnost, veselje i neiskazano zadovoljstvo što ga osjećam kad govorim o ovim stvarima, zanose me, te zaboravljam sama sebe"...

Po svom radu za školovanje djevojčica pripadao je Fourier ne samo svom vremenu nego i naraštajima kroz četiri stoljeća. On je bio čovjek napretka i života, stvoren za rad i borbu. On je prvi ustao kao neprijatelj neznanja u kojem se tada nalazio naraštaj žena. Pobijao ga je revnošću kojom je i molio.

Kongregacija Notre Dame se od 1618-1630 proširila po svim većim mjestima Lorene, a već 1624. g. prešla je u Francusku.

Gledamo li na povijest kroz profil brojeva, izgleda sve sjajno; ali u tim širokim rasponima od četiri stoljeća, u brazdama tih godina leži sva stvarnost njezina života. Bezbroj patnji, borbe i rada naših svetih Osnivača utkano je u povijesni hod ove Kongregacije.

Renard kaže: "Tajanstveni su zakoni ritma u prirodi, kao i u djelima Božjim. Osnivanje... širenje,... uništenje..." Tako je počela povijest ove školske ustanove, tako se i nastavlja do današnjih dana.

Uoči Francuske revolucije 1789. godine bilo je 90 samostana ove Družbe sa četiri tisuće redovnica i bezbroj njima povjerenih djevojčica. Zatim će se spustiti mrak revolucije na ovu veliku kolijevku dječjeg svijeta.

Svako uništenje rađa novim mladima. U Francuskoj je revolucija uništila 70 samostana, a u Njemačkoj je to učinio liberalizam.

U 19. stoljeću rađa se reformirana Kongregacija Notre Dame u Njemačkoj. Božja Providnost podiže čovjeka po duhu i idejama bliska Petru Fourieru. Bio je to biskup u Regensburgu Mihovil Wittmann. On zajedno s bivšom učenicom ss. Notre Dame, Karolinom Gerhardinger osniva Kongregaciju čija su pravila napisana prema Pravilu sv. Augustima i u duhu "Velikih Konstitucija" sv. Petra Fouriera.

Družba se ovakva širila po svim evropskim zemljama, a već 1847. god. sestre ove reformirane Kongregacije prelaze ocean i odlaze u Ameriku.

Povijest se uvijek osvježuje novim tokovima. Ljudi prolaze kao i godine, a samo djela ostaju. Ta djela su uvjetovana prilikama u kojima se ostvaruju.

Iz nove reformirane Družbe u Njemačkoj razvile su se tri mladice sa samostalnim generalatom. I to: u Češkoj, Mađarskoj i u Jugoslaviji. Za naš slučaj upravo je to ono bitno, a sve naprijed rečeno služi samo kao uvod za bolje razumijevanje novije povijesti Družbe.

II.

POVIJESNI RAZVOJ DRUŽBE ŠKOLSKOH SS.NAŠE GOSPE U BAČKOJ.

Utemeljiteljica tako obnovljene Kongregacije siromašnih školskih sestara Notre Dame, u Njemačkoj, Majka M. Terezija od Isusa Karolina Gerhardinger - koja je 1986. godine proglašena blaženom - osnovala je 1851. god. i samostan u Hirschau. Družba je osamostaljena u Češkoj te se širila i radila s velikim uspjehom pod upravom mlade generalne poglavarice s.M.Terezije Franz. Biskup je u to vrijeme bio Jan Jiršik.

Kaločki nadbiskup Kunszt Jozsef bio je 1857. god. na liječenju u Češkoj u Marienbadu gdje se upoznao s biskupom Janom Jiršik. Od njega je saznao za lijep rad ss. Notre Dame. Nadbiskup Kunszt zamoli ga da posreduje kod Č.M.M.Terezije Franz da dobije njezine sestre za Kaloču. Počeli su pregovori u tom pravcu. Iz Mađarske je otišlo 5 djevojaka da svrše školsku i redovničku formaciju u toj Družbi. Dok su ti poslovi bili u toku, nadbiskup Kunszt dade se na gradnju velikog samostana, crkve i škole u Kaloči. Taj samostan postao je Matica i žarište odakle se širila Družba po Mađarskoj i Bačkoj. Č.M.M.Terezija Franz dovela je sestre iz Češke i zauvijek ostala u Mađarskoj. Nastojanjem nadbiskupa Jozsefa Kunszt ova Družba Notre Dame i tu je osamostaljena 1860. godine. Od 1860-1920. osnovane su 43.redovničke kuće ove Kongregacije.

Bačka je tada spadala u sklop Austro-Ugarske pa su samostani osnivani i diljem Bačke. Najstariji samostan u Bačkoj osnovan je 1868. u Bečeju, a posljednji je otvoren u Kuli 1918.

U Suboticu su došle sestre ove Kaločke Družbe 20. rujna 1874. Kuća je otvorena sa 6 sestara.

Nadbiskup Kunszt nije doživio veliki procvat Družbe po Bačkoj, no Božja Providnost je dala velikog mecenu ove Gospine Ustanove u osobi Hajnald Lájosa. On gradi kuće, brine se za duhovni rast redovnica i tako relativno brzo ispuni svoju nadbiskupiju institutima Družbe Naše Gospe. Gdje-god one bile, pečat Reda je isti: odgoj i poučavanje. Svaka redovnica Naše Gospe okrenuta je djetetu kao prema cilju svog života. Jednom je naša Bl.Majka Alix uskliknula: "Male duše, vi nemate premca! Posve ružičaste od Krvi Kristove, Ljubim vas iznad svega!"

Godine 1872. nastojanjem župnika Gavre Latinovića dolaze sestre Naše Gospe u Baju. A već 1876. ponosi se njima kula Šokadije, starodrevni Bač. Malo zatim, god. 1878. otvara se samostan u Novom Sadu.

Hrvati-Bunjevci u Somboru osjećali su manjak sestara na području poučavanja i odgoja. Društvo "Katoličkih žena" odlučno je nastojalo oko toga da sestre Naše

Gospe dođu i u Sombor. Nije dugo potrajalo, skupila se oveća svota novca, kojoj je dodao izdašni doprinos sam Kaločki nadbiskup. Pomoću tih sredstava izgrađen je u Somboru velebni Zavod. Najljepši od svih dosadašnjih. I tako su se 1887. god. sestre Naše Gospe naselile u Somboru, te preuzele sve škole i zavode.

Sestre Naše Gospe se svom dušom baciše na rad putevima koje im je Bog otvorio. Ali opet se iznad kolijevke pojavila sjena.

Godine 1921. zadesi Družbu veliki udarac: Ministarstvo prosvjete u Beogradu dokinulo je sve privatne škole. Bilo je doduše sestrama dopušteno da ostanu na svojim mjestima i rade kao učiteljice u državnim školama. Nije ovo jedina teškoća! Desetljeće između 1920-1930. bremenito je problemima i promjenama. Od nacionalizacije bile su jedino pošteđene škole u Subotici. One su ostale kao konfesionalne s pravom javnosti.

Uprava Družbe je i dalje imala dosta problema i briga s organima vlasti. Uglavnom se svodilo na slijedeće: Kako mogu na državnoj školi raditi sestre koje se odgajaju u Kaloči i članice su jedne mađarska Družbe?!

Cijelu tu kompliciranu situaciju pratio je budnim pastirskim okom biskup Lajčo Budanović. On je sporazumno s beogradskim Nuncijem H.P. isposlovao kod sv. Kongregacije za redovnike osamostaljenje Družbe s kućom Maticom u Subotici 1931. godine pod naslovom "Družba bačkih siromašnih ss.učiteljica Naše Gospe".

Takvo stanje Družbe ostaje do 1941. kada mlade sestre Hrvatice sa Č.M. Anuncijatom Kopunović iz Subotice odlaze u Zagreb. Administrativnu stranu prijenosa Matice iz Subotice u Zagreb ostvario je tadašnji zagrebački Nadbiskup Dr. Alojzije Stepinac. Takvo pravno stanje ove osamostaljene Družbe ostalo je sve do danas.

Ovo je okosnica povijesnog hoda naše Kongregacije. U tako dinamičnu, da ne kažem burnu povijest treba ugraditi redovnički život po zavjetima, okrenut djetetu i njegovu rastu.

III.

POUČAVANJE I ODGOJ SS.NAŠE GOSPE U BAČKOJ.

P. Bedel, jedan od najadekvatnijih tumača života i djelovanja Petra Fouriera, kaže: "U njegovim Konstitucijama na svakom zaokretu susrećemo dijete. Škola i poučavanje su duša svih njegovih osnova, bez toga ne bi nikada ni pomislio da osnuje novi Red".

Petar Fourier bio je jedan od najvećih pedagoga svog vremena. Prije njega nije bila poznata skupna nastava - škola.

"Oblikovati srce, podržati volju, hraniti um, vježbati razum, podržavati napore početnika, upravititi mladost prema uzvišenom idealu; probuditi u njoj glad za lijepim, plemenitim, uzvišenim, pripraviti je na borbe, to su velike stvari i sadržaj karizme Družbe redovnica Naše Gospe..."(M. L.).

Petar Fourier želi da njegove sestre u odnosu na djecu imaju "dušu djevice i srce majke. Sve što jedna ima, druga daje". Pobožnost koju je on imao prema dječjim dušama intuitivno će se ukorijeniti i u srcu njegovih kćeri.

Bilo bi neispravno u njegovu programu tražiti bilo kakav trag naših modernih oblika. Od toga vremena čovječanstvo je u mnogočem daleko pokročilo. Svako razdoblje ima svojih specifičnih potreba. Zato Fourier i kaže, da sestre idu u svojim metodama uporedo sa svojim vremenom. Načela ostaju ista.

Ali mi ćemo pogledati kako njegove učiteljice ostvaruju svoju karizmu ovdje, u ovoj mjesnoj Crkvi, u našem zavičaju, u Bačkoj.

Godine 1974. slavile smo ovdje u Subotici stotu obljetnicu dolaska ss. Naše Gospe. Sto godina tako je jednostavno reći, ali kakvo li je duhovno bogatstvo pohranjeno u tom razdoblju? Kakvi su vihuri prolazili i konačno to sestarsko ognjište ugasili?!... Ostala je samo jedna otužna utjeha: u bivšem subotičkom samostanu ss. Naše Gospe i dalje je ostala škola.

Velika, možda i najveća zasluga za dolazak sestara u Suboticu pripada gđi Josipi Vojnić. Sam grad kao takav nije ništa poduzimao. Duhovna Oblast, gđa Vojnić i t.zv. "Gospojinsko društvo" uz naše velikodušne Bunjevce-Hrvate podigoše zgradu koja je 1874. god. bila blagoslovljena i predana sestrama. (Danas Osnovna škola "J. J. Zmaj" na voćnoj pijaci).

Subotičani se u sestrama nisu razočarali. Otvorile su prvo pučku školu, a onda građansku i internat. Domalo uspostavljaju sirotište. Za osnivanje sirotišta osobito je zaslužna gđa Elizabeta Jakobčić, supruga Laze Mamužića, gradonačelnika u Subotici. Taj Zavod se lijepo razvijao i radio sve do poratnih godina.

Ubrzo su sestre u samostanu otvorile 4 razreda pučke škole na hrvatskom jeziku s dvije stotine djevojčica i dva razreda građ. škole sa 70 učenica. U školskoj godini 1924/25. otvoren je 3. i 4. razred građ. škole. Ove hrvatske škole radile su neprekinuto do 1941. godine.

Ovim zavodima u to doba je upravljala s.M.Filomena Tumbas. Uz ravnateljicu na polju prosvjete zaposleno je bilo još 20 sestara. Sve su bile stručno obrazovane. Prvi vjeroučitelj u sestarskim školama bio je o.Radoslav Kujundžić, član hrv. franj. provincije. Iza njega je došao o. Dr. Gothard Goričanec. Družba mu ima mnogo zahvaliti za podržavanje hrvatskog duha. On ostaje do kraja života veliki i iskreni njezin prijatelj.

Nakon one povijesno prelomne godine 1931. upravu preuzima s. M. Roza Kopunović, kao č.Majka zvana M.Anuncijata. Sve što bi se o njoj trebalo i moglo reći, prelazi okvire ovog predavanja.

Majka Anuncijata još prije preuzimanja uprave Zavoda imala je dosta dugi staž kao učiteljica u Subotici. Odgojila je generacije djevojčica, djevojaka i majki. Bila je jedna od najpopularnijih sestara svoga vremena u našem gradu na sjeveru Bačke.

Sve sestre uz pouku intenzivno rade na odgoju svojih učenica i konviktica. Preko djece kontaktiraju s roditeljima; okupljaju roditelje, prijatelje i sve ljude dobre volje na priredbe koje upriličuju s djevojčicama. Jedanput godišnje se redovito davao jedan veći igrokaz, koji bi se prema potrebi i ponovio; a manje

priredbe s biranim odgojnim sadržajem, davale bi se obično za Božić i za kraj školske godine. Autori tih tekstova često su bile same sestre.

Uz redovito poučavanje u školi sestre privatno poučavaju muziku: klavir, harmoniku i gitaru. U zavodu postoje posebne muzičke dvorane. Muzika je sastavni dio naše duhovne baštine, jer Fourier želi "da djeca pjevaju".

Posebna se pažnja posvećivala djevojkama u internatu. Tu je bila glavna prefekta (odgojiteljica) sa još dvije ili tri mlade sestre. One su kod učevnog sata bile prisutne i pomagale onima koje su trebale pomoć u učenju. Napose u matematici i stranim jezicima.

Ove pomoćne prefekte dva puta tjedno po grupama idu s konvikticama na šetnju. One ih također prate u kino i kazalište. U Zavodu se uvijek pratio opći kulturni život u gradu. Kakve su naše gojenice bile kasnije i što su značile u društvenom životu o tome je teško meni govoriti kao članici ove Družbe.

Naše sestre su također bile uključene u rad Katoličke akcije, predano i svestrano, prema direktivama opće i mjesne Crkve. Građanska škola je imala Marijinu Kongregaciju. U radu Kongregacije bio je prezes svećenik. Imala je svoje mjesečne skupštine i pobožnosti, koje je uz svećenika vodila jedna sestra i Odbor između članica Kongregacije. Uz Kongregaciju učenica postojala je i Kongregacija djevojaka i gospođa.

U pučkoj školi bila je organizacija "Malih križarica".

Kad je Družba osamostaljena i dobila svoj legalni status, biskup Lajčo Budanović vodio je posebnu brigu o radu i napretku Družbe. U tu svrhu namješta u samostan svoje vrsne svećenike. Preč. g. Ante Vojnić Tunić bio je dugogodišnji ravnatelj škole. G. Pavao Bešlić bio je instruktor novakinja i njihov ispovijednik. Ivanica Kujundžić dolazio je u samostan kroz dugi niz godina kao misnik. Andrija Moulion vršio je službu vjeroučitelja i prezesa Kongregacije. Kao vjeroučitelj na pučkoj školi radio je g. Franjo Vujković. I tako dalje.

Naša sestra nastavnica ručnog rada ujedno je vodila "Oltarsko društvo". To je bila organizacija gospođa koje su posebno njegovale euharistijsku pobožnost i brinule se za paramente, napose za siromašnije crkve. One bi se dva puta tjedno sastajale na ručni rad: šivale, vezle i popravljale crkvena odijela i rublje.

Prvih godina rada sestara postojalo je među učenicama i "Društvo Anđela Čuvara". Djevojke koje su završile ili napustile školu, sestre su okupljale na sastanke "Patronaže".

Naš starodrevni *Bač* spada među ona sretna mjesta Bačke u kojem se svaka dobra ideja prihvaća i napreduje. Tako je bilo i s dolaskom sestara Naše Gospe. Nadbiskup Hajnald svojim velikim doprinosom 1884. god. otvara veliko sirotište. Ovdje su sestre siromašnoj, nezbrinutoj djeci ne samo odgojiteljice, nego u prvom redu majke. Nije sirotište jedino polje rada. I ovdje su sestre vodile pučku školu i zabavište. A imale su i građansku školu, ali bez prava javnosti, pa su djeca išla polagati ispite na državnu školu. Također su primale djecu u internat, te poučavale u sviranju i stranim jezicima. One sudjeluju u svim prosvjetno kulturnim pok-

retima. Njeguju narodni duh i folklor. Sestre su mudre savjetnice mladeži i žena. Često su ispružena ruka staricama i starcima. Ova vrsta apostolata ne poznaje zabrana i ograničenja određenih sistema.

Godine 1878. sestre Naše Gospe dolaze u Novi Sad. Ovdje rade u pučkoj i građanskoj školi, a imaju i internat. U Novom Sadu godinama je djelovala kao poglavarica i nastavnica žena velikog formata, s. M. Agneza Prčić. Od godine 1931. njoj je posebno na srcu rast i razvoj ove naše samostalne Družbe. Bila je dalekovidna žena! Po njezinoj inicijativi 1934. kupljena je kuća u Zagrebu za studij i školovanje članica Družbe. Znala je da Družba treba obrazovane sestre koje će biti sposobne kroz povijest pronositi njezinu karizmu. Jednom riječju bila je sva u službi Bogu, Družbi i narodu. U njoj je Majka Anuncijata imala izvrsnu suradnicu u godinama koje su bile opterećene mnogim problemima i teškoćama. S. M. Agneza je imala u Novom Sadu ogromno poznanstvo i ugled. I ovdje su sestre izvan škole radile s mladeži po društvima Katoličke akcije.

Već sam spomenula da su sestre Naše Gospe dobile u Somboru dvije velike zgrade, samostan i školu, doprinosom Somborčana i nadbiskupa Hajnalda. Tu su bile smještene sve škole: zabavište, pučka škola, građanska i učiteljska škola. Danas su te zgrade svjedoci velike prošlosti i plodne aktivnosti.

Sombor je uvijek iza Subotice bio prvi kao grad Bunjevaca-Hrvata. Ovdje se napose u odgojno-kulturnom radu istakla s. M. Poliksena Peić rodom iz Subotice. Bila je veoma produhovljena redovnica i kao takova vrlo poticajna učiteljica u tom gradu.

Zaključak

Ovo bi bio u temeljnim konturama prikazan prosvjetno kulturni rad naših sestara kod Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj.

Kakva je stvarnost ove Kongregacije danas u ovim krajevima?

U našoj zemlji postoje dvije samostalne Družbe Naše Gospe, mađarska i hrvatska. U Subotici je Matica Bačkih ss. Naše Gospe koje su neko vrijeme bile članice kaločke Družbe. U Zagrebu je Matica hrvatskih ss. Naše Gospe, čiji su temelji - kako rekosmo - postavljeni u Bačkoj, odnosno u Subotici.

Treći ogranak ove velike i po svemu svijetu raširene Kongregacije jesu Slovenske i Banatske sestre Notre Dame. One su provincija originalne Kongregacije Notre Dame Majke Terezije Gerhardinger s Maticom u Rimu, utemeljene u Münchenu.

Sve mi međusobno živimo u sestrinskoj ljubavi, razumijevanju i dosta čestim kontaktima. Osobito se često susreću slovenske i hrvatske sestre.

Puteve za ostvarenje karizme u radu s djecom pronalazimo svatko prema vlastitim mogućnostima i uvjetima. A ti su uvjeti vrlo različiti. Brojčano sve tri grane stoje podjednako: nešto ispod stotinu članova. Obzirom na starosnu dob članica, naša Družba je najmlađa.

Zaključit ću. - Situacije se mijenjaju, ideje žive. Tako povijest odgojnog i prosvjetnog rada ss. Naše Gospe u Bačkoj piše nove stranice u katehetskim učionicama, u osobnim susretima, u župskim kancelarijama, na koncertnim podijama, u radu sa zborovima; u župskim kuhinjama, praonicama, vrtovima. Sve ovo za iste ideale prema karizmi koja nam je predana.

Za sestru Naše Gospe P. Fourier bi rekao:

"Ona je apostol, nijedan posao ne smije zaustaviti njezinu revnost..."

Zagreb-Remete, 22. srpnja 1987.

s. M. Beata Milašin

(Autorica je pročitala ovaj referat na književnoj večeri u sjemeništu "Paulinum" u Subotici, 13. VIII 1988. god.)

IZVORI:

1. *Subotička Danica*, Subotica 1925,
2. *Jedno proljeće milosti*, Zagreb 1960,
3. *Tragom četiri stoljeća*, Zagreb 1965,
4. *Povijest Družbe*, Zagreb, 1980.

JAVI MI SE

*Javi mi se. Ipak čovjeku je lakše
kad za kasnim stolom napokon otkriva,
da osamljen nije i da neko isto,
kao i on bdi i srodne sanje sniva.*

*Javi mi se. Život uvijek list okrene
da na novoj strani bol i radost piše.
Ako li se možda sve i ne spomene,
ne znači da ista čežnja nas ne njiše.*

*Javi mi se. Radost zablista u tami
i smanjuje tugu, utjehu otkriva,
i spoznamo: nismo napušteni, sami
sve dok netko isto kao i mi sniva.*

Zagreb, 19. 06. 1987.

Ante Jakšić

ŠOKICA

Oči crne što namame diku,
vito tijelo, duga kosa vrana,
vedro čelo, kao vedre nade,
ja sam roda šokačkoga grana.

Pa kad svirac tanke žice dirne,
kad se digne pjesma puna jeze,
ruka sama srodnu ruku traži,
noga sama sitno kolo veze.

Srce dršće ludo da poludi,
pjesma sama na usnama cvate,
ej, kad zađe selom jesen rana,
mome dvoru namamit će svate.

Mila majka, mog života hrana,
brižno svilom bijele skute rubi,
a ja dragom vjerno srce čuvam,
da se znade kad Šokica ljubi.
Mila majka, mog života hrana,

Izvest ću mu košuljicu ćenjarku,
da mi bude dičniji od krina,
a za ljubav, rodit ću mu dragog
i vrlooga šokačkoga sina.

Pa kad grudi stegne neman ljuta,
njemu smjelo dizat će se glava,
jer će biti ko i otac što je,
i ko mati, Šokica mu prava.

Pa nek dršću puste žice tanke,
nek se strese kolo sa svih strana,
neka ruka srodnu ruku traži,
ja sam roda šokačkoga grana.

Ante Jakšić

ANTE JAKŠIĆ - NAŠ OSAMLJENIK S DRUGE OBALE
(Bački Brijeg, 22. travnja 1912. - Zagreb, 30. studenog 1987.)

U prosinačkim predblagdanskim raspoloženjima darovana mi je knjiga Ante Jakšića "Prema drugoj obali" (1987.), posljednja njegova pjesnička zbirka u kojoj je na prvoj stranici draga ruka ispisala posvetu "s ljubavlju i poštovanjem".

A. Jakšić je tada već smireno počivao na groblju svoga zavičajnog sela, na drugoj, bačkoj obali Dunava, velike, silne i često povijesno tragične rijeke. I nagnut nad spomenutom piščevom knjigom u zimska sumračja držim svojom obvezom - ljudskom, prijateljskom i domoljubnom - prelistati brojne stranice Jakšićevoga spisateljskog rada s ljubavlju i poštovanjem. Neke sam, naime, Jakšićeve stihove ponio sa sobom kao spomen na mlade dane kada sam na djedovskim žedničkim ravnicama u sjetnu jesen koračao brazdama dubokog oranja poput njegova "Oranča", pjesnikova i svoga sunarodnjaka:

*Nasloniv ruke na ručice pluga,
prignuvši glavu ko da nešto sanja,
on, zemlji prvi gospodar i sluga,
zamišljen kroči po brazdi oranja...*

Život se u mnogome izmijenio u Jakšićevu i mojem zavičaju: rodna je gruda crna, teška i plodna, ali su odbačeni davni plugovi, hod je po brazdama drukčiji, sjeme i plodovi raznovrsniji. Svjedokom silovitih promjena i posljedica bio je i A. Jakšić, koji u završnici svojega života bilježi osobnu ispovijed:

*Teško mi je, Gospodine, kada prelistam novine i u crnim slovima
još crnje otkrivam vijesti. Majka je napustila sina, sin je ubio oca,
negdje je nađena žrtva u bari i bez svijesti, negdje atomskom bombom
u potaji se prijete.*

(...)

*Negdje bezdušno idu preko nedužnih k cilju, negdje umiru djeca i ljudi
od bolesti i gladi.*

(...)

*i vidim da poslovi nisu ni poštteni, ni čisti, dok jedni kukaju da nam se
stara ogništta gase...*

(Teško mi je, Gospodine)

Ako se i ne nazovu spomenuti stihovi velikima, istina je ipak u njima potresno suvremena, naša. Sklon nutarnjim, skrivenim osobnim razmatranjima A. Jakšić je prolazio otvorenih očiju kroz život, uključen u suvremene lomove, ali suzdržan u zauzetosti oko promjena i preinaka:

*O, sit sam riječi, koje prazno zvuče
i vijeća lažnog od lažnog papira.
Za bolno srce molim malo mira
i stišaj vjetra dok ga krilom tuče.*

(U noći iskušenja)

Psihološka raščlamba Jakšićeve osobe i pjesništva, kada jednom bude obnovljena, bit će lijepi i zanimljiv mozaik raznobojnih, razložnih pojedinosti skupljenih tijekom više od sedamdeset godina na životnom putu.

Nekoliko je podataka potrebno zabilježiti iz životopisa A. Jakšića. Dvije godine omeđuju njegov životni vijek: rođenje u Beregu (Bački Brijeg), 22. travnja 1912. i smrt u Zagrebu, 30. studenog 1987. Između spomenutih međaša su školovanje u rodnom mjestu, u Subotici, Travniku i Somboru te sveučilišna izobrazba u Zagrebu na Filozofskom fakultetu. U profesorskoj službi A. Jakšić je obišao niz naših gradova (Travnik, Badija, Osijek, Bijeli Manastir, Slavonski Brod, Gospić, Subotica, Karlovac, Zagreb) pronoseći svugdje puninu svoga bića, zaljubljenog u tišinu, zanesenog u nedohvatne ljepote. Zadivljen je veličinom svemira u kojemu je punina, ures i bogastvo ljudsko biće. Na životnom putu proveo je brojne osamljeničke sate na željezničkim postajama, čekajući vlakove koji bi ga odvezli do mjesta gdje bi našao odmor i mirni vlastiti dom. Iz želja i htijenja Jakšićevih izrastao je doista obiteljski dom koji piscu široka srca, vječnom putniku i pokloniku iskrenosti ipak nije ispunio u potpunosti nade, ljudske potrebe i lutalačka smirenja.

No, s puno razumijevanja je nad Jakšićevim otvorenim grobom rekao Jakov Kopilović: "Ostaje za Tobom Tvoja jedinica, Tvoja Jasna, Tvoji unuci Rida i Nadir i zet Rahman, Tvoji bliski rođaci, Tvoji divni seljani Berežani kakvih nigdje do sada sreo nisam". (Posljednji pozdrav Anti, Bačko klasje, br. 44. god. XVII, 1987. str. 22.). Posebice je za života bila sa Jakšićem povezana njegova sestra Eva.

Iz općih podataka piščeva životopisa mogu se zamijetiti sastavnice njegove osobnosti: najprije, odanost i privrženost rodnoj grudi, bereškom zavičaju i ugođaju:

*Zemljo, ti ne znaš da si dio mene
I tajni kutak mojega bića,
Jer ispod tvoje zelene koprene
Dolazim svjetlu velikih otkrića!*

(Seljak prisluškuje pjesmu zemlje)

S tim navlastitim bačkim genima započeo je dječak. A. Jakšić učiti bravarski zanat i navlačiti sjenu na veliku ljubav prema zavičajnim poljima, ali uskoro je krenuo u škole. Druga je, naime, sastavnica učvršćena školovanjem, temeljitom izobrazbom: A. Jakšić je prolazio kroz život kao izrazito emotivno-misaono biće, iznimno osjetljivo na zbivanja oko sebe, ranjivo na nepravdu, uvrede i poniženja. Konačno, A. Jakšić je od djetinjstva rastao i razvijao se u ozračju patrijarhalne hrvatskošokačke obitelji, prolazio je kroz škole jasnih, čvrstih načela i zasada. Jednom prihvaćen i učvršćen svjetonazor A. Jakšić nije izvrgao kušnji, niti promjeni. Zato su prosuditelji Jakšićevih stihova često bilježili da mu je "cjelokupan rad prožet dubokom kršćanskom inspiracijom". No, k tomu treba dodati socijalnu i domoljubnu crtu njegova spisateljskog rada. Posebice želim upozoriti na Jakšićevu sliku patničkog oca koji je orao zemlju, sijao žito, a nije znao za mržnju. Pisac u tišini noći kao da čuje ozbiljni, tihi razgovor seljaka sa zemljom, moleći je neka bude darežljiva njegovoj nejakoj djeci i njemu:

*Zemljo, ti majko života i snage,
U času toplog i blaženog zrenja,
Kroz tebe motrim radost djece drage
I velik život novih pokoljenja!*

U razmatranju o Jakšićevom životopisu i sastavnicama njegove osobnosti treba konačno imati na umu da je pisac izrastao iz skromne šokačko-hrvatske sredine, iz

kraja koji nije nudio raskošne dvore i dostatno vremena za maštu i snove. No, taj život i svijet ostali su trajno u Jakšićevu biću, obogatili su njegovo stvaralaštvo. U bojama domaćeg neba, kraj ognjišta, u bogatstvu zrelog žita, u jesenskim maglama, u dubokim brazdama oranja osjetit će se A. Jakšić smiren, zadovoljan i možda sretan. Bit će zato osamljenik, lotalica, sjetan kad krene ulicama neznanih gradova, daleko od zavičaja:

*Izgubljeni su koraci moji u spletu gradskih ulica,
u nebo više ne gledam
prignječen brigom svagdanjom,
i ne znam kako sunce rađa se
nad šumom i poljima*

(Stranac)

Razmišljanja o zavičaju, čežnju za podunavskim poljima bačkim, slutnje o budućnosti pretočio je A. Jakšić također u stihove, u sjetni razgovor s djedom u vinogradu, među čokotima, u sjeni lisnate breskve. Motreći njive djed:

*(...)
preko polja oranica, šuma
sve jednim kretom ruke zaokruži,
dok nešto teško na lice mu siđe
i glas mu se sav nekako raztuži:
"Ta ravna polja, salaši i vode
i Bogom dane obilate paše,
taj narod, koji o svom trudu živi,
sve je to nekad bilo samo naše!"
A onda glas mu polako se snizi,
ko da mu tuga u misao uđe,
dok ja ga upitah: "A danas, kako je?"
A on mi reče: "Sve je skoro tuđe!"
*(Vinograd)**

Gospodarska propast sela, posebice šokačkih naših sela uz Dunav upućivala je na razmišljanje o sutrašnjici. Činjenično stanje u doba kad je pjesma nastala i slutnje koje su se nadvile nad bačkim poljima nisu ostavljale ravnodušnim A. Jakšića ni u jednom razdoblju njegova života.

Svoj književni rad započeo je A. Jakšić za gimnazijskih dana u Travniku. Ondje je, u vezirskom gradu, objelodanio prve pjesme u sjemenišnom listu "Smilje". Od tada pa sve do svoje nedavne smrti A. Jakšić je rasuo svoje stihove i prozne priloge po brojnim hrvatskim novinama, kalendarima i časopisima (Subotičke novine, do 1941., Subotička Danica, Klasje naših ravni, Hrvatska prosvjeta, Obitelj, Marulić itd.). Neobično plodan, za života je A. Jakšić objelodanio dvanaest zbirki stihova. Od prve zbirke "Biserni đerdan" (Sombor, 1931.) pa do posljednje "Prema drugoj obali" (Đakovački Selci, 1987.) golem je raspon raspoloženja, naslova, književnih motiva i pjesničkih ugođaja. Tiskom su sačuvana četiri Jakšićeva romana: "Šana se

udaje" (Subotica, 1939., Zagreb, 1943. i 1980.), "Maturant" (Osijek, 1944.), "Pod teretom ljubavi" (Osijek, 1944.) i "Neugasivi plamen" (Zagreb, 1969.). Dva su Jakšićeva djela posebice zanimljiva: "Marija" - lirska novela (Zagreb, 1937.) i "Marin i Stana" - roman u stihovima (Subotičke novine, 1941. u nastavcima).

Među brojnim naslovima Jakšićevih zbirki stihova: "U dolini zaborava" (1936.), "Zov proljeća i mladosti" (1938.), "Pod sapetim krilima" (1941.), "Elegije" (1954.), "Hod pod zvijezdama" (1955.) i drugih čini mi se potrebnim izlučiti "U dolini zaborava", religiozno-refleksivnu zbirku "O sinu Čovječjem" (1965.) i spomenutu lirsku novelu "Marija". Za prosudbu Jakšićeva stvaralaštva i dometa spomenuta su djela, po momu sudu, odlučna. No, u takvom postupku s piščevim djelima možda upadam u sadržajni smisao jedne Jakšićeve misli:

"Htio bih da svu ljepotu osjećaja, svu svoju želju pretočim u nezgrapna slova na žučkastom papiru...Ali, kada napišem tako nekoliko redaka, kad ih pročitam i zagledam se u njih, vidim da su oni samo dim iza kojega se naslućuje plamen, da su oni ljubičasta magla iza koje se nazire svitanje jutarnjih svježih časova..."

Teško je, naime, odlučiti o piščevu djelu općenito, o Jakšićevu također što treba držati najznačajnijim, najvrijednijim u njemu, u pojedinoj knjizi ili zbirci. Osobna raspoloženja, doživljaji i iskustva čitatelja nametnu se i pomažu (ili odmažu) u pristupu piscu, upletu se u mjerila vrijednosti.

Jakšićevim sam stihovima kao i pojedinim zbirkama prilazio s raspoloženjem:

"Susreo sam je kao što se susreću zaljubljeni pogledi s naivnom djecom, koja pronose plave i bistre oči, u kojima spava dubina životnih pritajenja". ("Marija").

Tako sam susreo spomenute Jakšićeve knjige. Njegove su, naime, knjige i stihovi iskreni doživljaj, prožet umnošću i etikom. "Moralno, etički, ljudski i pjesnički nije razdvojen iako praksa života nije bila obzirna prema njemu, premda je kroz život hodao s velikim naporima". (Jakov Ivaštinović).

Kritičari su pisali da "jakšićeva lirika ne donosi ništa naročito i neobično u izražajnim sredstvima, nego samo sadržajem..." (Marko Landekić), drugi su pak u njegovim stihovima vidjeli šarenilo utjecaja od Aleksa Šantića do Đure Sudete ili Nikole Šopa (Mate Meštrović). Već spomenuti Jakov Ivaštinović misli o Jakšiću da "nije tematski širok, ali je svoj do kraja, do zadnjeg stiha, a u toj njegovosti ima beskrajne širine i neugasive ljepote, raznih dubina i raznih silazaka". I moglo bi se nizati različitih i raznovrsnih misli, napisanih ili izrečenih o A. Jakšiću. Bilo bi zanimljivo prebirati po rasutim Jakšićevim razgovorima s Josipom Andrićem, Jurjem Lončarevićem, i brojnim drugim sugovornicima i razgovornicima.

Treba ipak vratiti se Jakšićevom izvorištu iz koga su potekle bujice njegove sjete, tuge; njegove osamljenosti, samoće; njegova smirenja i mir; njegovi rijetki osmijesi, suzdržane riječi. Već je Josip Andrić rekao o A. Jakšiću: "Rodno selo, kuća, otac i majka vežu pjesnikovu dušu uz nezaboravljeni rodni kraj koji on u sebi nosi s neobičnom snagom osjećaja i čežnje". Već sam spomenuo o pjesnikovoj

čežnji za selom i najdražima. I kad je životnom igrom odveden nepovratno od bačkih ravnic, od pitoma sela na obali Dunava, A. Jakšić je napisao:

*Ja nisam našao brata, ni sestre, ni oca, ni majke
u tuđem svijetu. Nema na tuđim poljima cvijeća,
lažne su oholih ljudi odurne, ogavne bajke
da u tuđem hramu i za nas gori svijeća...*
(U tuđem svijetu)

Ali, na životnom putu, vječni putnik do konačnog smirenja, A. Jakšić ide sam i razmišlja:

*Koliko si dobar
pa mi dopuštaš da svaku ranu prebolim,
da se divim posve običnim stvarima
i da noću mirno liježem na počinak
kao orač, koji je uzorao.*
(Hvala Ti, Gospodine)

Jakšićev orač, duboko urezan u njemu, u dubinama i svim naborima njegova bića prati pjesnika kroz život i dopušta mu diviti se običnim stvarima "i biti malo žalostan / kad mi jesen golim granama domahuje".

Jednostavna, čista i ljudska dobrota razlijeva se po knjigama Jakšićevim: čudesni i prihvatljivi humanizam ("da u svakom čovjeku vidim brata"), želja za služenjem drugima (kojemu je potrebna ljubav u nevolji i padu), raspoloženje potrebno svima "da ne zastanem pun sumnji pred kolijevkom i grobom".

Za službovanja uz hrvatsku obalu A. Jakšić bilježi radost što ima mogućnost svakoga jutra sjediti uz prozor i gledati kako s morske obale pristižu valovi "i pred mojim se očima rascvjetavaju". Baš tako: rascvjetavaju se morski valovi kao negdje na zavičajnim ravnica rumeni makovi.

Raskriliti lepezu Jakšićevih misli, osjećaja i raspoloženja još uvijek nije moguće u potpunosti. Ne samo zbog prebliske pjesnikove smrti, nego više zbog uvjeta u kojima se danas prosuđuje književnost i umjetnost općenito. Miran, tih i gotovo bolesno obziran u životu, A. Jakšić je svojom opstojnošću bio smetnja mnogima, posebice brojnim koji nisu dobro mislili o njegovu podrijetlu, o njegovim sunarodnjacima, o piščevom svjetonazoru, o njegovom shvaćanju životnih zasada i čudorednih mjerila. Za života nije primio nikakve nagrade književne, niti imao kakvih priznanja. Uključili su ga, doduše, u svoje knjige sastavljači leksikona u Zagrebu i Novom Sadu (Leksikon pisaca, II. 1979. 521-522. str.). Ima svoje mjesto u zborniku Ante Sekulića "Književnost bačkih Hrvata" (Zagreb, 1970. 123-125. i 196-200. str.)

Uz brojne teškoće upriličena je proslava Jakšićeve sedamdesete obljetnice života i pedesete obljetnice književnog stvaranja u Zagrebu, 27. travnja 1982. god. u dvorani KUD "Šokadija". Na književnoj večeri "Zagrebački šokački divani", o našem jubilarcu govorili su književnici Boro Pavlović, Jakov Kopilović, Juraj Lončarević i Jakov Ivaštinović.

U nedjelju, 9. svibnja 1982. god. proslavljeni su ovi jubileji u Jakšićevom rodnom selu, u Bačkom Brijegu, u župnoj crkvi.

Prije podne u 10,30 sati bila je sv. misa zahvalnica, a poslije podne u četiri sata održano je u crkvi književno popodne. Pročitana su sljedeća predavanja: Lazar Ivan Krmpotić: "Životni put i književni rad A. Jakšića", Ivan Sabadkai: "Jakšićeva ljubav prema rodnom kraju", Bela Gabrić: "A. Jakšić kao religiozni pjesnik"

(predstavio ga: Bela Stanić). Imedlja pojedinih predavanja mladi su recitirali Jakličevu stihove.

Na sv. misi zahvalnici i na književnoj priredbi pjevao je subotički katedralni zbor "Albe Vukaković" pod ravnanjem s. Mirjam Pamučić. (Vidi "Bačko klasje", XII, 12. X. 1982, 19-21. br. 4-14. str.)

Devetih četrdesetih godina održao je također seminarski referat na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pod vodstvom prof. Antuna Barca o Jakličevu romanu "Sana se ulazi". O njemu su napisani naputni članci, ali nema cjelovite radčambe i proučbe Jakličevih stihova. Takav posao on nije mogao napraviti, prošromatran je bio, a svoja intelektualna dostojstva nije bio probaviti. I ostao je tako - osamljenik na strani na kojoj se obično ne susreću moćnici. Hod osamljeničkom stazom nije mudro, ni jamčilo bogatstvo, ni sigurnost, ali je bio prav, ravan i vedro je u slobodnu strujnost.

*Na vnu nava se smije i laka,
da njom mira pošubi i laka,
da vnu nava podastre se meka,
da led upni naputavo vrela,
Ali, što se namojem u vna se kreća,
taj nikad k vnu upni se neća.*

(Tko ide vnu)

Slučaj A. Jakliča u hrvatskoj književnosti nije osamljen; neovjeden službenim priznanjima i pohvalama ubraja se u skupinu pisaca koji su perom, umijećem i predanošću gradili ne samo stihove, nego vjere u ljepša budućnost.

Sve što je A. Jaklič učinio za života, pokušali su reći govornici povodom njegove sahrane u rodnom Bačkom Brijegu, 4. prosinca 1987. god. Na sv. misi zahvalnici župnoj crkvi govorili su biskup Matija Zverkanović, Laza Kempetić i Ivan Zichum. Nad otvorenim grobom na groblju govorili su književnici Jakov Kopilević, Jakov Ivantić i župnik Zeljko Augustinac. Drugi su pak ponešto u toj prigodi napisali. (Vidi "Bačko klasje", XVII, Božić 1987, 44. br. 14-23. str.)

A. Jaklič je pjesnik bačkih krajolika, naših ljudi, naših putnji i slutoja, naše vjere i nade pa je mogao u prokladno prosinacsko poslije podne umireno poručiti:

*I sad kad imam za blagostov siline,
u kojoj nitra skriveno mi nije,
ja mirno gledam iz ove vjine
gija boš se vrela, vrela boša smije.*
(Sad veš imam)

Poruka našega pisca, našeg umarodnjaka. Tiha i umirena. Svima jasna i dostupna.

Njemu su pak prevedene moje riječi. Prijateljske. Inkrone kao i naši negladojni razgovori.

S punom ljubavi i poštovanja.

U Zagrebu, rujan 1988.

Anto Sekulić

ĆIRILOMETODSKA BAŠTINA NA PODRUČJU RIJEČKO-SENSKE NADBISKUPIJE I VINODOLSKI ZAKON

Na području Riječke metropolije nalaze se ne samo najbrojniji, nego i najstariji glagoljski natpisi. To govori da je na tom području najvrednije čuvano pismo koje su sastavili sv. Braća Ćiril i Metod. Uz pismo, dakako, njegovan je i jezik za koji su oni to pismo sastavili. Posebnu ulogu u tom "glagoljaškom bazenu" imaju stare biskupije senjska i modruška. One su 1969. ušle s sklop Riječkosenjske nadbiskupije. Ovdje će biti riječ o području koje su te dvije biskupije obuhvaćale.

Nije poznato kada je na to područje uvedeno staroslavensko bogoslužje. Najstariji poznati natpis glagoljskim slovima jest Senjska ploča, koja je oblikom slična onoj Bašćanskoj, a i vremenski joj je bliza. Nažalost, sačuvano nam je od nje samo nekoliko fragmenata. U svakom slučaju ona svjedoči da je već u drugoj polovini 11. stoljeća u Senju i okolici glagoljica bila u redovnoj upotrebi. Ta uporaba se toliko proširila da je u Senjskoj biskupiji, s izuzetkom biskupa, cijeli kler liturgiju služio glagoljicom i staroslavenskim jezikom. Biskupi su mislili latinski, jer su najčešće bili stranci, ili bar s neglagoljaškog područja. Biskup Filip, koji je i sam bio s glagoljaškog područja, zamolio je papu da i on može, i nakon što je imenovan biskupom, služiti sveto bogoslužje kao i njegovi svećenici. Papa Inocent IV. odgovorio mu je 29. ožujka 1248. ovako:

"Časnom bratu Filipu, senjskom biskupu.

Podastrta nam tvoja molba sadržava da u Slavoniji postoji posebno pismo koje klerici te zemlje upotrebljavaju u svetoj službi, tvrdeći da ga imaju od sv. Jeronima. Budući da si i sam njima jednak i živiš po običaju zemlje u kojoj si biskup, ponizno si zatražio dopuštenje da možeš sveto bogoslužje obavljati u rečenom pismu (jeziku). Mi, dakle, imajući na umu da je govor podložan stvari, a ne stvar govoru, podjeljujemo ti ovim pismom zatraženo dopuštenje i to za one krajeve gdje postoje uvjeti za valjanost običaja, stim da se zbog različitosti pisma ne povrijedi smisao.

Dano u Lionu, 29. ožujka 1248. pete godine (našeg pontifikata)".

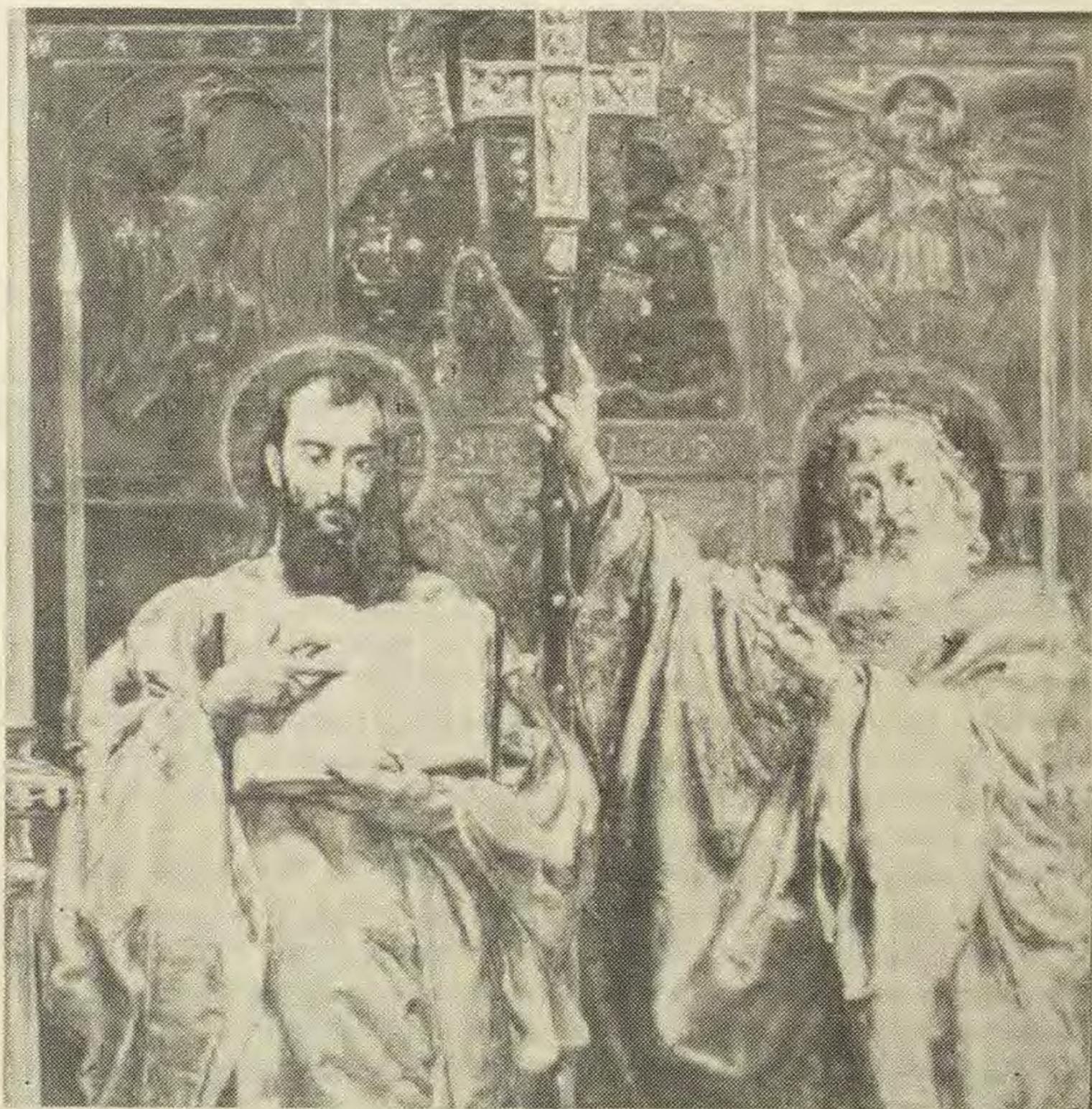
Time je glagoljaštvo dobilo u svoj krug i jednog biskupa, a s njime i zbor kanonika ili kaptol. To su u srednjem vijeku bili najučćeniji ljudi svoga vremena. Iako ne smijemo smetnuti s uma da je i redovništvo - napose neki benediktinski samostani i franjevci trećoreci - odigralo važnu ulogu u razvoju glagoljske kulture, ipak je činjenica da je u jednoj biskupiji cijela biskupijska struktura nosilac i stvaralac glagoljske tradicije bila od odlučujuće važnosti za stvaranje zlatnog doba glagoljske kulture u 14. i 15. stoljeću.

Na području Senjske i Krbavske biskupije, a dakako i Krčke, glagoljica će uskoro nakon tog papinog reskripta postati službeno pismo. Posebna zasluga za to ide takodjer svjetovnim gospodarima, napose Frankopanima. Veći dio sačuvanog glagoljskog blaga iz srednjega vijeka vezan je za područje spomenutih biskupija: bilo da su razni kodeksi tamo nastali, bilo da su ih napisali ljudi koji s tog područja potekli. Liturgijski tekstovi pisani su na staroslavenskom jeziku hrvatske redakcije. Zbornici i književna ostvarenja pisani su jezikom koji je između liturgijskog i govornog, a tekstovi pravnog karaktera pisani su govornim hrvatskim

jezikom. Među ovim posljednjim jest i naš najpoznatiji pravni spomenik srednjega vijeka - Vinodolski zakon. Nije nam sačuvan tekst iz 1288. nego njegov prijepis iz 16. stoljeća, ali i ovaj je pisan glagoljicom.

Razlog da ovom prigodom spominjem Vinodolski zakon jest u tom što se ove godine navršilo 700 godina otkako je taj pravni dokumenat objavljen. Bilo je to 6. siječnja 1288. na blagdan Bogojavljenja. Objavljenju Zakona prethodio je narodni zbor na kojem su izabrani delegati iz svake od devet vinodolskih općina. Gospodari Vinodola bili su tada knezovi koji su se zvali Krčki, Modruški, Senjski i Vinodolski, u 15. stoljeću prozvani Frankopani. Oni su htjeli proglasiti zakone za cijelo područje svoje državice, ali su prethodno te odredbe trebali uskladiti s nenapisanim pravnim normama ili običajima pojedinih područja. Tada je Vinodol obuhvaćao cijelo područje od Rječine na sjeveru do Žrnovnice ispod Ledenica na jugu.

Zakon ima 77 članaka. Posebnu važnost ima ne samo zbog svoje drevnosti nego i zbog toga što sadrži običajno pravo. U nedostatku sličnih izvora, stručnjaci

Sv. Ćiril i Metod (sliku naslikao Jan Matejko, 1838–1893)

su u njemu pokušali naći tragove ne samo vinodolskog, nego i starohrvatskog, pače i općeslavenskog društvenog ustrojstva. Lujo Margetić, danas najbolji poznavalac tog Zakona, kaže da je on "važan i za spoznaju o evoluciji cjelokupne evropske kulture i pravne povijesti". Otkako ga je 1843. objavio Novljanin Antun Mažuranić, zanimanje za Vinodolski zakon se stalno proširuje. To će pokazati posebno ova godina kada će se održati o njemu brojni znanstveni skupovi, od kojih je, svakako, najznačajniji onaj koji će se održati u Zagrebu i Novom iduće jeseni a pod pokroviteljstvom Sabora SR Hrvatske i u organizaciji najvišeg znanstvenog autoriteta - Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Pri sastavljanju Vinodolskog zakona svakako su najveću ulogu imali svećenici, u ono vrijeme jedini pismeni sloj ljudi. To ne znači da su u jednakoj mjeri utjecali na sadržaj, jer je trebalo uvažiti volju kneževu i izričaje delegata o do tada važećim običajnim zakonima. Od ukupno 39 zastupnika, njih 12 su svećenici.

Razumljivo je da je Crkva u ono vrijeme uživala posebne povlastice i zaštitu, premda se to iz samog Zakona ne vidi. Što se tiče klera, Zakon mu ne daje ni ona prava koja su po tada važećem pravu drugdje bila priznata. Ta bi činjenica trebala bar donekle ispraviti uvriježeno mišljenje da je kler uvijek bio, tijekom srednjega vijeka, privilegirana klasa. Tako čl. 75 osigurava knezu pravo da u mnogim slučajevima sudi i crkvenim osobama. Čl. 16 zabranjuje primanje crkvenih redova bez kneževe dozvole. Čl. 17 traži istu dozvolu za preuzimanje neke službe pri crkvi. Čl. 58 naređuje pod kaznu svećenicima da svakodnevno mise. Zanimljivo je spomenuti da od kazne ništa ne ide crkvi, nego je dijele knez i općina.

Od naziva za svećenike spominju se arhiprvad (arhiprezbiter - arhiprevede), plovani (plebanus - seoski župnik), prvadi (prezbiter) i popovi. Naziv pop dolazi od grčke riječi papas - otac. Popovi su svećenici bez određene službe. Vinodolski zakon ne daje im ni u društvu neka prava, nego ih izjednačuje s kmetovima. Čl. 15 obvezuje ih da drže stražu kao i drugi ljudi, a član 36 stavlja ih pod kmetski zakon. To je taj narodni svećenik koji je dijelio sudbinu običnog puka, ali je za razliku od njega bio pismen čovjek i u svojoj sredini djelovao kao učitelj i prosvjetitelj. Pripravnici za svećeničku službu zvali su se žakni (od diaconus). Stariji svećenik ih je učio čitati i pisati pa su poslije i oni, koji se nisu pripremali za svećenike, a učili su čitati i pisati, nazvali istim imenom. Naime, riječ đak dolazi od riječi diaconus.

Vinodolski zakon, uz ostalo, potvrđuje da je na glagoljaškom području postignuta visoka kulturna razina, na kojoj je ne samo bilo razvijeno običajno pravo, nego je bila prisutna i svijest da se to pravo kodificira u obliku pisanog zakona. A takva svijest postoji samo na visokoj kulturnoj razini. Drugim riječima, baština sv. Braće pokazala se nadasve djelotvornom i kulturno promicateljskom na prostoru gdje joj se pružila prilika za normalan razvoj. Takve prilike postojale su u 13. stoljeću u kvarnerskom bazenu, gdje je ta baština dala jedan od svojih zrelih plodova - Vinodolski zakon.

Senj, 1988.
Mile Bogović

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately.

SADRŽAJ

Vrijeme po mjesecima	36
LIK: Marijanska godina	37
VLA: <i>Molitva</i>	40
MI: Dvadeseta godišnjica papine enciklike "Humanae vitae"	41
Ivan Prčić mlađi: <i>Orač</i>	46
O. Mato Miloš: Kako napreduje postupak za proglašenje blaženim i svetim sluga božji o. Gerard Tomo Stantić?	47
Katica Bačić: <i>Pisma Bačkoj</i>	48
Nena: Pozdrav Mariji	49
Đula Milodanović: <i>Noć na Ravnici</i>	50
Propovijed kardinala Franje Kuharića u Šikari kod Tuzle,	51
Marko Pavić-Dido: <i>Posveta slavlju Marijine godine i povratka milosnog lika Radosna Gospe iz Bača u Tuzlu</i>	55
Anica Balažević: <i>Za 300. godišnjicu (kraljička pisma)</i>	56
Zoran: <i>U korizmi i nadanju Krista</i>	56
O. Mato Miloš: 50 godišnjica misništva o. Vilka Dorotića, karmelićanina	57
Fra. Augustin Didović: 50. godišnjica misništva o. Efrema Kujundžića, franjevca	58
T. K.: <i>Srebro-misniku (Lazaru I. Krmpotiću)</i>	59
VLA: <i>Učini da "napunim ruke"</i>	60
Ivo Prčić mlađi: <i>Ive Prčić (1894-1959) - urednik Subotičke danice</i>	61
Ivan Prčić: <i>Vila se umiva</i>	66
Bela Gabrić: <i>Deset godina "Bačkog klasja"</i>	67
Ivan Prčić: <i>Plamičak u tami</i>	69
Terezija: <i>Svima na razmišljanje (pismo uredniku)</i>	70
Juraj Lončarević: <i>Nema više našeg Ante</i>	71
Valentin Pozaić: <i>Kuga dvadesetog vijeka - SIDA / AIDS</i>	73
Marga Stipić: <i>Krist na Golgoti</i>	77
Ante Jakšić: <i>Od umiranja živjeti je teže</i>	77
S. Fides Viđaković: <i>Svjetlo i sjena</i>	78
S. Fides Viđaković: <i>Šetnja</i>	78
Viktorija Grunčić: <i>S Marijom u novo tisućljeće (recital)</i>	79
Majko	90
Ivkica Ognjanov: <i>Čestita ti duša prid Bogom (Božićni igrokaz u jednom činu)</i>	91
Ivo Prčić, mlađi: <i>Panonija (pjesničke slike - tajne i ljepote ravnice)</i>	93
Marga Stipić: <i>Selo moje</i>	94
Marga Stipić: <i>Volim rodno selo</i>	94

Dr. Marin Šemudvarac: Budimo milosrdni prema životinjama	95
Bunjevačke narodne poslovice	97
<i>Matija Dulić: Moje Selo</i>	99
Ante Pokornik: Moj sokak (opis narodnog života i običaja)	101
<i>Marija Vojnić Purčar: Ivandan</i>	115
<i>Marija Vojnić Purčar: Balada o mladom zvonaru</i>	116
<i>Žito žela lipota divojka:</i>	116
Pavao Bačić: Joco Sekund	117
Stipan Vojnić: Gašo i Đulina loparica	119
Koliko čoviku triba zemlje (ruska narodna priča)	121
<i>Matija Dulić: Kad bi' bila pisac:</i>	122
Jakov Kujundžić: Ratne uspomene	123
Antun Gabrić: Antino svinjokolje - događaj istinit - imena izmišljena	125
Književni oglas	127
<i>JEKA: Subotici</i>	128
<i>Kad pođem:</i>	128

PRILOG MLADIH

<i>Đula Milodanović: Moje detinjstvo:</i>	130
<i>Vazdan sidi lipota divojka</i>	130
A. A: Bijela kronika	131
<i>VIA: Na prostoru između svjetla i sjene</i>	131
Nena: Božanska avantura mladih djevojaka	132
Papa mladima	134
<i>Rastanak s mladošću:</i>	135
Stefano: Živjeti svoju vjeru bez obzira na okolnosti	135
Mihály Szentmártoni: Od zaljubljenosti do ljubavi	137
Mihály Szentmártoni: Psihopedagoški problemi predbračnih odnosa - Seksualnost kao ljudski fenomen -	138
Andrija Anišić: Žetva je velika a radnika malo - Kršćanin pred krizom duhovnih zvanja	139
<i>Zoran: Njegova žrtva je... Kralju svih kraljeva</i>	144
Anđa: Moja vizija o budućem obiteljskom životu	145
Jelena: Naši mladi na međunarodnom obiteljskom simpozijumu	146
Školjka: Svijet ili ja?	147
Dan mladih u Petrovaradinu	148
Emilija: Aktivnosti mladih vjernika u šk. god. 1987/88.	150
Vedra strana klasova	151

ZBORNİK

LIK: Antunovićev književni rad	155
Dr. Ante Sekulić: Tri stoljeća povijesti subotičkih franjevaca	157
S. M. Beata Milašin: Školstvo družbe siromašnih sestara učiteljica "Naše Gospe" u Bačkoj	167

<i>Ante Jakšić: Javi mi se</i>	173
<i>Ante Jakšić: Šokica:</i>	174
Ante Sekulić: Ante Jakšić - naš osamljenik s druge obale	175
Mile Bogović: Ćirilometodska baština na području Riječko-Senjske nadbiskupije i vinodolski zakon	181

